"मावुसो, छन्न, एवरूपं अकासि । नेतं कप्पती" ति । सो एवं वदेति – "किं नु खो नाम तुम्हे, आवुसो, मं वत्तब्बं मञ्ञथ ? अहं खो नाम तुम्हे वदेय्यं । अम्हाकं बुद्धो अम्हाकं धम्मो अम्हाकं अय्यपुत्तेन धम्मो अभिसमितो । सेय्यथापि नाम महावातो वायन्तो तिणकट्ठपण्णकसटं[1] एकतो उस्सारेय्य,[2] सेय्यथा वा पन नदी पब्बतेय्या सङ्खसेवालपणकं एकतो उस्सारेय्य, एवमेव तुम्हे नानानामा नानागोत्ता नानाजच्चा नानाकुला पब्बजिता एकतो उस्सरिता । किं नु खो नाम तुम्हे, आवुसो, मं वत्तब्बं मञ्ञथ ? अहं खो नाम तुम्हे वदेय्यं ! अम्हाकं बुद्धो अम्हाकं धम्मो अम्हाकं अय्यपुत्तेन धम्मो अभिसमितो" ति । ये ते भिक्खू अप्पिच्छा सन्तुट्ठा लज्जिनो कुक्कुच्चका सिक्खाकामा ते उज्झायन्ति खिय्यन्ति विपाचेन्ति – "कथं हि नाम आयस्मा छन्नो भिक्खूहि सहधम्मिकं वुच्चमानो अत्तानं अवचनीयं करिस्सती" ति ! अथ खो ते भिक्खू आयस्मन्तं छन्नं अनेकपरियायेन विगरहित्वा भगवतो एतमत्थं आरोचेसुं ।

(२) पञ्ञत्ति

अथ खो भगवा एतस्मिं निदाने एतस्मिं पकरणे भिक्खुसङ्घं सन्निपातापेत्वा आयस्मन्तं छन्नं पटिपुच्छि – "सच्चं किर त्वं, छन्न, भिक्खूहि सहधम्मिकं वुच्चमानो अत्तानं अवचनीयं करोसी" ति ? "सच्चं भगवा" ति । विगरहि बुद्धो भगवा ... पे० ... "कथं हि नाम त्वं, मोघपुरिस, भिक्खूहि सहधम्मिकं वुच्चमानो अत्तानं अवचनीयं करिस्ससि ! नेतं, मोघपुरिस, अप्पसन्नानं वा पसादाय ... पे० ... एवं च पन, भिक्खवे, इमं सिक्खापदं उद्दिसेय्याथ –

R. 178

१९२. "भिक्खु पनेव दुब्बचजातिको होति उद्देसपरियापन्नेसु सिक्खापदेसु भिक्खूहि सहधम्मिकं वुच्चमानो अत्तानं अवचनीयं करोति – 'मा मं आयस्मन्तो किञ्चि अवचुत्थ कल्याणं वा पापकं वा, अहंपायस्मन्ते न किञ्चि वक्खामि कल्याणं वा पापकं वा, विरमथायस्मन्तो मम वचनाया' ति, सो भिक्खु भिक्खूहि एवमस्स वचनीयो – 'मायस्मा अत्तानं अवचनीयं अकासि, वचनीयमेवायस्मा अत्तानं करोतु, आयस्मा पि भिक्खू वदेतु सहधम्मेन, भिक्खू पि आयस्मन्तं वक्खन्ति सहधम्मेन । एवं संवद्धा[3] हि तस्स भगवतो परिसा यदिदं अञ्ञमञ्ञवचनेन अञ्ञमञ्ञवुट्ठापनेना, ति । एवं च सो भिक्खु भिक्खूहि वुच्चमानो तथेव पग्गण्हेय्य, सो भिक्खु

B. 272

---

१. तिणकट्ठपण्णसटं – स्या० । २. उस्सादेय्य – स्या० । ३. संवड्ढा – स्या० ।

भिक्खूहि यावततियं समनुभासितब्बो तस्स पटिनिस्सग्गाय। यावततियं चे समनुभासीयमानो[1] तं पटिनिस्सज्जेय्य, इच्चेतं कुसलं; नो चे पटिनिस्सज्जेय्य, सङ्घादिसेसो" ति ।

(३) विभङ्गो

१९३. **भिक्खू पनेव दुब्बचजातिको होती** ति दुब्बचो होति दोवचस्सकरणेहि धम्मेहि समन्नागतो अक्खमो अप्पदक्खिणग्गाही अनुसासनिं ।

उद्देसपरियापन्नेसु सिक्खापदेसू ति पातिमोक्खपरियापन्नेसु सिक्खापदेसु ।

भिक्खूही ति अञ्ञेहि भिक्खूहि ।

सहधम्मिकं नाम यं भगवता पञ्ञत्तं सिक्खापदं, एतं सहधम्मिकं नाम ।

तेन वुच्चमानो अत्तानं अवचनीयं करोति – "मा मं आयस्मन्तो किञ्चि अवचुत्थ कल्याणं वा पापकं वा, अहंपायस्मन्ते न किञ्चि वक्खामि कल्याणं वा पापकं वा । विरमथायस्मन्तो मम वचनाया" ति ।

सो भिक्खू ति यो सो दुब्बचजातिको भिक्खु ।

भिक्खूही ति अञ्ञेहि भिक्खूहि । ये पस्सन्ति ये सुणन्ति तेहि वत्तब्बो – "मायस्मा अत्तानं अवचनीयं अकासि । वचनीयमेव आयस्मा अत्तानं करोतु । आयस्मा पि भिक्खू वदेतु सहधम्मेन, भिक्खू पि आयस्मन्तं वक्खन्ति सहधम्मेन । एवं संवद्धा हि तस्स भगवतो परिसा यदिदं अञ्ञमञ्ञवचनेन अञ्ञमञ्ञवुट्ठापनेना" ति । दुतियं पि वत्तब्बो । ततियं पि वत्तब्बो । सचे पटिनिस्सज्जति, इच्चेतं कुसलं; नो चे पटिनिस्सज्जति, R. 179
आपत्ति दुक्कटस्स । सुत्वा न वदन्ति, आपत्ति दुक्कटस्स । सो भिक्खु सङ्घमज्झं पि आकड्ढित्वा वत्तब्बो – "मायस्मा अत्तानं अवचनीयं अकासि ... पे० ... अञ्ञमञ्ञवुट्ठापनेना" ति । दुतियं पि वत्तब्बो । ततियं पि वत्तब्बो । सचे पटिनिस्सज्जति, इच्चेतं कुसलं; नो चे पटिनिस्सज्जति, आपत्ति दुक्कटस्स । सो भिक्खु समनुभासितब्बो । एवं च पन, भिक्खवे, समनुभासितब्बो । ब्यत्तेन भिक्खुना पटिबलेन सङ्घो ञापेतब्बो –

१९४. "सुणातु मे, भन्ते, सङ्घो । अयं इत्थन्नामो भिक्खु भिक्खूहि B. 273
सहधम्मिकं वुच्चमानो अत्तानं अवचनीयं करोति । सो तं वत्थुं न पटि-

---

१. समनुभासियमानो – सी०, स्या०, रो० ।

निस्सज्जति । यदि सङ्घस्स पत्तकल्लं, सङ्घो इत्थन्नामं भिक्खुं समनुभासेय्य तस्स वत्थुस्स पटिनिस्सग्गाय । एसा ञत्ति ।

"सुणातु मे, भन्ते, सङ्घो । अयं इत्थन्नामो भिक्खु भिक्खूहि सहधम्मिकं वुच्चमानो अत्तानं अवचनीयं करोति । सो तं वत्थुं न पटिनिस्सज्जति । सङ्घो इत्थन्नामं भिक्खुं समनुभासति तस्स वत्थुस्स पटिनिस्सग्गाय । यस्सायस्मतो खमति इत्थन्नामस्स भिक्खुनो समनुभासना तस्स वत्थुस्स पटिनिस्सग्गाय, सो तुण्हस्स; यस्स नक्खमति, सो भासेय्य ।

"दुतियं पि एतमत्थं वदामि ... पे० ... ततियं पि एतमत्थं वदामि – "सुणातु मे, भन्ते, सङ्घो । अयं इत्थन्नामो भिक्खु भिक्खूहि सहधम्मिकं वुच्चमानो अत्तानं अवचनीयं करोति । सो तं वत्थुं न पटिनिस्सज्जति । सङ्घो इत्थन्नामं भिक्खुं समनुभासति तस्स वत्थुस्स पटिनिस्सग्गाय । यस्सायस्मतो खमति इत्थन्नामस्स भिक्खुनो समनुभासना तस्स वत्थुस्स पटिनिस्सग्गाय, सो तुण्हस्स; यस्स नक्खमति, सो भासेय्य ।

"समनुभट्ठो सङ्घेन इत्थन्नामो भिक्खु तस्स वत्थुस्स पटिनिस्सग्गाय । खमति सङ्घस्स, तस्मा तुण्ही, एवमेतं धारयामी" ति ।

१९५. ञत्तिया दुक्कटं, द्वीहि कम्मवाचाहि थुल्लच्चया, कम्मवाचापरियोसाने आपत्ति सङ्घादिसेसस्स । सङ्घादिसेसं अज्झापज्जन्तस्स ञत्तिया दुक्कटं, द्वीहि कम्मवाचाहि थुल्लच्चया पटिप्पस्सम्भन्ति ।

सङ्घादिसेसो ति ... पे० ... तेन पि वुच्चति सङ्घादिसेसो ति ।

१९६. धम्मकम्मे धम्मकम्मसञ्ञी न पटिनिस्सज्जति, आपत्ति सङ्घादिसेसस्स ।

धम्मकम्मे वेमतिको न पटिनिस्सज्जति, आपत्ति सङ्घादिसेसस्स ।

धम्मकम्मे अधम्मकम्मसञ्ञी न पटिनिस्सज्जति, आपत्ति सङ्घादिसेसस्स ।

अधम्मकम्मे धम्मकम्मसञ्ञी, आपत्ति दुक्कटस्स । अधम्मकम्मे वेमतिको, आपत्ति दुक्कटस्स ।

अधम्मकम्मे अधम्मकम्मसञ्ञी, आपत्ति दुक्कटस्स ।

B. 274 १९७. अनापत्ति असमनुभासन्तस्स, पटिनिस्सज्जन्तस्स, उम्मत्तकस्स, आदिकम्मिकस्सा ति ।

———o———

§ १३. तेरसमसङ्घादिसेसो

(कुलदूसने)

(१) अस्सजिपुनब्बसुकभिक्खुवत्थु

१९८. तेन समयेन बुद्धो भगवा सावत्थियं विहरति जेतवने अनाथपिण्डिकस्स आरामे। तेन खो पन समयेन अस्सजिपुनब्बसुका नाम कीटागिरिस्मिं[1] आवासिका होन्ति अलज्जिनो पापभिक्खू। ते एवरूपं अनाचारं आचरन्ति – मालावच्छं रोपेन्ति पि रोपापेन्ति पि, सिञ्चन्ति पि सिञ्चापेन्ति पि, ओचिनन्ति पि ओचिनापेन्ति पि, गन्थेन्ति पि गन्थापेन्ति पि, एकतोवण्टिकमालं करोन्ति पि कारापेन्ति पि, उभतोवण्टिकमालं करोन्ति पि कारापेन्ति पि, मञ्जरिकं करोन्ति पि कारापेन्ति पि, विधूतिकं[2] करोन्ति पि कारापेन्ति पि, वटंसकं करोन्ति पि कारापेन्ति पि, आवेळं करोन्ति पि कारापेन्ति पि, उरच्छदं करोन्ति पि कारापेन्ति पि। ते कुलित्थीनं कुलधीतानं कुलकुमारीनं कुलसुण्हानं कुलदासीनं एकतोवण्टिकमालं हरन्ति पि हरापेन्ति पि, उभतो वण्टिकमालं हरन्ति पि हरापेन्ति पि, मञ्जरिकं हरन्ति पि हरापेन्ति पि, विधूतिकं हरन्ति पि हरापेन्ति पि, वटंसकं हरन्ति पि हरापेन्ति पि, आवेळं हरन्ति पि हरापेन्ति पि, उरच्छदं हरन्ति पि हरापेन्ति पि। ते कुलित्थीहि कुलधीताहि कुलकुमारीहि कुलसुण्हाहि कुलदासीहि सद्धिं एकभाजने पि भुञ्जन्ति, एकथालके पि पिवन्ति, एकासने पि निसीदन्ति, एकमञ्चे पि तुवट्टेन्ति, एकत्थरणा पि तुवट्टेन्ति, एकपावुरणा[3] पि तुवट्टेन्ति, एकत्थरणपावुरणा पि तुवट्टेन्ति, विकाले पि भुञ्जन्ति, मज्जं पि पिवन्ति, मालागन्धविलेपनं पि धारेन्ति, नच्चन्ति पि गायन्ति पि वादेन्ति पि लासेन्ति पि, नच्चन्तिया पि नच्चन्ति, नच्चन्तिया पि गायन्ति, नच्चन्तिया पि वादेन्ति, नच्चन्तिया पि लासेन्ति, गायन्तिया पि नच्चन्ति, गायन्तिया पि गायन्ति, गायन्तिया पि वादेन्ति, गायन्तिया पि लासेन्ति, वादेन्तिया पि नच्चन्ति, वादेन्तिया पि गायन्ति, वादेन्तिया पि वादेन्ति, वादेन्तिया पि लासेन्ति, लासेन्तिया पि नच्चन्ति, लासेन्तिया पि गायन्ति, लासेन्तिया पि वादेन्ति, लासेन्तिया पि लासेन्ति। अट्ठपदे पि कीळन्ति, दसपदे पि कीळन्ति, आकासे पि कीळन्ति, परिहारपथे पि कीळन्ति, सन्तिकाय पि कीळन्ति, खलिकाय पि कीळन्ति, घटिकाय[4] पि कीळन्ति, सलाकहत्थेन पि

R. 180

B. 275

---

१. किटागिरिस्मिं – स्या०, रो०। २. विधुतिकं – स्या०, रो०। ३. एकपापुरणा – सी०। ४. घटिकेन – सी०, रो०।

कीळन्ति, अक्खेन पि कीळन्ति, पङ्गचीरेन पि कीळन्ति, वङ्कंकेन पि कीळन्ति, मोक्खचिकाय पि कीळन्ति, चिङ्गुलकेन पि कीळन्ति, पत्ताळ्हकेन पि कीळन्ति, रथकेन पि कीळन्ति, धनुकेन पि कीळन्ति, अक्खरिकाय पि कीळन्ति, मनेसिकाय पि कीळन्ति, यथावज्जेन पि कीळन्ति। हत्थिस्मिं पि सिक्खन्ति, अस्सस्मिं पि सिक्खन्ति, रथस्मिं पि सिक्खन्ति, धनुस्मिं पि सिक्खन्ति, थरुस्मिं पि सिक्खन्ति, हत्थिस्स पि पुरतो धावन्ति, अस्सस्स पि पुरतो धावन्ति, रथस्स पि पुरतो धावन्ति[1] पि आधावन्ति पि, उस्सेळेन्ति[2] पि, अप्फोटेन्ति[3] पि, निब्बुज्झन्ति पि, मुट्ठीहि पि युज्झन्ति, रङ्गमज्झे पि सङ्घाटिं पत्थरित्वा नच्चकिं[4] एवं वदन्ति[5] – इध, भगिनि, नच्चस्सू ति, नलाटिकं पि देन्ति, विविधं पि अनाचारं आचरन्ति।

१६६. तेन खो पन समयेन अञ्ञतरो भिक्खु कासीसु वस्सं[6] वुत्थो[6] सावत्थिं गच्छन्तो भगवन्तं दस्सनाय, येन कीटागिरि तदवसरि। अथ खो सो भिक्खु पुब्बण्हसमयं निवासेत्वा पत्तचीवरमादाय कीटागिरिं पिण्डाय पाविसि पासादिकेन अभिक्कन्तेन पटिक्कन्तेन आलोकितेन विलोकितेन समिञ्जितेन पसारितेन ओक्खित्तचक्खु इरियापथसम्पन्नो। मनुस्सा तं भिक्खुं पस्सित्वा एवमाहंसु – "क्वायं अबलबलो विय मन्दमन्दो विय भाकुटिकभाकुटिको विय? को इमस्स उपगतस्स पिण्डकं[7] दस्सति? अम्हाकं पन अय्या अस्सजिपुनब्बसुका सण्हा सखिला सुखसम्भासा मिहित-पुब्बङ्गमा एहिस्वागतवादिनो अब्भाकुटिका उत्तानमुखा पुब्बभासिनो। तेसं खो नाम पिण्डो दातब्बो" ति।

अद्दसा[8] खो अञ्ञतरो उपासको तं भिक्खुं कीटागिरिस्मिं पिण्डाय चरन्तं। दिस्वान येन सो भिक्खु तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा तं भिक्खुं अभिवादेत्वा एतदवोच – "अपि, भन्ते, पिण्डो लब्भती" ति? "न खो, आवुसो, पिण्डो लब्भती" ति। "एहि, भन्ते, घरं गमिस्सामा" ति। अथ खो सो उपासको तं भिक्खुं घरं नेत्वा भोजेत्वा एतदवोच – "कहं, भन्ते, अय्यो गमिस्सती" ति? "सावत्थिं खो अहं, आवुसो, गमिस्सामि भगवन्तं दस्सनाया" ति। "तेन हि, भन्ते, मम वचनेन भगवतो पादे सिरसा वन्द, एवं च वदेहि – 'दुट्ठो, भन्ते, कीटागिरिस्मिं आवासो। अस्सजिपुनब्बसुका

V. 181

B. 276

---

१. धावन्ति धावन्ति – सी०, स्या०, रो०। २. उस्सेब्हेन्ति – सी०, स्या०, रो०। ३. अप्पोठेन्ति – सी०, रो०। ४. नच्चन्ति – स्या०। ५. वदेन्ति – सी०, स्या०। ६ – ६. वस्संवुट्ठो – म०। ७. पिण्डकं पि – सी०, स्या०, रो०। ८. अद्दस – रो०।

नाम कीटागिरिस्मिं आवासिका अलज्जिनो पापभिक्खू । ते एवरूपं अनाचारं आचरन्ति – मालावच्छं रोपेन्ति पि रोपापेन्ति पि, सिञ्चन्ति पि सिञ्चापेन्ति पि ... पे०... विविधं पि अनाचारं आचरन्ति । ये पि ते, भन्ते, मनुस्सा पुब्बे सद्धा अहेसुं पसन्ना ते पि एतरहि अस्सद्धा अप्पसन्ना । यानि पि तानि सङ्घस्स पुब्बे दानपथानि तानि पि एतरहि उपच्छिन्नानि । रिञ्चन्ति पेसला भिक्खू, निवसन्ति पापभिक्खू । साधु, भन्ते, भगवा कीटागिरिं भिक्खू पहिणेय्य यथायं कीटागिरिस्मिं आवासो सण्ठहेय्या'" ति ।

एवमावुसो ति खो सो भिक्खु तस्स उपासकस्स पटिस्सुत्वा उट्ठायासना[1] येन सावत्थि तेन पक्कामि[2]। अनुपुब्बेन येन सावत्थि जेतवनं अनाथपिण्डिकस्स आरामो येन भगवा तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । आचिण्णं खो पनेतं बुद्धानं भगवन्तानं आगन्तुकेहि भिक्खूहि सद्धिं पटिसम्मोदितुं । अथ खो भगवा तं भिक्खुं एतदवोच – "कच्चि, भिक्खु, खमनीयं कच्चि यापनीयं, कच्चिसि[3] अप्पकिलमथेन अद्धानं आगतो, कुतो च त्वं भिक्खु आगच्छसी" ति ? "खमनीयं, भगवा, यापनीयं, भगवा । अप्पकिलमथेन चाहं, भन्ते, अद्धानं आगतो । इधाहं, भन्ते, कासीसु वस्सं वुत्थो सावत्थिं आगच्छन्तो भगवन्तं दस्सनाय येन कीटागिरि तदवसरिं । अथ खाहं, भन्ते, पुब्बण्हसमयं निवासेत्वा पत्तचीवरमादाय कीटागिरिं पिण्डाय पाविसिं । अद्दसा खो मं, भन्ते, अञ्ञतरो उपासको कीटागिरिस्मिं पिण्डाय चरन्तं । दिस्वान येनाहं तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा मं अभिवादेत्वा एतदवोच – 'अपि, भन्ते, पिण्डो लब्भती' ति ? 'न खो, आवुसो, पिण्डो लब्भती' ति । 'एहि, भन्ते, घरं गमिस्सामा' ति । अथ खो, भन्ते, सो उपासको मं घरं नेत्वा भोजेत्वा एतदवोच – 'कहं, भन्ते, अय्यो गमिस्ससी[4]' ति ? 'सावत्थिं खो अहं, आवुसो, गमिस्सामि भगवन्तं दस्सनाया' ति । तेन हि, भन्ते, मम वचनेन भगवतो पादे सिरसा वन्द, एवं च वदेहि – 'दुट्ठो, भन्ते, कीटागिरिस्मिं आवासो, अस्सजिपुनब्बसुका नाम कीटागिरिस्मिं आवासिका अलज्जिनो पापभिक्खू । ते एवरूपं अनाचारं आचरन्ति – मालावच्छं रोपेन्ति पि रोपापेन्ति पि, सिञ्चन्ति पि सिञ्चापेन्ति पि ... पे० ... विविधं पि अनाचारं आचरन्ति । ये पि ते, भन्ते, मनुस्सा पुब्बे सद्धा अहेसुं पसन्ना ते पि एतरहि अस्सद्धा अप्पसन्ना, यानि पि तानि

R. 182

B. 277

---

१. स्या०, म० पोत्थकेसु नत्थि । २. पक्कमि – सी० । ३. कच्चि – सी०, स्या०, रो० । ४. गमिस्सती – रो०, सी०, स्या० ।

सङ्घस्स पुब्बे दानपथानि तानि पि एतरहि उपच्छिन्नानि, रिञ्चन्ति पेसला भिक्खू निवसन्ति पापभिक्खू । साधु, भन्ते, भगवा कीटागिरिं भिक्खू पहिणेय्य यथायं कीटागिरिस्मिं आवासो सण्ठहेय्या' ति । ततो अहं, भगवा, आगच्छामी" ति ।

२००. अथ खो भगवा एतस्मिं निदाने एतस्मिं पकरणे भिक्खुसङ्घं सन्निपातापेत्वा भिक्खू पटिपुच्छि – "सच्चं किर, भिक्खवे, अस्सजिपुनब्बसुका नाम कीटागिरिस्मिं आवासिका अलज्जिनो पापभिक्खू ते एवरूपं अनाचारं आचरन्ति – मालावच्छं रोपेन्ति पि रोपापेन्ति पि, सिञ्चन्ति पि सिञ्चापेन्ति पि ... पे० ... विविधं पि अनाचारं आचरन्ति, ये पि ते, भिक्खवे[1], मनुस्सा पुब्बे सद्धा अहेसुं पसन्ना ते पि एतरहि अस्सद्धा अप्पसन्ना; यानि पि तानि सङ्घस्स पुब्बे दानपथानि तानि पि एतरहि उपच्छिन्नानि; रिञ्चन्ति पेसला भिक्खू निवसन्ति पापभिक्खू" ति ? "सच्चं, भगवा" ति । विगरहि बुद्धो भगवा ... पे० ... "कथं हि नाम ते, भिक्खवे, मोघपुरिसा एवरूपं अनाचारं आचरिस्सन्ति - मालावच्छं रोपेस्सन्ति पि ... पे० ... विविधं पि अनाचारं आचरिस्सन्ति ! नेतं, भिक्खवे, अप्पसन्नानं वा पसादाय ... पे० ... विगरहित्वा धम्मिं कथं कत्वा सारिपुत्तमोग्गल्लाने आमन्तेसि – "गच्छथ तुम्हे, सारिपुत्ता, कीटागिरिं गन्त्वा अस्सजिपुनब्बसुकानं भिक्खूनं कीटागिरिस्मा पब्बाजनीयकम्मं[2] करोथ । तुम्हाकं एते सद्धिविहारिका[3]" ति ।

"कथं मयं, भन्ते, अस्सजिपुनब्बसुकानं भिक्खूनं कीटागिरिस्मा पब्बाजनीयकम्मं करोम ? चण्डा ते भिक्खू फरुसा" ति । "तेन हि तुम्हे, सारिपुत्ता, बहुकेहि भिक्खूहि सद्धिं गच्छथा" ति । "एवं, भन्ते" ति खो सारिपुत्तमोग्गल्लाना भगवतो पच्चस्सोसुं । "एवं च पन, भिक्खवे, कातब्बं । पठमं अस्सजिपुनब्बसुका भिक्खू चोदेतब्बा । चोदेत्वा सारेतब्बा । सारेत्वा आपत्तिं रोपेतब्बा । आपत्तिं रोपेत्वा ब्यत्तेन[4] भिक्खुना पटिबलेन सङ्घो ञापेतब्बो –

२०१. "सुणातु मे, भन्ते, सङ्घो । इमे अस्सजिपुनब्बसुका भिक्खू कुलदूसका पापसमाचारा । इमेसं पापका समाचारा दिस्सन्ति चेव सुय्यन्ति च । कुलानि च इमेहि दुट्ठानि दिस्सन्ति चेव सुय्यन्ति च । यदि सङ्घस्स पत्तकल्लं, सङ्घो अस्सजिपुनब्बसुकानं भिक्खूनं कीटा-

---

१. स्या० पोत्थके नत्थि । २. पब्बाजनियकम्मं – सी०, रो० । ३. सद्धिविहारिनो – रो० । ४. ब्यत्तेन – रो० ।

गिरिस्मा पब्बाजनीयकम्मं करेय्य – 'न अस्सजिपुनब्बसुकेहि भिक्खूहि कीटागिरिस्मिं वत्थब्बं' ति । एसा ञत्ति ।

"सुणातु मे, भन्ते, सङ्घो । इमे अस्सजिपुनब्बसुका भिक्खू कुलदूसका पापसमाचारा । इमेसं पापका समाचारा दिस्सन्ति चेव सुय्यन्ति च । कुलानि च इमेहि दुट्ठानि दिस्सन्ति चेव सुय्यन्ति च । सङ्घो अस्सजिपुनब्बसुकानं भिक्खूनं कीटागिरिस्मा पब्बाजनीयकम्मं करोति – 'न अस्सजिपुनब्बसुकेहि भिक्खूहि कीटागिरिस्मिं वत्थब्बं' ति । यस्सायस्मतो खमति अस्सजिपुनब्बसुकानं भिक्खूनं कीटागिरिस्मा पब्बाजनीयकम्मस्स करणं – 'न अस्सजिपुनब्बसुकेहि भिक्खूहि कीटागिरिस्मिं वत्थब्बं' ति, सो तुण्हस्स; यस्स नक्खमति, सो भासेय्य ।

"दुतियं पि एतमत्थं वदामि ... पे० ... ततियं पि एतमत्थं वदामि – सुणातु मे, भन्ते, सङ्घो ... पे० ... सो भासेय्य ।

"कतं सङ्घेन अस्सजिपुनब्बसुकानं भिक्खूनं कीटागिरिस्मा पब्बाजनीयकम्मं – 'न अस्सजिपुनब्बसुकेहि भिक्खूहि कीटागिरिस्मिं वत्थब्बं' ति । खमति सङ्घस्स, तस्मा तुण्ही, एवमेतं धारयामी" ति ।

२०२. अथ खो सारिपुत्तमोग्गल्लानप्पमुखो भिक्खुसङ्घो कीटागिरिं गन्त्वा अस्सजिपुनब्बसुकानं भिक्खूनं कीटागिरिस्मा पब्बाजनीयकम्मं अकासि – 'न अस्सजिपुनब्बसुकेहि भिक्खूहि कीटागिरिस्मिं वत्थब्बं' ति । ते सङ्घेन पब्बाजनीयकम्मकता न सम्मा वत्तन्ति, न लोमं पातेन्ति, न नेत्थारं वत्तन्ति, न भिक्खू खमापेन्ति, अक्कोसन्ति परिभासन्ति छन्दगामिता दोसगामिता मोहगामिता भयगामिता पापेन्ति, पक्कमन्ति पि, विब्भमन्ति पि । ये ते भिक्खू अप्पिच्छा ... पे० ... ते उज्झायन्ति खिय्यन्ति विपाचेन्ति – "कथं हि नाम अस्सजिपुनब्बसुका भिक्खू सङ्घेन पब्बाजनीयकम्मकता न सम्मा वत्तिस्सन्ति, न लोमं पातेस्सन्ति, न नेत्थारं वत्तिस्सन्ति, न भिक्खू खमापेस्सन्ति, अक्कोसिस्सन्ति परिभासिस्सन्ति, छन्दगामिता दोसगामिता मोहगामिता भयगामिता पापेस्सन्ति पक्कमिस्सन्ति पि विब्भमिस्सन्ति पी" ति ! अथ खो ते भिक्खू अस्सजिपुनब्बसुके भिक्खू अनेकपरियायेन विगरहित्वा भगवतो एतमत्थं आरोचेसुं । R. 184 B. 280

(२) पञ्ञत्ति

अथ खो भगवा एतस्मिं निदाने एतस्मिं पकरणे भिक्खुसङ्घं

सन्निपातापेत्वा भिक्खू पटिपुच्छि – "सच्चं किर, भिक्खवे, अस्सजि-पुनब्बसुका भिक्खू सङ्घेन पब्बाजनीयकम्मकता न सम्मा वत्तन्ति ... पे० ... विब्भमन्ति पी" ति ? "सच्चं, भगवा" ति । विगरहि बुद्धो भगवा ... पे० ... एवं च पन, भिक्खवे, इमं सिक्खापदं उद्दिसेय्याथ –

२०३. **"भिक्खु पनेव अञ्ञातरं गामं वा निगमं वा उपनिस्साय विहरति कुलदूसको पापसमाचारो । तस्स खो पापका समाचारा दिस्सन्ति चेव सुय्यन्ति च, कुलानि च तेन दुट्ठानि दिस्सन्ति चेव सुय्यन्ति च । सो भिक्खु भिक्खूहि एवमस्स वचनीयो – 'आयस्मा खो कुलदूसको पापसमाचारो, आयस्मतो खो पापका समाचारा दिस्सन्ति चेव सुय्यन्ति च, कुलानि चायस्मता दुट्ठानि दिस्सन्ति चेव सुय्यन्ति च । पक्कमतायस्मा इमम्हा आवासा । अलं ते इध वासेना' ति । एवं च सो भिक्खु भिक्खूहि वुच्चमानो ते भिक्खू एवं वदेय्य – 'छन्दगामिनो च भिक्खू दोसगामिनो च भिक्खू मोहगामिनो च भिक्खू भयगामिनो च भिक्खू तादिसिकाय आपत्तिया एकच्चं पब्बाजेन्ति एकच्चं न पब्बाजेन्ती' ति, सो भिक्खु भिक्खूहि एवमस्स वचनीयो – 'मायस्मा एवं अवच । न च भिक्खू छन्दगामिनो । न च भिक्खू दोस-गामिनो । न च भिक्खू मोहगामिनो । न च भिक्खू भयगामिनो । आयस्मा खो कुलदूसको पापसमाचारो । आयस्मतो खो पापका समाचारा दिस्सन्ति चेव सुय्यन्ति च । कुलानि चायस्मता दुट्ठानि दिस्सन्ति चेव सुय्यन्ति च । पक्कमतायस्मा इमम्हा आवासा । अलं ते इध वासेना' ति । एवं च सो भिक्खु भिक्खूहि वुच्चमानो तथेव पग्गण्हेय्य, सो भिक्खु भिक्खूहि यावततियं समनुभासितब्बो तस्स पटिनिस्सग्गाय । यावततियं चे समनुभासीयमानो तं पटिनिस्सज्जेय्य, इच्चेतं कुसलं; नो चे पटिनिस्सज्जेय्य, सङ्घादिसेसो"** ति ।

(३) विभङ्गो

२०४. **भिक्खु पनेव अञ्ञातरं गामं वा निगमं वा** ति गामो पि निगमो पि नगरं पि गामो चेव निगमो च ।

उपनिस्साय विहरती ति तत्थ पटिबद्धा होन्ति चीवरपिण्डपातसेना-सनगिलानप्पच्चयभेसज्जपरिक्खारा ।

B. 281, R. 185 **कुलं** नाम चत्तारि कुलानि – खत्तियकुलं, ब्राह्मणकुलं, वेस्सकुलं, सुद्दकुलं ।

कुलदूसको ति कुलानि दूसेति पुप्फेन वा फलेन वा चुण्णेन वा

मत्तिकाय वा दन्तकट्ठेन वा वेळुया[1] वा वेज्जिकाय वा जङ्घपेसनिकेन वा।

पापसमाचारो ति मालावच्छं रोपेति पि रोपापेति पि, सिञ्चति पि सिञ्चापेति पि, ओचिनाति पि ओचिनापेति पि, गन्थेति पि गन्थापेति पि।

दिस्सन्ति चेव सुय्यन्ति चा ति ये सम्मुखा ते पस्सन्ति, ये तिरोक्खा ते सुणन्ति।

कुलानि च तेन दुट्ठानी ति पुब्बे सद्धा हुत्वा तं आगम्म असद्धा होन्ति, पसन्ना हुत्वा अप्पसन्ना होन्ति।

दिस्सन्ति चेव सुय्यन्ति चा ति ये सम्मुखा[2] ते पस्सन्ति, ये तिरोक्खा ते सुणन्ति।

सो भिक्खू ति यो सो कुलदूसको भिक्खु।

भिक्खूही ति अञ्ञेहि भिक्खूहि। ये पस्सन्ति ये सुणन्ति। तेहि वत्तब्बो – "आयस्मा खो कुलदूसको पापसमाचारो। आयस्मतो खो पापका समाचारा दिस्सन्ति चेव सुय्यन्ति च। कुलानि चायस्मता दुट्ठानि दिस्सन्ति चेव सुय्यन्ति च। पक्कमतायस्मा इमम्हा आवासा। अलं ते इध वासेना" ति।

एवं च सो भिक्खु भिक्खूहि वुच्चमानो ते भिक्खू एवं वदेय्य – "छन्दगामिनो च भिक्खू, दोसागामिनो च भिक्खू, मोहगामिनो च भिक्खू, भयगामिनो च भिक्खू। तादिसिकाय आपत्तिया एकच्चं पब्बाजेन्ति एकच्चं न पब्बाजेन्ती" ति।

सो भिक्खू ति यो सो कम्मकतो भिक्खु।

भिक्खूही ति अञ्ञेहि भिक्खूहि। ये पस्सन्ति ये सुणन्ति तेहि वत्तब्बो – "मायस्मा एवं अवच। न च भिक्खू छन्दगामिनो, न च भिक्खू दोसगामिनो, न च भिक्खू मोहगामिनो, न च भिक्खू भयगामिनो। आयस्मा खो कुलदूसको पापसमाचारो। आयस्मतो खो पापका समाचारा दिस्सन्ति चेव सुय्यन्ति च। कुलानि चायस्मता दुट्ठानि दिस्सन्ति चेव सुय्यन्ति च। पक्कमतायस्मा इमम्हा आवासा। अलं ते इध वासेना" ति। दुतियं पि वत्तब्बो। ततियं पि वत्तब्बो।

सचे पटिनिस्सज्जति, इच्चेतं कुसलं। नो चे पटिनिस्सज्जति, आपत्ति दुक्कटस्स। सुत्वा न वदन्ति, आपत्ति दुक्कटस्स। सो भिक्खु

B. 282

१. वेळुना – स्या०। २. संमुखा – म०।

सङ्घमज्झं पि आकड्ढित्वा वत्तब्बो – "मायस्मा एवं अवच । न च भिक्खू छन्दगामिनो, न च भिक्खू दोसगामिनो, न च भिक्खू मोहगामिनो, न च भिक्खू भयगामिनो । आयस्मा खो कुलदूसको पापसमाचारो । आयस्मतो खो पापका समाचारा दिस्सन्ति चेव सुय्यन्ति च । कुलानि चायस्मता दुट्ठानि दिस्सन्ति चेव सुय्यन्ति च । पक्कमतायस्मा इमम्हा आवासा । अलं ते इध वासेना" ति । दुतियं पि वत्तब्बो । ततियं पि वत्तब्बो । सचे पटिनिस्सज्जति, इच्चेतं कुसलं । नो चे पटिनिस्सज्जति, आपत्ति दुक्कटस्स । सो भिक्खु समनुभासितब्बो । एवं च पन, भिक्खवे, समनुभासितब्बो । ब्यत्तेन भिक्खुना पटिबलेन सङ्घो ञापेतब्बो –

२०५. "सुणातु मे, भन्ते, सङ्घो । अयं इत्थन्नामो भिक्खु सङ्घेन पब्बाजनीयकम्मकतो भिक्खू छन्दगामिता दोसगामिता मोहगामिता भयगामिता पापेति । सो तं वत्थुं न पटिनिस्सज्जति । यदि सङ्घस्स पत्तकल्लं, सङ्घो इत्थन्नामं भिक्खुं समनुभासेय्य तस्स वत्थुस्स पटिनिस्सग्गाय । एसा ञत्ति ।

"सुणातु मे, भन्ते, सङ्घो । अयं इत्थन्नामो भिक्खु सङ्घेन पब्बाजनीयकम्मकतो भिक्खू छन्दगामिता दोसगामिता मोहगामिता भयगामिता पापेति । सो तं वत्थुं न पटिनिस्सज्जति । सङ्घो इत्थन्नामं भिक्खुं समनुभासति तस्स वत्थुस्स पटिनिस्सग्गाय । यस्सायस्मतो खमति इत्थन्नामस्स भिक्खुनो समनुभासना तस्स वत्थुस्स पटिनिस्सग्गाय, सो तुण्हस्स; यस्स नक्खमति, सो भासेय्य ।

दुतियं पि एतमत्थं वदामि ... पे० ... ततियं पि एतमत्थं वदामि ... पे० ... ।

"समनुभट्ठो सङ्घेन इत्थन्नामो भिक्खु तस्स वत्थुस्स पटिनिस्सग्गाय । खमति सङ्घस्स, तस्मा तुण्ही, एवमेतं धारयामी" ति ।

B. 283 २०६. ञत्तिया दुक्कटं, द्वीहि कम्मवाचाहि थुल्लच्चया, कम्मवाचापरियोसाने आपत्ति सङ्घादिसेसस्स । सङ्घादिसेसं अज्झापज्जन्तस्स ञत्तिया दुक्कटं, द्वीहि कम्मवाचाहि थुल्लच्चया पटिप्पस्सम्भन्ति ।

सङ्घादिसेसो ति सङ्घो व तस्सा आपत्तिया परिवासं देति, मूलाय R. 186 पटिकस्सति, मानत्तं देति, अब्भेति; न सम्बहुला, न एकपुग्गलो । तेन वुच्चति – 'सङ्घादिसेसो' ति, तस्सेव आपत्तिनिकायस्स नामकम्मं अधिवचनं । तेन पि वुच्चति सङ्घादिसेसो ति ।

२०७. धम्मकम्मे धम्मकम्मसञ्ञी न पटिनिस्सज्जति, आपत्ति सङ्घादिसेसस्स । धम्मकम्मे वेमतिको न पटिनिस्सज्जति, आपत्ति सङ्घादिसेसस्स . धम्मकम्मे अधम्मकम्मसञ्ञी न पटिनिस्सज्जति, आपत्ति सङ्घादिसेसस्स । अधम्मकम्मे धम्मकम्मसञ्ञी, आपत्ति दुक्कटस्स । अधम्मकम्मे वेमतिको, आपत्ति दुक्कटस्स । अधम्मकम्मे अधम्मकम्मसञ्ञी, आपत्ति दुक्कटस्स ।

२०८. अनापत्ति[1] असमनुभासन्तस्स, पटिनिस्सज्जन्तस्स, उम्मत्तकस्स, आदिकम्मिकस्सा ति[1] ।

---०---

२०९. उद्दिट्ठा खो, आयस्मन्तो, तेरस सङ्घादिसेसा धम्मा, नव पठमापत्तिका, चत्तारो यावततियका । येसं भिक्खु अञ्ञातरं वा अञ्ञातरं वा आपज्जित्वा यावतीहं[2] जानं पटिच्छादेति तावतीहं तेन भिक्खुना अकामा परिवत्थब्बं । परिवुत्थपरिवासेन भिक्खुना उत्तरि[3] छारत्तं भिक्खुमानत्ताय पटिपज्जितब्बं । चिण्णमानत्तो भिक्खु यत्थ सिया वीसतिगणो भिक्खुसङ्घो तत्थ सो भिक्खु अब्भेतब्बो । एकेन पि चे ऊनो वीसतिगणो भिक्खुसङ्घो तं भिक्खुं अब्भेय्य, सो च भिक्खु अनब्भितो, ते च भिक्खू गारय्हा, अयं तत्थ सामीचि । तत्थायस्मन्ते पुच्छामि – 'कच्चित्थ परिसुद्धा' ? दुतियं पि पुच्छामि – 'कच्चित्थ परिसुद्धा' ? ततियं पि पुच्छामि – 'कच्चित्थ परिसुद्धा' ? परिसुद्धेत्थायस्मन्तो । तस्मा तुण्ही, एवमेतं धारयामी ति ।

तस्सुद्दानं

विस्सट्ठि[4] कायसंसग्गं[5], दुट्ठुल्लं[6] अत्तकामं[7] च । B. 284
सञ्चरित्तं कुटी चेव, विहारो च अमूलकं ॥
किञ्चिलेसं[8] च भेदो च, तस्सेव अनुवत्तका ।
दुब्बचं कुलदूसं च, सङ्घादिसेसा तेरसा ति ॥

सङ्घादिसेसकण्डं[9] निट्ठितं[9] ।

---:०:---

१–१. अनापत्ति असमनुभासन्तस्स पटिनिस्सज्जन्तस्स उम्मत्तकस्स खित्तचित्तस्स वेदनट्टस्स आदिकम्मिकस्सापि – स्या० । २. यावतिहं – सी०, स्या०, रो० । ३. उत्तरिं – सी०, स्या०, रो० । ४. विसट्ठि – स्या०, रो० । ५. कायसंसग्गो – स्या० । ६. दुट्ठुल्लो – रो० । ७. अत्तकाम – सी० । ८. किञ्चिदेसं – सी०, रो० । ९–९ तेरसकण्डं निट्ठितं – रो०; तेरसककण्डं निट्ठितं – सी०; स्या० पोत्थके नत्थि ।

३. अनियतकण्डं

इमे खो पनायस्मन्तो द्वे अनियता
धम्मा उद्देसं आगच्छन्ति ।

§ १. पठमअनियतो

(पटिच्छन्ने एको एकाय निसज्जने)

(१) उदायिभिक्खुवत्थु

B. 285, R. 187

१. तेन समयेन बुद्धो भगवा सावत्थियं विहरति जेतवने अनाथपिण्डिकस्स आरामे । तेन खो पन समयेन आयस्मा उदायी[1] सावत्थियं कुलूपको[2] होति, बहुकानि कुलानि उपसङ्कमति । तेन खो पन समयेन आयस्मतो उदायिस्स उपट्ठाककुलस्स कुमारिका अञ्ञतरस्स कुलस्स कुमारकस्स दिन्ना होति । अथ खो आयस्मा उदायी पुब्बण्हसमयं निवासेत्वा पत्तचीवरमादाय येन तं कुलं तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा मनुस्से पुच्छि – "कहं इत्थन्नामा" ति ? ते एवमाहंसु – "दिन्ना, भन्ते, अमुकस्स कुलस्स कुमारकस्सा" ति । तं पि खो कुलं आयस्मतो उदायिस्स उपट्ठाकं होति । अथ खो आयस्मा उदायी येन तं कुलं तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा मनुस्से पुच्छि – "कहं इत्थन्नामा" ति ? ते एवमाहंसु[3] – "एसाय्य[4], ओवरके निसिन्ना" ति । अथ खो आयस्मा उदायी येन सा कुमारिका तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा तस्सा कुमारिकाय सद्धिं एको एकाय रहो पटिच्छन्ने आसने अलंकम्मनिये[5] निसज्जं कप्पेसि कालयुत्तं समुल्लपन्तो कालयुत्तं धम्मं भणन्तो ।

तेन खो पन समयेन विसाखा मिगारमाता बहुपुत्ता होति बहुनत्ता अरोगपुत्ता[6] अरोगनत्ता अभिमङ्गलसम्मता । मनुस्सा यञ्ञेसु छणेसु उस्सवेसु विसाखं मिगारमातरं पठमं भोजेन्ति । अथ खो विसाखा मिगारमाता निमन्तिता तं कुलं अगमासि । अद्दसा[7] खो विसाखा मिगारमाता आयस्मन्तं उदायिं तस्सा कुमारिकाय सद्धिं एकं[8] एकाय रहो पटिच्छन्ने आसने अलंकम्मनिये निसिन्नं । दिस्वान आयस्मन्तं उदायिं एतदवोच – "इदं, भन्ते, नच्छन्नं नप्पतिरूपं[9] यं अय्यो मातुगामेन सद्धिं एको एकाय रहो पटिच्छन्ने आसने अलंकम्मनिये निसज्जं कप्पेति । किञ्चा पि, भन्ते, अय्यो

B. 286, R. 188

---

१. उदायि – स्या०, रो० । २. कुलुपको – स्या०; कुलूपगो – सी० । ३ स्या० पोत्थके नत्थि । ४. एसय्य – स्या०, रो० । ५. अलंकम्मणिये – रो० । ६. आरोगपुत्ता – सी० । ७. अद्दस – रो० । ८. एको – रो० । ९. नप्पटिरूपं – स्या०, रो० ।

अनत्थिको तेन धम्मेन, अपि च दुस्सद्धापया अप्पसन्ना मनुस्सा" ति । एवं पि खो आयस्मा उदायी विसाखाय मिगारमातुया वुच्चमानो नादियि । अथ खो विसाखा मिगारमाता निक्खमित्वा भिक्खूनं एतमत्थं आरोचेसि । ये ते भिक्खू अप्पिच्छा ... पे० ... ते उज्झायन्ति खिय्यन्ति विपाचेन्ति – "कथं हि नाम आयस्मा उदायी मातुगामेन सद्धिं एको एकाय रहो पटिच्छन्ने आसने अलंकम्मनिये निसज्जं कप्पेस्सती" ति ! अथ खो ते भिक्खू आयस्मन्तं उदायिं अनेकपरियायेन विगरहित्वा भगवतो एतमत्थं आरोचेसुं ।

(२) पञ्ञत्ति

अथ खो भगवा एतस्मिं निदाने एतस्मिं पकरणे भिक्खुसङ्घं सन्निपातापेत्वा आयस्मन्तं उदायिं पटिपुच्छि – "सच्चं किर त्वं, उदायि, मातुगामेन सद्धिं एको एकाय रहो पटिच्छन्ने आसने अलंकम्मनिये निसज्जं कप्पेसी" ति ? "सच्चं, भगवा" ति । विगरहि बुद्धो भगवा ... पे० ... कथं हि नाम त्वं, मोघपुरिस, मातुगामेन सद्धिं एको एकाय रहो पटिच्छन्ने आसने अलंकम्मनिये निसज्जं कप्पेस्ससि ! नेतं, मोघपुरिस, अप्पसन्नानं वा पसादाय ... पे० ... एवं च पन, भिक्खवे, इमं सिक्खापदं उद्दिसेय्याथ––

२. **"यो पन भिक्खु मातुगामेन सद्धिं एको एकाय रहो पटिच्छन्ने आसने अलंकम्मनिये निसज्जं कप्पेय्य, तमेनं सद्धेय्यवचसा उपासिका दिस्वा तिण्णं धम्मानं अञ्ञातरेन वदेय्य – पाराजिकेन वा सङ्घादिसेसेन वा पाचित्तियेन वा, निसज्जं भिक्खु पटिजानमानो तिण्णं धम्मानं अञ्ञातरेन कारेतब्बो – पाराजिकेन वा सङ्घादिसेसेन वा पाचित्तियेन वा येन वा सा सद्धेय्यवचसा उपासिका वदेय्य, तेन सो भिक्खु कारेतब्बो । अयं धम्मो अनियतो"** ति ।

(३) विभङ्गो

३. **यो पना** ति यो यादिसो ... पे० ... **भिक्खू** ति ... पे० ... अयं इमस्मिं अत्थे अधिप्पेतो भिक्खू ति ।

मातुगामो नाम मनुस्सित्थी[1], न यक्खी न पेती न तिरच्छानगता । अन्तमसो तदहुजाता पि दारिका, पगेव महत्तरी[2] ।

सद्धिं ति एकतो । **एको एकाया** ति भिक्खु चेव होति मातुगामो च । **रहो** नाम चक्खुस्स रहो, सोतस्स रहो । चक्खुस्स रहो नाम न B. 287

१. मनुस्सित्थि – रो० । २. महन्ततरी – स्या० ।

सक्का होति अक्खिं वा निखणीयमाने[1] भमुकं वा उक्खिपीयमाने[2] सीसं वा उक्खिपीयमाने पस्सितुं । सोतस्स रहो नाम न सक्का होति पकतिकथा सोतुं ।

R. 189 **पटिच्छन्नं** नाम आसनं कुड्डेन[3] वा कवाटेन वा किलञ्जेन वा साणिपाकारेन वा रुक्खेन वा थम्भेन वा कोत्थळिया[4] वा येन केनचि पटिच्छन्नं होति ।

अलंकम्मनिये ति सक्का होति मेथुनं धम्मं पटिसेवितुं ।

निसज्जं कप्पेय्या ति मातुगामे निसिन्ने भिक्खु उपनिसिन्नो वा होति उपनिपन्नो वा । भिक्खु निसिन्ने मातुगामो उपनिसिन्नो वा होति उपनिपन्नो वा । उभो वा निसिन्ना होन्ति उभो वा निपन्ना ।

सद्धेय्यवचसा नाम आगतफला अभिसमेताविनी विञ्ञातसासना ।

उपासिका नाम बुद्धं सरणं गता, धम्मं सरणं गता, सङ्घं सरणं गता ।

दिस्वा ति पस्सित्वा ।

तिण्णं धम्मानं अञ्ञतरेन वदेय्य – पाराजिकेन वा सङ्घादिसेसेन वा पाचित्तियेन वा । निसज्जं भिक्खु पटिजानमानो तिण्णं धम्मानं अञ्ञतरेन कारेतब्बो – पाराजिकेन वा सङ्घादिसेसेन वा पाचित्तियेन वा । येन वा सा सद्धेय्यवचसा उपासिका वदेय्य तेन सो भिक्खु कारेतब्बो ।

४. सा चे एवं वदेय्य – "अय्यो मया दिट्ठो निसिन्नो मातुगामस्स मेथुनं धम्मं पटिसेवन्तो" ति, सो च[5] तं पटिजानाति, आपत्तिया कारेतब्बो । सा चे एवं वदेय्य – "अय्यो मया दिट्ठो निसिन्नो मातुगामस्स मेथुनं धम्मं पटिसेवन्तो" ति, सो चे एवं वदेय्य – "सच्चाहं निसिन्नो, नो च खो मेथुनं धम्मं पटिसेविं" ति, निसज्जाय कारेतब्बो । सा चे एवं वदेय्य –

B. 288 "अय्यो मया दिट्ठो निसिन्नो मातुगामस्स मेथुनं धम्मं पटिसेवन्तो" ति, सो चे एवं वदेय्य – "नाहं निसिन्नो, अपि च खो निपन्नो" ति, निपज्जाय कारेतब्बो । सा चे एवं वदेय्य – "अय्यो मया दिट्ठो निसिन्नो मातुगामस्स मेथुनं धम्मं पटिसेवन्तो" ति, सो चे एवं वदेय्य – "नाहं निसिन्नो अपि च खो ठितो" ति, न कारेतब्बो ।

५. सा चे एवं वदेय्य – "अय्यो मया दिट्ठो निपन्नो मातुगामस्स मेथुनं धम्मं पटिसेवन्तो" ति, सो च तं पटिजानाति, आपत्तिया कारेतब्बो ।

---

१. निक्खनियमाने – स्या०; निखणियमाने – रो०, सी० । २. उक्खिपियमाने – सी०, स्या०, रो० । ३. कुट्टेन – म० । ४. कोट्ठळिया – स्या०; कोत्थलिया – सी० । ५. च – स्या० ।

सा चे एवं वदेय्य – "अय्यो मया दिट्ठो निपन्नो मातुगामस्स मेथुनं धम्मं पटिसेवन्तो" ति, सो चे एवं वदेय्य – "सच्चाहं निपन्नो, नो च खो मेथुनं धम्मं पटिसेविं" ति, निपज्जाय कारेतब्बो । सा चे एवं वदेय्य – "अय्यो मया दिट्ठो निपन्नो मातुगामस्स मेथुनं धम्मं पटिसेवन्तो" ति, सो चे एवं वदेय्य – "नाहं निपन्नो, अपि च खो निसिन्नो" ति, निसज्जाय कारेतब्बो । सा चे एवं वदेय्य – "अय्यो मया दिट्ठो निपन्नो मातुगामस्स मेथुनं धम्मं पटिसेवन्तो" ति, सो चे एवं वदेय्य – "नाहं निपन्नो अपि च खो ठितो" ति, न कारेतब्बो । R. 190

६. सा चे एवं वदेय्य – "अय्यो मया दिट्ठो निसिन्नो मातुगामेन सद्धिं कायसंसग्गं समापज्जन्तो" ति, सो च तं पटिजानाति, आपत्तिया कारेतब्बो ... पे० ... सच्चाहं निसिन्नो नो च खो कायसंसग्गं समापज्जिं ति, निसज्जाय कारेतब्बो ... पे० ... नाहं निसिन्नो अपि च खो निपन्नो ति, निपज्जाय कारेतब्बो ... पे० ... नाहं निसिन्नो अपि च खो ठितो ति, न कारेतब्बो ।

सा चे एवं वदेय्य – "अय्यो मया दिट्ठो निपन्नो मातुगामेन सद्धिं कायसंसग्गं समापज्जन्तो" ति, सो च तं पटिजानाति, आपत्तिया कारेतब्बो ... पे० ... सच्चाहं निपन्नो, नो च खो कायसंसग्गं समापज्जिं ति, निपज्जाय कारेतब्बो ... पे० ... नाहं निपन्नो, अपि च खो निसिन्नो ति, निसज्जाय कारेतब्बो ... पे० ... नाहं निपन्नो, अपि च खो ठितो ति, न कारेतब्बो ।

७. सा चे एवं वदेय्य – "अय्यो मया दिट्ठो मातुगामेन सद्धिं एको एकाय रहो पटिच्छन्ने आसने अलंकम्मनिये निसिन्नो" ति, सो च तं पटिजानाति, निसज्जाय कारेतब्बो ... पे० ... नाहं निसिन्नो अपि च खो निपन्नो ति, निपज्जाय कारेतब्बो ... पे० ... नाहं निसिन्नो, अपि च खो ठितो ति, न कारेतब्बो । B. 289

८. सा चे एवं वदेय्य – "अय्यो मया दिट्ठो मातुगामेन सद्धिं एको एकाय रहो पटिच्छन्ने आसने अलंकम्मनिये निपन्नो" ति, सो च तं पटिजानाति, निपज्जाय कारेतब्बो ... पे० ... नाहं निपन्नो, अपि च खो निसिन्नो ति, निसज्जाय कारेतब्बो ... पे० ... नाहं निपन्नो, अपि च खो ठितो ति, न कारेतब्बो ।

अनियतो ति न नियतो, पाराजिकं वा सङ्घादिसेसो वा पाचित्तियं वा ।

९. गमनं पटिजानाति, निसज्जं पटिजानाति, आपत्तिं पटिजानाति, आपत्तिया कारेतब्बो । गमनं पटिजानाति, निसज्जं न पटिजानाति, आपत्तिं पटिजानाति, आपत्तिया कारेतब्बो । गमनं पटिजानाति, निसज्जं पटिजानाति, आपत्तिं न पटिजानाति, निसज्जाय कारेतब्बो । गमनं पटिजानाति, निसज्जं न पटिजानाति, आपत्तिं न पटिजानाति, न कारेतब्बो ।

गमनं न पटिजानाति, निसज्जं पटिजानाति, आपत्तिं पटिजानाति, आपत्तिया कारेतब्बो । गमनं न पटिजानाति, निसज्जं न पटिजानाति, आपत्तिं पटिजानाति, आपत्तिया कारेतब्बो । गमनं न पटिजानाति, निसज्जं पटिजानाति, आपत्तिं न पटिजानाति, निसज्जाय कारेतब्बो । गमनं न पटिजानाति, निसज्जं न पटिजानाति, आपत्तिं न पटिजानाति, न कारेतब्बो ति ।

R. 191

—-०—-

§ २. दुतियअनियतो

(एको एकाय निसज्जने)

(१) उदायिभिक्खुवत्थु

१०. तेन समयेन बुद्धो भगवा सावत्थियं विहरति जेतवने अनाथपिण्डिकस्स आरामे । तेन खो पन समयेन आयस्मा उदायी – "भगवता पटिक्खित्तं मातुगामेन सद्धिं एको एकाय रहो पटिच्छन्ने आसने अलंकम्मनिये निसज्जं कप्पेतुं" ति तस्सा येव कुमारिकाय सद्धिं एको एकाय रहो निसज्जं कप्पेसि कालयुत्तं समुल्लपन्तो कालयुत्तं धम्मं भणन्तो । दुतियं पि खो विसाखा मिगारमाता निमन्तिता तं कुलं अगमासि । अद्दसा खो विसाखा मिगारमाता आयस्मन्तं उदायिं तस्सा येव कुमारिकाय सद्धिं एकं[1] एकाय रहो निसिन्नं । दिस्वान आयस्मन्तं उदायिं एतदवोच – "इदं, भन्ते, नच्छन्नं नप्पतिरूपं यं अय्यो मातुगामेन सद्धिं एको एकाय रहो निसज्जं कप्पेति । किञ्चा पि, भन्ते, अय्यो अनत्थिको तेन धम्मेन, अपि च दुस्सद्धापया अप्पसन्ना मनुस्सा" ति । एवं पि खो आयस्मा उदायी विसाखाय मिगारमातुया वुच्चमानो नादियि ।

B. 290

१. एको – रो० ।

अथ खो विसाखा मिगारमाता निक्खमित्वा भिक्खूनं एतमत्थं आरोचेसि। ये ते भिक्खू अप्पिच्छा ... पे० ... ते उज्झायन्ति खिय्यन्ति विपाचेन्ति – "कथं हि नाम आयस्मा उदायी मातुगामेन सद्धिं एको एकाय रहो निसज्जं कप्पेस्सती" ति! अथ खो ते भिक्खू आयस्मन्तं उदायिं अनेकपरियायेन विगरहित्वा भगवतो एतमत्थं आरोचेसुं।

(२) पञ्ञत्ति

अथ खो भगवा एतस्मिं निदाने एतस्मिं पकरणे भिक्खुसङ्घं सन्निपातापेत्वा आयस्मन्तं उदायिं पटिपुच्छि – "सच्चं किर त्वं, उदायि, मातुगामेन सद्धिं एको एकाय रहो निसज्जं कप्पेसी" ति? "सच्चं भगवा" ति। विगरहि बुद्धो भगवा ... पे० ... कथं हि नाम त्वं, मोघपुरिस, मातुगामेन सद्धिं एको एकाय रहो निसज्जं कप्पेस्ससि! नेतं, मोघपुरिस, अप्पसन्नानं वा पसादाय ... पे० ... एवं च पन, भिक्खवे, इमं सिक्खापदं उद्दिसेय्याथ –

११. "नहेव खो पन पटिच्छन्नं आसनं होति नालं कम्मनियं, अलं च खो होति मातुगामं दुट्ठुल्लाहि वाचाहि ओभासितुं। यो पन भिक्खु तथारूपे आसने मातुगामेन सद्धिं एको एकाय रहो निसज्जं कप्पेय्य, तमेनं सद्धेय्यवचसा उपासिका दिस्वा द्विन्नं धम्मानं अञ्ञातरेन वदेय्य – सङ्घादिसेसेन वा पाचित्तियेन वा। निसज्जं भिक्खु पटिजानमानो द्विन्नं धम्मानं अञ्ञतरेन कारेतब्बो – सङ्घादिसेसेन वा पाचित्तियेन वा। येन वा सा सद्धेय्यवचसा उपासिका वदेय्य तेन सो भिक्खु कारेतब्बो। अयं पि धम्मो अनियतो" ति। R. 192

(३) विभङ्गो

१२. **नहेव खो पन पटिच्छन्नं आसनं होती** ति अप्पटिच्छन्नं होति कुड्डेन वा कवाटेन वा किलञ्जेन वा साणिपाकारेन वा रुक्खेन वा थम्भेन वा कोत्थळिया[1] वा येन केनचि अप्पटिच्छन्नं होति।

नालं कम्मनियं ति न सक्का होति मेथुनं धम्मं पटिसेवितुं। B. 291

अलं च खो होति मातुगामं दुट्ठुल्लाहि वाचाहि ओभासितुं ति सक्का होति मातुगामं दुट्ठुल्लाहि वाचाहि ओभासितुं।

यो पना ति यो यादिसो ... पे० ... **भिक्खू** ति ... पे० ... अयं इमस्मिं अत्थे अधिप्पेतो भिक्खू ति।

१. कोत्थळिकाय – रो०; कोत्थलिकाय – सी०।

तथारूपे आसने ति एवरूपे आसने ।

मातुगामो नाम मनुस्सित्थी, न यक्खी न पेती न तिरच्छानगता, विञ्ञू पटिबला सुभासितदुब्भासितं दुट्ठुल्लादुट्ठुल्लं आजानितुं ।

सद्धिं ति एकतो ।

एको एकाया ति भिक्खु चेव होति मातुगामो च । **रहो** नाम चक्खुस्स रहो, सोतस्स रहो । **चक्खुस्स रहो** नाम न सक्का होति अक्खिं वा निखणीयमाने भमुकं वा उक्खिपीयमाने सीसं वा उक्खिपीयमाने पस्सितुं । **सोतस्स रहो** नाम न सक्का होति पकतिकथा सोतुं ।

निसज्जं कप्पेय्या ति मातुगामे निसिन्ने भिक्खु उपनिसिन्नो वा होति उपनिपन्नो वा । भिक्खु निसिन्ने मातुगामो उपनिसिन्नो वा होति उपनिपन्नो वा । उभो वा निसिन्ना होन्ति उभो वा निपन्ना ।

सद्धेय्यवचसा नाम आगतफला अभिसमेताविनी विञ्ञातसासना ।

उपासिका नाम बुद्धं सरणं गता, धम्मं सरणं गता, सङ्घं सरणं गता ।

दिस्वा ति पस्सित्वा ।

द्विन्नं धम्मानं अञ्ञतरेन वदेय्य सङ्घादिसेसेन वा पाचित्तियेन वा । निसज्जं भिक्खु पटिजानमानो द्विन्नं धम्मानं अञ्ञतरेन कारेतब्बो – सङ्घादिसेसेन वा पाचित्तियेन वा । येन वा सा सद्धेय्यवचसा उपासिका वदेय्य, तेन सो भिक्खु कारेतब्बो ।

१३. सा चे एवं वदेय्य – "अय्यो मया दिट्ठो निसिन्नो[1] मातुगामेन सद्धिं कायसंसग्गं समापज्जन्तो" ति, सो च तं पटिजानाति, आपत्तिया
B. 292 कारेतब्बो । सा चे एवं वदेय्य – "अय्यो मया दिट्ठो निसिन्नो मातुगामेन सद्धिं कायसंसग्गं समापज्जन्तो" ति, सो चे एवं वदेय्य – "सच्चाहं निसिन्नो, नो च खो कायसंसग्गं समापज्जिं" ति, निसज्जाय कारेतब्बो ... पे० ... नाहं निसिन्नो, अपि च खो निपन्नो ति, निपज्जाय कारेतब्बो ... पे० ... नाहं निसिन्नो, अपि च खो ठितो ति, न कारेतब्बो ।

सा चे एवं वदेय्य – "अय्यो मया दिट्ठो निपन्नो मातुगामेन सद्धिं कायसंसग्गं समापज्जन्तो" ति, सो च तं पटिजानाति, आपत्तिया कारेतब्बो ... पे० ... सच्चाहं निपन्नो, नो च खो कायसंसग्गं समापज्जिं ति, निपज्जाय कारेतब्बो ... पे० ... नाहं निपन्नो, अपि च खो निसिन्नो ति,
R. 193 निसज्जाय कारेतब्बो ... पे० ... नाहं निपन्नो, अपि च खो ठितो ति,

---

१. निसिन्नो – स्या० ।

न कारेतब्बो ।

सा चे एवं वदेय्य – "अय्यस्स मया सुतं निसिन्नस्स मातुगामं दुट्ठुल्लाहि वाचाहि ओभासन्तस्सा" ति, सो च तं पटिजानाति, आपत्तिया कारेतब्बो । सा चे एवं वदेय्य – "अय्यस्स मया सुतं निसिन्नस्स मातुगामं दुट्ठुल्लाहि वाचाहि ओभासन्तस्सा" ति, सो चे एवं वदेय्य – "सच्चाहं निसिन्नो, नो च खो[1] दुट्ठुल्लाहि वाचाहि ओभासिं" ति, निसज्जाय कारेतब्बो ... पे० ... नाहं निसिन्नो, अपि च खो निपन्नो ति, निपज्जाय कारेतब्बो ... पे० ... नाहं निसिन्नो, अपि च खो ठितो ति, न कारेतब्बो ।

सा चे एवं वदेय्य – "अय्यस्स मया सुतं निपन्नस्स मातुगामं दुट्ठुल्लाहि वाचाहि ओभासन्तस्सा" ति, सो च तं पटिजानाति, आपत्तिया कारेतब्बो ... पे० ... सच्चाहं निपन्नो नो च खो दुट्ठुल्लाहि वाचाहि ओभासिं ति, निपज्जाय कारेतब्बो ... पे० ... नाहं निपन्नो, अपि च खो निसिन्नो ति, निसज्जाय कारेतब्बो ... पे० ... नाहं निपन्नो, अपि च खो ठितो ति, न कारेतब्बो ।

१४. सा चे एवं वदेय्य – "अय्यो मया दिट्ठो मातुगामेन सद्धिं एको एकाय रहो निसिन्नो" ति, सो च तं पटिजानाति, निसज्जाय कारेतब्बो ... पे० ... नाहं निसिन्नो, अपि च खो निपन्नो ति, निपज्जाय कारेतब्बो ... पे० ... नाहं निसिन्नो, अपि च खो ठितो ति, न कारेतब्बो ।

सा चे एवं वदेय्य – "अय्यो मया दिट्ठो मातुगामेन सद्धिं एको एकाय रहो निपन्नो" ति, सो च तं पटिजानाति, निपज्जाय कारेतब्बो ... पे० ... नाहं निपन्नो, अपि च खो निसिन्नो ति, निसज्जाय कारेतब्बो ... पे० ... नाहं निपन्नो, अपि च खो ठितो ति, न कारेतब्बो । B. 293

अयं पी ति पुरिमं उपादाय वुच्चति ।

अनियतो ति न नियतो, सङ्घादिसेसो वा पाचित्तियं वा ।

१५. गमनं पटिजानाति निसज्जं पटिजानाति आपत्तिं पटिजानाति, आपत्तिया कारेतब्बो । गमनं पटिजानाति निसज्जं न पटिजानाति आपत्तिं पटिजानाति, आपत्तिया कारेतब्बो । गमनं पटिजानाति निसज्जं पटिजानाति आपत्तिं न पटिजानाति, निसज्जाय कारेतब्बो । गमनं पटिजानाति निसज्जं न पटिजानाति आपत्तिं न पटिजानाति, न कारेतब्बो ।

गमनं न पटिजानाति निसज्जं पटिजानाति आपत्तिं पटिजानाति,

---

१. खो मातुगामं – स्या० ।

आपत्तिया कारेतब्बो। गमनं न पटिजानाति निसज्जं न पटिजानाति आपत्तिं पटिजानाति, आपत्तिया कारेतब्बो। गमनं न पटिजानाति निसज्जं पटिजानाति आपत्तिं न पटिजानाति, निसज्जाय कारेतब्बो। गमनं न पटिजानाति निसज्जं न पटिजानाति आपत्तिं न पटिजानाति, न कारेतब्बो ति।

—०—

R. 194 5 १६. उद्दिट्ठा खो आयस्मन्तो द्वे अनियता धम्मा। तत्थायस्मन्ते पुच्छामि – "कच्चित्थ परिसुद्धा"? दुतियं पि पुच्छामि – "कच्चित्थ परिसुद्धा"? ततियं पि पुच्छामि – "कच्चित्थ परिसुद्धा"? परिसुद्धेत्थायस्मन्तो; तस्मा तुण्ही, एवमेतं धारयामी ति।

तस्सुद्दानं

अलंकम्मनियं चेव, तथेव च नहेव खो।
अनियता सुपञ्ञत्ता[1], बुद्धसेट्ठेन तादिना ति॥

10 अनियतकण्डं[2] निट्ठितं।

—:०:—

१. सुपञ्ञत्तं – रो०। २. अनियतं – सी०, रो०।

४. निस्सग्गियकण्डं

इमे खो पनायस्मन्तो तिंस निस्सग्गिया पाचित्तिया धम्मा उद्देसं आगच्छन्ति ।

§ १. पठमनिस्सग्गियं

(अतिरेकचीवरधारणे)

(१) छब्बग्गियभिक्खुवत्थु

१. तेन समयेन बुद्धो भगवा वेसालियं विहरति गोतमके चेतिये । तेन खो पन समयेन भगवता भिक्खूनं तिचीवरं अनुञ्ञातं होति । छब्बग्गिया भिक्खू – "भगवता तिचीवरं अनुञ्ञातं" ति अञ्ञेनेव[1] तिचीवरेन गामं पविसन्ति, अञ्ञेन तिचीवरेन आरामे अच्छन्ति, अञ्ञेन तिचीवरेन नहानं ओतरन्ति । ये ते भिक्खू अप्पिच्छा सन्तुट्ठा लज्जिनो कुक्कुच्चका सिक्खाकामा ते उज्झायन्ति खिय्यन्ति[2] विपाचेन्ति – "कथं हि नाम छब्बग्गिया भिक्खू अतिरेकचीवरं धारेस्सन्ती" ति ! अथ खो ते भिक्खू छब्बग्गिये भिक्खू अनेकपरियायेन विगरहित्वा भगवतो एतमत्थं आरोचेसुं । B.294, R.195

(२) पठमपञ्ञत्ति

अथ खो भगवा एतस्मिं निदाने एतस्मिं पकरणे भिक्खुसङ्घं सन्निपातापेत्वा छब्बग्गिये भिक्खू पटिपुच्छि – "सच्चं किर तुम्हे, भिक्खवे, अतिरेकचीवरं धारेथा" ति ? "सच्चं भगवा" ति । विगरहि बुद्धो भगवा ... पे० ... कथं हि नाम तुम्हे, मोघपुरिसा, अतिरेकचीवरं धारेस्सथ ! नेतं, मोघपुरिसा, अप्पसन्नानं वा पसादाय ... पे० ... एवं च पन भिक्खवे, इमं सिक्खापदं उद्दिसेय्याथ –

२. **"यो पन भिक्खु अतिरेकचीवरं धारेय्य, निस्सग्गियं पाचित्तियं"** ति ।
एवञ्चिदं भगवता भिक्खूनं सिक्खापदं पञ्ञत्तं होति ।

(३) सारिपुत्तस्स निक्खित्तचीवरवत्थु

३. तेन खो पन समयेन आयस्मतो आनन्दस्स अतिरेकचीवरं उप्पन्नं होति । आयस्मा च आनन्दो तं चीवरं आयस्मतो सारिपुत्तस्स दातुकामो होति । आयस्मा च सारिपुत्तो साकेते विहरति । अथ खो

---

१. अञ्ञेन – सी० । २. खीयन्ति – सी० स्या०, रो० ।

आयस्मतो आनन्दस्स एतदहोसि – "भगवता सिक्खापदं पञ्ञत्तं – 'न अतिरेकचीवरं धारेतब्बं' ति । इदं च मे अतिरेकचीवरं उप्पन्नं । अहं
R. 196 चिमं चीवरं आयस्मतो सारिपुत्तस्स दातुकामो । आयस्मा च सारिपुत्तो साकेते विहरति । कथं नु खो मया पटिपज्जितब्बं" ति ? अथ खो
B. 295 5 आयस्मा आनन्दो भगवतो एतमत्थं आरोचेसि । "कीवचिरं पनानन्द, सारिपुत्तो आगच्छिस्सती" ति ? "नवमं वा, भगवा, दिवसं दसमं वा" ति ।

(४) अनुपञ्ञत्ति

अथ खो भगवा एतस्मिं निदाने एतस्मिं पकरणे धम्मिं कथं कत्वा भिक्खू आमन्तेसि – "अनुजानामि, भिक्खवे, दसाहपरमं
10 अतिरेकचीवरं धारेतुं । एवं च पन, भिक्खवे, इमं सिक्खापदं उद्दिसेय्याथ –

४. "**निट्ठितचीवरस्मिं भिक्खुना उब्भतस्मिं कठिने दसाहपरमं अतिरेकचीवरं धारेतब्बं । तं अतिक्कामयतो निस्सग्गियं पाचित्तियं**" ति ।

(५) विभङ्गो

15 ५. **निट्ठितचीवरस्मिं** ति भिक्खुनो चीवरं कतं वा होति नट्ठं वा विनट्ठं वा दड्ढं वा चीवरासा वा उपच्छिन्ना ।

उब्भतस्मिं कठिने ति अट्ठन्नं मातिकानं अञ्ञतराय मातिकाय उब्भतं होति, सङ्घेन वा अन्तरा उब्भतं होति ।

दसाहपरमं ति दसाहपरमता धारेतब्बं ।

20 **अतिरेकचीवरं** नाम अनधिट्ठितं अविकप्पितं ।

चीवरं नाम छन्नं चीवरानं अञ्ञतरं चीवरं, विकप्पनुपगं[1] पच्छिमं ।

तं अतिक्कामयतो निस्सग्गियं होती ति एकादसे अरुणुग्गमने निस्सग्गियं होति । निस्सज्जितब्बं सङ्घस्स वा गणस्स वा पुग्गलस्स वा ।
25 एवं च पन, भिक्खवे, निस्सज्जितब्बं । तेन भिक्खुना सङ्घं उपसङ्कमित्वा एकंसं उत्तरासङ्गं करित्वा वुड्ढानं भिक्खूनं पादे वन्दित्वा उक्कुटिकं निसीदित्वा अञ्जलिं पग्गहेत्वा एवमस्स वचनीयो – "इदं मे, भन्ते, चीवरं दसाहातिक्कन्तं निस्सग्गियं, इमाहं सङ्घस्स निस्सज्जामी" ति ।

---

१. विकप्पनूपगं – स्या० ।

निस्सज्जित्वा आपत्ति देसेतब्बा। ब्यत्तेन भिक्खुना पटिबलेन आपत्ति पटिग्गहेतब्बा। निस्सट्ठचीवरं दातब्बं।

६. "सुणातु मे, भन्ते, सङ्घो। इदं चीवरं इत्थन्नामस्स भिक्खुनो निस्सग्गियं सङ्घस्स निस्सट्ठं। यदि सङ्घस्स पत्तकल्लं, सङ्घो इमं चीवरं इत्थन्नामस्स भिक्खुनो ददेय्या" ति।

७. तेन भिक्खुना सम्बहुले भिक्खू उपसङ्कमित्वा एकंसं उत्तरासङ्गं करित्वा वुड्ढानं भिक्खूनं पादे वन्दित्वा उक्कुटिकं निसीदित्वा अञ्जलिं पग्गहेत्वा एवमस्सु[1] वचनीया[2] – "इदं मे, भन्ते, चीवरं दसाहातिक्कन्तं निस्सग्गियं। इमाहं आयस्मन्तानं निस्सज्जामी" ति। निस्सज्जित्वा आपत्ति देसेतब्बा। ब्यत्तेन भिक्खुना पटिबलेन आपत्ति पटिग्गहेतब्बा। निस्सट्ठचीवरं दातब्बं। B. 296 R. 197

८. "सुणन्तु मे आयस्मन्ता। इदं चीवरं इत्थन्नामस्स भिक्खुनो निस्सग्गियं आयस्मन्तानं निस्सट्ठं। यदायस्मन्तानं पत्तकल्लं, आयस्मन्ता इमं चीवरं इत्थन्नामस्स भिक्खुनो ददेय्युं" ति।

९. तेन भिक्खुना एकं भिक्खुं उपसङ्कमित्वा एकंसं उत्तरासङ्गं करित्वा उक्कुटिकं निसीदित्वा अञ्जलिं पग्गहेत्वा एवमस्स वचनीयो – "इदं मे, आवुसो, चीवरं दसाहातिक्कन्तं निस्सग्गियं। इमाहं आयस्मतो निस्सज्जामी" ति। निस्सज्जित्वा आपत्ति देसेतब्बा। तेन भिक्खुना आपत्ति पटिग्गहेतब्बा। निस्सट्ठचीवरं दातब्बं – "इमं चीवरं आयस्मतो दम्मी" ति।

१०. दसाहातिक्कन्ते अतिक्कन्तसञ्ञी, निस्सग्गियं पाचित्तियं। दसाहातिक्कन्ते वेमतिको, निस्सग्गियं पाचित्तियं। दसाहातिक्कन्ते अनतिक्कन्तसञ्ञी, निस्सग्गियं पाचित्तियं। अनधिट्ठिते अधिट्ठितसञ्ञी, निस्सग्गियं पाचित्तियं। अविकप्पिते विकप्पितसञ्ञी, निस्सग्गियं पाचित्तियं। अविस्सज्जिते विस्सज्जितसञ्ञी, निस्सग्गियं पाचित्तियं। अनट्ठे नट्ठसञ्ञी, निस्सग्गियं पाचित्तियं। अविनट्ठे विनट्ठसञ्ञी, निस्सग्गियं पाचित्तियं। अदड्ढे दड्ढसञ्ञी, निस्सग्गियं पाचित्तियं। अविलुत्ते विलुत्तसञ्ञी, निस्सग्गियं पाचित्तियं।

निस्सग्गियं चीवरं अनिस्सज्जित्वा परिभुञ्जति, आपत्ति दुक्कटस्स। दसाहानतिक्कन्ते अतिक्कन्तसञ्ञी, आपत्ति दुक्कटस्स। दसाहा-

१. एवमस्स – स्या०। २. वचनीयो – स्या०।

नतिक्कन्ते वेमतिको, आपत्ति दुक्कटस्स । दसाहानतिक्कन्ते अनतिक्कन्त-सञ्ञी, अनापत्ति ।

११. अनापत्ति अन्तोदसाहं अधिट्ठेति, विकप्पेति, विस्सज्जेति, नस्सति, विनस्सति, डय्हति[1], अच्छिन्दित्वा गण्हन्ति[2], विस्सासं गण्हन्ति, उम्मत्तकस्स, आदिकम्मिकस्सा ति ।

B. 297 १२. तेन खो पन समयेन छब्बग्गिया भिक्खू निस्सट्ठचीवरं न देन्ति । भगवतो एतमत्थं आरोचेसुं । "न, भिक्खवे, निस्सट्ठचीवरं न दातब्बं । यो न ददेय्य, आपत्ति दुक्कटस्सा" ति ।

—०—

§ २. दुतियनिस्सग्गियं
(तिचीवरविप्पवासे)

(१) चीवरं निक्खिपित्वा चारिकपक्कमनवत्थु

R. 198 १३. तेन समयन बुद्धो भगवा सावत्थियं विहरति जेतवने अनाथ-पिण्डिकस्स आरामे । तेन खो पन समयेन भिक्खू भिक्खूनं हत्थे चीवरं निक्खिपित्वा सन्तरुत्तरेन जनपदचारिकं पक्कमन्ति । तानि चीवरानि चिरं निक्खित्तानि कण्णकितानि होन्ति । तानि[3] भिक्खू ओतापेन्ति । अद्दसा खो आयस्मा आनन्दो सेनासनचारिकं आहिण्डन्तो ते भिक्खू तानि चीवरानि ओतापेन्ते । दिस्वान येन ते भिक्खू तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा ते भिक्खू एतदवोच – "कस्सिमानि, आवुसो, चीवरानि कण्णकितानी" ति ? अथ खो ते भिक्खू आयस्मतो आनन्दस्स एतमत्थं आरोचेसुं । आयस्मा आनन्दो उज्झायति खिय्यति विपाचेति – "कथं हि नाम भिक्खू भिक्खूनं हत्थे चीवरं निक्खिपित्वा सन्तरुत्तरेन जनपदचारिकं पक्कमिस्सन्ती" ति ! अथ खो आयस्मा आनन्दो ते भिक्खू अनेकपरियायेन विगरहित्वा भगवतो एतमत्थं आरोचेसि ।

(२) पठमपञ्ञत्ति

अथ खो भगवा एतस्मिं निदाने एतस्मिं पकरणे भिक्खुसङ्घं सन्निपातापेत्वा भिक्खू पटिपुच्छि – "सच्चं किर, भिक्खवे, भिक्खू भिक्खूनं हत्थे चीवरं निक्खिपित्वा सन्तरुत्तरेन जनपदचारिकं पक्कमन्ती" ति ? "सच्चं, भगवा" ति । विगरहि बुद्धो भगवा ... पे०... कथं हि नाम ते, भिक्खवे, मोघपुरिसा भिक्खूनं हत्थे चीवरं निक्खिपित्वा सन्तरुत्तरेन

१. दय्हति – स्या० । २. गण्हाति – स्या० । ३. तानि चीवरानि – स्या० ।

जनपदचारिकं पक्कमिस्सन्ति ! नेतं, भिक्खवे, अप्पसन्नानं वा पसादाय ...पे०... एवं च पन, भिक्खवे, इमं सिक्खापदं उद्दिसेय्याथ –

१४. "**निट्ठितचीवरस्मिं भिक्खुना उब्भतस्मिं कठिने एकरत्तं पि चे भिक्खु तिचीवरेन विप्पवसेय्य, निस्सग्गियं पाचित्तियं**" ति ।

एवञ्चिदं भगवता भिक्खूनं सिक्खापदं पञ्ञत्तं होति ।

(३) कोसम्बियं गिलानभिक्खुवत्थु

१५. तेन खो पन समयेन अञ्ञतरो भिक्खु कोसम्बियं गिलानो होति । ञातका तस्स भिक्खुनो सन्तिके दूतं पाहेसुं – "आगच्छतु भदन्तो[1], मयं, उपट्ठहिस्सामा" ति । भिक्खू पि एवमाहंसु – "गच्छावुसो, ञातका तं उपट्ठहिस्सन्ती" ति । सो एवमाह – "भगवतावुसो, सिक्खापदं पञ्ञत्तं – 'न तिचीवरेन विप्पवसितब्बं' ति । अहं चम्हि गिलानो । न सक्कोमि तिचीवरं आदाय पक्कमितुं । नाहं गमिस्सामी" ति । भगवतो एतमत्थं आरोचेसुं ।

B. 298

R. 199

(४) अनुपञ्ञत्ति

अथ खो भगवा एतस्मिं निदाने एतस्मिं पकरणे धम्मिं कथं कत्वा भिक्खू आमन्तेसि – "अनुजानामि, भिक्खवे, गिलानस्स भिक्खुनो तिचीवरेन अविप्पवाससम्मुतिं[2] दातुं । एवं च पन, भिक्खवे, दातब्बा । तेन गिलानेन भिक्खुना सङ्घं उपसङ्कमित्वा एकंसं उत्तरासङ्गं करित्वा वुड्ढानं भिक्खूनं पादे वन्दित्वा उक्कुटिकं निसीदित्वा अञ्जलिं पग्गहेत्वा एवमस्स वचनीयो – 'अहं, भन्ते, गिलानो । न सक्कोमि तिचीवरं आदाय पक्कमितुं । सोहं, भन्ते, सङ्घं तिचीवरेन अविप्पवाससम्मुतिं याचामी' ति । दुतियं पि याचितब्बा । ततियं पि याचितब्बा । ब्यत्तेन भिक्खुना पटिबलेन सङ्घो आपेतब्बो –

१६. "सुणातु मे, भन्ते, सङ्घो । अयं इत्थन्नामो भिक्खु गिलानो । न सक्कोति तिचीवरं आदाय पक्कमितुं । सो सङ्घं तिचीवरेन अविप्पवास-सम्मुतिं याचति । यदि सङ्घस्स पत्तकल्लं, सङ्घो इत्थन्नामस्स भिक्खुनो तिचीवरेन अविप्पवाससम्मुतिं ददेय्य । एसा ञत्ति ।

"सुणातु मे, भन्ते, सङ्घो । अयं इत्थन्नामो भिक्खु गिलानो । न सक्कोति तिचीवरं आदाय पक्कमितुं । सो सङ्घं तिचीवरेन अविप्पवास-सम्मुतिं याचति । सङ्घो इत्थन्नामस्स भिक्खुनो तिचीवरेन अविप्पवास-

१. भद्दन्तो – स्या०, रो० । २. अविप्पवाससम्मतिं – स्या० ।

सम्मुतिं देति । यस्सायस्मतो खमति इत्थन्नामस्स भिक्खुनो तिचीवरेन अविप्पवाससम्मुतिया दानं, सो तुण्हस्स; यस्स नक्खमति, सो भासेय्य ।

"दिन्ना सङ्घेन इत्थन्नामस्स भिक्खुनो तिचीवरेन अविप्पवाससम्मुति । खमति सङ्घस्स, तस्मा तुण्ही, एवमेतं धारयामी" ति ।

एवं च पन, भिक्खवे, इमं सिक्खापदं उद्दिसेय्याथ –

१७. **"निट्ठितचीवरस्मिं भिक्खुना उब्भतस्मिं कठिने एकरत्तं पि चे भिक्खु तिचीवरेन विप्पवसेय्य, अञ्ञत्र भिक्खुसम्मुतिया, निस्सग्गियं पाचित्तियं"** ति ।

(५) विभङ्गो

१८. **"निट्ठितचीवरस्मिं** ति भिक्खुनो चीवरं कतं वा होति नट्ठं वा विनट्ठं वा दड्ढं वा चीवरासा वा उपच्छिन्ना ।

B. 299 **उब्भतस्मिं कठिने** ति अट्ठन्नं मातिकानं अञ्ञतराय मातिकाय उब्भतं होति, सङ्घेन वा अन्तरा उब्भतं होति ।

एकरत्तं पि चे भिक्खु तिचीवरेन विप्पविसेय्या ति सङ्घाटिया वा उत्तरासङ्गेन वा अन्तरवासकेन वा ।

अञ्ञत्र भिक्खुसम्मुतिया ति ठपेत्वा भिक्खुसम्मुतिं ।

निस्सग्गियं होती ति सह अरुणुग्गमना[1] निस्सग्गियं होति । निस्सज्जितब्बं सङ्घस्स वा गणस्स वा पुग्गलस्स वा । एवं च पन, भिक्खवे,

R. 200 निस्सज्जितब्बं ... पे० ... इदं मे, भन्ते, चीवरं[2] रत्तिविप्पवुत्थं अञ्ञत्र भिक्खुसम्मुतिया निस्सग्गियं, इमाहं सङ्घस्स निस्सज्जामी ति ... पे० ... ददेय्या ति ... पे० ... ददेय्युं ति ... पे० ... आयस्मतो दम्मी ति ।

१९. गामो एकूपचारो[3] नानूपचारो[4] । निवेसनं एकूपचारं नानूपचारं । उदोसितो[5] एकूपचारो[6] नानूपचारो । अट्टो एकूपचारो नानूपचारो । माळो[7] एकूपचारो नानूपचारो । पासादो एकूपचारो नानूपचारो । हम्मियं एकूपचारं नानूपचारं । नावा एकूपचारा नानूपचारा । सत्थो एकूपचारो नानूपचारो । खेत्तं एकूपचारं नानूपचारं । धञ्ञकरणं एकूपचारं नानूपचारं । आरामो एकूपचारो नानूपचारो । विहारो एकूपचारो नानूपचारो । रुक्खमूलं एकूपचारं नानूपचारं । अज्झोकासो एकूपचारो नानूपचारो ।

---

१. अरुणुग्गमनेन – स्या० । २. तिचीवरं – रो० । ३. एकुपचारो – स्या०, रो० । ४. नानुपचारो – रो० । ५. उद्दोसितो – सी०, स्या०, रो० । ६. एकुपचारो – रो० । ७. मालो – सी०, स्या०, रो० ।

२०. **गामो एकूपचारो** नाम एककुलस्स गामो होति परिक्खित्तो च । अन्तोगामे चीवरं निक्खिपित्वा अन्तोगामे वत्थब्बं । अपरिक्खित्तो होति, यस्मिं घरे चीवरं निक्खित्तं होति तस्मिं घरे वत्थब्बं, हत्थपासा वा न विजहितब्बं ।

२१. नानाकुलस्स गामो होति परिक्खित्तो च । यस्मिं घरे चीवरं निक्खित्तं होति तस्मिं घरे वत्थब्बं सभाये वा द्वारमूले वा, हत्थपासा वा न विजहितब्बं । सभायं गच्छन्तेन हत्थपासे चीवरं निक्खिपित्वा सभाये वा वत्थब्बं द्वारमूले वा, हत्थपासा वा न विजहितब्बं । सभाये चीवरं निक्खिपित्वा सभाये वा वत्थब्बं द्वारमूले वा, हत्थपासा वा न विजहितब्बं । अपरिक्खित्तो होति, यस्मिं घरे चीवरं निक्खित्तं होति तस्मिं घरे वत्थब्बं, हत्थपासा वा न विजहितब्बं ।

२२. एककुलस्स निवेसनं होति परिक्खित्तं च, नानागब्भा नानाओवरका । अन्तोनिवेसने चीवरं निक्खिपित्वा अन्तोनिवेसने वत्थब्बं । अपरिक्खित्तं होति, यस्मिं गब्भे चीवरं निक्खित्तं होति तस्मिं गब्भे वत्थब्बं, हत्थपासा वा न विजहितब्बं । B. 300

२३. नानाकुलस्स निवेसनं होति परिक्खित्तं च, नानागब्भा नानाओवरका । यस्मिं गब्भे चीवरं निक्खित्तं होति तस्मिं गब्भे वत्थब्बं द्वारमूले वा, हत्थपासा वा न विजहितब्बं । अपरिक्खित्तं होति, यस्मिं गब्भे चीवरं निक्खित्तं होति तस्मिं गब्भे वत्थब्बं, हत्थपासा वा न विजहितब्बं ।

२४. एककुलस्स उदोसितो होति परिक्खित्तो च, नानागब्भा नानाओवरका । अन्तोउदोसिते चीवरं निक्खिपित्वा अन्तोउदोसिते वत्थब्बं । अपरिक्खित्तो होति, यस्मिं गब्भे चीवरं निक्खित्तं होति तस्मिं गब्भे वत्थब्बं, हत्थपासा वा न विजहितब्बं । R. 201

२५. नानाकुलस्स उदोसितो होति परिक्खित्तो च, नानागब्भा नानाओवरका । यस्मिं गब्भे चीवरं निक्खित्तं होति तस्मिं गब्भे वत्थब्बं द्वारमूले वा, हत्थपासा वा न विजहितब्बं । अपरिक्खित्तो होति, यस्मिं गब्भे चीवरं निक्खित्तं होति तस्मिं गब्भे वत्थब्बं, हत्थपासा वा न विजहितब्बं ।

२६. एककुलस्स अट्टो होति, अन्तोअट्टे चीवरं निक्खिपित्वा अन्तोअट्टे वत्थब्बं । नानाकुलस्स अट्टो होति, नानागब्भा नानाओवरका । यस्मिं गब्भे चीवरं निक्खित्तं होति तस्मिं गब्भे वत्थब्बं द्वारमूले वा, हत्थपासा वा न विजहितब्बं ।

२७. एककुलस्स माळो होति, अन्तोमाळे चीवरं निक्खिपित्वा अन्तोमाळे वत्थब्बं । नानाकुलस्स माळो होति नानागब्भा नानाओवरका,

यस्मिं गब्भे चीवरं निक्खित्तं होति तस्मिं गब्भे वत्थब्बं द्वारमूले वा, हत्थपासा वा न विजहितब्बं ।

२८. एककुलस्स पासादो होति, अन्तोपासादे चीवरं निक्खिपित्वा
B. 301 अन्तोपासादे वत्थब्बं । नानाकुलस्स पासादो होति, नानागब्भा नाना-
5 ओवरका । यस्मिं गब्भे चीवरं निक्खित्तं होति तस्मिं गब्भे वत्थब्बं द्वारमूले वा, हत्थपासा वा न विजहितब्बं ।

२९. एककुलस्स हम्मियं होति । अन्तोहम्मिये चीवरं निक्खि-पित्वा अन्तोहम्मिये वत्थब्बं । नानाकुलस्स हम्मियं होति, नानागब्भा नानाओवरका । यस्मिं गब्भे चीवरं निक्खित्तं होति तस्मिं गब्भे वत्थब्बं
10 द्वारमूले वा, हत्थपासा वा न विजहितब्बं ।

३०. एककुलस्स नावा होति । अन्तोनावाय चीवरं निक्खिपित्वा अन्तोनावाय वत्थब्बं । नानाकुलस्स नावा होति नानागब्भा नानाओवरका । यस्मिं ओवरके चीवरं निक्खित्तं होति तस्मिं ओवरके वत्थब्बं, हत्थपासा वा न विजहितब्बं ।

15 ३१. एककुलस्स सत्थो होति । सत्थे चीवरं निक्खिपित्वा पुरतो वा पच्छतो वा सत्तब्भन्तरा न विजहितब्बा, पस्सतो अब्भन्तरं न विजहितब्बं । नानाकुलस्स सत्थो होति, सत्थे चीवरं निक्खिपित्वा हत्थपासा न विजहितब्बं ।

३२. एककुलस्स खेत्तं होति परिक्खित्तं च । अन्तोखेत्ते चीवरं निक्खिपित्वा अन्तोखेत्ते वत्थब्बं । अपरिक्खित्तं होति, हत्थपासा न
20 विजहितब्बं । नानाकुलस्स खेत्तं होति परिक्खित्तं च । अन्तोखेत्ते चीवरं निक्खिपित्वा द्वारमूले वा वत्थब्बं, हत्थपासा वा न विजहितब्बं । अपरिक्खित्तं होति, हत्थपासा न विजहितब्बं ।

३३. एककुलस्स धञ्ञकरणं होति परिक्खित्तं च । अन्तोधञ्ञ-करणे चीवरं निक्खिपित्वा अन्तोधञ्ञकरणे वत्थब्बं । अपरिक्खित्तं होति,
25 हत्थपासा न विजहितब्बं । नानाकुलस्स धञ्ञकरणं होति परिक्खित्तं च । अन्तोधञ्ञकरणे चीवरं निक्खिपित्वा द्वारमूले वा वत्थब्बं, हत्थपासा वा न विजहितब्बं । अपरिक्खित्तं होति, हत्थपासा न विजहितब्बं ।

३४. एककुलस्स आरामो होति परिक्खित्तो च । अन्तोआरामे चीवरं निक्खिपित्वा अन्तोआरामे वत्थब्बं । अपरिक्खित्तो होति, हत्थपासा न
30 विजहितब्बं । नानाकुलस्स आरामो होति परिक्खित्तो च । अन्तोआरामे चीवरं निक्खिपित्वा द्वारमूले वा वत्थब्बं, हत्थपासा वा न विजहितब्बं । अपरिक्खित्तो होति, हत्थपासा न विजहितब्बं ।

३५. एककुलस्स विहारो होति परिक्खित्तो च । अन्तोविहारे चीवरं निक्खिपित्वा अन्तोविहारे वत्थब्बं । अपरिक्खित्तो होति, यस्मिं विहारे चीवरं निक्खित्तं होति तस्मिं विहारे वत्थब्बं, हत्थपासा वा न विजहितब्बं । नानाकुलस्स विहारो होति परिक्खित्तो च । यस्मिं विहारे चीवरं निक्खित्तं होति तस्मिं विहारे वत्थब्बं द्वारमूले वा, हत्थपासा वा न विजहितब्बं । अपरिक्खित्तो होति, यस्मिं विहारे चीवरं निक्खित्तं होति तस्मिं विहारे वत्थब्बं, हत्थपासा वा न विजहितब्बं । B. 302, R. 202

३६. एककुलस्स रुक्खमूलं होति, यं मज्झन्हिके[1] काले समन्ता छाया फरति, अन्तोछायाय चीवरं निक्खिपित्वा अन्तोछायाय वत्थब्बं । नानाकुलस्स रुक्खमूलं होति, हत्थपासा न विजहितब्बं ।

अज्झोकासो एकूपचारो[2] नाम अगामके अरञ्ञे समन्ता सत्तब्भन्तरा एकूपचारो, ततो परं नानूपचारो ।

३७. विप्पवुत्थे विप्पवुत्थसञ्ञी अञ्ञत्र भिक्खुसम्मुतिया, निस्सग्गियं पाचित्तियं । विप्पवुत्थे वेमतिको, अञ्ञत्र भिक्खुसम्मुतिया, निस्सग्गियं पाचित्तियं । विप्पवुत्थे अविप्पवुत्थसञ्ञी, अञ्ञत्र भिक्खुसम्मुतिया, निस्सग्गियं पाचित्तियं । अप्पच्चुद्धटे पच्चुद्धटसञ्ञी ... पे० ... अविस्सज्जिते विस्सज्जितसञ्ञी ... पे० ... अनट्ठे नट्ठसञ्ञी ... पे० ... अविनट्ठे विनट्ठसञ्ञी ... पे० ... अदड्ढे दड्ढसञ्ञी ... पे० ... अविलुत्ते विलुत्तसञ्ञी, अञ्ञत्र भिक्खुसम्मुतिया, निस्सग्गियं पाचित्तियं ।

निस्सग्गियचीवरं अनिस्सज्जित्वा परिभुञ्जति, आपत्ति दुक्कटस्स । अविप्पवुत्थे विप्पवुत्थसञ्ञी, आपत्ति दुक्कटस्स । अविप्पवुत्थे वेमतिको, आपत्ति दुक्कटस्स । अविप्पवुत्थे अविप्पवुत्थसञ्ञी, अनापत्ति ।

३८. अनापत्ति अन्तोअरुणे पच्चुद्धरति, विस्सज्जेति, नस्सति, विनस्सति, डय्हति, अच्छिन्दित्वा गण्हन्ति, विस्सासं गण्हन्ति, भिक्खुसम्मुतिया, उम्मत्तकस्स, आदिकम्मिकस्सा ति ।

—o—

§ ३. ततियनिस्सग्गियं

(अकालुप्पन्नचीवरनिक्खिपने)

(१) अकालुप्पन्नचीवरवत्थु

३९. तेन समयेन बुद्धो भगवा सावत्थियं विहरति जेतवने अनाथपिण्डिकस्स आरामे । तेन खो पन समयेन अञ्ञतरस्स भिक्खुनो B. 303

१. मज्झन्तिके – सी०, स्या०, रो० । २. एकुपचारो नानपचारो – स्या० ।

R. 203 अकालचीवरं उप्पन्नं[1] होति। तस्स तं चीवरं कयिरमानं नप्पहोति। अथ खो सो भिक्खु तं चीवरं उस्सापेत्वा पुनप्पुनं विमज्जति। अद्दसा खो भगवा सेनासनचारिकं आहिण्डन्तो तं भिक्खुं तं चीवरं उस्सापेत्वा पुनप्पुनं विमज्जन्तं। दिस्वान येन सो भिक्खु तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा तं भिक्खुं एतदवोच– "किस्स त्वं, भिक्खु, इमं चीवरं उस्सापेत्वा पुनप्पुनं विमज्जसी" ति? "इदं मे, भन्ते, अकालचीवरं उप्पन्नं। कयिरमानं नप्पहोति। तेनाहं इमं चीवरं उस्सापेत्वा पुनप्पुनं विमज्जामी" ति। "अत्थि पन ते, भिक्खु, चीवरपच्चासा" ति? "अत्थि, भगवा" ति। अथ खो भगवा एतस्मिं निदाने एतस्मिं पकरणे धम्मिं कथं कत्वा, भिक्खू आमन्तेसि – "अनुजानामि, भिक्खवे, अकालचीवरं पटिग्गहेत्वा चीवरपच्चासा[2] निक्खिपितुं" ति।

४०. तेन खो पन समयेन भिक्खू – "भगवता अनुञ्ञातं अकालचीवरं पटिग्गहेत्वा चीवरपच्चासा निक्खिपितुं" ति अकालचीवरानि[3] पटिग्गहेत्वा अतिरेकमासं निक्खिपन्ति। तानि चीवरानि चीवरवंसे भण्डिकाबद्धानि तिट्ठन्ति। अद्दसा खो आयस्मा आनन्दो सेनासनचारिकं आहिण्डन्तो तानि चीवरानि चीवरवंसे भण्डिकाबद्धानि तिट्ठन्ते[4]। दिस्वान भिक्खू आमन्तेसि – "कस्सिमानि, आवुसो, चीवरानि चीवरवंसे भण्डिकाबद्धानि तिट्ठन्ती" ति? "अम्हाकं, आवुसो, अकालचीवरानि[5] चीवरपच्चासा निक्खित्तानी" ति। "कीवचिरं पनावुसो, इमानि चीवरानि निक्खित्तानी" ति? "अतिरेकमासं, आवुसो" ति। आयस्मा आनन्दो उज्झायति खिय्यति विपाचेति – "कथं हि नाम भिक्खू अकालचीवरं पटिग्गहेत्वा अतिरेकमासं निक्खिपिस्सन्ती" ति! अथ खो आयस्मा आनन्दो ते भिक्खू अनेकपरियायेन विगरहित्वा भगवतो एतमत्थं आरोचेसि।

(२) पञ्ञत्ति

अथ खो भगवा एतस्मिं निदाने एतस्मिं पकरणे भिक्खुसङ्घं सन्निपातापेत्वा भिक्खू पटिपुच्छि – "सच्चं किर, भिक्खवे, भिक्खू अकालचीवरं पटिग्गहेत्वा अतिरेकमासं निक्खिपन्ती" ति? "सच्चं, भगवा" ति। विगरहि बुद्धो भगवा ... पे० ... कथं हि नाम ते, भिक्खवे, मोघपुरिसा अकालचीवरं पटिग्गहेत्वा अतिरेकमासं निक्खिपिस्सन्ति! नेतं,

---

१. उपन्नं – सी०। २. चीवरपच्चासाय – स्या०। ३. अकालचीवरं – स्या०। ४. ठितानि – स्या०। ५. इमानि अकालचीवरानि – स्या०।

भिक्खवे, अप्पसन्नानं वा पसादाय ... पे० ... एवं च पन, भिक्खवे, इमं सिक्खापदं उद्दिसेय्याथ –

४१. "**निट्ठितचीवरस्मिं भिक्खुना उब्भतस्मिं कठिने भिक्खुनो** B 301
पनेव अकालचीवरं उप्पज्जेय्य, आकङ्खमानेन भिक्खुना पटिग्गहेतब्बं। पटिग्ग-
हेत्वा खिप्पमेव कारेतब्बं। नो चस्स पारिपूरि, मासपरमं तेन भिक्खुना 5
तं चीवरं निक्खिपितब्बं ऊनस्स पारिपूरिया सतिया पच्चासाय। ततो चे
उत्तरि[1] निक्खिपेय्य, सतिया पि पच्चासाय, निस्सग्गियं पाचित्तियं" ति।

(३) विभङ्गो

४२. **निट्ठितचीवरस्मिं**[2] ति भिक्खुनो चीवरं कतं वा होति नट्ठं R. 204
वा विनट्ठं वा दड्ढं वा चीवरासा वा उपच्छिन्ना।

उब्भतस्मिं कठिने[3] ति अट्ठन्नं मातिकानं अञ्ञतराय मातिकाय 10
उब्भतं होति, सङ्घेन वा अन्तरा उब्भतं होति।

अकालचीवरं नाम अनत्थते कठिने एकादसमासे उप्पन्नं, अत्थते कठिने सत्तमासे उप्पन्नं, काले पि आदिस्स दिन्नं, एतं अकाल-चीवरं नाम।

उप्पज्जेय्या ति उप्पज्जेय्य सङ्घतो वा गणतो वा ञातितो वा 15
मित्ततो वा पंसुकूलं[4] वा अत्तनो वा धनेन।

आकङ्खमाना ति इच्छमानेन पटिग्गहेतब्बं।

पटिग्गहेत्वा खिप्पमेव कारेतब्बं ति दसाहा कारेतब्बं।

नो चस्स पारिपूरी ति कयिरमानं नप्पहोति।

मासपरमं तेन भिक्खुना तं चीवरं निक्खिपितब्बं ति मासपरमता 20
निक्खिपितब्बं।

ऊनस्स पारिपूरिया ति ऊनस्स पारिपूरत्थाय।

सतिया पच्चासाया ति पच्चासा होति सङ्घतो वा गणतो वा ञातितो वा मित्ततो वा पंसुकूलं वा अत्तनो वा धनेन।

ततो चे उत्तरि निक्खिपेय्य सतिया पि पच्चासाया ति तदहुप्पन्ने 25
मूलचीवरे पच्चासाचीवरं उप्पज्जति, दसाहा कारेतब्बं। द्वीहुप्पन्ने मूलचीवरे पच्चासा चीवरं उप्पज्जति, दसाहा कारेतब्बं। तीहुप्पन्ने मूलचीवरे ... पे० ... चतूहुप्पन्ने ... पञ्चाहुप्पन्ने ... छाहुप्पन्ने ... सत्ता-

---

१. उत्तरिं – सी०, स्या०, रो०। २. निट्ठितचीवरस्मिं भिक्खुना – स्या०। ३. कथिने – म०। ४. पंसुकूलतो – स्या०।

B. 305 हुप्पन्ने ... अट्ठाहुप्पन्ने ... नवाहुप्पन्ने ... दसाहुप्पन्ने मूलचीवरे पच्चासाचीवरं उप्पज्जति, दसाहा कारेतब्बं। एकादसे उप्पन्ने ... पे० ... द्वादसे उप्पन्ने ... तेरसे उप्पन्ने ... चुद्दसे उप्पन्ने ... पन्नरसे उप्पन्ने ... सोळसे उप्पन्ने ... सत्तरसे उप्पन्ने ... अट्ठारसे उप्पन्ने ... एकूनवीसे उप्पन्ने ... वीसे उप्पन्ने मूलचीवरे पच्चासाचीवरं उप्पज्जति, दसाहा कारेतब्बं। एकवीसे उप्पन्ने मूलचीवरे पच्चासाचीवरं उप्पज्जति, नवाहा कारेतब्बं। द्वावीसे उप्पन्ने ... पे० ... तेवीसे उप्पन्ने ... चतुवीसे उप्पन्ने ... पञ्चवीसे उप्पन्ने ... छब्बीसे उप्पन्ने ... सत्तवीसे उप्पन्ने ... अट्ठवीसे उप्पन्ने ... एकूनतिंसे उप्पन्ने मूलचीवरे पच्चासाचीवरं उप्पज्जति, एकाहं[1] कारेतब्बं ... तिंसे उप्पन्ने मूलचीवरे पच्चासाचीवरं उप्पज्जति, तदहेव अधिट्ठातब्बं विकप्पेतब्बं विस्सज्जेतब्बं। नो चे अधिट्ठेय्य वा विकप्पेय्य वा विस्सज्जेय्य वा, एकतिंसे R. 205 अरुणुग्गमने निस्सग्गियं होति। निस्सज्जितब्बं सङ्घस्स वा गणस्स वा पुग्गलस्स वा। एवं च पन, भिक्खवे, निस्सज्जितब्बं ... पे० ... इदं मे, भन्ते, अकालचीवरं मासातिक्कन्तं निस्सग्गियं, इमाहं सङ्घस्स निस्सज्जामी ति ... पे० ... ददेय्या ति ... पे० ... ददेय्युं ति ...पे० ... आयस्मतो दम्मी ति।

विसभागे उप्पन्ने मूलचीवरे पच्चासाचीवरं उप्पज्जति, रत्तियो च सेसा होन्ति, न अकामा कारेतब्बं।

४३. मासातिक्कन्ते अतिक्कन्तसञ्ञी, निस्सग्गियं पाचित्तियं। मासातिक्कन्ते वेमतिको ... पे० ... मासातिक्कन्ते अनतिक्कन्तसञ्ञी ... पे० ... अनधिट्ठिते अधिट्ठितसञ्ञी ... पे० ... अविकप्पिते विकप्पितसञ्ञी ... पे० ... अविस्सज्जिते विस्सज्जितसञ्ञी ... पे० ... अनट्ठे नट्ठसञ्ञी ... पे० ... अविनट्ठे विनट्ठसञ्ञी ... पे० ... अदड्ढे दड्ढसञ्ञी ... पे० ... अविलुत्ते विलुत्तसञ्ञी, निस्सग्गियं पाचित्तियं।

निस्सग्गियं चीवरं अनिस्सज्जित्वा परिभुञ्जति, आपत्ति दुक्कटस्स। मासानतिक्कन्ते अतिक्कन्तसञ्ञी, आपत्ति दुक्कटस्स। मासानतिक्कन्ते वेमतिको, आपत्ति दुक्कटस्स। मासानतिक्कन्ते अनतिक्कन्तसञ्ञी, अनापत्ति।

४४. अनापत्ति अन्तोमासे अधिट्ठेति, विकप्पेति, विस्सज्जेति, नस्सति, विनस्सति, डय्हति[2], अच्छिन्दित्वा गण्हन्ति[3], विस्सासं गण्हन्ति, उम्मत्तकस्स, आदिकम्मिकस्सा ति।

---

१. एकाहा – सी०, रो०। २. दय्हति – स्या०। ३. गण्हाति – स्या०।

§ ४. चतुत्थनिस्सग्गियं
(पुराणचीवरधोवापने)

(१) उदायिभिक्खुवत्थु

४५. तेन समयेन बुद्धो भगवा सावत्थियं विहरति जेतवने B. 306
अनाथपिण्डिकस्स आरामे । तेन खो पन समयेन आयस्मतो उदायिस्स पुराणदुतियिका भिक्खुनीसु पब्बजिता होति । सा[1] आयस्मतो उदायिस्स सन्तिके अभिक्खणं आगच्छति । आयस्मा पि उदायी तस्सा भिक्खुनिया सन्तिके अभिक्खणं गच्छति । तेन खो पन समयेन आयस्मा उदायी तस्सा भिक्खुनिया सन्तिके भत्तविस्सग्गं करोति । अथ खो आयस्मा उदायी पुब्बण्हसमयं निवासेत्वा पत्तचीवरमादाय येन सा भिक्खुनी तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा तस्सा भिक्खुनिया पुरतो अङ्गजातं विवरित्वा आसने निसीदि । सा पि खो भिक्खुनी आयस्मतो उदायिस्स पुरतो अङ्गजातं विवरित्वा आसने निसीदि । अथ खो आयस्मा उदायी सारत्तो[2] तस्सा भिक्खुनिया अङ्गजातं उपनिज्झायि । तस्स[3] असुचि मुच्चि । अथ खो आयस्मा उदायी तं भिक्खुनिं एतदवोच – "गच्छ, भगिनि, उदकं आहर, अन्तरवासकं धोविस्सामी" ति । "आहरय्य, अहमेव धोविस्सामी" ति तं[4] असुचिं एकदेसं मुखेन अग्गहेसि R. 206
एकदेसं अङ्गजाते पक्खिपि । सा तेन गब्भं गण्हि । भिक्खुनियो एवमाहंसु – "अब्रह्मचारिनी अयं भिक्खुनी, गब्भिनी" ति । "नाहं, अय्ये, अब्रह्मचारिनी" ति भिक्खुनीनं[5] एतमत्थं आरोचेसि । भिक्खुनियो उज्झायन्ति खिय्यन्ति विपाचेन्ति – "कथं हि नाम अय्यो उदायी भिक्खुनिया पुराणचीवरं धोवापेस्सती" ति ! अथ खो ता भिक्खुनियो भिक्खूनं एतमत्थं आरोचेसुं । ये ते भिक्खू अप्पिच्छा ... पे० ... ते उज्झायन्ति खिय्यन्ति विपाचेन्ति – "कथं हि नाम आयस्मा उदायी भिक्खुनिया पुराणचीवरं धोवापेस्सती" ति ! अथ खो ते भिक्खू आयस्मन्तं उदायिं अनेकपरियायेन विगरहित्वा भगवतो एतमत्थं आरोचेसुं

(२) पञ्ञत्ति

अथ खो भगवा एतस्मिं निदाने एतस्मिं पकरणे भिक्खुसङ्घं सन्निपातापेत्वा आयस्मन्तं उदायिं पटिपुच्छि – "सच्चं किर त्वं, उदायि, भिक्ख-

---

१. सा भिक्खुनी – स्या० । २. सारत्तो व – स्या० । ३. तस्स अङ्गजाततो – स्या० । ४. स्या० पोत्थके "अथ खो सा भिक्खुनी तस्स तं" इति पाठो दिस्सति । ५. अथ खो सा भिक्खुनी भिक्खुनीनं – स्या० ।

निया पुराणचीवरं धोवापेसी" ति ? "सच्चं, भगवा" ति । "आतिका ते, उदायि, अञ्ञातिका" ति ? "अञ्ञातिका, भगवा" ति । "अञ्ञातको, मोघपुरिस[1], अञ्ञातिकाय नं जानाति पतिरूपं[2] वा अप्पतिरूपं वा पासादिकं वा अपासादिकं वा । तत्थ नाम त्वं, मोघपुरिस, अञ्ञातिकाय भिक्खुनिया पुराणचीवरं धोवापेस्ससि ! नेतं, मोघपुरिस, अप्पसन्नानं वा पसादाय ... पे० ... एवं च पन, भिक्खवे, इमं सिक्खापदं उद्दिसेय्याथ–

B. 307 ४६. **"यो पन भिक्खु अञ्ञातिकाय भिक्खुनिया पुराणचीवरं धोवापेय्य वा रजापेय्य वा आकोटापेय्य वा, निस्सग्गियं पाचित्तियं"** ति ।

(३) विभङ्गो

४७. **यो पना** ति यो यादिसो ... पे० ... **भिक्खू** ति ... पे० ... अयं इमस्मिं अत्थे अधिप्पेतो भिक्खू ति ।

अञ्ञातिका नाम मातितो वा पितितो वा याव सत्तमा पितामहयुगा असम्बद्धा ।

भिक्खुनी नाम उभतोसङ्घे उपसम्पन्ना ।

पुराणचीवरं नाम सकिं निवत्थं पि सकिं पारुतं पि ।

धोवा ति आणापेति, आपत्ति दुक्कटस्स । धोतं निस्सग्गियं होति । रजा ति आणापेति, आपत्ति दुक्कटस्स । रत्तं निस्सग्गियं होति । आकोटेही ति आणापेति, आपत्ति दुक्कटस्स । सकिं पाणिप्पहारं वा मुग्गरप्पहारं वा दिन्ने निस्सग्गियं होति । निस्सज्जितब्बं सङ्घस्स वा गणस्स वा पुग्गलस्स वा । एवं च पन, भिक्खवे, निस्सज्जितब्बं ... पे० ... इदं मे, भन्ते, पुराणचीवरं अञ्ञातिकाय भिक्खुनिया धोवापितं निस्सग्गियं । इमाहं सङ्घस्स निस्सज्जामी ति... पे० ... ददेय्या ति ... पे० ... ददेय्युं ति ... पे० ... आयस्मतो दम्मी ति ।

R. 207 ४८. अञ्ञातिकाय अञ्ञातिकसञ्ञी पुराणचीवरं धोवापेति, निस्सग्गियं पाचित्तियं । अञ्ञातिकाय अञ्ञातिकसञ्ञी पुराणचीवरं धोवापेति रजापेति, निस्सग्गियेन आपत्ति दुक्कटस्स । अञ्ञातिकाय अञ्ञातिकसञ्ञी पुराणचीवरं धोवापेति आकोटापेति, निस्सग्गियेन आपत्ति दुक्कटस्स । अञ्ञातिकाय अञ्ञातिकसञ्ञी पुराणचीवरं धोवापेति रजापेति आकोटापेति, निस्सग्गियेन आपत्ति द्विन्नं दुक्कटानं ।

---

१. मोघपुरिसो – रो० । २. पटिरूपं – स्या० ।

अञ्ञातिकाय अञ्ञातिकसञ्ञी पुराणचीवरं रजापेति, निस्सग्गियं पाचित्तियं। अञ्ञातिकाय अञ्ञातिकसञ्ञी पुराणचीवरं रजापेति आकोटापेति, निस्सग्गियेन आपत्ति दुक्कटस्स। अञ्ञातिकाय अञ्ञातिकसञ्ञी पुराणचीवरं रजापेति धोवापेति, निस्सग्गियेन आपत्ति दुक्कटस्स। अञ्ञातिकाय अञ्ञातिकसञ्ञी पुराणचीवरं रजापेति आकोटापेति धोवापेति, निस्सग्गियेन आपत्ति द्विन्नं दुक्कटानं।

अञ्ञातिकाय अञ्ञातिकसञ्ञी पुराणचीवरं आकोटापेति, निस्सग्गियं पाचित्तियं। अञ्ञातिकाय अञ्ञातिकसञ्ञी पुराणचीवरं आकोटापेति धोवापेति, निस्सग्गियेन आपत्ति दुक्कटस्स। अञ्ञातिकाय अञ्ञातिकसञ्ञी पुराणचीवरं आकोटापेति रजापेति, निस्सग्गियेन आपत्ति दुक्कटस्स। अञ्ञातिकाय अञ्ञातिकसञ्ञी पुराणचीवरं आकोटापेति धोवापेति रजापेति, निस्सग्गियेन आपत्ति द्विन्नं दुक्कटानं। B. 308

अञ्ञातिकाय वेमतिको ... पे० ... अञ्ञातिकाय ञातिकसञ्ञी ... पे० ... अञ्ञस्स पुराणचीवरं धोवापेति, आपत्ति दुक्कटस्स। निसीदन-पच्चत्थरणं धोवापेति, आपत्ति दुक्कटस्स। एकतोउपसम्पन्नाय धोवापेति, आपत्ति दुक्कटस्स। ञातिकाय अञ्ञातिकसञ्ञी, आपत्ति दुक्कटस्स। ञातिकाय वेमतिको, आपत्ति दुक्कटस्स। ञातिकाय ञातिकसञ्ञी, अनापत्ति।

४९. अनापत्ति ञातिकाय धोवन्तिया अञ्ञातिका दुतिया होति, अवुत्ता धोवति, अपरिभुत्तं धोवापेति, चीवरं ठपेत्वा अञ्ञं परिक्खारं धोवापेति, सिक्खमानाय, सामणेरिया, उम्मत्तकस्स, आदिकम्मिकस्सा ति।

—०—

§ ५. पञ्चमनिस्सग्गियं

(अञ्ञातिकाचीवरपटिग्गहणे)

(१) उप्पलवण्णाभिक्खुनीवत्थु

५०. तेन समयेन बुद्धो भगवा राजगहे विहरति वेळुवने कलन्दकनिवापे। तेन खो पन समयेन उप्पलवण्णा भिक्खुनी सावत्थियं विहरति। अथ खो उप्पलवण्णा भिक्खुनी पुब्बण्हसमयं निवासेत्वा पत्तचीवरमादाय सावत्थिं पिण्डाय पाविसि। सावत्थियं पिण्डाय चरित्वा पच्छाभत्तं पिण्ड- R. 208

पातप्पटिक्कन्ता[1] येन अन्धवनं तेनुपसङ्कमि दिवाविहाराय । अन्धवनं अज्झोगाहेत्वा अञ्ञतरस्मिं रुक्खमूले दिवाविहारं निसीदि । तेन खो पन समयेन चोरा कतकम्मा गावि वधित्वा मंसं गहेत्वा अन्धवनं पविसिंसु । अद्दसा खो
B. 309 चोरगामणिको उप्पलवण्णं भिक्खुनिं अञ्ञतरस्मिं रुक्खमूले दिवाविहारं निसिन्नं । दिस्वानस्स एतदहोसि – "सचे मे पुत्तभातुका[2] पस्सिस्सन्ति विहेठिस्सन्ति इमं भिक्खुनिं" ति अञ्ञेन मग्गेन अगमासि । अथ खो सो चोरगामणिको मंसे पक्के वरमंसानि गहेत्वा पण्णपुटं[3] बन्धित्वा उप्पलवण्णाय भिक्खुनिया अविदूरे रुक्खे आलग्गेत्वा – "यो पस्सति समणो वा ब्राह्मणो वा दिन्नं येव हरतू" ति, वत्वा पक्कामि । अस्सोसि खो उप्पलवण्णा भिक्खुनी समाधिम्हा वुट्ठहित्वा तस्स चोरगामणिकस्स इमं वाचं भासमानस्स । अथ खो उप्पलवण्णा भिक्खुनी तं मंसं गहेत्वा उपस्सयं अगमासि । अथ खो उप्पलवण्णा भिक्खुनी तस्सा रत्तिया अच्चयेन तं मंसं सम्पादेत्वा उत्तरासङ्गेन भण्डिकं बन्धित्वा वेहासं अब्भुग्गन्त्वा वेळुवने पच्चुट्ठासि ।

तेन खो पन समयेन भगवा गामं पिण्डाय पविट्ठो होति । आयस्मा उदायी[4] ओहिय्यको[5] होति विहारपालो । अथ खो उप्पलवण्णा भिक्खुनी येनायस्मा उदायी तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा आयस्मन्तं उदायिं एतदवोच – "कहं, भन्ते, भगवा" ति ? "पविट्ठो, भगिनि, भगवा गामं पिण्डाया" ति । "इमं, भन्ते, मंसं भगवतो देही" ति । "सन्तप्पितो तया[6], भगिनि, भगवा मंसेन । सचे मे त्वं अन्तरवासकं ददेय्यासि, एवं अहं पि सन्तप्पितो भवेय्यं अन्तरवासकेना" ति । "मयं खो, भन्ते, मातुगामा नाम किच्छलाभा । इदं च मे अन्तिमं पञ्चमं चीवरं । नाहं दस्सामी" ति । "सेय्यथापि, भगिनि, पुरिसो हत्थिं दत्वा कच्छे सज्जेय्य[7] एवमेव खो त्वं भगिनि भगवतो मंसं दत्वा मयि अन्तरवासके[8] सज्जसी[9]" ति । अथ खो उप्पलवण्णा भिक्खुनी आयस्मता उदायिना निप्पीळियमाना अन्तरवासकं दत्वा उपस्सयं अगमासि । भिक्खुनियो उप्पलवण्णाय भिक्खुनिया पत्तचीवरं पटिग्गण्हन्तियो[10] उप्पलवण्णं भिक्खुनिं एतदवोचुं – "कहं

---

१. पिण्डपातपटिक्कन्ता – सी०, स्या०, रो० । २. पुत्तभातिका – स्या० । ३. पण्णेन पुटं – स्या० । ४. उदायि – स्या०, रो० । ५. ओहियको – स्या० । ६. ते – स्या० । ७. विस्सज्जेय्य – स्या० । ८. अन्तरवासकं – सी०, स्या०, रो० । ९. विस्सज्जेसी – स्या०; न सज्जेसी – सी०, रो० । १०. पटिगण्हन्तियो – रो० ।

ते, अय्ये, अन्तरवासको" ति ? उप्पलवण्णा भिक्खुनी भिक्खुनीनं एतमत्थं आरोचेसि । भिक्खुनियो उज्झायन्ति खिय्यन्ति विपाचेन्ति – "कथं हि नाम अय्यो[1] उदायी भिक्खुनिया चीवरं[2] पटिग्गहेस्सति किच्छलाभो मातुगामो" ति । अथ खो ता भिक्खुनियो भिक्खूनं एतमत्थं आरोचेसुं । ये ते भिक्खू अप्पिच्छा सन्तुट्ठा लज्जिनो कुक्कुच्चका सिक्खाकामा ते उज्झायन्ति खिय्यन्ति विपाचेन्ति – "कथं हि नाम आयस्मा उदायी भिक्खुनिया चीवरं पटिग्गहेस्सती" ति ! अथ खो ते भिक्खू आयस्मन्तं उदायिं अनेकपरियायेन विगरहित्वा भगवतो एतमत्थं आरोचेसुं । R. 209 B. 310

(२) पठमपञ्ञत्ति

अथ खो भगवा एतस्मिं निदाने एतस्मिं पकरणे भिक्खुसङ्घं सन्निपातापेत्वा आयस्मन्तं उदायिं पटिपुच्छि – "सच्चं किर त्वं, उदायि, भिक्खुनिया चीवरं पटिग्गहेसी" ति ? "सच्चं, भगवा" ति । "ञातिका ते, उदायि, अञ्ञातिका" ति ? "अञ्ञातिका, भगवा" ति । "अञ्ञातको, मोघपुरिस, अञ्ञातिकाय न जानाति पतिरूपं[3] वा अप्पतिरूपं वा सन्तं वा असन्तं वा । तत्थ नाम त्वं, मोघपुरिस, अञ्ञातिकाय भिक्खुनिया हत्थतो चीवरं पटिग्गहेस्ससि! नेतं मोघपुरिस, अप्पसन्नानं वा पसादाय ... पे० ... एवं च पन, भिक्खवे, इमं सिक्खापदं उद्दिसेय्याथ–

५१. **"यो पन भिक्खु अञ्ञातिकाय भिक्खुनिया हत्थतो चीवरं पटिग्गण्हेय्य, निस्सग्गियं पाचित्तियं"** ति ।

एवञ्चिदं भगवता भिक्खूनं सिक्खापदं पञ्ञत्तं होति ।

(३) अनुपञ्ञत्ति

५२. तेन खो पन समयेन भिक्खू कुक्कुच्चायन्ता भिक्खुनीनं पारिवत्तकचीवरं[4] न पटिग्गण्हन्ति । भिक्खुनियो उज्झायन्ति खिय्यन्ति विपाचेन्ति– "कथं हि नाम अय्या अम्हाकं पारिवत्तकचीवरं न पटिग्गहेस्सन्ती" ति ! अस्सोसुं खो भिक्खू तासं भिक्खुनीनं उज्झायन्तीनं खिय्यन्तीनं विपाचेन्तीनं । अथ खो ते भिक्खू भगवतो एतमत्थं आरोचेसु । अथ खो भगवा एतस्मिं निदाने एतस्मिं पकरणे धम्मिं कथं कत्वा भिक्खू आमन्तेसि – "अनुजानामि, भिक्खवे, पञ्चन्नं पारिवत्तकं पटिग्गहेतुं – भिक्खुस्स, भिक्खुनिया, सिक्खमानाय, सामणेरस्स, सामणेरिया । अनुजानामि, भिक्खवे, इमेसं पञ्चन्नं पारिवत्तकं

---

१. आयस्मा – रो० । २. हत्थतो चीवरं – स्या० । ३. पटिरूपं – स्या० । ४. पारिवट्टकचीवरं – स्या० ।

पटिग्गहेतुं । एवं च पन, भिक्खवे, इमं सिक्खापदं उद्दिसेय्याथ ।

५३. **"यो पन भिक्खु अञ्ञातिकाय भिक्खुनिया हत्थतो चीवरं पटिग्गण्हेय्य, अञ्ञत्र पारिवत्तका, निस्सग्गियं पाचित्तियं"** ति ।

(४) विभङ्गो

५४. **यो पना** ति यो यादिसो ... पे० ... **भिक्खू** ति ... पे० ... अयं इमस्मिं अत्थे अधिप्पेतो भिक्खू ति ।

अञ्ञातिका नाम मातितो वा पितितो वा याव सत्तमा पितामहयुगा असम्बद्धा ।

भिक्खुनी नाम उभतोसङ्घे उपसम्पन्ना ।

B.311, R.210 **चीवरं** नाम छन्नं चीवरानं अञ्ञतरं चीवरं विकप्पनुपगं पच्छिमं ।

अञ्ञत्र पारिवत्तका ति ठपेत्वा पारिवत्तकं ।

पटिग्गण्हाति, पयोगे दुक्कटं । पटिलाभेन निस्सग्गियं होति । निस्सज्जितब्बं सङ्घस्स वा गणस्स वा पुग्गलस्स वा । एवं च पन, भिक्खवे, निस्सज्जितब्बं ...पे० ... इदं मे, भन्ते, चीवरं अञ्ञातिकाय भिक्खुनिया हत्थतो पटिग्गहितं, अञ्ञत्र पारिवत्तका, निस्सग्गियं । इमाहं सङ्घस्स निस्सज्जामी ति ... पे० ... ददेय्या ति ... पे० ... ददेय्युं ति ... पे० ... आयस्मतो दम्मी ति ।

५५. अञ्ञातिकाय अञ्ञातिकसञ्ञी चीवरं[1] पटिग्गण्हाति, अञ्ञत्र पारिवत्तका, निस्सग्गियं पाचित्तियं । अञ्ञातिकाय वेमतिको चीवरं पटिग्गण्हाति, अञ्ञत्र पारिवत्तका, निस्सग्गियं पाचित्तियं । अञ्ञातिकाय ञातिकसञ्ञी चीवरं पटिग्गण्हाति, अञ्ञत्र पारिवत्तका, निस्सग्गियं पाचित्तियं ।

एकतोउपसम्पन्नाय हत्थतो चीवरं पटिग्गण्हाति, अञ्ञत्र पारिवत्तका, आपत्ति दुक्कटस्स । ञातिकाय अञ्ञातिकसञ्ञी, आपत्ति दुक्कटस्स । ञातिकाय वेमतिको, आपत्ति दुक्कटस्स । ञातिकाय ञातिकसञ्ञी, अनापत्ति ।

५६. अनापत्ति ञातिकाय, पारिवत्तकं परित्तेन वा विपुलं, विपुलेन वा परित्तं, भिक्खु विस्सासं गण्हाति, तावकालिकं गण्हाति, चीवरं ठपेत्वा अञ्ञं परिक्खारं गण्हाति, सिक्खमानाय, सामणेरिया, उम्मत्तकस्स, आदिकम्मिकस्सा ति ।

---

१. हत्थतो चीवरं – स्या० ।

§ ६. छट्ठनिस्सग्गियं

(अञ्ञातकं चीवरविञ्ञापने)

(१) उपनन्दभिक्खुवत्थु

५७. तेन समयेन बुद्धो भगवा सावत्थियं विहरति जेतवने अनाथपिण्डिकस्स आरामे। तेन खो पन समयेन आयस्मा उपनन्दो सक्यपुत्तो पट्ठो[1] होति धम्मिं कथं कातुं। अथ खो अञ्ञतरो सेट्ठिपुत्तो येनायस्मा उपनन्दो सक्यपुत्तो तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा आयस्मन्तं उपनन्दं सक्यपुत्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि। एकमन्तं निसिन्नं खो तं सेट्ठिपुत्तं आयस्मा उपनन्दो सक्यपुत्तो धम्मिया कथाय सन्दस्सेसि समादपेसि समुत्तेजेसि सम्पहंसेसि। अथ खो सो सेट्ठिपुत्तो आयस्मता उपनन्देन सक्यपुत्तेन धम्मिया कथाय सन्दस्सितो समादपितो समुत्तेजितो सम्पहंसितो आयस्मन्तं उपनन्दं सक्यपुत्तं एतदवोच – "वदेय्याथ, भन्ते, येन अत्थो। पटिबला मयं अय्यस्स दातुं यदिदं चीवरपिण्डपातसेनासनगिलानप्पच्चयभेसज्जपरिक्खारं" ति। "सचे मे त्वं, आवुसो, दातुकामोसि, इतो एकं साटकं देही" ति। "अम्हाकं[2] खो, भन्ते, कुलपुत्तानं किस्मिं विय एकसाटकं गन्तुं। आगमेहि[3], भन्ते, याव घरं गच्छामि। घरं गतो इतो वा एकं साटकं पहिणिस्सामि इतो वा सुन्दरतरं" ति। दुतियं पि ... पे० ... इतो वा सुन्दरतरं ति। ततियं पि खो आयस्मा उपनन्दो ... पे० ... इतो वा सुन्दरतरं ति। "किं पन तया, आवुसो, अदातुकामेन पवारितेन यं त्वं पवारेत्वा न देसी" ति।

B. 312

R. 211

अथ खो सो सेट्ठिपुत्तो आयस्मता उपनन्देन सक्यपुत्तेन निप्पीळियमानो एकं साटकं दत्वा अगमासि। मनुस्सा तं सेट्ठिपुत्तं[4] एतदवोचुं – "किस्स त्वं अय्यो[5] एकसाटको आगच्छसी" ति? अथ खो सो सेट्ठिपुत्तो तेसं मनुस्सानं एतमत्थं आरोचेसि। मनुस्सा उज्झायन्ति खिय्यन्ति विपाचेन्ति – "महिच्छा इमे समणा सक्यपुत्तिया असन्तुट्ठा। नयिमेसं[6] सुकरा धम्मनिमन्तना[7] पि कातुं। कथं हि नाम सेट्ठिपुत्तेन धम्मनिमन्तनाय कयिरमानाय साटकं गहेस्सन्ती" ति! अस्सोसुं खो भिक्खू तेसं मनुस्सानं उज्झायन्तानं खिय्यन्तानं विपाचेन्तानं। ये ते भिक्खू अप्पिच्छा

B. 313

---

१. पट्ठो – स्या०, रो०। २–२. रो० पोत्थके नत्थि। ३. आगमेथ – स्या०। ४. सेट्ठिपुत्तं पस्सित्वा – सी०, स्या०, रो०। ५. अय्य – स्या०। ६. नयिमे – स्या०। ७. धम्मनिमन्तनाय – स्या०।

...पे०... ते उज्झायन्ति खिय्यन्ति विपाचेन्ति – "कथं हि नाम आयस्मा उपनन्दो सक्यपुत्तो सेट्ठिपुत्तं चीवरं विञ्ञापेस्सती" ति ! अथ खो ते भिक्खू आयस्मन्तं उपनन्दं सक्यपुत्तं अनेकपरियायेन विगरहित्वा भगवतो एतमत्थं आरोचेसुं ।

(२) पठमपञ्ञत्ति

अथ खो भगवा एतस्मिं निदाने एतस्मिं पकरणे भिक्खुसङ्घं सन्निपातापेत्वा आयस्मन्तं उपनन्दं सक्यपुत्तं पटिपुच्छि – "सच्चं किर त्वं, उपनन्द, सेट्ठिपुत्तं चीवरं विञ्ञापेसी" ति ? "सच्चं, भगवा" ति । "ञातको ते, उपनन्द, अञ्ञातको" ति ? "अञ्ञातको, भगवा" ति । "अञ्ञातको, मोघपुरिस, अञ्ञातकस्स न जानाति पतिरूपं वा अप्पतिरूपं वा सन्तं वा असन्तं वा । तत्थ नाम त्वं, मोघपुरिस, अञ्ञातकं सेट्ठिपुत्तं चीवरं विञ्ञापेस्ससि ! नेतं, मोघपुरिस, अप्पसन्नानं वा पसादाय ...पे०... एवं च पन, भिक्खवे, इमं सिक्खापदं उद्दिसेय्याथ –

५८. "यो पन भिक्खु अञ्ञातकं गहपतिं वा गहपतानिं वा चीवरं विञ्ञापेय्य, निस्सग्गियं पाचित्तियं" ति ।

एवञ्चिदं भगवता भिक्खूनं सिक्खापदं पञ्ञत्तं होति ।

(३) यथानग्गाव भिक्खुसावत्थिगमनवत्थु

R. 212 ५९. तेन खो पन समयेन सम्बहुला भिक्खू साकेता सावत्थिं अद्धानमग्गप्पटिपन्ना[1] होन्ति । अन्तरामग्गे चोरा निक्खमित्वा ते भिक्खू अच्छिन्दिंसु । अथ खो ते भिक्खू – "भगवता पटिक्खित्तं अञ्ञातकं गहपतिं वा गहपतानिं वा चीवरं विञ्ञापेतुं" ति, कुक्कुच्चायन्ता न विञ्ञापेसुं । यथानग्गाव सावत्थिं गन्त्वा भिक्खू अभिवादेन्ति । भिक्खू एवमाहंसु – "सुन्दरा खो इमे, आवुसो, आजीवका ये इमे भिक्खूसु[2] अभिवादेन्ती" ति । ते एवमाहंसु – "न मयं, आवुसो, आजीवका, भिक्खू मयं" ति । भिक्खू आयस्मन्तं उपालिं एतदवोचुं – "इङ्घावुसो उपालि, इमे अनुयुञ्जाही" ति । अथ खो आयस्मता[3] उपालिना अनुयुञ्जियमाना ते भिक्खू एतमत्थं आरोचेसुं । अथ खो आयस्मा उपालि ते भिक्खू अनुयुञ्जित्वा भिक्खू एतदवोच – "भिक्खू इमे, आवुसो । देथ नेसं[4] चीवरानी" ति । ये ते भिक्खू अप्पिच्छा ...पे०.... ते उज्झायन्ति खिय्यन्ति विपाचेन्ति – "कथं हि

१. अद्धानमग्गपटिपन्ना – सी०, स्या०, रो० । २. भिक्खू – स्या०, रो० । ३. ते भिक्खू आयस्मता – स्या० । ४. तेसं – स्या० ।

नाम भिक्खू नग्गा आगच्छिस्सन्ति ! ननु नाम तिणेन वा पण्णेन वा पटिच्छादेत्वा आगन्तब्बं" ति। अथ खो ते भिक्खू ते अनेकपरियायेन विगरहित्वा भगवतो एतमत्थं आरोचेसुं ।

(४) अनुपञ्ञत्ति

अथ खो भगवा एतस्मिं निदाने एतस्मिं पकरणे धम्मिं कथं कत्वा भिक्खू आमन्तेसि – "अनुजानामि, भिक्खवे, अच्छिन्नचीवरस्स वा नट्ठचीवरस्स वा अञ्ञातकं गहपतिं वा गहपतानिं वा चीवरं विञ्ञापेतुं । यं आवासं पठमं उपगच्छति, सचे तत्थ होति सङ्घस्स विहारचीवरं वा उत्तरत्थरणं वा भुम्मत्थरणं[1] वा भिसिच्छवि वा, तं गहेत्वा पारुपितुं लभित्वा[2] ओदहिस्सामी" ति । नो चे होति सङ्घस्स विहारचीवरं वा उत्तरत्थरणं वा भुम्मत्थरणं वा भिसिच्छवि वा तिणेन वा पण्णेन वा पटिच्छादेत्वा आगन्तब्बं; न त्वेव नग्गेन आगन्तब्बं । यो आगच्छेय्य, आपत्ति दुक्कटस्स । एवं च पन, भिक्खवे, इमं सिक्खापदं उद्दिसेय्याथ – 5 B. 314 10

६०. **"यो पन भिक्खु अञ्ञातकं गहपतिं वा गहपतानिं वा चीवरं विञ्ञापेय्य, अञ्ञत्र समया, निस्सग्गियं पाचित्तियं । तत्थायं समयो – अच्छिन्नचीवरो वा होति भिक्खु नट्ठचीवरो वा । अयं तत्थ समयो"** ति । 15

(५) विभङ्गो

६१. **यो पना** ति यो यादिसो ... पे० ... **भिक्खू** ति ... पे० ... **अयं** इमस्मिं अत्थे अधिप्पेतो भिक्खू ति ।

अञ्ञातको नाम मातितो वा पितितो वा याव सत्तमा पितामहयुगा असम्बद्धो ।

गहपति नाम यो कोचि अगारं अज्झावसति । 20

गहपतानी नाम या काचि अगारं अज्झावसति । R. 213

चीवरं नाम छन्नं चीवरानं अञ्ञतरं चीवरं विकप्पनुपगं[3] पच्छिमं ।

अञ्ञत्र समया ति ठपेत्वा समयं ।

अच्छिन्नचीवरो नाम भिक्खुस्स चीवरं अच्छिन्नं होति राजूहि वा चोरेहि वा धुत्तेहि वा, येहि केहिचि वा अच्छिन्नं होति । 25

नट्ठचीवरो नाम भिक्खुस्स चीवरं अग्गिना वा दड्ढं होति, उदकेन वा वुळ्हं[4] होति, उन्दूरेहि वा उपचिकाहि वा खायितं होति, परिभोगजिण्णं वा होति ।

---

१. भूमत्थरणं – म० । २. तं च खो लभित्वा – स्या० । ३. विकप्पनूपगं – स्या० । ४. वूळ्हं – म० ।

अञ्ञत्र समया विञ्ञापेति, पयोगे दुक्कटं। पटिलाभेन निस्सग्गियं होति। निस्सज्जितब्बं सङ्घस्स वा गणस्स वा पुग्गलस्स वा। एवं च पन, भिक्खवे, निस्सज्जितब्बं ... पे० ... इदं मे, भन्ते, चीवरं अञ्ञातकं गहपतिकं, अञ्ञत्र समया विञ्ञापितं, निस्सग्गियं। इमाहं सङ्घस्स निस्सज्जामी ति ... पे० ... ददेय्या ति ... पे० ... ददेय्युं ति ... पे० ... आयस्मतो दम्मी ति।

B. 315

६२. अञ्ञातके अञ्ञातकसञ्ञी, अञ्ञत्र समया, चीवरं विञ्ञापेति, निस्सग्गियं पाचित्तियं। अञ्ञातके वेमतिको, अञ्ञत्र समया, चीवरं विञ्ञापेति, निस्सग्गियं पाचित्तियं। अञ्ञातके ञातकसञ्ञी, अञ्ञत्र समया, चीवरं विञ्ञापेति, निस्सग्गियं पाचित्तियं। ञातके अञ्ञातकसञ्ञी, आपत्ति दुक्कटस्स। ञातके वेमतिको, आपत्ति दुक्कटस्स। ञातके ञातकसञ्ञी, अनापत्ति।

६३. अनापत्ति समये, ञातकानं, पवारितानं, अञ्ञस्सत्थाय, अत्तनो धनेन, उम्मत्तकस्स, आदिकम्मिकस्सा ति।

---

७. सत्तमनिस्सग्गियं

(बहुचीवरविञ्ञापने)

(१) छब्बग्गियभिक्खुवत्थु

६४. तेन समयेन बुद्धो भगवा सावत्थियं विहरति जेतवने अनाथपिण्डिकस्स आरामे। तेन खो पन समयेन छब्बग्गिया भिक्खू अच्छिन्नचीवरके भिक्खू उपसङ्कमित्वा एवं वदन्ति[1] – "भगवता, आवुसो, अनुञ्ञातं – 'अच्छिन्नचीवरस्स वा नट्ठचीवरस्स वा अञ्ञातकं गहपतिं वा गहपतानिं वा चीवरं विञ्ञापेतुं'; विञ्ञापेथ, आवुसो, चीवरं" ति। "अलं, आवुसो, लद्धं अम्हेहि चीवरं" ति। "मयं[2] आयस्मन्तानं विञ्ञापेमा[3]" ति। "विञ्ञापेथ, आवुसो" ति। अथ खो छब्बग्गिया भिक्खू गहपतिके[4] उपसङ्कमित्वा एतदवोचुं – "अच्छिन्नचीवरका, आवुसो, भिक्खू आगता। देथ नेसं चीवरानी[5]" ति, बहुं चीवरं विञ्ञापेसुं।

R. 214

तेन खो पन समयेन अञ्ञतरो पुरिसो सभायं निसिन्नो अञ्ञतरं पुरिसं एतदवोच – "अच्छिन्नचीवरका अय्यो भिक्खू[6] आगता।

---

१. वदेन्ति – स्या०। २. मयं आवुसो – स्या०। ३. अत्थाय विञ्ञापेमा – स्या०। ४. अञ्ञातके गहपतिके – स्या०, सी०। ५. चीवरं – स्या०। ६. अय्या – स्या०।

तेसं[1] मया चीवरं दिन्नं" ति। सो पि एवमाह – "मया पि दिन्नं" ति। अपरो पि एवमाह – "मया पि दिन्नं" ति। ते उज्झायन्ति खिय्यन्ति विपाचेन्ति – "कथं हि नाम समणा सक्यपुत्तिया न मत्तं जानित्वा बहुं चीवरं विञ्ञापेस्सन्ति, दुस्सवाणिज्जं[2] वा समणा सक्यपुत्तिया करिस्सन्ति, पग्गाहिकसालं वा पसारेस्सन्ती" ति! अस्सोसुं खो भिक्खू तेसं मनुस्सानं उज्झायन्तानं खिय्यन्तानं विपाचेन्तानं। ये ते भिक्खू अप्पिच्छा ... पे० ... ते उज्झायन्ति खिय्यन्ति विपाचेन्ति – "कथं हि नाम छब्बग्गिया भिक्खू न मत्तं जानित्वा बहुं चीवरं विञ्ञापेस्सन्ती" ति! अथ खो ते भिक्खू छब्बग्गिये भिक्खू अनेकपरियायेन विगरहित्वा भगवतो एतमत्थं आरोचेसुं। B. 316

(२) पञ्ञत्ति

अथ खो भगवा एतस्मिं निदाने एतस्मिं पकरणे भिक्खुसङ्घं सन्निपातापेत्वा छब्बग्गिये भिक्खू पटिपुच्छि – "सच्चं किर तुम्हे, भिक्खवे, न मत्तं जानित्वा बहुं चीवरं विञ्ञापेथा" ति? "सच्चं, भगवा" ति। विगरहि बुद्धो भगवा ... पे० ... कथं हि नाम तुम्हे, मोघपुरिसा, न मत्तं जानित्वा बहुं चीवरं विञ्ञापेस्सथ! नेतं, मोघपुरिसा, अप्पसन्नानं वा पसादाय ... पे० ... एवं च पन, भिक्खवे, इमं सिक्खापदं उद्दिसेय्याथ –

६५. "तं चे अञ्ञातको गहपति वा गहपतानी वा बहूहि चीवरेहि अभिहट्ठुं पवारेय्य सन्तरुत्तरपरमं तेन भिक्खुना ततो चीवरं सादितब्बं। ततो चे उत्तरि सादियेय्य,[3] निस्सग्गियं पाचित्तियं" ति

(३) विभङ्गो

६६. **तं चे** ति अच्छिन्नचीवरकं भिक्खुं

अञ्ञातको नाम मातितो वा पितितो वा याव सत्तमा पितामहयुगा असम्बद्धो।

गहपति नाम यो कोचि[4] अगारं अज्झावसति।

गहपतानी नाम या काचि अगारं अज्झावसति।

बहूहि चीवरेही ति बहुकेहि चीवरेहि।

अभिहट्ठुं पवारेय्या ति यावतकं इच्छसि तावतकं गण्हाही ति।

---

१. नेसं – स्या०। २. दुस्सवणिज्जं – स्या०, रो०। ३. उत्तरिं सादियेय्य – सी०, स्या०, रो०। ४. काचि – रो०।

सन्तरुत्तरपरमं तेन भिक्खुना ततो चीवरं सादितब्बं ति सचे तीणि नट्ठानि होन्ति द्वे सादितब्बानि, द्वे नट्ठानि एकं सादितब्बं, एकं नट्ठं न किञ्चि[1] सादितब्बं ।

ततो चे उत्तरि सादियेय्या ति ततुत्तरि[2] विञ्ञापेति, पयोगे दुक्कटं । पटिलाभेन निस्सग्गियं होति । निस्सज्जितब्बं सङ्घस्स वा गणस्स वा पुग्गलस्स वा । एवं च पन, भिक्खवे, निस्सज्जितब्बं ... पे० ... इदं मे, भन्ते, चीवरं अञ्ञातकं गहपतिकं उपसङ्कमित्वा[3] ततुत्तरि विञ्ञापितं निस्सग्गियं । इमाहं सङ्घस्स निस्सज्जामी ति ... पे० ... ददेय्या ति ... पे० ... ददेय्युं ति ... पे० ... आयस्मतो दम्मी ति ।

B. 317
R. 215

६७. अञ्ञातके अञ्ञातकसञ्ञी ततुत्तरि चीवरं विञ्ञापेति; निस्सग्गियं पाचित्तियं । अञ्ञातके वेमतिको ततुत्तरि चीवरं विञ्ञापेति, निस्सग्गियं पाचित्तियं । अञ्ञातके ञातकसञ्ञी ततुत्तरि चीवरं विञ्ञापेति, निस्सग्गियं पाचित्तियं ।

ञातके अञ्ञातकसञ्ञी, आपत्ति दुक्कटस्स । ञातके वेमतिको, आपत्ति दुक्कटस्स । ञातके ञातकसञ्ञी, अनापत्ति ।

६८. अनापत्ति– "सेसकं आहरिस्सामी" ति हरन्तो गच्छति, "सेसकं तुय्हेव होतू" ति देन्ति, न अच्छिन्नकारणा देन्ति, न नट्ठकारणा देन्ति, ञातकानं, पवारितानं, अत्तनो धनेन, उम्मत्तकस्स, आदिकम्मिकस्सा ति ।

---o---

§ ८. अट्ठमनिस्सग्गियं

(अप्पवारितचीवरविकप्पापज्जने)

(१) उपनन्दभिक्खुवत्थु

६९. तेन समयेन बुद्धो भगवा सावत्थियं विहरति जेतवने अनाथपिण्डिकस्स आरामे । तेन खो पन समयेन अञ्ञतरो पुरिसो पजापतिं एतदवोच– "अय्यं उपनन्दं चीवरेन अच्छादेस्सामी" ति । अस्सोसि खो अञ्ञतरो पिण्डचारिको भिक्खु तस्स पुरिसस्स इमं वाचं भासमानस्स । अथ खो सो भिक्खु येनायस्मा उपनन्दो सक्यपुत्तो तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा आयस्मन्तं उपनन्दं सक्यपुत्तं एतदवोच– "महापुञ्ञोसि त्वं, आवुसो उपनन्द, अमुकस्मिं ओकासे अञ्ञतरो पुरिसो पजापतिं

---

१. स्या० पोत्थके नत्थि । २. ततुत्तरिं – सी०, रो०; तदुत्तरिं – स्या० । ३. सी०, स्या० पोत्थकेसु नत्थि ।

एतदवोच – 'अय्यं उपनन्दं चीवरेन अच्छादेस्सामी'' ति। "अत्थावुसो, मं सो उपट्ठाको" ति। अथ खो आयस्मा उपनन्दो सक्यपुत्तो येन सो पुरिसो तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा तं पुरिसं एतदवोच – "सच्चं किर मं त्वं, आवुसो, चीवरेन अच्छादेतुकामोसी" ति ? "अपि मेय्य[1], एवं होति – 'अय्यं उपनन्दं चीवरेन अच्छादेस्सामी'" ति। "सचे खो मं त्वं, आवुसो, चीवरेन अच्छादेतुकामोसि, एवरूपेन चीवरेन अच्छादेहि। क्याहं तेन अच्छन्नो पि करिस्सामि याहं न परिभुञ्जिस्सामी" ति।

अथ खो सो पुरिसो उज्झायति खिय्यति विपाचेति – "महिच्छा इमे समणा सक्यपुत्तिया असन्तुट्ठा। नयिमे सुकरा चीवरेन अच्छादेतुं। कथं हि नाम अय्यो उपनन्दो मया पुब्बे अप्पवारितो मं उपसङ्कमित्वा चीवरे विकप्पं आपज्जिस्सती" ति! अस्सोसुं खो भिक्खू तस्स पुरिसस्स उज्झायन्तस्स खिय्यन्तस्स विपाचेन्तस्स। ये ते भिक्खू अप्पिच्छा ... पे० ... ते उज्झायन्ति खिय्यन्ति विपाचेन्ति – "कथं हि नाम आयस्मा उपनन्दो सक्यपुत्तो पुब्बे अप्पवारितो गहपतिकं उपसङ्कमित्वा चीवरे विकप्पं आपज्जिस्सती" ति! अथ खो ते भिक्खू आयस्मन्तं उपनन्दं सक्यपुत्तं अनेकपरियायेन विगरहित्वा भगवतो एतमत्थं आरोचेसुं। B. 318 R. 216

(२) पञ्ञत्ति

अथ खो भगवा एतस्मिं निदाने एतस्मिं पकरणे भिक्खुसङ्घं सन्निपातापेत्वा आयस्मन्तं उपनन्दं सक्यपुत्तं पटिपुच्छि – "सच्चं किर त्वं, उपनन्द, पुब्बे अप्पवारितो गहपतिकं उपसङ्कमित्वा चीवरे विकप्पं आपज्जसी[2]" ति ? "सच्चं, भगवा" ति। "आतको ते, उपनन्द, अञ्ञातको" ति ? "अञ्ञातको, भगवा" ति। "अञ्ञातको, मोघपुरिस, अञ्ञातकस्स न जानाति पतिरूपं वा अप्पतिरूपं वा सन्तं वा असन्तं वा। तत्थ नाम त्वं, मोघपुरिस, पुब्बे अप्पवारितो अञ्ञातकं गहपतिकं उपसङ्कमित्वा चीवरे विकप्पं आपज्जिस्ससि! नेतं, मोघपुरिस, अप्पसन्नानं वा पसादाय ... पे० ... एवं च पन, भिक्खवे, इमं सिक्खापदं उद्दिसेय्याथ –

७०. "भिक्खुं पनेव उद्दिस्स अञ्ञातकस्स गहपतिस्स वा गहपतानिया वा चीवरचेतापन्नं[3] उप्पक्खटं होति – 'इमिना चीवरचेतापन्नेन चीवरं चेतापेत्वा इत्थन्नामं भिक्खुं चीवरेन अच्छादेस्सामी' ति; तत्र चे सो भिक्खु पुब्बे अप्पवारितो उपसङ्कमित्वा चीवरे विकप्पं आपज्जेय्य – 'साधु वत मं

१. मय्य – स्या०। २. आपज्जी – सी०। ३. चीवरचेतापनं – स्या०, रो०।

आयस्मा इमिना चीवरचेतापन्नेन एवरूपं वा एवरूपं वा चीवरं चेतापेत्वा अच्छादेहीति, कल्याणकम्यतं उपादाय, निस्सग्गियं पाचित्तियं" ति ।

(३) विभङ्गो

७१. भिक्खुं पनेव उद्दिस्सा ति भिक्खुस्सत्थाय, भिक्खुं आरम्मणं करित्वा, भिक्खुं अच्छादेतुकामो ।

अञ्ञातको नाम मातितो वा पितितो वा याव सत्तमा पितामह-युगा असम्बद्धो ।

B. 319 गहपति नाम यो कोचि अगारं अज्झावसति ।

गहपतानी नाम या काचि अगारं अज्झावसति ।

चीवरचेतापन्नं नाम हिरञ्ञं वा सुवण्णं वा मुत्ता वा मणि वा पवाळो वा फलिको वा पटको वा सुत्तं वा कप्पासो वा ।

इमिना चीवरचेतापन्नेना ति पच्चुपट्ठितेन ।

चेतापेत्वा ति परिवत्तेत्वा[1] ।

अच्छादेस्सामी ति दस्सामि ।

तत्र चे सो भिक्ख ति यं भिक्खुं उद्दिस्स चीवरचेतापन्नं उपक्खटं होति सो भिक्खु

पुब्बे अप्पवारितो ति पुब्बे अवुत्तो होति – "कीदिसेन ते, भन्ते, चीवरेन अत्थो, कीदिसं ते चीवरं चेतापेमी[2]" ति ?

उपसङ्कमित्वा ति घरं गन्त्वा यत्थ कत्थचि उपसङ्कमित्वा ।

चीवरे विकप्पं आपज्जेय्या ति आयतं वा होतु वित्थतं वा अप्पितं वा सण्हं वा ।

R. 217 इमिना चीवरचेतापन्नेना ति पच्चुपट्ठितेन एवरूपं वा एवरूपं वा ति । आयतं वा वित्थतं वा अप्पितं वा सण्हं वा ।

चेतापेत्वा ति परिवत्तेत्वा ।

अच्छादेहीति दज्जेहि ।

कल्याणकम्यतं उपादाया ति साधत्थिको[3] महग्घत्थिको । तस्स वचनेन आयतं वा वित्थतं वा अप्पितं वा सण्हं वा चेतापेति, पयोगे दुक्कटं । पटिलाभेन निस्सग्गियं होति । निस्सज्जितब्बं सङ्घस्स वा गणस्स वा पुग्गलस्स वा । एवं च पन, भिक्खवे, निस्सज्जितब्बं ... पे० ... इदं मे, भन्ते, चीवरं पुब्बे अप्पवारितो अञ्ञातकं गहपतिकं उपसङ्कमित्वा चीवरे

१. परिवट्टेत्वा – स्या० । २. चेतापेस्सामी – स्या० । ३. सावत्थिको – स्या० ।

विकप्पं आपन्नं निस्सग्गियं, इमाहं सङ्घस्स निस्सज्जामी ति ... पे० ... ददेय्या ति ... पे० ... ददेय्युं ति ... पे० ... आयस्मतो दम्मी ति ।

B. 320

७२. अञ्ञातके अञ्ञातकसञ्ञी पुब्बे अप्पवारितो गहपतिकं उपसङ्कमित्वा चीवरे विकप्पं आपज्जति, निस्सग्गियं पाचित्तियं । अञ्ञातके वेमतिको पुब्बे अप्पवारितो गहपतिकं उपसङ्कमित्वा चीवरे विकप्पं आपज्जति, निस्सग्गियं पाचित्तियं । अञ्ञातके ञातकसञ्ञी पुब्बे अप्पवारितो गहपतिकं उपसङ्कमित्वा चीवरे विकप्पं आपज्जति, निस्सग्गियं पाचित्तियं ।

ञातके अञ्ञातकसञ्ञी, आपत्ति दुक्कटस्स । ञातके वेमतिको, आपत्ति दुक्कटस्स । ञातके ञातकसञ्ञी, अनापत्ति ।

७३. अनापत्ति ञातकानं, पवारितानं, अञ्ञस्सत्थाय, अत्तनो धनेन, महग्घं चेतापेतुकामस्स अप्पग्घं चेतापेति, उम्मत्तकस्स, आदिकम्मिकस्सा ति ।

---

§ ९. नवमनिस्सग्गियं

(अप्पवारितचीवरविकप्पापज्जने)

(१) उपनन्दभिक्खुवत्थु

७४. तेन समयेन बुद्धो भगवा सावत्थियं विहरति जेतवने अनाथपिण्डिकस्स आरामे । तेन खो पन समयेन अञ्ञतरो पुरिसो अञ्ञतरं पुरिसं एतदवोच – "अय्यं[1] उपनन्दं सक्यपुत्तं[2] चीवरेन अच्छादेस्सामी" ति । सो पि एवमाह – "अहं पि अय्यं उपनन्दं चीवरेन अच्छादेस्सामी" ति । अस्सोसि खो अञ्ञतरो पिण्डचारिको भिक्खु तेसं पुरिसानं इमं कथासल्लापं । अथ खो सो भिक्खु येनायस्मा उपनन्दो सक्यपुत्तो तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा आयस्मन्तं उपनन्दं सक्यपुत्तं एतदवोच – "महापुञ्ञोसि त्वं, आवुसो उपनन्द । अमुकस्मिं ओकासे अञ्ञतरो पुरिसो अञ्ञतरं पुरिसं एतदवोच – 'अय्यं उपनन्दं सक्यपुत्तं चीवरेन अच्छादेस्सामी' ति । सो पि एवमाह – 'अहं पि अय्यं उपनन्दं चीवरेन अच्छादेस्सामी'" ति । "अत्थावुसो, मं ते उपट्ठाका" ति ।

R. 218

अथ खो आयस्मा उपनन्दो सक्यपुत्तो येन ते पुरिसा तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा ते पुरिसे एतदवोच – "सच्चं किर मं तुम्हे, आवुसो, चीवरेहि

---

१. अहं अय्यं – सी०, रो० । २. स्या०, म० पोत्थकेसु नत्थि ।

अच्छादेतुकामत्था"' ति ? "अपि नय्य, एवं होति – 'अय्यं उपनन्दं चीवरेहि
B. 321 अच्छादेस्सामा"' ति। "सचे खो मं तुम्हे, आवुसो, चीवरेहि अच्छादेतु-
कामत्थ, एवरूपेन चीवरेन अच्छादेथ, क्याहं तेहि अच्छन्नो पि करिस्सामि,
यानाहं न परिभुञ्जिस्सामी" ति। अथ खो ते पुरिसा उज्झायन्ति खिय्यन्ति
5 विपाचेन्ति – "महिच्छा इमे समणा सक्यपुत्तिया असन्तुट्ठा। नयिमे सुकरा
चीवरेहि अच्छादेतुं। कथं हि नाम अय्यो उपनन्दो अम्हेहि पुब्बे अप्प-
वारितो उपसङ्कमित्वा चीवरे विकप्पं आपज्जिस्सती" ति !

अस्सोसुं खो भिक्खू तेसं पुरिसानं उज्झायन्तानं खिय्यन्तानं विपा-
चेन्तानं। ये ते भिक्खू अप्पिच्छा सन्तुट्ठा लज्जिनो कुक्कुच्चका सिक्खाकामा
10 ते उज्झायन्ति खिय्यन्ति विपाचेन्ति – "कथं हि नाम आयस्मा उपनन्दो
सक्यपुत्तो पुब्बे अप्पवारितो गहपतिके उपसङ्कमित्वा चीवरे विकप्पं आप-
ज्जिस्सती" ति ! अथ खो ते भिक्खू आयस्मन्तं उपनन्दं सक्यपुत्तं अनेक-
परियायेन विगरहित्वा भगवतो एतमत्थं आरोचेसुं।

(२) पञ्ञत्ति

अथ खो भगवा एतस्मिं निदाने एतस्मिं पकरणे भिक्खुसङ्घं
15 सन्निपातापेत्वा आयस्मन्तं उपनन्दं सक्यपुत्तं पटिपुच्छि – "सच्चं किर
त्वं, उपनन्द, पुब्बे अप्पवारितो गहपतिके उपसङ्कमित्वा चीवरे विकप्पं
आपज्जसी" ति ? "सच्चं, भगवा" ति। "ञातका ते, उपनन्द, अञ्ञा-
तका" ति ? "अञ्ञातका, भगवा" ति। "अञ्ञातको, मोघपुरिस,
अञ्ञातकानं न जानाति पतिरूपं वा अप्पतिरूपं वा सन्तं वा असन्तं वा।
20 तत्थ नाम त्वं, मोघपुरिस, पुब्बे अप्पवारितो अञ्ञातके गहपतिके उप-
सङ्कमित्वा चीवरे विकप्पं आपज्जिस्ससि ! नेतं, मोघपुरिस, अप्पसन्नानं
वा पसादाय ... पे० ... एवं च पन, भिक्खवे, इमं सिक्खापदं उद्दिसेय्याथ –

७५. "भिक्खुं पनेव उद्दिस्स उभिन्नं अञ्ञातकानं गहपतीनं वा
गहपतानीनं वा पच्चेकचीवरचेतापन्नानि उपक्खटानि[1] होन्ति – 'इमेहि मयं
25 **पच्चेकचीवरचेतापन्नेहि पच्चेकचीवरानि चेतापेत्वा इत्थन्नामं भिक्खुं चीवरेहि**
अच्छादेस्सामा[2]' ति; तत्र चे सो भिक्खु पुब्बे अप्पवारितो उपसङ्क-
मित्वा चीवरे विकप्पं आपज्जेय्य – 'साधु वत मं आयस्मन्तो इमेहि पच्चेक-
चीवरचेतापन्नेहि एवरूपं वा एवरूपं वा चीवरं चेतापेत्वा अच्छादेथ, उभोव
सन्ता एकेना' ति, कल्याणकम्यता उपादाय, निस्सग्गियं पाचित्तियं" ति।

---

१. अच्छादेतुकामात्था – म०। २. उपक्खटा – सी०, स्या०, रो०।

(३) विभङ्गो

७६. **भिक्खुं पनेव उद्दिस्सा** ति भिक्खुस्सत्थाय, भिक्खुं आरम्मणं करित्वा, भिक्खुं अच्छादेतुकामा । R. 219

उभिन्नं ति द्विन्नं । B. 322

अञ्ञातका नाम मातितो वा पितितो वा याव सत्तमा पितामहयुगा असम्बद्धा ।

गहपती[1] नाम ये केचि अगारं अज्झावसन्ति ।

गहपतानियो[2] नाम या काचि अगारं अज्झावसन्ति ।

चीवरचेतापन्नानि नाम हिरञ्ञा वा सुवण्णा वा मुत्ता वा मणी वा पवाळा[3] वा फलिका[4] वा पटका वा सुत्ता वा कप्पासा वा ।

इमेहि चीवरचेतापन्नेहि ति पच्चुपट्ठितेहि ।

चेतापेत्वा ति परिवत्तेत्वा ।

अच्छादेस्सामा ति दस्साम ।

तत्र चे सो भिक्खू ति यं भिक्खुं उद्दिस्स चीवरचेतापन्नानि उपक्खटानि होन्ति सो भिक्खु ।

पुब्बे अप्पवारितो ति पुब्बे अवुत्तो होति – "कीदिसेन ते, भन्ते, चीवरेन अत्थो, कीदिसं ते चीवरं चेतापेमा"[5] ति ।

उपसङ्कमित्वा ति घरं गन्त्वा यत्थ कत्थचि उपसङ्कमित्वा ।

चीवरे विकप्पं आपज्जेय्या ति आयतं वा होतु वित्थतं वा अप्पितं वा सण्हं वा ।

इमेहि चीवरचेतापन्नेहो ति पच्चुपट्ठितेहि ।

एवरूपं वा एवरूपं वा ति आयतं वा वित्थतं वा अप्पितं वा सण्हं वा ।

चेतापेत्वा ति परिवत्तेत्वा ।

अच्छादेथा ति दज्जेथ ।

उभोव सन्ता एकेना ति द्वे पि जना एकन ।

कल्याणकम्यतं उपादाया ति साधत्थिको महग्घत्थिको ।

तस्स वचनेन आयतं वा वित्थतं वा अप्पितं वा सण्हं वा चेतापेन्ति, पयोगे दुक्कटं । पटिलाभेन निस्सग्गियं होति । निस्सज्जितब्बं

---

१. गहपतिका – सी०, रो० । २. गहपतानी – स्या० । ३. मसारगल्ला – स्या० ।
४. फाला – रो० । ५. चेतापेस्सामा – स्या० ।

सङ्घस्स वा गणस्स वा पुग्गलस्स वा । एवं च पन, भिक्खवे, निस्सज्जितब्बं ...पे०... इदं मे, भन्ते, चीवरं पुब्बे अप्पवारितो अञ्ञातके गहपतिके
B. 323 उपसङ्कमित्वा चीवरे विकप्पं आपन्नं निस्सग्गियं । इमाहं सङ्घस्स निस्सज्जामी ति ...पे०... ददेय्या ति ...पे०... ददेय्युं ति ...पे०... आयस्मतो दम्मी ति ।

७७. अञ्ञातके अञ्ञातकसञ्ञी पुब्बे अप्पवारितो गहपतिके उपसङ्कमित्वा चीवरे विकप्पं आपज्जति, निस्सग्गियं पाचित्तियं । अञ्ञातके वेमतिको पुब्बे अप्पवारितो गहपतिके उपसङ्कमित्वा चीवरे विकप्पं आपज्जति, निस्सग्गियं पाचित्तियं । अञ्ञातके ञातकसञ्ञी पुब्बे अप्पवारितो गहपतिके उपसङ्कमित्वा चीवरे विकप्पं आपज्जति, निस्सग्गियं पाचित्तियं ।

ञातके अञ्ञातकसञ्ञी, आपत्ति दुक्कटस्स । ञातके वेमतिको, आपत्ति दुक्कटस्स । ञातके ञातकसञ्ञी, अनापत्ति ।

७८. अनापत्ति – ञातकानं, पवारितानं, अञ्ञस्सत्थाय, अत्तनो धनेन, महग्घं चेतापेतुकामानं अप्पग्घं चेतापेति, उम्मत्तकस्स, आदिकम्मिकस्सा ति ।

---

§ १०. दसमनिस्सग्गियं

(वेय्यावच्चकरस्स चीवरचेतापनदाने)

(१) उपनन्दभिक्खुवत्थु

७९. तेन समयेन बुद्धो भगवा सावत्थियं विहरति जेतवने अनाथपिण्डिकस्स आरामे । तेन खो पन समयेन आयस्मतो उपनन्दस्स सक्यपुत्तस्स उपट्ठाको महामत्तो आयस्मतो उपनन्दस्स सक्यपुत्तस्स दूतेन चीवरचेतापन्नं[1] पाहेसि – "इमिना चीवरचेतापन्नेन चीवरं चेतापेत्वा अय्यं उपनन्दं चीवरेन अच्छादेही" ति । अथ खो सो दूतो येनायस्मा उपनन्दो सक्यपुत्तो तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा आयस्मन्तं उपनन्दं सक्यपुत्तं एतदवोच –"इदं खो, भन्ते, आयस्मन्तं उद्दिस्स चीवरचेतापन्नं आभतं । पटिग्गण्हातु आयस्मा
R. 220 चीवरचेतापन्नं" ति । एवं वुत्ते आयस्मा उपनन्दो सक्यपुत्तो तं दूतं एतदवोच– "न खो मयं, आवुसो, चीवरचेतापन्नं पटिग्गण्हाम, चीवरं च खो मयं पटिग्गण्हाम कालेन कप्पियं" ति । एवं वुत्ते सो दूतो आयस्मन्तं उपनन्दं सक्यपुत्तं

---

१. चीवरचेतापनं – स्या०, रो० ।

एतदवोच – "अत्थि पनायस्मतो कोचि वेय्यावच्चकरो" ति ? तेन खो पन समयेन अञ्ञतरो उपासको आरामं अगमासि केनचिदेव करणीयेन। अथ खो आयस्मा उपनन्दो सक्यपुत्तो तं दूतं एतदवोच – "एसो खो, आवुसो, उपासको भिक्खूनं वेय्यावच्चकरो" ति। अथ खो सो दूतो तं उपासकं सञ्ञापेत्वा येनायस्मा उपनन्दो सक्यपुत्तो तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा आयस्मन्तं उपनन्दं सक्यपुत्तं एतदवोच – "यं खो, भन्ते, आयस्मा वेय्यावच्चकरं निद्दिसि[1] सञ्ञत्तो सो मया। उपसङ्कमतु आयस्मा कालेन, चीवरेन तं अच्छादेस्सती" ति। B. 324

तेन खो पन समयेन सो[2] महामत्तो आयस्मतो उपनन्दस्स सक्यपुत्तस्स सन्तिके दूतं पाहेसि – "परिभुञ्जतु अय्यो तं चीवरं, इच्छाम मयं अय्येन तं चीवरं परिभुत्तं" ति। अथ खो[2] आयस्मा उपनन्दो सक्यपुत्तो तं उपासकं न किञ्चि अवचासि। दुतियं पि खो सो महामत्तो आयस्मतो उपनन्दस्स सक्यपुत्तस्स सन्तिके दूतं पाहेसि – "परिभुञ्जतु अय्यो तं चीवरं, इच्छाम मयं अय्येन तं चीवरं परिभुत्तं" ति। दुतियं पि खो आयस्मा उपनन्दो सक्यपुत्तो तं उपासकं न किञ्चि अवचासि। ततियं पि खो सो महामत्तो आयस्मतो उपनन्दस्स सक्यपुत्तस्स सन्तिके दूतं पाहेसि – "परिभुञ्जतु अय्यो तं चीवरं, इच्छाम मयं अय्येन तं चीवरं परिभुत्तं" ति।

तेन खो पन समयेन नेगमस्स[3] समयो होति। नेगमेन च कतिका कता होति – "यो पच्छा आगच्छति पञ्ञासं बद्धो" ति। अथ खो आयस्मा उपनन्दो सक्यपुत्तो येन सो उपासको तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा तं उपासकं एतदवोच – "अत्थो मे, आवुसो, चीवरेना" ति। "अज्जणहो[4], भन्ते, आगमेहि, अज्ज नेगमस्स समयो। नेगमेन च कतिका कता होति – 'यो पच्छा आगच्छति पञ्ञासं बद्धो[5]'" ति। "अज्जेव मे, आवुसो, चीवरं देही" ति ओवट्टिकाय परामसि। अथ खो सो उपासको आयस्मता उपनन्देन सक्यपुत्तेन निप्पीळियमानो आयस्मतो उपनन्दस्स सक्यपुत्तस्स चीवरं चेतापेत्वा पच्छा अगमासि। मनुस्सा तं उपासकं एतदवोचुं – "किस्स त्वं, अय्यो[6], पच्छा आगतो, पञ्ञासं जीनोसी" ति।

अथ खो सो उपासको तेसं मनुस्सानं एतमत्थं आरोचेसि। मनुस्सा उज्झायन्ति खिय्यन्ति विपाचेन्ति – "महिच्छा इमे समणा सक्यपुत्तिया

---

१. नद्दिसि – स्या०। २-२. स्या० पोत्थके नत्थि। ३. निगमस्स – स्या०। ४. अज्जुण्हो – स्या०, रो०। ५. बन्धो – सी०, रो०। ६. अय्य – स्या०।

B. 325, R. 221

असन्तुट्ठा । नयिमेसं सुकरं वेय्यावच्चं पि कातुं । कथं हि नाम आयस्मा[1] उपनन्दो उपासकेन – 'अज्जण्हो, भन्ते, आगमेही' ति वुच्चमानो[2] नागमेस्सती[3]" ति ! अस्सोसुं खो भिक्खू तेसं मनुस्सानं उज्झायन्तानं खिय्यन्तानं विपाचेन्तानं । ये ते भिक्खू अप्पिच्छा ... पे० ... ते उज्झायन्ति खिय्यन्ति विपाचेन्ति – "कथं हि नाम आयस्मा उपनन्दो सक्यपुत्तो उपासकेन – 'अज्जण्हो, भन्ते, आगमेही' ति वुच्चमानो नागमेस्सती" ति ! अथ खो ते भिक्खू आयस्मन्तं उपनन्दं सक्यपुत्तं अनेकपरियायेन विगरहित्वा भगवतो एतमत्थं आरोचेसुं ।

(२) पञ्ञत्ति

अथ खो भगवा एतस्मिं निदाने एतस्मिं पकरणे भिक्खुसङ्घं सन्निपातापेत्वा आयस्मन्तं उपनन्दं सक्यपुत्तं पटिपुच्छि – "सच्चं किर त्वं, उपनन्द, उपासकेन – 'अज्जण्हो, भन्ते, आगमेही' ति वुच्चमानो नागमेसी" ति ? "सच्चं, भगवा" ति । विगरहि बुद्धो भगवा ... पे० ... कथं हि नाम त्वं, मोघपुरिस, उपासकेन – 'अज्जण्हो, भन्ते, आगमेही' ति वुच्चमानो नागमेस्ससि ! नेतं, मोघपुरिस, अप्पसन्नानं वा पसादाय ... पे० ... एवं च पन, भिक्खवे, इमं सिक्खापदं उद्दिसेय्याथ –

८०. "भिक्खुं पनेव उद्दिस्स राजा वा राजभोग्गो वा ब्राह्मणो वा गहपतिको वा दूतेन चीवरचेतापन्नं पहिणेय्य – 'इमिना चीवरचेतापन्नेन चीवरं चेतापेत्वा इत्थन्नामं भिक्खुं चीवरेन अच्छादेही' ति । सो चे दूतो तं भिक्खुं उपसङ्कमित्वा एवं वदेय्य – 'इदं खो, भन्ते, आयस्मन्तं उद्दिस्स चीवरचेतापन्नं आभतं, पटिग्गण्हातु आयस्मा चीवरचेतापन्नं' ति, तेन भिक्खुना सो दूतो एवमस्स वचनीयो – 'न खो मयं, आवुसो, चीवरचेतापन्नं पटिग्गण्हाम । चीवरं च खो मयं पटिग्गण्हाम, कालेन कप्पियं' ति । सो चे दूतो तं भिक्खुं एवं वदेय्य – 'अत्थि पनायस्मतो कोचि वेय्यावच्चकरो' ति, चीवरत्थिकेन, भिक्खवे, भिक्खुना वेय्यावच्चकरो निद्दिसितब्बो आरामिको वा उपासको वा – 'एसो खो, आवुसो, भिक्खूनं वेय्यावच्चकरो' ति । सो चे दूतो तं वेय्यावच्चकरं सञ्ञापेत्वा तं भिक्खुं उपसङ्कमित्वा एवं वदेय्य – 'यं खो, भन्ते, आयस्मा वेय्यावच्चकरं निद्दिसि सञ्ञत्तो सो मया, उपसङ्कमतु आयस्मा कालेन, चीवरेन तं अच्छादेस्सती' ति, चीवरत्थिकेन,

---

१. "आयस्मा उपनन्दो" इति पाठो सी०, रो० पोत्थकेसु न दिस्सति; स्या० पोत्थके "उपनन्दो सक्यपुत्तो" इति पाठो दिस्सति । २. वुच्चमाना – सी०, रो० । ३. नागमेस्सन्तो – सी०, रो० ।

भिक्खवे, भिक्खुना वेय्यावच्चकरो उपसङ्कमित्वा द्वत्तिक्खत्तुं[1] चोदेतब्बो सारेतब्बो – 'अत्थो मे, आवुसो, चीवरेना' ति । द्वत्तिक्खत्तुं चोदयमानो सारयमानो तं चीवरं अभिनिप्फादेय्य, इच्चेतं कुसलं; नो चे अभिनिप्फादेय्य, चतुक्खत्तुं B. 326
पञ्चक्खत्तुं छक्खत्तुपरमं तुण्हीभूतेन[2] उद्दिस्स ठातब्बं । चतुक्खत्तुं पञ्चक्खत्तुं
छक्खत्तुपरमं तुण्हीभूतो उद्दिस्स तिट्ठमानो तं चीवरं अभिनिप्फादेय्य, इच्चेतं 5 R. 222
कुसलं; ततो चे उत्तरि[3] वायममानो तं चीवरं अभिनिप्फादेय्य, निस्सग्गियं
पाचित्तियं । नो चे अभिनिप्फादेय्य, यतस्स चीवरचेतापन्नं आभतं, तत्थ
सामं वा गन्तब्बं दूतो वा पाहेतब्बो – 'यं खो तुम्हे आयस्मन्तो भिक्खुं उद्दिस्स
चीवरचेतापन्नं पहिणित्थ, न तं तस्स भिक्खुनो किञ्चि अत्थं अनुभोति,
युञ्जन्तायस्मन्तो सकं, मा वो सकं विनस्सा' ति, अयं तत्थ सामीची" ति । 10

(३) विभङ्गो

८१. **भिक्खुं पनेव उद्दिस्सा** ति भिक्खुस्सत्थाय, भिक्खुं आरम्मणं करित्वा, भिक्खुं अच्छादेतुकामो ।

राजा नाम यो कोचि रज्जं कारेति ।

राजभोग्गो नाम यो कोचि रञ्ञो भत्तवेतनाहारो[4] ।

ब्राह्मणो नाम जातिया ब्राह्मणो । 15

गहपतिको नाम ठपेत्वा राजं[5] राजभोग्गं ब्राह्मणं अवसेसो गहपतिको नाम ।

चीवरचेतापन्नं नाम हिरञ्ञं वा सुवण्णं वा मुत्ता वा मणि वा[6] ।

इमिना चीवरचेतापन्नेना ति पच्चुपट्ठितेन ।

चेतापेत्वा ति परिवत्तेत्वा[7] । 20

अच्छादेही ति दज्जेहि ।

सो चे दूतो तं भिक्खुं उपसङ्कमित्वा एवं वदेय्य – "इदं खो, भन्ते, आयस्मन्तं उद्दिस्स चीवरचेतापन्नं आभतं । पटिग्गण्हातु आयस्मा चीवरचेतापन्नं" ति, तेन भिक्खुना सो दूतो एवमस्स वचनीयो – "न खो मयं, आवुसो, चीवरचेतापन्नं पटिग्गण्हाम । चीवरं च खो मयं पटिग्गण्हाम, 25
कालेन कप्पियं" ति । सो चे दूतो तं भिक्खुं एवं वदेय्य – "अत्थि पनायस्मतो कोचि वेय्यावच्चकरो" ति ? चीवरत्थिकेन, भिक्खवे,

---

१. द्वित्तिक्खत्तुं – स्या०, रो० । २. तुण्हिभूतेन – रो० । ३. उत्तरिं – सी०, स्या०, रो० ४. भत्तवेतनारहो – स्या० । ५. राजानं – स्या० । ६. सुवण्णं वा मणि वा मुत्ता वा मसारगल्लं वा फलिको वा – स्या० । ७. परिवट्टेत्वा – स्या० ।

भिक्खुना वेय्यावच्चकरो निद्दिसितब्बो आरामिको वा उपासको वा – "एसो खो, आवुसो, भिक्खूनं वेय्यावच्चकरो" ति । न वत्तब्बो – "तस्स देही ति वा, सो वा निक्खिपिस्सति, सो वा परिवत्तेस्सति[1], सो वा चेतापेस्सती" ति ।

B. 327 सो चे दूतो तं वेय्यावच्चकरं सञ्ञापेत्वा तं भिक्खुं उपसङ्कमित्वा एवं वदेय्य – "यं खो, भन्ते, आयस्मा वेय्यावच्चकरं निद्दिसि सञ्ञत्तो सो मया । उपसङ्कमतु आयस्मा कालेन, चीवरेन तं अच्छादेस्सती" ति, चीवरत्थिकेन, भिक्खवे, भिक्खुना वेय्यावच्चकरो उपसङ्कमित्वा द्वत्तिक्खत्तुं चोदेतब्बो सारेतब्बो – "अत्थो मे, आवुसो, चीवरेना" ति । न वत्तब्बो – "देहि मे चीवरं, आहर मे चीवरं, परिवत्तेहि[2] मे चीवरं, चेतापेहि मे चीवरं" ति । दुतियं पि वत्तब्बो । ततियं पि वत्तब्बो । सचे अभिनिप्फादेति, इच्चेतं कुसलं; नो चे अभिनिप्फादेति, तत्थ गन्त्वा तुण्हीभूतेन उद्दिस्स ठातब्बं । न आसने निसीदितब्बं । न आमिसं पटिग्गहेतब्बं । न धम्मो भासितब्बो । "किकारणा आगतोसी" ति

R. 223 पुच्छियमानो "जानाहि[3], आवुसो" ति वत्तब्बो । सचे आसनं वा निसीदति, आमिसं वा पटिग्गण्हाति, धम्मं वा भासति, ठानं भञ्जति । दुतियं पि ठातब्बं । ततियं पि ठातब्बं । चतुक्खत्तुं चोदेत्वा चतुक्खत्तुं ठातब्बं । पञ्चक्खत्तुं चोदेत्वा द्विक्खत्तुं ठातब्बं । छक्खत्तुं चोदेत्वा न ठातब्बं । ततो चे उत्तरि वायममानो तं चीवरं अभिनिप्फादेति, पयोगे दुक्कटं । पटिलाभेन निस्सग्गियं होति । निस्सज्जितब्बं सङ्घस्स वा गणस्स वा पुग्गलस्स वा । एवं च पन, भिक्खवे, निस्सज्जितब्बं ... पे० ... इदं मे, भन्ते, चीवरं अतिरेकतिक्खत्तुं चोदनाय अतिरेकछक्खत्तुं ठानेन अभिनिप्फादितं निस्सग्गियं । इमाहं सङ्घस्स निस्सज्जामी ति ... पे० ... ददेय्या ति ... पे० ... ददेय्युं ति ... पे० ... आयस्मतो दम्मी ति ।

नो चे अभिनिप्फादेय्य, यतस्स चीवरचेतापन्नं आभतं तत्थ सामं वा गन्तब्बं दूतो वा पाहेतब्बो – "यं खो तुम्हे आयस्मन्तो भिक्खुं उद्दिस्स चीवरचेतापन्नं पहिणित्थ न तं तस्स भिक्खुनो किञ्चि अत्थं अनुभोति । युञ्जन्तायस्मन्तो सकं, मा वो सकं विनस्सा" ति ।

अयं तत्थ सामीची ति अयं तत्थ अनुधम्मता ।

८२. अतिरेकतिक्खत्तुं चोदनाय अतिरेकछक्खत्तुं ठानेन[4] अतिरेकसञ्ञी

---

१. परिवत्तिस्सति – सी०, रो०; परिवट्टिस्सति – स्या० । २. परिवट्टेहि – स्या० । ३. न जानासि – सी० । ४. ठाने – स्या० ।

अभिनिप्फादेति, निस्सग्गियं पाचित्तियं। अतिरेकतिक्खत्तुं चोदनाय अतिरेकछक्खत्तुं ठानेन वेमतिको अभिनिप्फादेति, निस्सग्गियं पाचित्तियं। अतिरेकतिक्खत्तुं चोदनाय अतिरेकछक्खत्तुं ठानेन ऊनकसञ्ञी अभिनिप्फादेति, निस्सग्गियं पाचित्तियं।

ऊनकतिक्खत्तुं चोदनाय ऊनकछक्खत्तुं ठानेन अतिरेकसञ्ञी, आपत्ति दुक्कटस्स। ऊनकतिक्खत्तुं चोदनाय ऊनकछक्खत्तुं ठानेन वेमतिको, आपत्ति दुक्कटस्स। ऊनकतिक्खत्तुं चोदनाय ऊनकछक्खत्तुं ठानेन ऊनकसञ्ञी अनापत्ति। 5 B. 328

८३. अनापत्ति – तिक्खत्तुं चोदनाय, छक्खत्तुं ठानेन, ऊनकतिक्खत्तुं चोदनाय, ऊनकछक्खत्तुं ठानेन, अचोदियमानो देति, सामिका[1] चोदेत्वा देन्ति[1], उम्मत्तकस्स, आदिकम्मिकस्सा ति। 10

कठिनवग्गो पठमो।

तस्सुद्दानं

उब्भतं[2] कठिनं तीणि, धोवनं च पटिग्गहो[2]।
अञ्ञातकानि[3] तीणेव[4], उभिन्नं दूतकेन चा ति॥

—०—

§ ११. एकादसमनिस्सग्गियं

(कोसियमिस्सकसन्थतधारणे)

(१) छब्बग्गियभिक्खुवत्थु

८४. तेन समयेन बुद्धो भगवा आळविय विहरति अग्गाळवे चेतिये। R. 224

तेन खो पन समयेन छब्बग्गिया भिक्खू कोसियकारके उपसङ्कमित्वा एवं वदन्ति[5] – "बहू, आवुसो, कोसकारके पचथ, अम्हाकं पि दस्सथ, मयं पि इच्छाम कोसियमिस्सकं सन्थतं कातुं" ति। ते उज्झायन्ति खिय्यन्ति विपाचेन्ति – "कथं हि नाम समणा सक्यपुत्तिया अम्हे उपसङ्कमित्वा एवं वक्खन्ति – 'बहू, आवुसो, कोसकारके पचथ, अम्हाकं पि दस्सथ, मयं पि इच्छाम कोसियमिस्सकं सन्थतं कातुं' ति! अम्हाकं पि अलाभा, अम्हाकं पि दुल्लद्धं, ये मयं आजीवस्स हेतु पुत्तदारस्स कारणा बहू खुद्दके पाणे

१–१. सामिको चोदेत्वा देति – स्या०। २–२. दसेकरत्ति मासो च धोवापनं पटिग्गहो – स्या०; दसेकरत्ति मासो च धोवनं च पटिग्गहो – रो०। ३. अञ्ञातकञ्च – स्या०। ४. तीनेव – सी०; उद्दिस्स – स्या०। ५. वदेन्ति – सी०, स्या०, रो०।

सङ्घातं आपादेमा" ति । अस्सोसुं खो भिक्खू तेसं मनुस्सानं उज्झायन्तानं खिय्यन्तानं विपाचेन्तानं । ये ते भिक्खू अप्पिच्छा ... पे० ... ते उज्झायन्ति खिय्यन्ति विपाचेन्ति – "कथं हि नाम छब्बग्गिया भिक्खू कोसियकारके उपसङ्कमित्वा एवं वक्खन्ति – 'बहू, आवुसो, कोसकारके पचथ, अम्हाकं
B.329 5 पि दस्सथ, मयं पि इच्छाम कोसियमिस्सकं सन्थतं कातुं'" ति ! अथ खो ते भिक्खू छब्बग्गिये भिक्खू अनेकपरियायेन विगरहित्वा भगवतो एतमत्थं आरोचेसुं ।

(२) पञ्ञत्ति

अथ खो भगवा एतस्मिं निदाने एतस्मिं पकरणे भिक्खुसङ्घं सन्निपातापेत्वा छब्बग्गिये भिक्खू पटिपुच्छि – "सच्चं किर तुम्हे, भिक्खवे,
10 कोसियकारके उपसङ्कमित्वा एवं वदेथ –'बहू, आवुसो, कोसकारके पचथ, अम्हाकं पि दस्सथ, मयं पि इच्छाम कोसियमिस्सकं सन्थतं कातुं'" ति ? "सच्चं, भगवा" ति । विगरहि बुद्धो भगवा ... पे० ... कथं हि नाम तुम्हे, मोघपुरिसा, कोसियकारके उपसङ्कमित्वा एवं वक्खथ – बहू, आवुसो, कोसकारके पचथ, अम्हाकं पि दस्सथ, मयं पि इच्छाम कोसियमिस्सकं
15 सन्थतं कातुं ति । नेतं, मोघपुरिसा, अप्पसन्नानं वा पसादाय ... पे० ... एवं च पन, भिक्खवे, इमं सिक्खापदं उद्दिसेय्याथ–

८५. "यो पन भिक्खु कोसियमिस्सकं सन्थतं कारापेय्य, निस्सग्गियं पाचित्तियं" ति ।

(३) विभङ्गो

८६. **यो पना** ति यो यादिसो ... पे० ... **भिक्खू** ति ... पे० ... अयं
20 इमस्मिं अत्थे अधिप्पेतो भिक्खू ति ।

सन्थतं नाम सन्थरित्वा कतं होति अवायिमं ।

कारापेय्या ति एकेन पि कोसियसुना मिस्सित्वा करोति वा कारापेति वा, पयोगे दुक्कटं । पटिलाभेन निस्सग्गियं होति । निस्सज्जितब्बं सङ्घस्स वा गणस्स वा पुग्गलस्स वा । एवं च पन, भिक्खवे, निस्सज्जि-
25 तब्ब ... पे० ... इदं मे, भन्ते, कोसियमिस्सकं सन्थतं कारापितं निस्सग्गियं ।
R. 225 इमाहं सङ्घस्स निस्सज्जामी ति ... पे० ... ददेय्या ति ... पे० ... ददेय्युं ति ... पे० ... आयस्मतो दम्मी ति ।

८७. अत्तना विप्पकतं अत्तना परियोसापेति, निस्सग्गियं पाचित्तियं । अत्तना विप्पकतं परेहि परियोसापेति, निस्सग्गियं पाचित्तियं । परेहि

विप्पकतं अत्तना परियोसापेति, निस्सग्गियं पाचित्तियं । परेहि विप्पकतं परेहि परियोसापेति, निस्सग्गियं पाचित्तियं ।

अञ्ञस्सत्थाय करोति वा कारापेति वा, आपत्ति दुक्कटस्स । अञ्ञेन कतं पटिलभित्वा परिभुञ्जति, आपत्ति दुक्कटस्स ।

८८. अनापत्ति वितानं वा भुम्मत्थरणं वा साणिपाकारं वा भिसिं वा बिम्बोहनं वा करोति, उम्मत्तकस्स, आदिकम्मिकस्सा ति । B. 330

---

§ १२. बारसमनिस्सग्गियं

(सुद्धकाळकसन्थतधारणे)

(१) छब्बग्गियभिक्खुवत्थु

८९. तेन समयेन बुद्धो भगवा वेसालियं विहरति महावने कूटागारसालायं । तेन खो पन समयेन छब्बग्गिया भिक्खू सुद्धकाळकानं एळकलोमानं सन्थतं कारापेन्ति । मनुस्सा विहारचारिकं आहिण्डन्ता पस्सित्वा उज्झायन्ति खिय्यन्ति विपाचेन्ति – "कथं हि नाम समणा सक्यपुत्तिया सुद्धकाळकानं एळकलोमानं सन्थतं कारापेस्सन्ति, सेय्यथापि गिही कामभोगिनो[1]" ति ! अस्सोसुं खो भिक्खू तेसं मनुस्सानं उज्झायन्तानं खिय्यन्तानं विपाचेन्तानं । ये ते भिक्खू अप्पिच्छा ... पे० ... ते उज्झायन्ति खिय्यन्ति विपाचेन्ति – "कथं हि नाम छब्बग्गिया भिक्खू सुद्धकाळकानं एळकलोमानं सन्थतं कारापेस्सन्ती" ति ! अथ खो ते भिक्खू छब्बग्गिये भिक्खू अनेकपरियायेन विगरहित्वा भगवतो एतमत्थं आरोचेसुं ।

(२) पञ्ञत्ति

अथ खो भगवा एतस्मिं निदाने एतस्मिं पकरणे भिक्खुसङ्घं सन्निपातापेत्वा छब्बग्गिये भिक्खू पटिपुच्छि – "सच्चं किर तुम्हे, भिक्खवे, सुद्धकाळकानं एळकलोमानं सन्थतं कारापेथा" ति ? "सच्चं, भगवा" ति । विगरहि बुद्धो भगवा ... पे० ... कथं हि नाम तुम्हे, मोघपुरिसा, सुद्धकाळकानं एळकलोमानं सन्थतं कारापेस्सथ ! नेतं, मोघपुरिसा, अप्पसन्नानं वा पसादाय ... पे० ... एवं च पन, भिक्खवे, इमं सिक्खापदं उद्दिसेय्याथ –

९०. **"यो पन भिक्खु सुद्धकाळकानं एळकलोमानं सन्थतं कारापेय्य, निस्सग्गियं पाचित्तियं"** ति ।

---

१. गिहिकामभोगिनो – सी०, रो० ।

(३) विभङ्गो

९१. **यो पना** ति यो यादिसो ... पे० ... **भिक्खू** ति ... पे० ... अयं इमस्मिं अत्थे अधिप्पेतो भिक्खू ति ।

काळकं नाम द्वे काळकानि – जातिया काळकं वा रजनकाळकं वा ।

सन्थतं नाम सन्थरित्वा कतं होति अवायिमं ।

R. 226 5 **कारापेय्या** ति करोति वा कारापेति वा, पयोगे दुक्कटं । पटिलाभेन निस्सग्गियं होति । निस्सज्जितब्बं सङ्घस्स वा गणस्स वा B. 331 पुग्गलस्स वा । एवं च पन, भिक्खवे, निस्सज्जितब्बं ... पे० ... इदं मे, भन्ते, सुद्धकाळकानं एळकलोमानं सन्थतं कारापितं निस्सग्गियं । इमाहं सङ्घस्स निस्सज्जामी ति ... पे० ... ददेय्या ति ... पे० ... ददेय्युं ति ... पे० ... 10 आयस्मतो दम्मी ति ।

९२. अत्तना विप्पकतं अत्तना परियोसापेति, निस्सग्गियं पाचित्तियं । अत्तना विप्पकतं परेहि परियोसापेति, निस्सग्गियं पाचित्तियं । परेहि विप्पकतं अत्तना परियोसापेति, निस्सग्गियं पाचित्तियं । परेहि विप्पकत परेहि परियोसापेति, निस्सग्गियं पाचित्तयं ।

15 अञ्ञस्सत्थाय करोति वा कारापेति वा, आपत्ति दुक्कटस्स । अञ्ञेन कतं पटिलभित्वा परिभुञ्जति, आपत्ति दुक्कटस्स ।

९३. अनापत्ति वितानं वा भुम्मत्थरणं वा साणिपाकारं वा भिसिं वा बिम्बोहनं वा करोति, उम्मत्तकस्स, आदिकम्मिकस्सा ति ।

---

§ १३. तेरसमनिस्सग्गियं

(सुद्धकाळकसन्थतधारणे)

(१) छब्बग्गियभिक्खुवत्थु

९४. तेन समयेन बुद्धो भगवा सावत्थियं विहरति जेतवने 20 अनाथपिण्डिकस्स आरामे । तेन खो पन समयेन छब्बग्गिया भिक्खू – "भगवता पटिक्खित्तं सुद्धकाळकानं एळकलोमानं सन्थतं कारापेतुं" ति, ते[1] थोकं येव ओदातं अन्ते आदियित्वा तथेव सुद्धकाळकानं एळकलोमानं सन्थतं कारापेन्ति । ये ते भिक्खू अप्पिच्छा ... ते उज्झायन्ति खिय्यन्ति विपाचेन्ति – "कथं हि नाम छब्बग्गिया भिक्खू थोकं येव

१. स्या० पोत्थके नत्थि ।

ओदातं अन्ते आदियित्वा तथेव सुद्धकाळकानं एळकलोमानं सन्थतं कारापेस्सन्ती" ति ! अथ खो ते भिक्खू छब्बग्गिये भिक्खू अनेकपरियायेन विगरहित्वा भगवतो एतमत्थं आरोचेसुं ।

(२) पञ्ञत्ति

अथ खो भगवा एतस्मिं निदाने एतस्मिं पकरणे भिक्खुसङ्घं सन्निपातापेत्वा छब्बग्गिये भिक्खू पटिपुच्छि – "सच्चं किर तुम्हे, भिक्खवे, थोकं येव ओदातं अन्ते आदियित्वा तथेव सुद्धकाळकानं एळकलोमानं सन्थतं कारापेथा" ति ? "सच्चं, भगवा" ति । विगरहि बुद्धो भगवा ... पे० ... कथं हि नाम तुम्हे, मोघपुरिसा, थोकं येव ओदातं अन्ते आदियित्वा तथेव सुद्धकाळकानं एळकलोमानं सन्थतं कारापेस्सथ ! नेतं, मोघपुरिसा, अप्पसन्नानं वा पसादाय ... पे० ... एवं च पन, भिक्खवे, इमं सिक्खापदं उद्दिसेय्याथ – B. 332

९५. **"नवं पन भिक्खुना सन्थतं कारयमानेन द्वे भागा सुद्धकाळकानं एळकलोमानं आदातब्बा ततियं ओदातानं चतुत्थं गोचरियानं । अनादा चे भिक्खु द्वे भागे सुद्धकाळकानं एळकलोमानं ततियं ओदातानं चतुत्थं गोचरियानं नवं[1] सन्थतं कारापेय्य, निस्सग्गियं पाचित्तियं"** ति ।

(३) विभङ्गे

९६. **नवं** नाम करणं उपादाय वुच्चति । **सन्थतं** नाम सन्थरित्वा कतं होति अवायिमं । **कारयमानेना** ति करोन्तो वा कारापेन्तो वा । **द्वे भागा सुद्धकाळकानं एळकलोमानं आदातब्बा** ति धारयित्वा द्वे तुला आदातब्बा ।

ततियं ओदातानं ति तुलं ओदातानं । **चतुत्थं गोचरियानं** ति तुलं गोचरियानं ।

अनादा चे भिक्खु द्वे भागे सुद्धकाळकानं एळकलोमानं ततियं ओदातानं चतुत्थं गोचरियानं ति । अनादियित्वा[2] द्वे तुले सुद्धकाळकानं एळकलोमानं तुलं ओदातानं तुलं गोचरियानं नवं सन्थतं[2] करोति वा कारापेति वा पयोगे दुक्कटं, पटिलाभेन निस्सग्गियं होति । निस्सज्जितब्बं सङ्घस्स वा गणस्स वा पुग्गलस्स वा । एवं च पन, भिक्खवे, निस्सज्जितब्बं ... पे० ... इदं मे, भन्ते, सन्थतं अनादियित्वा[3] द्वे तुले सुद्धकाळकानं एळकलोमानं तुलं ओदातानं तुलं गोचरियानं[3] कारापितं निस्सग्गियं । R.227

---

१. स्या० पोत्थके नत्थि । २–२. अनादियित्वा तुलं ओदातानं तुलं गोचरियानं तुलं नवं सन्थतं – स्या०; अनादियित्वा तुलं ओदातानं तुलं गोचरियानं नवं सन्थतं – रो० । ३–३. अनादियित्वा तुलं ओदातानं तुलं गोचरियानं – सी०, स्या०, रो० ।

इमाहं सङ्घस्स निस्सज्जामी ति ... पे० ... ददेय्या ति ... पे० ... ददेय्युं ति ... पे० ... आयस्मतो दम्मी ति ।

९७. अत्तना विप्पकतं अत्तना परियोसापेति, निस्सग्गियं पाचित्तियं । अत्तना विप्पकतं परेहि परियोसापेति, निस्सग्गियं पाचित्तियं । परेहि विप्पकतं अत्तना परियोसापेति, निस्सग्गियं पाचित्तियं । परेहि विप्पकतं परेहि परियोसापेति, निस्सग्गियं पाचित्तियं ।

B. 333 अञ्ञस्सत्थाय करोति वा कारापेति वा, आपत्ति दुक्कटस्स । अञ्ञेन कतं पटिलभित्वा परिभुञ्जति, आपत्ति दुक्कटस्स ।

९८. अनापत्ति तुलं ओदातानं तुलं गोचरियानं आदियित्वा करोति, बहुतरं ओदातानं बहुतरं गोचरियानं आदियित्वा करोति, सुद्धं ओदातानं सुद्धं गोचरियानं आदियित्वा करोति, वितानं वा भुम्मत्थरणं वा साणिपाकारं वा भिसिं वा बिम्बोहनं वा करोति, उम्मत्तकस्स, आदिकम्मिकस्सा ति ।

—०—

६. १४. चुद्दसमनिस्सग्गियं

(नवस थतकारापने)

(१) अनुवस्सं सन्थतकारापकवत्थु

९९. तेन समयेन बुद्धो भगवा सावत्थियं विहरति जेतवने अनाथपिण्डिकस्स आरामे । तेन खो पन समयेन भिक्खू अनुवस्सं सन्थतं कारापेन्ति । ते याचनबहुला विञ्ञत्तिबहुला विहरन्ति – "एळकलोमानि देथ । एळकलोमेहि अत्थो" ति । मनुस्सा उज्झायन्ति खिय्यन्ति विपाचेन्ति – "कथं हि नाम समणा सक्यपुत्तिया अनुवस्सं सन्थतं कारापेस्सन्ति, याचनबहुला विञ्ञत्तिबहुला विहरिस्सन्ति – 'एळकलोमानि देथ, एळकलोमेहि अत्थो'" ति ! अम्हाकं पन सकिं कतानि सन्थतानि पञ्च पि छ पि वस्सानि होन्ति, येसं नो दारका उहदन्ति[1] पि उम्मिहन्ति पि उन्दूरेहि[2] पि खज्जन्ति । इमे पन समणा सक्यपुत्तिया अनुवस्सं सन्थतं कारापेन्ति, याचनबहुला विञ्ञत्तिबहुला विहरन्ति – "एळकलोमानि देथ, एळकलोमेहि अत्थो" ति !!

अस्सोसुं खो भिक्खू तेसं मनुस्सानं उज्झायन्तानं खिय्यन्तानं विपाचेन्तानं । ये ते भिक्खू अप्पिच्छा ... पे० ... ते उज्झायन्ति खिय्यन्ति विपाचेन्ति–"कथं हि नाम भिक्खू अनुवस्सं सन्थतं कारापेस्सन्ति, याचनबहुला विञ्ञत्तिबहुला विहरिस्सन्ति – 'एळकलोमानि देथ, एळकलोमेहि अत्थो'" ति ! अथ खो ते भिक्खू ते अनेकपरियायेन विगरहित्वा भगवतो एतमत्थं

१. ऊहदन्ति – स्या०, सी०; ऊहनन्ति – रो० । २. उन्दुरेहि – सी०, स्या०, रो० ।

आरोचेसुं ... पे० ... सच्चं किर, भिक्खवे, भिक्खू अनुवस्सं सन्थतं कारापेन्ति, याचनबहुला विञ्ञत्तिबहुला विहरन्ति – 'एळकलोमानि देथ, एळकलोमेहि अत्थो' ति ? "सच्चं, भगवा" ति । R. 228

(२) पञ्ञत्ति

विगरहि बुद्धो भगवा ... पे० ... कथं हि नाम ते, भिक्खवे, मोघपुरिसा अनुवस्सं सन्थतं कारापेस्सन्ति, याचनबहुला विञ्ञत्तिबहुला विहरिस्सन्ति – 'एळकलोमानि देथ, एळकलोमेहि अत्थो' ति ! नेतं, भिक्खवे, अप्पसन्नानं वा पसादाय ... पे० ... एवं च पन, भिक्खवे, इमं सिक्खापदं उद्दिसेय्याथ – B. 334

१००. "**नवं पन भिक्खुना सन्थतं कारापेत्वा छब्बस्सानि धारेतब्बं । ओरेन चे छन्नं वस्सानं तं सन्थतं विस्सज्जेत्वा वा अविस्सज्जेत्वा वा अञ्ञं नवं सन्थतं कारापेय्य, निस्सग्गियं पाचित्तियं**" ति ।

एवञ्चिदं भगवता भिक्खूनं सिक्खापदं पञ्ञत्तं होति ।

(३) गिलानभिक्खुवत्थु

१०१. तेन खो पन समयेन अञ्ञतरो भिक्खु कोसम्बियं गिलानो होति । ञातका तस्स भिक्खुनो सन्तिके दूतं पाहेसुं – "आगच्छतु, भदन्तो[1] मयं उपट्ठहिस्सामा" ति । भिक्खू पि एवमाहंसु – "गच्छावुसो, ञातका तं उपट्ठहिस्सन्ती" ति । सो एवमाह – "भगवता, आवुसो, सिक्खापदं पञ्ञत्तं – 'नवं पन भिक्खुना सन्थतं कारापेत्वा छब्बस्सानि धारेतब्बं' ति । अहं चम्हि गिलानो, न सक्कोमि सन्थतं आदाय पक्कमितुं । मय्हं च विना सन्थता न फासु होति । नाहं गमिस्सामी" ति । भगवतो एतमत्थं आरोचेसुं ।

(४) अनुपञ्ञत्ति

अथ खो भगवा एतस्मिं निदाने एतस्मिं पकरणे धम्मिं कथं कत्वा भिक्खू आमन्तेसि – "अनुजानामि, भिक्खवे, गिलानस्स भिक्खुनो सन्थतसम्मुतिं[2] दातुं । एवं च पन, भिक्खवे, दातब्बा । तेन गिलानेन भिक्खुना सङ्घं उपसङ्कमित्वा एकंसं उत्तरासङ्गं करित्वा वुड्ढानं[3] भिक्खूनं पादे वन्दित्वा उक्कुटिकं निसीदित्वा अञ्जलिं पग्गहेत्वा एवमस्स वचनीयो – 'अहं, भन्ते, गिलानो । न सक्कोमि सन्थतं आदाय पक्कमितुं । सोहं, भन्ते, सङ्घं सन्थतसम्मुतिं याचामी' ति । दुतियं पि याचितब्बा[4] । ततियं पि

१. भद्दन्तो – स्या०. रो० । २. सन्थतसम्मतिं – स्या० । ३. वुड्ढानं – सी० । ४. याचितब्बो – सी० ।

याचितब्बा । व्यत्तेन[1] भिक्खुना पटिबलेन सङ्घो ञापेतब्बो –

१०२. "सुणातु मे, भन्ते, सङ्घो । अयं इत्थन्नामो भिक्खु गिलानो । न सक्कोति सन्थतं आदाय पक्कमितुं । सो सङ्घं सन्थतसम्मुतिं याचति । यदि सङ्घस्स पत्तकल्लं, सङ्घो इत्थन्नामस्स भिक्खुनो सन्थतसम्मुतिं ददेय्य । एसा ञत्ति ।

B. 335, R. 229 "सुणातु मे, भन्ते, सङ्घो । अयं इत्थन्नामो भिक्खु गिलानो । न सक्कोति सन्थतं आदाय पक्कमितुं । सो सङ्घं सन्थतसम्मुतिं याचति । सङ्घो इत्थन्नामस्स भिक्खुनो सन्थतसम्मुतिं देति । यस्सायस्मतो खमति इत्थन्नामस्स भिक्खुनो सन्थतसम्मुतिया दानं, सो तुण्हस्स; यस्स नक्खमति, सो भासेय्य ।

"दिन्ना सङ्घेन इत्थन्नामस्स भिक्खुनो सन्थतसम्मुति । खमति सङ्घस्स, तस्मा तुण्ही, एवमेतं धारयामी" ति ।

एवं च पन, भिक्खवे, इमं सिक्खापदं उद्दिसेय्याथ –

१०३. **"नवं पन भिक्खुना सन्थतं कारापेत्वा छब्बस्सानि धारेतब्बं । ओरेन चे छन्नं वस्सानं तं सन्थतं विस्सज्जेत्वा वा अविस्सज्जेत्वा वा अञ्ञं नवं सन्थतं कारापेय्य, अञ्ञत्र भिक्खुसम्मुतिया, निस्सग्गियं पाचित्तियं"** ति ।

(५) विभङ्गो

१०४. **नवं** नाम करणं उपादाय वुच्चति ।

सन्थतं नाम सन्थरित्वा कतं होति अवायिमं ।

कारापेत्वा ति करित्वा वा कारापेत्वा वा ।

छब्बस्सानि धारेतब्बं ति छब्बस्सपरमता धारेतब्बं ।

ओरेन चे छन्नं वस्सानं ति ऊनकछब्बस्सानि ।

तं सन्थतं विस्सज्जेत्वा ति अञ्ञेसं दत्वा ।

अविस्सज्जेत्वा ति न कस्सचि दत्वा ।

अञ्ञत्र भिक्खुसम्मुतिया ति ठपेत्वा भिक्खुसम्मुतिं अञ्ञं नवं सन्थतं करोति वा कारापेति वा, पयोगे दुक्कटं । पटिलाभेन निस्सग्गियं होति । निस्सज्जितब्बं सङ्घस्स वा गणस्स वा पुग्गलस्स वा । एवं च पन, भिक्खवे, निस्सज्जितब्बं ... पे० .. इदं मे, भन्ते, सन्थतं ऊनकछब्बस्सानि कारापितं, अञ्ञत्र भिक्खुसम्मुतिया, निस्सग्गियं । इमाहं सङ्घस्स

---

१. व्यत्तेन – रो० ।

निस्सज्जामी ति ... पे० ... ददेय्या ति ... पे० ...ददेय्युं ति ... पे० ... आयस्मतो दम्मी ति ।

१०५. अत्तना विप्पकतं अत्तना परियोसापेति, निस्सग्गियं पाचित्तियं । अत्तना विप्पकतं परेहि परियोसापेति, निस्सग्गियं पाचित्तियं । परेहि विप्पकतं अत्तना परियोसापेति, निस्सग्गियं पाचित्तियं । परेहि विप्पकतं परेहि परियोसापेति, निस्सग्गियं पाचित्तियं । B. 336

१०६. अनापत्ति छब्बस्सानि करोति, अतिरेकछब्बस्सानि करोति, अञ्ञस्सत्थाय करोति वा कारापेति वा, अञ्ञेन कतं पटिलभित्वा परिभुञ्जति, वितानं वा भुम्मत्थरणं वा साणिपाकारं वा भिसिं वा बिम्बोहनं वा करोति, भिक्खुसम्मुतिया, उम्मत्तकस्स, आदिकम्मिकस्सा ति ।

---o---

§ १५. पन्नरसमनिस्सग्गियं

(निसीदनसन्थतकारापने)

(१) उपसेनपरिसावत्थु

१०७. तेन समयेन बुद्धो भगवा सावत्थियं विहरति जेतवने अनाथपिण्डिकस्स आरामे । अथ खो भगवा भिक्खू आमन्तेसि – "इच्छामहं, भिक्खवे, तेमासं पटिसल्लीयितुं[1] । नम्हि केनचि उपसङ्कमितब्बो, अञ्ञत्र एकेन पिण्डपातनीहारकेना" ति । "एवं, भन्ते," ति खो ते भिक्खू भगवतो पटिस्सुणित्वा[2] नास्सुध कोचि भगवन्तं उपसङ्कमति, अञ्ञत्र एकेन पिण्डपातनीहारकेन । तेन खो पन समयेन सावत्थिया[3] सङ्घेन कतिका कता होति – "इच्छतावुसो, भगवा तेमासं पटिसल्लीयितुं । न भगवा केनचि उपसङ्कमितब्बो, अञ्ञत्र एकेन पिण्डपातनीहारकेन । यो भगवन्तं उपसङ्कमति सो पाचित्तियं देसापेतब्बो" ति । अथ खो आयस्मा उपसेनो वङ्गन्तपुत्तो, सपरिसो येन भगवा तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । आचिण्णं खो पनेतं बुद्धानं भगवन्तानं आगन्तुकेहि भिक्खूहि सद्धिं पटिसम्मोदितुं । अथ खो भगवा आयस्मन्तं उपसेनं वङ्गन्तपुत्तं एतदवोच – "कच्चि वो, उपसेन, खमनीयं कच्चि यापनीयं, कच्चित्थ अप्पकिलमथेन अद्धानं आगता" ति ? "खमनीयं, R. 230

१. पटिसल्लियितुं – सी, रो०, स्या० । २. पटिसुणित्वा – रो०; पटिस्सुत्वा – सी० । ३. सावत्थियं – स्या०, रो० ।

भगवा, यापनीयं, भगवा । अप्पकिलमथेन च मयं, भन्ते, अद्धानं आगता" ति ।

तेन खो पन समयेन आयस्मतो उपसेनस्स वङ्गन्तपुत्तस्स सद्धिविहारिको भिक्खु भगवतो अविदूरे निसिन्नो होति । अथ खो
B. 337 भगवा तं भिक्खुं एतदवोच – "मनापानि ते, भिक्खु, पंसुकूलानी" ति ? "न खो मे, भन्ते, मनापानि पंसुकूलानी" ति । "किस्स पन त्वं, भिक्खु, पंसुकूलिको" ति ? "उपज्झायो मे, भन्ते, पंसुकूलिको । एवं अहं पि पंसुकूलिको" ति । अथ खो भगवा आयस्मन्तं उपसेनं वङ्गन्तपुत्तं एतदवोच – "पासादिका खो त्यायं, उपसेन, परिसा । कथं त्वं, उपसेन, परिसं विनेसी" ति ? "यो मं, भन्ते, उपसम्पदं याचति तमहं[1] एवं वदामि – 'अहं खो, आवुसो, आरञ्ञिको पिण्डपातिको पंसुकूलिको । सचे त्वं पि आरञ्ञिको भविस्ससि पिण्डपातिको पंसुकूलिको, एवाहं तं उपसम्पादेस्सामी' ति । सचे मे पटिस्सुणाति उपसम्पादेमि, नो चे मे पटिस्सुणाति
R. 231 न उपसम्पादेमि । यो मं निस्सयं याचति तमहं एवं वदामि – 'अहं खो, आवुसो, आरञ्ञिको पिण्डपातिको पंसुकूलिको । सचे त्वं पि आरञ्ञिको भविस्ससि पिण्डपातिको पंसुकूलिको, एवाहं ते निस्सयं दस्सामी' ति । सचे मे पटिस्सुणाति निस्सयं देमि, नो चे मे पटिस्सुणाति न निस्सयं देमि । एवं खो अहं, भन्ते, परिसं विनेमी" ति ।

"साधु साधु, उपसेन । साधु खो त्वं, उपसेन, परिसं विनेसि । जानासि पन त्वं, उपसेन, सावत्थिया[2] सङ्घस्स कतिकं" ति ? "न खो अहं, भन्ते, जानामि सावत्थिया सङ्घस्स कतिकं" ति । "सावत्थिया खो, उपसेन, सङ्घेन कतिका कता – 'इच्छतावुसो, भगवा तेमासं पटिसल्लीयितुं । न भगवा केनचि उपसङ्कमितब्बो, अञ्ञत्र एकेन पिण्डपातनीहारकेन । यो भगवन्तं उपसङ्कमति सो पाचित्तियं देसापेतब्बो' ति । "पञ्ञायिस्सति, भन्ते, सावत्थिया सङ्घो सकाय कतिकाय, न मयं अपञ्ञत्तं[3] पञ्ञापेस्साम[4] पञ्ञत्तं वा न समुच्छिन्दिस्साम, यथापञ्ञत्तेसु सिक्खापदेसु समादाय वत्तिस्सामा" ति । "साधु साधु, उपसेन, अपञ्ञत्तं न पञ्ञापेतब्बं, पञ्ञत्तं वा न समुच्छिन्दितब्बं, यथापञ्ञत्तेसु सिक्खापदेसु समादाय वत्तितब्बं । अनुजानामि, उपसेन, ये ते भिक्खू आरञ्ञिका पिण्डपातिका पंसुकूलिका यथासुखं मं

---

१. ताहं – सी०, रो० । २. सावत्थियं – स्या० । ३. अप्पञ्ञत्तं – सी० । ४. पञ्ञापेस्साम – म० ।

दस्सनाय उपसङ्कमन्तू" ति।

१०८. तेन खो पन समयेन सम्बहुला भिक्खू बहिद्वारकोट्ठके ठिता होन्ति – "मयं आयस्मन्तं उपसेनं वङ्गन्तपुत्तं पाचित्तियं देसापेस्सामा" ति। B. 338 अथ खो आयस्मा उपसेनो वङ्गन्तपुत्तो सपरिसो उट्ठायासना भगवन्तं अभिवादेत्वा पदक्खिणं कत्वा पक्कामि। अथ खो ते भिक्खू आयस्मन्तं उपसेनं वङ्गन्तपुत्तं एतदवोचुं – "जानासि त्वं, आवुसो उपसेन, सावत्थिया सङ्घस्स कतिकं" ति। "भगवा पि मं, आवुसो, एवमाह – 'जानासि पन त्वं, उपसेन, सावत्थिया सङ्घस्स कतिकं' ति ? न खो अहं, भन्ते, जानामि सावत्थिया सङ्घस्स कतिकं" ति। "सावत्थिया खो, उपसेन, सङ्घेन कतिका कता – 'इच्छतावुसो, भगवा तेमासं पटिसल्लीयितुं। न भगवा केनचि उपसङ्कमितब्बो, अञ्ञत्र एकेन पिण्डपातनीहारकेन। यो भगवन्तं उपसङ्कमति सो पाचित्तियं देसापेतब्बो" ति। "पञ्ञायिस्सति, भन्ते, सावत्थिया सङ्घो सकाय कतिकाय, न मयं अपञ्ञत्तं पञ्ञापेस्साम[1] पञ्ञत्तं वा न समुच्छिन्दिस्साम, यथापञ्ञत्तेसु सिक्खापदेसु समादाय वत्तिस्सामा ति। अनुञ्ञातावुसो, भगवता – 'ये ते भिक्खू आरञ्ञिका पिण्डपातिका पंसुकूलिका यथासुखं मं दस्सनाय उपसङ्कमन्तू" ति।

अथ खो ते भिक्खू – "सच्चं खो आयस्मा उपसेनो आह – 'न अपञ्ञत्तं पञ्ञापेतब्बं, पञ्ञत्तं वा न समुच्छिन्दितब्बं, यथापञ्ञत्तेसु सिक्खापदेसु समादाय वत्तितब्बं'" ति। अस्सोसुं खो भिक्खू – "अनुञ्ञाता किर भगवता – 'ये ते भिक्खू आरञ्ञिका पिण्डपातिका पंसुकूलिका यथासुखं मं दस्सनाय उपसङ्कमन्तू'" ति। ते भगवन्तं दस्सनं[2] पिहेन्ता[2] सन्थतानि उज्झित्वा आरञ्ञिकङ्गं पिण्डपातिकङ्गं पंसुकूलिकङ्गं R. 232 समादियिंसु। अथ खो भगवा सम्बहुलेहि भिक्खूहि सद्धिं सेनासनचारिकं आहिण्डन्तो अद्दस सन्थतानि तहं तहं उज्झितानि। पस्सित्वा[3] भिक्खू आमन्तेसि – "कस्सिमानि, भिक्खवे, सन्थतानि तहं तहं उज्झितानी" ति ? अथ खो ते भिक्खू भगवतो एतमत्थं आरोचेसुं।

(२) पञ्ञत्ति

अथ खो भगवा एतस्मिं निदाने एतस्मिं पकरणे धम्मिं कथं कत्वा भिक्खू आमन्तेसि – "तेन हि, भिक्खवे, भिक्खूनं सिक्खापदं

---

१. पञ्ञापेस्साम – म०। २–२. दस्सनाय पिहयन्ता – स्या०; दस्सनं पिहन्ता – रो०। ३. पस्सित्वान – स्या०।

पञ्ञापेस्सामि दस अत्थवसे पटिच्च – सङ्घसुट्ठुताय, सङ्घफासुताय, ... पे० ... एवं च पन, भिक्खवे, इमं सिक्खापदं उद्दिसेय्याथ –

B. 339 १०९. "**निसीदनसन्थतं पन भिक्खुना कारयमानेन पुराणसन्थतस्स सामन्ता सुगतविदत्थि आदातब्बा दुब्बण्णकरणाय, अनादा चे भिक्खु पुराण-**
5 **सन्थतस्स सामन्ता सुगतविदत्थिं नवं निसीदनसन्थतं कारापेय्य, निस्सग्गियं पाचित्तियं**" ति ।

(३) विभङ्गो

११०. **निसीदनं** नाम सदसं वुच्चति ।

सन्थतं नाम सन्थरित्वा कतं होति अवायिमं ।

कारयमानेना ति करोन्तो वा कारापेन्तो वा ।

10 **पुराणसन्थतं** नाम सकिं निवत्थं पि सकिं पारुतं पि ।

सामन्ता सुगतविदत्थि आदातब्बा दुब्बण्णकरणाया ति थिरभावाय वट्टं वा चतुरस्सं वा छिन्दित्वा एकदेसे वा सन्थरितब्बं विजटेत्वा वा सन्थरितब्बं ।

अनादा चे भिक्खु पुराणसन्थतस्स सामन्ता सुगतविदत्थिं ति अना-
15 दियित्वा पुराणसन्थतस्स सामन्ता सुगतविदत्थिं नवं निसीदनसन्थतं करोति वा कारापेति वा, पयोगे दुक्कटं, पटिलाभेन निस्सग्गियं होति । निस्सज्जितब्बं सङ्घस्स वा गणस्स वा पुग्गलस्स वा । एवं च पन, भिक्खवे, निस्सज्जितब्बं ... पे० ... इदं मे, भन्ते, निसीदनसन्थतं अनादियित्वा पुराणसन्थतस्स सामन्ता सुगतविदत्थिं कारापितं निस्सग्गियं । इमाहं
20 सङ्घस्स निस्सज्जामी ति ... पे० ... ददेय्या ति ... पे० ... आयस्मतो दम्मी ति ।

१११. अत्तना विप्पकतं अत्तना परियोसापेति, निस्सग्गियं पाचित्तियं । अत्तना विप्पकतं परेहि परियोसापेति, निस्सग्गियं पाचित्तियं । परेहि विप्पकतं अत्तना परियोसापेति, निस्सग्गियं पाचित्तियं ।
25 परेहि विप्पकतं परेहि परियोसापेति, निस्सग्गियं पाचित्तियं ।

अञ्ञस्सत्थाय करोति वा कारापेति वा, आपत्ति दुक्कटस्स ।

११२. अनापत्ति – पुराणसन्थतस्स सामन्ता सुगतविदत्थिं आदि-
233 यित्वा करोति, अलभन्तो थोकतरं आदियित्वा करोति, अलभन्तो अनादियित्वा करोति, अञ्ञेन कतं पटिलभित्वा परिभुञ्जति, वितानं वा

भुम्मत्थरणं वा साणिपाकारं वा भिसिं वा बिम्बोहनं वा करोति, उम्मत्तकस्स आदिकम्मिकस्सा ति ।

---०---

§ १६. सोळसमनिस्सग्गियं
(एळकलोमहरणे)

(१) सावत्थिगच्छन्तभिक्खुवत्थु

११३. तेन समयेन बुद्धो भगवा सावत्थियं विहरति जेतवने B. 340
अनाथपिण्डिकस्स आरामे । तेन खो पन समयेन अञ्ञतरस्स भिक्खुनो कोसलेसु जनपदे[1] सावत्थिं गच्छन्तस्स अन्तरामग्गे एळकलोमानि उप्पज्जिंसु । अथ खो सो भिक्खु तानि एळकलोमानि उत्तरासङ्गेन भण्डिकं बन्धित्वा अगमासि । मनुस्सा तं भिक्खुं पस्सित्वा उप्पण्डेसुं[2] – "कित्तकेन ते, भन्ते, कीतानि ? कित्तको उदयो भविस्सती" ति ? सो भिक्खु तेहि मनुस्सेहि उप्पण्डियमानो मङ्कु अहोसि । अथ खो सो भिक्खु सावत्थिं गन्त्वा तानि एळकलोमानि ठितको व आसुम्भि । भिक्खू तं भिक्खुं एतदवोचुं[3] – "किस्स त्वं, आवुसो, इमानि एळकलोमानि ठितको व आसुम्भसी" ति ? "तथाहि पनाहं, आवुसो, इमेसं एळकलोमानं कारणा मनुस्सेहि उप्पण्डितो" ति । "कीव दूरतो पन त्वं, आवुसो, इमानि एळकलोमानि आहरी[4]" ति ? "अतिरेकतियोजनं, आवुसो" ति । ये ते भिक्खू अप्पिच्छा ... ते उज्झायन्ति खिय्यन्ति विपाचेन्ति – "कथं हि नाम भिक्खु अतिरेकतियोजनं एळकलोमानि आहरिस्सती" ति ! अथ खो ते भिक्खू तं भिक्खुं अनेकपरियायेन विगरहित्वा भगवतो एतमत्थं आरोचेसुं ... पे० ... सच्चं किर त्वं, भिक्खु, अतिरेकतियोजनं एळकलोमानि आहरी ति ? "सच्चं, भगवा" ति ।

(२) पञ्ञत्ति

विगरहि बुद्धो भगवा ... पे० ... कथं हि नाम त्वं, मोघपुरिस, अतिरेकतियोजनं एळकलोमानि आहरिस्ससि ! नेतं मोघपुरिस, अप्पसन्नानं वा पसादाय ... पे० ... एवं च पन, भिक्खवे, इमं सिक्खापदं उद्दिसेय्याथ –

११४. "भिक्खुनो पनेव अद्धानमग्गप्पटिपन्नस्स[5] एळकलोमानि

---

१. जनपदेसु – सी०, स्या०, रो० । २. उप्फण्डेसुं – स्या० । ३. एवमाहंसु – स्या० । ४. आहरसी – सी०, स्या०, रो० । ५. अद्धानमग्गपटिपन्नस्स – सी०, स्या०, रो० ।

उप्पज्जेय्युं। आकङ्खमानेन भिक्खुना पटिग्गहेतब्बानि। पटिग्गहेत्वा तियोजनपरमं सहत्था हरितब्बानि,[1] असन्ते हारके। ततो चे उत्तरि[2] हरेय्य, असन्ते पि हारके, निस्सग्गियं पाचित्तियं" ति।

(३) विभङ्गो

R. 234

११५. **भिक्खुनो पनेव अद्धानमग्गप्पटिपन्नस्सा** ति पन्थं गच्छन्तस्स।

एळकलोमानि उप्पज्जेय्युं ति उप्पज्जेय्युं सङ्घतो वा गणतो वा ञातितो वा मित्ततो वा पंसुकूलं[3] वा अत्तनो वा धनेन।

B. 341

आकङ्खमानेना ति इच्छमानेन पटिग्गहेतब्बानि।

पटिग्गहेत्वा तियोजनपरमं सहत्था हरितब्बानी[4] ति तियोजनपरमता सहत्था हरितब्बानि।

असन्ते हारके ति ञाञ्ञो कोचि हारको होति इत्थी वा पुरिसो वा गहट्ठो वा पब्बजितो वा।

ततो चे उत्तरि हरेय्य, असन्ते पि हारके ति पठमं पादं तियोजनं अतिक्कामेति, आपत्ति दुक्कटस्स। दुतियं पादं अतिक्कामेति, निस्सग्गियं पाचित्तियं[5]। अन्तोतियोजने ठितो बहितियोजनं पातेति, निस्सग्गियं पाचित्तियं। अञ्ञस्स याने वा भण्डे वा अजानन्तस्स पक्खिपित्वा तियोजनं अतिक्कामेति, निस्सग्गियानि होन्ति। निस्सज्जितब्बानि सङ्घस्स वा गणस्स वा पुग्गलस्स वा। एवं च पन, भिक्खवे, निस्सज्जितब्बानि ... पे० ... इमानि मे, भन्ते, एळकलोमानि तियोजनं अतिक्कामितानि निस्सग्गियानि। इमानाहं सङ्घस्स निस्सज्जामी ति ... पे० ... ददेय्या ति ... पे० ... ददेय्युं ति ... पे० ... आयस्मतो दम्मी ति।

११६. अतिरेकतियोजने अतिरेकसञ्ञी अतिक्कामेति[6], निस्सग्गियं पाचित्तियं। अतिरेकतियोजने वेमतिको अतिक्कामेति, निस्सग्गियं पाचित्तियं। अतिरेकतियोजने ऊनकसञ्ञी अतिक्कामेति, निस्सग्गियं पाचित्तियं।

ऊनकतियोजने अतिरेकसञ्ञी, आपत्ति दुक्कटस्स। ऊनकतियोजने वेमतिको, आपत्ति दुक्कटस्स। ऊनकतियोजने ऊनकसञ्ञी, अनापत्ति।

---

१. हारेतब्बानि – सी०, स्या०, रो०। २. उत्तरिं – सी०, स्या०, रो०। ३. पंसुकूलता – स्या०। ४. हारेतब्बानी – सी०, स्या०, रो०। ५. निस्सग्गियानि होन्ति – स्या०। ६. तियोजनं अतिक्कामेति – स्या०।

११७. अनापत्ति तियोजनं हरति, ऊनकतियोजनं हरति, तियोजनं हरति पि, पच्चाहरति पि, तियोजनं वासाधिप्पायो गन्त्वा ततो परं हरति, अच्छिन्नं पटिलभित्वा हरति, निस्सट्ठं पटिलभित्वा हरति, अञ्ञं हरापेति कतभण्डं[1], उम्मत्तकस्स, आदिकम्मिकस्सा ति ।

---

§ १७. सत्तरसमनिस्सग्गियं
(एळकलोमधोवापने)

(१) छब्बग्गियभिक्खुवत्थु

११८. तेन समयेन बुद्धो भगवा सक्केसु विहरति कपिलवत्थुस्मिं निग्रोधारामे । तेन खो पन समयेन छब्बग्गिया भिक्खू भिक्खुनीहि एळकलोमानि धोवापेन्ति पि रजापेन्ति पि विजटापेन्ति पि । भिक्खुनियो एळकलोमानि धोवन्तियो रजन्तियो विजटेन्तियो रिञ्चन्ति उद्देसं परिपुच्छं अधिसीलं अधिचित्तं अधिपञ्ञं । अथ खो महापजापति[2] गोतमी येन भगवा तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं अट्ठासि । एकमन्तं ठितं खो महापजापतिं गोतमिं भगवा एतदवोच – "कच्चि, गोतमि, भिक्खुनियो अप्पमत्ता आतापिनियो पहितत्ता विहरन्ती" ति ? "कुतो, भन्ते, भिक्खुनीनं अप्पमादो ! अय्या छब्बग्गिया भिक्खुनीहि एळकलोमानि धोवापेन्ति पि रजापेन्ति पि विजटापेन्ति पि । भिक्खुनियो एळकलोमानि धोवन्तियो रजन्तियो विजटेन्तियो रिञ्चन्ति उद्देसं परिपुच्छं अधिसीलं अधिचित्तं अधिपञ्ञं" ति ।

B. 342 R. 235

अथ खो भगवा महापजापतिं गोतमिं धम्मिया कथाय सन्दस्सेसि समादपेसि समुत्तेजेसि सम्पहंसेसि । अथ खो महापजापति गोतमी भगवता धम्मिया कथाय सन्दस्सिता समादपिता समुत्तेजिता सम्पहंसिता भगवन्तं अभिवादेत्वा पदक्खिणं कत्वा पक्कामि ।

(२) पञ्ञत्ति

अथ खो भगवा एतस्मिं निदाने एतस्मिं पकरणे भिक्खुसङ्घं सन्निपातापेत्वा छब्बग्गिये भिक्खू पटिपुच्छि – "सच्चं किर तुम्हे, भिक्खवे, भिक्खुनीहि एळकलोमानि धोवापेथ पि रजापेथ पि विजटापेथ पी" ति ? "सच्चं, भगवा" ति । "ञातिकायो तुम्हाकं, भिक्खवे, अञ्ञातिकायो"

---

१. कटभण्डं – सी०; कतभण्डं हरति – स्या० । २. महापजापती – स्या०, रो० ।

ति ? "अञ्ञातिकायो, भगवा" ति । "अञ्ञातका, मोघपुरिसा, अञ्ञातिकानं न जानन्ति पतिरूपं[1] वा अप्पतिरूपं वा पासादिकं वा अपासादिकं । तत्थ नाम तुम्हे, मोघपुरिसा, अञ्ञातिकाहि भिक्खुनीहि एळकलोमानि धोवापेस्सथ पि रजापेस्सथ पि विजटापेस्सथ पि ! नेतं, मोघपुरिसा, अप्पसन्नानं वा पसादाय ... पे० ... एवं च पन, भिक्खवे, इमं सिक्खापदं उद्दिसेय्याथ –

११९. " यो पन भिक्खु अञ्ञातिकाय भिक्खुनिया एळकलोमानि धोवापेय्य वा रजापेय्य वा विजटापेय्य वा, निस्सग्गियं पाचित्तियं" ति ।

(३) विभङ्गो

B. 343 १२०. **यो पना** ति यो यादिसो ... पे० ... भिक्खू ति ... पे० ... अयं इमस्मिं अत्थे अधिप्पेतो भिक्खू ति ।

अञ्ञातिका नाम मातितो वा पितितो वा याव सत्तमा पितामहयुगा असम्बद्धा ।

भिक्खुनी नाम उभतोसङ्घे उपसम्पन्ना ।

धोवा ति आणापेति, आपत्ति दुक्कटस्स । धोतानि निस्सग्गियानि होन्ति । रजा ति आणापेति, आपत्ति दुक्कटस्स । रत्तानि निस्सग्गियानि
R. 236 होन्ति । विजटेही ति आणापेति, आपत्ति दुक्कटस्स । विजटितानि निस्सग्गियानि होन्ति । निस्सज्जितब्बानि सङ्घस्स वा गणस्स वा पुग्गलस्स वा । एवं च पन, भिक्खवे, निस्सज्जितब्बानि ... पे० ... इमानि मे, भन्ते, एळकलोमानि अञ्ञातिकाय भिक्खुनिया धोवापितानि निस्सग्गियानि । इमानाहं सङ्घस्स निस्सज्जामी ति ... पे० ... ददेय्या ति ... पे० ... ददेय्युं ति ... पे० ... आयस्मतो दम्मी ति ।

१२१. अञ्ञातिकाय अञ्ञातिकसञ्ञी एळकलोमानि धोवापेति, निस्सग्गियं पाचित्तियं । अञ्ञातिकाय अञ्ञातिकसञ्ञी एळकलोमानि धोवापेति रजापेति, निस्सग्गियेन आपत्ति दुक्कटस्स । अञ्ञातिकाय अञ्ञातिकसञ्ञी एळकलोमानि धोवापेति विजटापेति, निस्सग्गियेन आपत्ति दुक्कटस्स । अञ्ञातिकाय अञ्ञातिकसञ्ञी एळकलोमानि धोवापेति रजापेति विजटापेति, निस्सग्गियेन आपत्ति द्विन्नं दुक्कटानं ।

अञ्ञातिकाय अञ्ञातिकसञ्ञी एळकलोमानि रजापेति, निस्सग्गियं पाचित्तियं । अञ्ञातिकाय अञ्ञातिकसञ्ञी एळकलोमानि रजापेति

---

१. पटिरूपं – स्या०, रो० ।

विजटापेति, निस्सग्गियेन आपत्ति दुक्कटस्स । अञ्ञातिकाय अञ्ञातिकसञ्ञी एळकलोमानि रजापेति धोवापेति, निस्सग्गियेन आपत्ति दुक्कटस्स । अञ्ञातिकाय अञ्ञातिकसञ्ञी एळकलोमानि रजापेति विजटापेति धोवापेति, निस्सग्गियेन आपत्ति द्विन्नं दुक्कटानं ।

अञ्ञातिकाय अञ्ञातिकसञ्ञी एळकलोमानि विजटापेति, निस्सग्गियं पाचित्तियं । अञ्ञातिकाय अञ्ञातिकसञ्ञी एळकलोमानि विजटापेति धोवापेति, निस्सग्गियेन आपत्ति दुक्कटस्स । अञ्ञातिकाय अञ्ञातिकसञ्ञी एळकलोमानि विजटापेति रजापेति, निस्सग्गियेन आपत्ति दुक्कटस्स । अञ्ञातिकाय अञ्ञातिकसञ्ञी एळकलोमानि विजटापेति धोवापेति रजापेति, निस्सग्गियेन आपत्ति द्विन्नं दुक्कटानं । B. 344

१२२. अञ्ञातिकाय वेमतिको ... पे० ... अञ्ञातिकाय ञातिकसञ्ञी ... पे० ... अञ्ञस्स एळकलोमानि धोवापेति, आपत्ति दुक्कटस्स । एकतो उपसम्पन्नाय धोवापेति, आपत्ति दुक्कटस्स । ञातिकाय अञ्ञातिकसञ्ञी, आपत्ति दुक्कटस्स । ञातिकाय वेमतिको, आपत्ति दुक्कटस्स । ञातिकाय ञातिकसञ्ञी, अनापत्ति ।

१२३. अनापत्ति – ञातिकाय धोवन्तिया अञ्ञातिका दुतिया होति, अवुत्ता धोवति, अपरिभुत्तं कतभण्डं[1] धोवापेति, सिक्खमानाय, सामणेरिया, उम्मत्तकस्स, आदिकम्मिकस्सा ति ।

---

§ १८. अट्ठारसमनिस्सग्गियं

(जातरूपरजतसादने)

(१) उपनन्दस्स कहापणगहणवत्थु

१२४. तेन समयेन बुद्धो भगवा राजगहे विहरति वेळुवने कलन्दकनिवापे । तेन खो पन समयेन आयस्मा उपनन्दो सक्यपुत्तो अञ्ञातरस्स[2] कुलस्स कुलूपको[3] होति निच्चभत्तिको । यं तस्मिं कुले उप्पज्जति खादनीयं[4] वा भोजनीयं[4] वा ततो आयस्मतो उपनन्दस्स सक्यपुत्तस्स पटिविसो[5] ठपिय्यति[6] । तेन खो पन समयेन सायं तस्मिं कुले मंसं उप्पन्नं होति । ततो आयस्मतो उपनन्दस्स सक्यपुत्तस्स पटिविसो R. 237

१. कटभण्डं – सी० । २. राजगहे अञ्ञातरस्स – सी०, रो० । ३. कुलूपगो – सी० । ४–४. खादनियं भोजनियं – रो० । ५. पटिविसो – सी० । ६. ठपीयति – सी०; ठपितो होति – स्या० ।

ठपितो होति । तस्स कुलस्स दारको रत्तिया पच्चूससमयं पच्चुट्ठाय रोदति – "मंसं मे देथा" ति । अथ खो सो पुरिसो पजापतिं एतदवोच – "अय्यस्स पटिविसं दारकस्स देहि । अञ्ञं चेतापेत्वा अय्यस्स दस्सामा" ति ।

अथ खो आयस्मा उपनन्दो सक्यपुत्तो पुब्बण्हसमयं निवासेत्वा पत्त-चीवरं आदाय येन तं कुलं तेनुपसङ्कमि ; उपसङ्कमित्वा पञ्ञत्ते आसने निसीदि । अथ खो सो पुरिसो येनायस्मा उपनन्दो सक्यपुत्तो तेनुपसङ्कमि ; उप-सङ्कमित्वा आयस्मन्तं उपनन्दं सक्यपुत्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि ।

B. 345 एकमन्तं निसिन्नो खो सो पुरिसो आयस्मन्तं उपनन्दं सक्यपुत्तं एतदवोच – "हिय्यो[1] खो, भन्ते, सायं मंसं उप्पन्नं अहोसि । ततो अय्यस्स पटिविसो ठपितो । अयं, भन्ते, दारको रत्तिया पच्चूससमयं पच्चुट्ठाय रोदति – 'मंसं मे देथा' ति । अय्यस्स पटिविसो दारकस्स दिन्नो । कहापणेन, भन्ते, किं आहरिय्यतू[2]" ति ? "परिच्चत्तो मे, आवुसो, कहापणो" ति ? "आम, भन्ते, परिच्चत्तो" ति । "तञ्ञेव मे, आवुसो, कहापणं देही" ति ।

अथ खो सो पुरिसो आयस्मतो उपनन्दस्स सक्यपुत्तस्स कहापणं दत्वा उज्झायति खिय्यति विपाचेति – "तथेव मयं रूपियं पटिग्गण्हाम एवमेविमे समणा सक्यपुत्तिया रूपियं पटिग्गण्हन्ती" ति । अस्सोसुं खो भिक्खू तस्स पुरिसस्स उज्झायन्तस्स खिय्यन्तस्स विपाचेन्तस्स । ये ते भिक्खू अप्पिच्छा ... पे० ... ते उज्झायन्ति खिय्यन्ति विपाचेन्ति – "कथं हि नाम आयस्मा उपनन्दो सक्यपुत्तो रूपियं पटिग्गहेस्सती" ति ! अथ खो ते भिक्खू आयस्मन्तं उपनन्दं सक्यपुत्तं अनेकपरियायेन विगरहित्वा भगवतो एतमत्थं आरोचेसुं ।

(२) पञ्ञत्ति

अथ खो भगवा एतस्मिं निदाने एतस्मिं पकरणे भिक्खुसङ्घं सन्निपातापेत्वा आयस्मन्तं उपनन्दं सक्यपुत्तं पटिपुच्छि – "सच्चं किर त्वं, उपनन्द, रूपियं पटिग्गहेसी[3]" ति ? "सच्चं, भगवा" ति । विगरहि बुद्धो भगवा ... पे० ... कथं हि नाम त्वं, मोघपुरिस, रूपियं पटिग्ग-हेस्ससि ! नेतं, मोघपुरिस, अप्पसन्नानं वा पसादाय ... पे० ... एवं च पन, भिक्खवे, इमं सिक्खापदं उद्दिसेय्याथ –

---

१. हीय्यो – सी० । २. आहरियतू – स्या० । ३. पटिग्गण्हासी – स्या० ।

१२५. "**यो पन भिक्खु जातरूपरजतं उग्गण्हेय्य वा उग्गण्हापेय्य वा उपनिक्खित्तं वा सादियेय्य, निस्सग्गियं पाचित्तियं**" ति ।

(३) विभङ्गो

१२६. **यो पना** ति यो यादिसो ... पे० ... **भिक्खू** ति ... पे० ... अयं इमस्मिं अत्थे अधिप्पेतो भिक्खू ति । R. 238

जातरूपं नाम सत्थुवण्णो वुच्चति ।

रजतं नाम कहापणो लोहमासको दारुमासको जतुमासको ये वोहारं गच्छन्ति ।

उग्गण्हेय्या ति सयं गण्हाति निस्सग्गियं[1] पाचित्तियं[1] ।

उग्गण्हापेय्या ति अञ्ञं गाहापेति निस्सग्गियं पाचित्तियं ।

उपनिक्खित्तं वा सादियेय्या ति इदं अय्यस्स होतू ति उपनिक्खित्तं सादियति[2], निस्सग्गियं होति । सङ्घमज्झे निस्सज्जितब्बं । एवं च पन, भिक्खवे, निस्सज्जितब्बं – तेन भिक्खुना सङ्घं उपसङ्कमित्वा एकंसं उत्तरासङ्गं करित्वा वुड्ढानं भिक्खूनं पादे वन्दित्वा उक्कुटिकं निसीदित्वा अञ्जलिं पग्गहेत्वा एवमस्स वचनीयो – "अहं, भन्ते, रूपियं पटिग्गहेसिं । इदं मे निस्सग्गियं । इमाहं सङ्घस्स निस्सज्जामी" ति । निस्सज्जित्वा आपत्ति देसेतब्बा । ब्यत्तेन[3] भिक्खुना पटिबलेन आपत्ति पटिग्गहेतब्बा । सचे तत्थ आगच्छति आरामिको वा उपासको वा सो वत्तब्बो – "आवुसो, इमं जानाही" ति । सचे सो भणति – "इमिना किं आहरिय्यतू" ति, न वत्तब्बो – "इमं वा इमं वा आहरा" ति । कप्पियं आचिक्खितब्बं – सप्पि[4] वा तेलं वा मधु[5] वा फाणितं वा । सचे सो तेन परिवत्तेत्वा कप्पियं आहरति रूपियप्पटिग्गाहकं[6] ठपेत्वा सब्बेहेव परिभुञ्जितब्बं । एवं चेतं लभेथ, इच्चेतं कुसलं; नो चे लभेथ, सो वत्तब्बो – "आवुसो, इमं छड्डेही" ति । सचे सो छड्डेति, इच्चेतं कुसलं; नो चे छड्डेति, पञ्चहङ्गेहि समन्नागतो भिक्खु रूपियछड्डको सम्मन्नितब्बो – यो न छन्दागतिं गच्छेय्य, न दोसागतिं गच्छेय्य, न मोहागतिं गच्छेय्य, न भयागतिं गच्छेय्य, छड्डिता-छड्डितं च जानेय्य । एवं च पन, भिक्खवे, सम्मन्नितब्बो । पठमं भिक्खु याचितब्बो । याचित्वा ब्यत्तेन भिक्खुना पटिबलेन सङ्घो ञापेतब्बो – B. 346

१– १. निस्सग्गियं होति – स्या० । २. वा सादियति – सी०, स्या०, रो० । ३. ब्यत्तेन – रो० । ४. सप्पि – स्या०, रो० । ५. मधुं – स्या०, रो० । ६. रूपियपटिग्गाहकं – सी०, स्या०, रो० ।

१२७. "सुणातु मे, भन्ते, सङ्घो। यदि सङ्घस्स पत्तकल्लं, सङ्घो इत्थन्नामं भिक्खुं रूपियछड्डकं सम्मन्नेय्य। एसा ञत्ति।

"सुणातु मे, भन्ते, सङ्घो। सङ्घो इत्थन्नामं भिक्खुं रूपियछड्डकं सम्मन्नति। यस्सायस्मतो खमति इत्थन्नामस्स भिक्खुनो रूपियछड्डकस्स सम्मुति[1], सो तुण्हस्स; यस्स नक्खमति, सो भासेय्य।

"सम्मतो सङ्घेन इत्थन्नामो भिक्खु रूपियछड्डको। खमति सङ्घस्स, तस्मा तुण्ही, एवमेतं धारयामी" ति।

तेन सम्मतेन भिक्खुना अनिमित्तं कत्वा पातेतब्बं। सचे निमित्तं कत्वा पातेति, आपत्ति दुक्कटस्स।

R. 239 १२८. रूपिये रूपियसञ्ञी रूपियं पटिग्गण्हाति, निस्सग्गियं पाचित्तियं। रूपिये वेमतिको रूपियं पटिग्गण्हाति, निस्सग्गियं पाचित्तियं। रूपिये अरूपियसञ्ञी रूपियं पटिग्गण्हाति, निस्सग्गियं पाचित्तियं।

B. 347 अरूपिये रूपियसञ्ञी, आपत्ति दुक्कटस्स। अरूपिये वेमतिको, आपत्ति दुक्कटस्स। अरूपिये अरूपियसञ्ञी, अनापत्ति।

अनापत्ति अज्झारामे वा अज्झावसथे वा उग्गहेत्वा वा उग्गहापेत्वा वा निक्खिपति – यस्स भविस्सति सो हरिस्सती ति, उम्मत्तकस्स, आदिकम्मिकस्सा ति।

---

§ १९. ऊनवीसतिमनिस्सग्गियं

(रूपियसंवोहारसमापज्जने)

(१) छब्बग्गियभिक्खुवत्थु

१२९. तेन समयेन बुद्धो भगवा सावत्थियं विहरति जेतवने अनाथपिण्डिकस्स आरामे। तेन खो पन समयेन छब्बग्गिया भिक्खू नानप्पकारकं रूपियसंवोहारं समापज्जन्ति। मनुस्सा उज्झायन्ति खिय्यन्ति विपाचेन्ति – "कथं हि नाम समणा सक्यपुत्तिया नानप्पकारकं रूपियसंवोहारं समापज्जिस्सन्ति, सेय्यथापि गिही कामभोगिनो" ति! अस्सोसुं खो भिक्खू तेसं मनुस्सानं उज्झायन्तानं खिय्यन्तानं विपाचेन्तानं। ये ते भिक्खू अप्पिच्छा ...पे०... ते उज्झायन्ति खिय्यन्ति विपाचेन्ति – "कथं हि नाम छब्बग्गिया भिक्खू नानप्पकारकं रूपियसंवोहारं समापज्जिस्सन्ती" ति! अथ खो ते भिक्खू छब्बग्गिये भिक्खू अनेकपरियायेन विगरहित्वा भगवतो एतमत्थं

---

१. सम्मति – स्या०।

आरोचेसुं ।

(२) पञ्ञत्ति

अथ खो भगवा एतस्मिं निदाने एतस्मिं पकरणे भिक्खुसङ्घं सन्निपातापेत्वा छब्बग्गिये भिक्खू पटिपुच्छि—"सच्चं किर तुम्हे, भिक्खवे, नानप्पकारकं रूपियसंवोहारं समापज्जथा" ति ? "सच्चं, भगवा" ति । विगरहि बुद्धो भगवा ... पे० ... कथं हि नाम तुम्हे, मोघपुरिसा, नानप्पकारकं रूपियसंवोहारं समापज्जिस्सथ ! नेतं, मोघपुरिसा, अप्पसन्नानं वा पसादाय ... पे० ... एवं च पन, भिक्खवे, इमं सिक्खापदं उद्दिसेय्याथ—

१३०. **"यो पन भिक्खु नानप्पकारकं रूपियसंवोहारं समापज्जेय्य, निस्सग्गियं पाचित्तियं"** ति ।

(३) विभङ्गो

१३१. **यो पना** ति यो यादिसो ... पे० ... **भिक्खू** ति ... पे० ... अयं इमस्मिं अत्थे अधिप्पेतो भिक्खू ति ।

नानप्पकारकं नाम कतं पि अकतं पि कताकतं पि । **कतं** नाम सीसूपगं गीवूपगं हत्थूपगं पादूपगं कटूपगं । **अकतं** नाम घनकतं[1] वुच्चति । **कताकतं** नाम तदुभयं । B. 348

रूपियं नाम सत्थुवण्णो कहापणो, लोहमासको, दारुमासको, जतुमासको ये वोहारं गच्छन्ति । R. 240

समापज्जेय्या ति कतेन कतं चेतापेति, निस्सग्गियं[2] पाचित्तियं[2] । कतेन अकतं चेतापेति, निस्सग्गियं पाचित्तियं । कतेन कताकतं चेतापेति, निस्सग्गियं पाचित्तियं । अकतेन कतं चेतापेति, निस्सग्गियं पाचित्तियं । अकतेन अकतं चेतापेति, निस्सग्गियं पाचित्तियं । अकतेन कताकतं चेतापेति, निस्सग्गियं पाचित्तियं । कताकतेन कतं चेतापेति, निस्सग्गियं पाचित्तियं । कताकतेन अकतं चेतापेति, निस्सग्गियं पाचित्तियं । कताकतेन कताकतं चेतापेति, निस्सग्गियं पाचित्तियं । सङ्घमज्झे निस्सज्जितब्बं । एवं च पन, भिक्खवे, निस्सज्जितब्बं । तेन भिक्खुना सङ्घं उपसङ्कमित्वा एकंसं उत्तरासङ्गं करित्वा वुड्ढानं भिक्खूनं पादे वन्दित्वा उक्कुटिकं निसीदित्वा अञ्जलिं पग्गहेत्वा एवमस्स वचनीयो—"अहं, भन्ते, नानप्पकारकं रूपियसंवोहारं समापज्जिं । इदं मे निस्सग्गियं । इमाहं सङ्घस्स निस्सज्जामी" ति । निस्सज्जित्वा आपत्ति देसेतब्बा । ब्यत्तेन भिक्खुना पटिबलेन आपत्ति पटिग्गहेतब्बा । सचे तत्थ आगच्छति आरामिको वा उपासको वा सो वत्तब्बो—

---

१. घनकं—स्या० । २-२. निस्सग्गियं होति—स्या० ।

"आवुसो, इमं जानाही" ति । सचे सो भणति – "इमिना किं आहरिय्यतू" ति, न वत्तब्बो – "इमं वा इमं वा आहरा" ति । कप्पियं आचिक्खितब्बं – सप्पि वा तेलं वा मधु वा फाणितं वा । सचे सो तेन परिवत्तेत्वा[1] कप्पियं आहरति, रूपियचेतापकं ठपेत्वा, सब्बेहेव परिभुञ्जितब्बं । एवं चेतं लभेथ, इच्चेतं कुसलं; नो चे लभेथ, सो वत्तब्बो – "आवुसो, इमं छड्डेही" ति । सचे सो छड्डेति, इच्चेतं कुसलं; नो चे छड्डेति, पञ्चहङ्गेहि समन्नागतो भिक्खु रूपियछड्डको सम्मन्नितब्बो – यो न छन्दागतिं गच्छेय्य, न दोसागतिं गच्छेय्य, न मोहागतिं गच्छेय्य, न भयागतिं गच्छेय्य, छड्डिताछड्डितं च जानेय्य । एवं च पन, भिक्खवे, सम्मन्नितब्बो । पठमं भिक्खु याचितब्बो । याचित्वा ब्यत्तेन भिक्खुना पटिबलेन सङ्घो ञापेतब्बो –

B.349 १३२. "सुणातु मे, भन्ते, सङ्घो । यदि सङ्घस्स पत्तकल्लं, सङ्घो इत्थन्नामं भिक्खुं रूपियछड्डकं सम्मन्नेय्य । एसा ञत्ति ।

"सुणातु मे, भन्ते, सङ्घो । सङ्घो इत्थन्नामं भिक्खुं रूपियछड्डकं सम्मन्नति । यस्सायस्मतो खमति इत्थन्नामस्स भिक्खुनो रूपियछड्डकस्स सम्मुति[2], सो तुण्हस्स; यस्स नक्खमति, सो भासेय्य ।

"सम्मतो सङ्घेन इत्थन्नामो भिक्खु रूपियछड्डको । खमति सङ्घस्स, तस्मा तुण्ही, एवमेतं धारयामी" ति ।

तेन सम्मतेन भिक्खुना अनिमित्तं कत्वा पातेतब्बं । सचे निमित्तं कत्वा पातेति, आपत्ति दुक्कटस्स ।

१३३. रूपिये रूपियसञ्ञी रूपियं चेतापेति, निस्सग्गियं पाचित्तियं । रूपिये वेमतिको रूपियं चेतापेति, निस्सग्गियं पाचित्तियं । रूपिये अरूपियसञ्ञी रूपियं चेतापेति, निस्सग्गियं पाचित्तियं । अरूपिये रूपियसञ्ञी रूपियं चेतापेति, निस्सग्गियं पाचित्तियं । अरूपिये वेमतिको रूपियं चेतापेति, निस्सग्गियं पाचित्तियं । अरूपिये अरूपियसञ्ञी रूपियं चेतापेति, निस्सग्गियं पाचित्तियं ।

अरूपिये रूपियसञ्ञी, आपत्ति दुक्कटस्स । अरूपिये वेमतिको, आपत्ति दुक्कटस्स । अरूपिये अरूपियसञ्ञी, अनापत्ति ।

१३४. अनापत्ति उम्मत्तकस्स, आदिकम्मिकस्सा ति ।

---

१. परिवट्टित्वा – स्या० । २. सम्मति – स्या० ।

§ २०. वीसतिमनिस्सग्गियं
(कयविक्कये)

(१) उपनन्दभिक्खुवत्थु

१३५. तेन समयेन बुद्धो भगवा सावत्थियं विहरति जेतवने अनाथपिण्डिकस्स आरामे। तेन खो पन समयेन आयस्मा उपनन्दो सक्यपुत्तो पट्टो[1] होति चीवरकम्मं कातुं। सो पटपिलोतिकानं सङ्घाटिं करित्वा सुरत्तं सुपरिकम्मकतं कत्वा पारुपि[2]। अथ खो अञ्ञतरो परिब्बाजको महग्घं पटं पारुपित्वा येनायस्मा उपनन्दो सक्यपुत्तो तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा आयस्मन्तं उपनन्दं सक्यपुत्तं एतदवोच – "सुन्दरा खो त्यायं, आवुसो, सङ्घाटि; देहि मे पटेना" ति। "जानाहि, आवुसो" ति। "आमावुसो, जानामी" ति। "हन्दावुसो" ति, अदासि। अथ खो सो परिब्बाजको तं सङ्घाटिं पारुपित्वा परिब्बाजकारामं अगमासि। परिब्बाजका तं परिब्बाजकं एतदवोचुं – "सुन्दरा खो त्यायं, आवुसो, सङ्घाटि; कुतो तया लद्धा" ति? "तेन मे, आवुसो, पटेन परिवत्तिता[3]" ति। "कतिहि पि त्यायं, आवुसो, सङ्घाटि भविस्सति, सो येव ते पटो वरो" ति। B. 350, R. 241

अथ खो सो परिब्बाजको – "सच्चं खो परिब्बाजका आहंसु – 'कतिहि पि म्यायं सङ्घाटि भविस्सति! सो येव मे पटो वरो'" ति येनायस्मा उपनन्दो सक्यपुत्तो तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा आयस्मन्तं उपनन्दं सक्यपुत्तं एतदवोच – "हन्द ते, आवुसो, सङ्घाटि[4]; देहि मे पटं" ति। "ननु त्वं, आवुसो, मया वुत्तो – 'जानाहि, आवुसो' ति! नाह दस्सामी" ति। अथ खो सो परिब्बाजको उज्झायति खिय्यति विपाचेति – "गिही[5] पि नं गिहिस्स विप्पटिसारिस्स देन्ति, किं पन पब्बजितो पब्बजितस्स न दस्सती" ति! अस्सोसुं खो भिक्खू तस्स परिब्बाजकस्स उज्झायन्तस्स खिय्यन्तस्स विपाचेन्तस्स। ये ते भिक्खू अप्पिच्छा ... पे० ... ते उज्झायन्ति खिय्यन्ति विपाचेन्ति – "कथं हि नाम आयस्मा उपनन्दो सक्यपुत्तो परिब्बाजकेन सद्धिं कयविक्कयं समापज्जिस्सती" ति! अथ खो ते भिक्खू आयस्मन्तं उपनन्दं सक्यपुत्तं अनेकपरियायेन विगरहित्वा भगवतो एतमत्थं आरोचेसुं।

---

१. पट्ठो – स्या०, रो०। २. पारुपि – सी०। ३. परिवट्टिता – स्या०। ४. संघाटि – सी०, रो०; सङ्घाटिं – स्या०। ५. गिहि – स्या०।

(२) पञ्ञत्ति

अथ खो भगवा एतस्मिं निदाने एतस्मिं पकरणे भिक्खुसङ्घं सन्निपातापेत्वा आयस्मन्तं उपनन्दं सक्यपुत्तं पटिपुच्छि – "सच्चं किर त्वं, उपनन्द, परिब्बाजकेन सद्धिं कयविक्कयं समापज्जसी" ति ? "सच्चं, भगवा" ति। विगरहि बुद्धो भगवा ... पे० ... कथं हि नाम त्वं, मोघपुरिस, परिब्बाजकेन सद्धिं कयविक्कयं समापज्जिस्ससि ! नेतं, मोघपुरिस, अप्पसन्नानं वा पसादाय ... पे० ... एवं च पन, भिक्खवे, इमं सिक्खापदं उद्दिसेय्याथ –

१३६. **"यो पन भिक्खु नानप्पकारकं कयविक्कयं समापज्जेय्य, निस्सग्गियं पाचित्तियं"** ति ।

(३) विभङ्गो

१३७. **यो पना** ति यो यादिसो ... पे० ... **भिक्खू** ति ... पे० ... अयं इमस्मिं अत्थे अधिप्पेतो भिक्खू ति ।

B. 351 **नानप्पकारकं** नाम चीवरपिण्डपातसेनासनगिलानप्पच्चयभेसज्ज-परिक्खारा, अन्तमसो चुण्णपिण्डो पि दन्तकट्ठं पि दसिकसुत्तं पि ;

कयविक्कयं समापज्जेय्या ति इमिना इमं देहि, इमिना इमं आहर, इमिना इमं परिवत्तेहि, इमिना इमं चेतापेही ति । अज्झाचरति, आपत्ति दुक्कटस्स । यतो कयितं च होति विक्कयितं च अत्तनो भण्डं परहत्थगतं परभण्डं अत्तनो हत्थगतं, निस्सग्गियं होति । निस्सज्जितब्बं सङ्घस्स वा

R. 242 गणस्स वा पुग्गलस्स वा । एवं च पन, भिक्खवे, निस्सज्जितब्बं ... पे० ... अहं, भन्ते, नानप्पकारकं कयविक्कयं समापज्जिं । इदं मे निस्सग्गियं । इमाहं सङ्घस्स निस्सज्जामी ति ... पे० ... ददेय्या ति ... पे० ... ददेय्युं ति ... पे० ... आयस्मतो दम्मी ति ।

१३८. कयविक्कये कयविक्कयसञ्ञी, निस्सग्गियं पाचित्तियं । कयविक्कये वेमतिको, निस्सग्गियं पाचित्तियं । कयविक्कये नकयविक्कय-सञ्ञी, निस्सग्गियं पाचित्तियं ;

नकयविक्कये कयविक्कयसञ्ञी, आपत्ति दुक्कटस्स । नकयविक्कये वेमतिको, आपत्ति दुक्कटस्स । नकयविक्कये नकयविक्कयसञ्ञी, अनापत्ति ।

१३९. अनापत्ति – अग्घं पुच्छति, कप्पियकारकस्स आचिक्खति,

"इदं अम्हाकं अत्थि, अम्हाकं च इमिना च इमिना च अत्थो" ति भणति, उम्मत्तकस्स, आदिकम्मिकस्सा ति ।

कोसियवग्गो दुतियो ।

तस्सुद्दानं

कोसिया[1] सुद्धद्वेभागा, छब्बस्सानि निसीदनं ।
द्वे च लोमानि उग्गण्हे, उभो नानप्पकारका ति ।।

---o---

§ २१. एकवीसतिमनिस्सग्गियं
(अतिरेकपत्तधारणे)

(१) छब्बग्गियभिक्खुवत्थु

१४०. तेन समयेन बुद्धो भगवा सावत्थियं विहरति जेतवने अनाथपिण्डिकस्स आरामे । तेन खो पन समयेन छब्बग्गिया भिक्खू बहू पत्ते सन्निचयं करोन्ति । मनुस्सा विहारचारिकं आहिण्डन्ता पस्सित्वा उज्झायन्ति खिय्यन्ति विपाचेन्ति – "कथं हि नाम समणा सक्यपुत्तिया बहू पत्ते सन्निचयं करिस्सन्ति, पत्तवाणिज्जं[2] वा समणा सक्यपुत्तिया करिस्सन्ति आमत्तिकापणं वा पसारेस्सन्ती" ति ! अस्सोसुं खो भिक्खू तेसं मनुस्सानं उज्झायन्तानं खिय्यन्तानं विपाचेन्तानं । ये ते भिक्खू अप्पिच्छा ... पे० ... ते उज्झायन्ति खिय्यन्ति विपाचेन्ति – "कथं हि नाम छब्बग्गिया भिक्खू अतिरेकपत्तं धारेस्सन्ती" ति ! अथ खो ते भिक्खू छब्बग्गिये भिक्खू अनेकपरियायेन विगरहित्वा भगवतो एतमत्थं आरोचेसुं । B. 352

(२) पञ्ञत्ति

अथ खो भगवा एतस्मिं निदाने एतस्मिं पकरणे भिक्खुसङ्घं सन्निपातापेत्वा छब्बग्गिये भिक्खू पटिपुच्छि – "सच्चं किर तुम्हे, भिक्खवे, अतिरेकपत्तं धारेथा" ति ? "सच्चं, भगवा" ति । विगरहि बुद्धो भगवा ... पे० ... कथं हि नाम तुम्हे, मोघपुरिसा, अतिरेकपत्तं धारेस्सथ ! नेतं, मोघपुरिसा, अप्पसन्नानं वा पसादाय ... पे० ... एवं च पन, भिक्खवे, इमं सिक्खापदं उद्दिसेय्याथ – R. 243

१४१. **"यो पन भिक्खु अतिरेकपत्तं धारेय्य, निस्सग्गियं पाचित्तियं"** ति ।

---

१. कोसियं – सी० । २. पत्तवणिज्जं – स्या०, रो० ।

एवञ्चिदं भगवता भिक्खूनं सिक्खापदं पञ्ञत्तं होति ।

(३) आनन्देन सारिपुत्तस्स निक्खित्तपत्तवत्थु

१४२. तेन खो पन समयेन आयस्मतो आनन्दस्स अतिरेकपत्तो उप्पन्नो होति । आयस्मा च आनन्दो तं पत्तं आयस्मतो सारिपुत्तस्स दातुकामो होति । आयस्मा च सारिपुत्तो साकेते विहरति । अथ खो आयस्मतो आनन्दस्स एतदहोसि – "भगवता सिक्खापदं पञ्ञत्तं – 'न अतिरेकपत्तो धारेतब्बो' ति । अयं च मे अतिरेकपत्तो उप्पन्नो । अहञ्चिमं पत्तं आयस्मतो सारिपुत्तस्स दातुकामो । आयस्मा च सारिपुत्तो साकेते विहरति । कथं नु खो मया पटिपज्जितब्बं" ति ? अथ खो आयस्मा आनन्दो[1] भगवतो एतमत्थं आरोचेसि । "कीवचिरं पनानन्द, सारिपुत्तो आगच्छिस्सती" ति ? "नवमं वा, भगवा, दिवसं दसमं वा" ति ।

(४) अनुपञ्ञत्ति

अथ खो भगवा एतस्मिं निदाने एतस्मिं पकरणे धम्मिं कथं कत्वा भिक्खू आमन्तेसि – "अनुजानामि, भिक्खवे, दसाहपरमं अतिरेकपत्तं धारेतुं । एवं च पन, भिक्खवे, इमं सिक्खापदं उद्दिसेय्याथ–

१४३. **"दसाहपरमं अतिरेकपत्तो धारेतब्बो । तं अतिक्कामयतो निस्सग्गियं पाचित्तियं"** ति ।

(५) विभङ्गो

१४४. **दसाहपरमं** ति दसाहपरमता धारेतब्बो । **अतिरेकपत्तो** नाम अनधिट्ठितो अविकप्पितो । **पत्तो** नाम द्वे पत्ता अयोपत्तो मत्तिकापत्तो ति ।

तयो पत्तस्स वण्णा उक्कट्ठो पत्तो मज्झिमो पत्तो ओमको पत्तो । **उक्कट्ठो** नाम **पत्तो** अड्ढाळ्हकोदनं गण्हाति चतुभागं खादनं[2] तदुपियं ब्यञ्जनं । **मज्झिमो** नाम **पत्तो** नाळिकोदनं गण्हाति चतुभागं खादनं तदुपियं ब्यञ्जनं । **ओमको** नाम **पत्तो** पत्थोदनं गण्हाति चतुभागं खादनं तदुपियं ब्यञ्जनं । ततो उक्कट्ठो अपत्तो, ओमको अपत्तो ।

तं अतिक्कामयतो निस्सग्गियो होती ति एकादसे अरुणुग्गमने निस्सग्गियो होति । निस्सज्जितब्बो सङ्घस्स वा गणस्स वा पुग्गलस्स वा । एवं च पन, भिक्खवे, निस्सज्जितब्बो । तेन भिक्खुना सङ्घं

---

१. म० पोत्थके "अथ खो आयस्मा आनन्दो" इति पाठो न दिस्सति । २. खादनीयं – स्या० ।

उपसङ्कमित्वा एकंसं उत्तरासङ्गं करित्वा वुड्ढानं[1] भिक्खूनं पादे वन्दित्वा उक्कुटिकं निसीदित्वा अञ्जलिं पग्गहेत्वा एवमस्स वचनीयो – "अयं मे, भन्ते, पत्तो दसाहातिक्कन्तो निस्सग्गियो। इमाहं सङ्घस्स निस्सज्जामी" R. 244
ति। निस्सज्जित्वा आपत्ति देसेतब्बा। ब्यत्तेन[2] भिक्खुना पटिबलेन आपत्ति पटिग्गहेतब्बा, निस्सट्ठपत्तो दातब्बो। 5

१४५. "सुणातु मे, भन्ते, सङ्घो। अयं पत्तो इत्थन्नामस्स भिक्खुनो निस्सग्गियो सङ्घस्स निस्सट्ठो। यदि सङ्घस्स पत्तकल्लं, सङ्घो इमं पत्तं इत्थन्नामस्स भिक्खुनो ददेय्या" ति।

१४६. तेन भिक्खुना सम्बहुले भिक्खू उपसङ्कमित्वा एकंसं उत्तरासङ्गं करित्वा वुड्ढानं भिक्खूनं पादे वन्दित्वा उक्कुटिकं निसीदित्वा अञ्जलिं 10
पग्गहेत्वा एवमस्सु वचनीया – "अयं मे, भन्ते, पत्तो दसाहातिक्कन्तो निस्सग्गियो। इमाहं आयस्मन्तानं निस्सज्जामी" ति। निस्सज्जित्वा B. 354
आपत्ति देसेतब्बा। ब्यत्तेन भिक्खुना पटिबलेन आपत्ति पटिग्गहेतब्बा, निस्सट्ठपत्तो दातब्बो।

१४७. "सुणन्तु मे आयस्मन्ता। अयं पत्तो इत्थन्नामस्स भिक्खुनो 15
निस्सग्गियो आयस्मन्तानं निस्सट्ठो। यदायस्मन्तानं पत्तकल्लं, आयस्मन्त इमं पत्तं इत्थन्नामस्स भिक्खुनो ददेय्युं" ति।

१४८. तेन भिक्खुना एकं भिक्खुं उपसङ्कमित्वा एकंसं उत्तरासङ्गं करित्वा उक्कुटिकं निसीदित्वा अञ्जलिं पग्गहेत्वा एवमस्स वचनीयो – "अयं मे, आवुसो, पत्तो दसाहातिक्कन्तो निस्सग्गियो। इमाहं 20
आयस्मतो निस्सज्जामी" ति। निस्सज्जित्वा आपत्ति देसेतब्बा। तेन भिक्खुना आपत्ति पटिग्गहेतब्बा, निस्सट्ठपत्तो दातब्बो – "इमं पत्तं आयस्मतो दम्मी" ति।

१४९. दसाहातिक्कन्ते अतिक्कन्तसञ्ञी, निस्सग्गियं पाचित्तियं। दसाहातिक्कन्ते वेमतिको, निस्सग्गियं पाचित्तियं। दसाहातिक्कन्ते अनतिक्कन्तसञ्ञी, निस्सग्गियं पाचित्तियं। अनधिट्ठिते अधिट्ठितसञ्ञी, निस्सग्गियं पाचित्तियं। अविकप्पिते विकप्पितसञ्ञी, निस्सग्गियं पाचित्तियं। अविस्सज्जिते विस्सज्जितसञ्ञी, निस्सग्गियं पाचित्तियं। अनट्ठे नट्ठसञ्ञी निस्सग्गियं पाचित्तियं। अविनट्ठे विनट्ठसञ्ञी, निस्सग्गियं पाचित्तियं। 25

---

१. वुड्ढानं – सी०। २. व्यत्तेन – रो०।

अभिन्ने भिन्नसञ्ञी, निस्सग्गियं पाचित्तियं। अविलुत्ते विलुत्तसञ्ञी, निस्सग्गियं पाचित्तियं।

निस्सग्गियं पत्तं अनिस्सज्जित्वा परिभुञ्जति, आपत्ति दुक्कटस्स। दसाहानतिक्कन्ते अतिक्कन्तसञ्ञी, आपत्ति दुक्कटस्स। दसाहानतिक्कन्ते वेमतिको, आपत्ति दुक्कटस्स। दसाहानतिक्कन्ते अनतिक्कन्तसञ्ञी, अनापत्ति।

१५०. अनापत्ति अन्तोदसाहं अधिट्ठेति, विकप्पेति, विस्सज्जेति, नस्सति, विनस्सति, भिज्जति, अच्छिन्दित्वा गण्हन्ति[1], विस्सासं गण्हन्ति, उम्मत्तकस्स, आदिकम्मिकस्सा ति।

तेन खो पन समयेन छब्बग्गिया भिक्खू निस्सट्ठपत्तं न देन्ति। भगवतो एतमत्थं आरोचेसुं। "न, भिक्खवे, निस्सट्ठपत्तो न दातब्बो। यो न ददेय्य, आपत्ति दुक्कटस्सा" ति।

—o—

§ २२. बावीसतिमनिस्सग्गियं

(ऊनपञ्चबन्धनपत्तवारणे)

(१) कपिलवत्थुकुम्भकारवत्थु

B. 355 १५१. तेन समयेन बुद्धो भगवा सक्केसु विहरति कपिलवत्थुस्मिं निग्रोधारामे। तेन खो पन समयेन अञ्ञतरेन कुम्भकारेन भिक्खू पवारिता होन्ति – "येसं अय्यानं पत्तेन अत्थो अहं पत्तेना" ति। तेन खो पन समयेन भिक्खू न मत्तं जानित्वा बहू पत्ते विञ्ञापेन्ति। येसं खुद्दका पत्ता ते महन्ते पत्ते विञ्ञापेन्ति। येसं महन्ता पत्ता ते खुद्दके पत्ते विञ्ञापेन्ति। अथ खो सो कुम्भकारो भिक्खूनं बहू पत्ते करोन्तो न सक्कोति अञ्ञं विक्कायिकं भण्डं कातुं, अत्तना पि न यापेति, पुत्तदारा पिस्स किलमन्ति। मनुस्सा उज्झायन्ति खिय्यन्ति विपाचेन्ति – "कथं हि नाम समणा सक्यपुत्तिया न मत्तं जानित्वा बहू पत्ते विञ्ञा-
१. 245 पेस्सन्ति! अयं इमेसं बहू पत्ते करोन्तो न सक्कोति अञ्ञं विक्कायिकं भण्डं कातुं, अत्तना पि न यापेति, पुत्तदारा पिस्स किलमन्ती" ति।

अस्सोसुं खो भिक्खू तेसं मनुस्सानं उज्झायन्तानं खिय्यन्तानं विपाचेन्तानं। ये ते भिक्खू अप्पिच्छा ... पे० ... ते उज्झायन्ति खिय्यन्ति विपाचेन्ति – "कथं हि नाम भिक्खू न मत्तं जानित्वा बहू पत्ते विञ्ञापेस्सन्ती" ति! अथ खो ते भिक्खू ते अनेकपरियायेन विगरहित्वा

---

१. गण्हाति – स्या०।

भगवतो एतमत्थं आरोचेसुं ... पे० ... सच्चं किर, भिक्खवे, भिक्खू न मत्तं जानित्वा बहू पत्ते विञ्ञापेन्ती ति ? "सच्चं, भगवा" ति। विगरहि बुद्धो भगवा ... पे० ... कथं हि नाम ते, भिक्खवे, मोघपुरिसा न मत्तं जानित्वा बहू पत्ते विञ्ञापेस्सन्ति ! नेतं, भिक्खवे, अप्पसन्नानं वा पसादाय ... पे० ... विगरहित्वा धम्मिं कथं कत्वा भिक्खू आमन्तेसि – "न, भिक्खवे, पत्तो विञ्ञापेतब्बो । यो विञ्ञापेय्य, आपत्ति दुक्कटस्सा" ति ।

१५२. तेन खो पन समयेन अञ्ञतरस्स भिक्खुनो पत्तो भिन्नो होति। अथ खो सो भिक्खु – "भगवता पटिक्खित्तं पत्तं विञ्ञापेतुं" ति कुक्कुच्चायन्तो न विञ्ञापेति। हत्थेसु पिण्डाय चरति। मनुस्सा उज्झायन्ति खिय्यन्ति विपाचेन्ति – "कथं हि नाम समणा सक्यपुत्तिया हत्थेसु पिण्डाय चरिस्सन्ति, सेय्यथापि तित्थिया" ति ! अस्सोसुं खो भिक्खू तेसं मनुस्सानं उज्झायन्तानं खिय्यन्तानं विपाचेन्तानं । अथ खो ते भिक्खू भगवतो एतमत्थं आरोचेसुं। अथ खो भगवा एतस्मिं निदाने एतस्मिं पकरणे धम्मिं कथं कत्वा भिक्खू आमन्तेसि – "अनुजानामि, भिक्खवे, नट्ठपत्तस्स वा भिन्नपत्तस्स वा पत्तं विञ्ञापेतुं" ति । B. 356

१५३. तेन खो पन समयेन छब्बग्गिया भिक्खू – "भगवता अनुञ्ञातं नट्ठपत्तस्स वा भिन्नपत्तस्स वा पत्तं विञ्ञापेतुं" ति अप्पमत्तकेन पि भिन्नेन[1] अप्पमत्तकेन पि खण्डेन विलिखितमत्तेन पि बहू पत्ते विञ्ञापेन्ति । अथ खो सो कुम्भकारो भिक्खूनं तथेव बहू पत्ते करोन्तो न सक्कोति अञ्ञं विक्कायिकं भण्डं कातुं, अत्तना पि न यापेति, पुत्तदारा पिस्स किलमन्ति। मनुस्सा तथेव उज्झायन्ति खिय्यन्ति विपाचेन्ति – "कथं हि नाम समणा सक्यपुत्तिया न मत्तं जानित्वा बहू पत्ते विञ्ञापेस्सन्ति ! अयं इमेसं बहू पत्ते करोन्तो न सक्कोति अञ्ञं विक्कायिकं भण्डं कातुं, अत्तना पि न यापेति, पुत्तदारा पिस्स किलमन्ती" ति ।

अस्सोसुं खो भिक्खू तेसं मनुस्सानं उज्झायन्तानं खिय्यन्तानं विपाचेन्तानं। ये ते भिक्खू अप्पिच्छा ... पे० ... ते उज्झायन्ति खिय्यन्ति विपाचेन्ति – "कथं हि नाम छब्बग्गिया भिक्खू अप्पमत्तकेन पि भिन्नेन अप्पमत्तकेन पि खण्डेन विलिखितमत्तेन पि बहू पत्ते विञ्ञापेस्सन्ती" ति ! अथ खो ते भिक्खू छब्बग्गिये भिक्खू अनेकपरियायेन R. 246

१. एत्थ "अप्पमत्तकेन पि छिद्देन" इति अधिको पाठो स्या० पोत्थके अत्थि ।

विगरहित्वा भगवतो एतमत्थं आरोचेसुं ।

(२) पञ्ञत्ति

अथ खो भगवा एतस्मिं निदाने एतस्मिं पकरणे भिक्खुसङ्घं सन्निपातापेत्वा छब्बग्गिये भिक्खू पटिपुच्छि – "सच्चं किर तुम्हे, भिक्खवे, अप्पमत्तकेन पि भिन्नेन अप्पमत्तकेन पि खण्डेन विलिखितमत्तेन[1] पि बहू पत्ते विञ्ञापेथा" ति ? "सच्चं, भगवा" ति । विगरहि बुद्धो भगवा ... पे० ... कथं हि नाम तुम्हे, मोघपुरिसा, अप्पमत्तकेन पि भिन्नेन अप्पमत्तकेन पि खण्डेन विलिखितमत्तेन पि बहू पत्ते विञ्ञापेस्सथ ! नेतं, मोघपुरिसा, अप्पसन्नानं वा पसादाय ... पे० ... एवं च पन, भिक्खवे, इमं सिक्खापदं उद्दिसेय्याथ –

१५४. "यो पन भिक्खु ऊनपञ्चबन्धनेन पत्तेन अञ्ञं नवं पत्तं चेतापेय्य, निस्सग्गियं पाचित्तियं । तेन भिक्खुना सो पत्तो भिक्खुपरिसाय निस्सज्जितब्बो । यो च तस्सा भिक्खुपरिसाय पत्तपरियन्तो सो तस्स भिक्खुनो पदातब्बो – 'अयं ते, भिक्खु, पत्तो याव भेदनाय धारेतब्बो' ति । अयं तत्थ सामीची" ति ।

(३) विभङ्गो

१५५. यो पना ति यो यादिसो ... पे० ... **भिक्खू** ति ... पे० ... अयं इमस्मिं अत्थे अधिप्पेतो भिक्खू ति ।

B. 357 **ऊनपञ्चबन्धनो** नाम पत्तो अबन्धनो वा एकबन्धनो वा द्विबन्धनो वा तिबन्धनो वा चतुबन्धनो वा । अबन्धनोकासो नाम पत्तो यस्स द्वङ्गुला राजि न होति । बन्धनोकासो नाम पत्तो यस्स द्वङ्गुला राजि होति । **नवो** नाम पत्तो विञ्ञत्तिं उपादाय वुच्चति ।

चेतापेय्या ति विञ्ञापेति, पयोगे दुक्कटं । पटिलाभेन निस्सग्गियो[2] होति । सङ्घमज्झे निस्सज्जितब्बो । सब्बेहेव अधिट्ठितपत्तं गहेत्वा सन्निपतितब्बं । न लामको पत्तो अधिट्ठातब्बो – "महग्घं पत्तं गहेस्सामी" ति । सचे लामकं पत्तं अधिट्ठेति – "महग्घं पत्तं गहेस्सामी" ति, आपत्ति दुक्कटस्स । एवं च पन, भिक्खवे, निस्सज्जितब्बो । तेन भिक्खुना सङ्घं उपसङ्कमित्वा एकंसं उत्तरासङ्गं करित्वा वुड्ढानं भिक्खूनं पादे वन्दित्वा उक्कुटिकं निसीदित्वा अञ्जलिं पग्गहेत्वा एवमस्स वचनीयो – "अयं मे, भन्ते, पत्तो ऊनपञ्चबन्धनन पत्तेन चेतापितो निस्सग्गियो । इमाहं सङ्घस्स निस्सज्जामी"

१. अप्पमत्तकेन विलिखितकेन न मत्तं जानित्वा – स्या० । २. निस्सग्गियं – सी० ।

ति। निस्सज्जित्वा आपत्ति देसेतब्बा। ब्यत्तेन भिक्खुना पटिबलेन आपत्ति पटिग्गहेतब्बा। पञ्चहङ्गेहि समन्नागतो भिक्खु पत्तग्गाहापको[1] सम्मन्नितब्बो – यो न छन्दागतिं गच्छेय्य, न दोसागतिं गच्छेय्य, न मोहागतिं गच्छेय्य, न भयागतिं गच्छेय्य, गाहितागाहितं[2] च जानेय्य। एवं च पन, भिक्खवे, सम्मन्नितब्बो। पठमं भिक्खु याचितब्बो। याचित्वा ब्यत्तेन भिक्खुना पटिबलेन सङ्घो ञापेतब्बो – R. 247

१५६. "सुणातु मे, भन्ते, सङ्घो। यदि सङ्घस्स पत्तकल्लं, सङ्घो इत्थन्नामं भिक्खुं पत्तग्गाहापकं सम्मन्नेय्य। एसा ञत्ति।

"सुणातु मे, भन्ते, सङ्घो। सङ्घो इत्थन्नामं भिक्खुं पत्तग्गाहापकं सम्मन्नति[3]। यस्सायस्मतो खमति इत्थन्नामस्स भिक्खुनो पत्तग्गाहापकस्स सम्मुति[4], सो तुण्हस्स; यस्स नक्खमति, सो भासेय्य।

"सम्मतो सङ्घेन इत्थन्नामो भिक्खु पत्तग्गाहापको। खमति सङ्घस्स, तस्मा तुण्ही, एवमेतं धारयामी" ति।

१५७. तेन सम्मतेन भिक्खुना पत्तो गाहेतब्बो। थेरो वत्तब्बो– "गण्हातु, भन्ते, थेरो पत्तं" ति। सचे थेरो गण्हाति, थेरस्स पत्तो दुतियस्स गाहेतब्बो। न च तस्स अनुद्दयताय न गहेतब्बो। यो न गण्हेय्य, आपत्ति दुक्कटस्स। अपत्तकस्स न गाहेतब्बो। एतेनेव उपायेन याव सङ्घनवका गाहेतब्बा। यो च तस्सा भिक्खुपरिसाय पत्तपरियन्तो, सो[5] तस्स भिक्खुनो पदातब्बो – "अयं ते, भिक्खु, पत्तो याव भेदनाय धारेतब्बो" ति। B. 358

तेन भिक्खुना सो पत्तो न अदेसे निक्खिपितब्बो, न अभोगेन भुञ्जितब्बो, न विस्सज्जेतब्बो – "कथायं पत्तो नस्सेय्य वा विनस्सेय्य वा भिज्जेय्य वा" ति? सचे अदेसे वा निक्खिपति अभोगेन वा भुञ्जति[6] विस्सज्जेति वा, आपत्ति दुक्कटस्स।

अयं तत्थ सामीची ति अयं तत्थ अनुधम्मता।

१५८. अबन्धनेन पत्तेन अबन्धनं पत्तं चेतापेति, निस्सग्गियं पाचित्तियं। अबन्धनेन पत्तेन एकबन्धनं पत्तं चेतापेति, निस्सग्गियं पाचित्तियं। अबन्धनेन पत्तेन द्विबन्धनं पत्तं चेतापेति, निस्सग्गियं पाचित्तियं। अबन्धनेन पत्तेन तिबन्धनं पत्तं चेतापेति, निस्सग्गियं पाचित्तियं। अबन्धनेन पत्तेन चतुबन्धनं पत्तं चेतापेति, निस्सग्गियं पाचित्तियं।

---

१. पत्तगाहापको – सी०, स्या०, रो०। २. गहितागहितं – स्या०, रो०। ३. सम्मण्णति – सी०। ४. सम्मति – स्या०। ५. सो च – स्या०। ६. परिभुञ्जति – स्या०।

एकबन्धनेन पत्तेन अबन्धनं पत्तं चेतापेति, निस्सग्गियं पाचित्तियं । एकबन्धनेन पत्तेन एकबन्धनं पत्तं चेतापेति, निस्सग्गियं पाचित्तियं । एकबन्धनेन पत्तेन द्विबन्धनं पत्तं चेतापेति, निस्सग्गियं पाचित्तियं । एकबन्धनेन पत्तेन तिबन्धनं पत्तं चेतापेति, निस्सग्गियं पाचित्तियं । एकबन्धनेन पत्तेन चतुबन्धनं पत्तं चेतापेति, निस्सग्गियं पाचित्तियं ।

द्विबन्धनेन पत्तेन अबन्धनं पत्तं चेतापेति, निस्सग्गियं पाचित्तियं । द्विबन्धनेन पत्तेन एकबन्धनं पत्तं ... पे० ... द्विबन्धनं पत्तं तिबन्धनं पत्तं चतुबन्धनं पत्तं चेतापेति, निस्सग्गियं पाचित्तियं ।

तिबन्धनेन पत्तेन अबन्धनं पत्तं ... पे० ... एकबन्धनं पत्तं ... पे० ... द्विबन्धनं पत्तं ... तिबन्धनं पत्तं ... चतुबन्धनं पत्तं चेतापेति, निस्सग्गियं पाचित्तियं ।

चतुबन्धनेन पत्तेन अबन्धनं पत्तं ... पे० ... एकबन्धनं पत्तं ... द्विबन्धनं पत्तं ... तिबन्धनं पत्तं ... चतुबन्धनं पत्तं चेतापेति, निस्सग्गियं पाचित्तियं ।

अबन्धनेन पत्तेन अबन्धनोकासं पत्तं चेतापेति, निस्सग्गियं पाचित्तियं । अबन्धनेन पत्तेन एकबन्धनोकासं पत्तं ... पे० ... द्विबन्धनोकासं पत्तं ... तिबन्धनोकासं पत्तं ... चतुबन्धनोकासं पत्तं चेतापेति, निस्सग्गियं पाचित्तियं । B. 359

एकबन्धनेन पत्तेन अबन्धनोकासं पत्तं ... पे० ... एकबन्धनोकासं पत्तं ... द्विबन्धनोकासं पत्तं ... तिबन्धनोकासं पत्तं ... चतुबन्धनोकासं पत्तं चेतापेति, निस्सग्गियं पाचित्तियं ।

द्विबन्धनेन पत्तेन अबन्धनोकासं पत्तं ... पे० ... चतुबन्धनोकासं पत्तं चेतापेति, निस्सग्गियं पाचित्तियं ।

तिबन्धनेन पत्तेन अनुबन्धनोकासं पत्तं ... पे० ... चतुबन्धनोकासं पत्तं चेतापेति, निस्सग्गियं पाचित्तियं ।

चतुबन्धनेन पत्तेन अबन्धनोकासं पत्तं ... पे० ... एकबन्धनोकासं पत्तं ... द्विबन्धनोकासं पत्तं ... तिबन्धनोकासं पत्तं ... चतुबन्धनोकासं पत्तं चेतापेति, निस्सग्गियं पाचित्तियं ।

अबन्धनोकासेन पत्तेन अबन्धनं पत्तं चेतापेति, निस्सग्गियं पाचित्तियं । R. 248

अबन्धनोकासेन पत्तेन एकबन्धनं पत्तं ... पे० ... द्विबन्धनं पत्तं ... तिबन्धनं पत्तं ... चतुबन्धनं पत्तं चेतापेति, निस्सग्गियं पाचित्तियं ।

चतुबन्धनोकासेन पत्तेन अबन्धनं पत्तं चेतापेति, निस्सग्गियं पाचित्तियं ।

चतुबन्धनोकासेन पत्तेन एकबन्धनं पत्तं ... पे० ... द्विबन्धनं पत्तं ... तिबन्धनं पत्तं ... चतुबन्धनं पत्तं चेतापेति, निस्सग्गियं पाचित्तियं ।

अबन्धनोकासेन पत्तेन अबन्धनोकासं पत्तं ... पे० ... एकबन्धनोकासं पत्तं ... द्विबन्धनोकासं पत्तं ... तिबन्धनोकासं पत्तं ... चतुबन्धनोकासं पत्तं चेतापेति, निस्सग्गियं पाचित्तियं ।

चतुबन्धनोकासेन पत्तेन अबन्धनोकासं पत्तं ... पे० ... एकबन्धनोकासं पत्तं ... द्विबन्धनोकासं पत्तं ... तिबन्धनोकासं पत्तं ... चतुबन्धनोकासं पत्तं चेतापेति, निस्सग्गियं पाचित्तियं ।

१५९. अनापत्ति नट्ठपत्तस्स, भिन्नपत्तस्स, ञातकानं पवारितानं, अञ्ञस्सत्थाय, अत्तनो धनेन, उम्मत्तकस्स, आदिकम्मिकस्सा ति ।

---o---

§ २३. तेवीसतिमनिस्सग्गियं

(भेसज्जसन्निधिकरणे)

(१) पिलिन्दवच्छवत्थु

१६०. तेन समयेन बुद्धो भगवा सावत्थियं विहरति जेतवने अनाथपिण्डिकस्स आरामे । तेन खो पन समयेन आयस्मा पिलिन्दवच्छो राजगहे पब्भारं सोधापेति लेणं[1] कत्तुकामो । अथ खो राजा मागधो सेनियो बिम्बिसारो येनायस्मा पिलिन्दवच्छो तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा आयस्मन्तं पिलिन्दवच्छं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो राजा मागधो सेनियो बिम्बिसारो आयस्मन्तं पिलिन्दवच्छं एतदवोच – "किं, भन्ते, थेरो कारापेती" ति ? "पब्भारं महाराज, सोधापेमि लेणं कत्तुकामो" ति । "अत्थो, भन्ते, अय्यस्स आरामिकेना" ति ? "न खो, महाराज, भगवता आरामिको अनुञ्ञातो" ति । "तेन हि, भन्ते, भगवन्तं पटिपुच्छित्वा मम आरोचेय्याथा" ति । "एवं महाराजा" ति खो आयस्मा पिलिन्दवच्छो रञ्ञो मागधस्स सेनियस्स बिम्बिसारस्स पच्चस्सोसि । अथ खो आयस्मा पिलिन्दवच्छो राजानं मागधं सेनियं बिम्बिसारं धम्मिया कथाय सन्दस्सेसि समादपेसि समुत्तेजेसि सम्पहंसेसि । अथ खो राजा मागधो सेनियो बिम्बिसारो आयस्मता पिलिन्दवच्छेन धम्मिया कथाय सन्दस्सितो समादपितो समुत्तेजितो सम्पहंसितो उट्ठायासना आयस्मन्तं पिलिन्दवच्छं अभिवादेत्वा पदक्खिणं कत्वा पक्कामि ।

B. 361

---

१. लेनं – स्या० ।

१६१. अथ खो आयस्मा पिलिन्दवच्छो भगवतो सन्तिके दूतं पाहेसि – "राजा, भन्ते, मागधो सेनियो बिम्बिसारो आरामिकं दातुकामो। कथं नु खो, भन्ते, मया[1] पटिपज्जितब्बं" ति ? अथ खो भगवा एतस्मिं निदाने एतस्मिं पकरणे धम्मिं कथं कत्वा भिक्खू आमन्तेसि – "अनुजानामि, भिक्खवे, आरामिकं" ति । दुतियं पि खो राजा मागधो सेनियो बिम्बिसारो येनायस्मा पिलिन्दिवच्छो तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा आयस्मन्तं पिलिन्दवच्छं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नो खो राजा मागधो सेनियो बिम्बिसारो आयस्मन्तं पिलिन्दवच्छं एतदवोच – "अनुञ्ञातो, भन्ते, भगवता आरामिको" ति ? "एवं, महाराजा" ति । "तेन हि, भन्ते, अय्यस्स आरामिकं दम्मी" ति । अथ खो राजा मागधो सेनियो बिम्बिसारो आयस्मतो पिलिन्दवच्छस्स आरामिकं पटिस्सुणित्वा[2] विस्सरित्वा चिरेन सतिं पटिलभित्वा अञ्ञतरं सब्बत्थकं महामत्तं आमन्तेसि – 'यो मया, भणे, अय्यस्स आरामिको पटिस्सुतो, दिन्नो सो आरामिको" ति ? "न खो, देव, अय्यस्स आरामिको दिन्नो" ति । "कीवचिरं नु खो, भणे, इतो[3] हि तं[3] होती" ति ? अथ खो सो महामत्तो रत्तियो गणेत्वा[4] राजानं मागधं सेनियं बिम्बिसारं एतदवोच – "पञ्च, देव, रत्तिसतानी" ति । "तेन हि, भणे, अय्यस्स पञ्च आरामिकसतानि देही[5]" ति । "एवं, देवा" ति खो सो महामत्तो रञ्ञो मागधस्स सेनियस्स बिम्बिसारस्स पटिस्सुणित्वा आयस्मतो पिलिन्दवच्छस्स पञ्च आरामिकसतानि पादासि[6], पाटियेक्को गामो निविसि । आरामिकगामको ति पि नं आहंसु, पिलिन्दगामको[7] ति पि नं आहंसु ।

१६२. तेन खो पन समयेन आयस्मा पिलिन्दवच्छो तस्मिं गामके कुलूपको[8] होति । अथ खो आयस्मा पिलिन्दवच्छो पुब्बण्हसमयं निवासेत्वा पत्तचीवरं आदाय पिलिन्दगामकं पिण्डाय पाविसि । तेन खो पन समयेन तस्मिं गामके उस्सवो होति । दारका अलङ्कता[9] मालाकिता कीळन्ति । अथ खो आयस्मा पिलिन्दवच्छो पिलिन्दगामके सपदानं पिण्डाय चरमानो येन अञ्ञतरस्स आरामिकस्स निवेसनं तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा पञ्ञत्ते आसने निसीदि । तेन खो पन समयेन तस्सा आरामिकिनिया धीता अञ्ञ-

---

१. सी०, रो० पोत्थकेसु नत्थि । २. पटिसुणित्वा – सी०, रो० । ३ – ३. इतो रत्ति – स्या० । ४. विगणेत्वा – सी०, रो० । ५. देथा – रो० । ६. अदासि – स्या० । ७. पिलिन्दवच्छगामको – स्या० । ८. कुलुपको – स्या०; कुलूपगो – सी० । ९. अलङ्किता – रो० ।

दारके अलङ्कते[1] मालाकिते पस्सित्वा रोदति – "मालं मे देथ, अलङ्कारं मे देथा" ति । अथ खो आयस्मा पिलिन्दवच्छो तं आरामिकिनिं एतदवोच – "किस्सायं दारिका रोदती" ति ? "अयं, भन्ते, दारिका अञ्ञे दारके[2] अलङ्कते मालाकिते पस्सित्वा[4] रोदति – 'मालं मे देथ, अलङ्कारं मे देथा' ति । कुतो अम्हाकं दुग्गतानं माला कुतो, अलङ्कारो" ति ? अथ खो आयस्मा पिलिन्दवच्छो अञ्ञतरं तिणण्डुपकं[3] गहेत्वा[4] तं आरामिकिनिं एतदवोच – "हन्दिमं तिणण्डुपकं तस्सा दारिकाय सीसे पटिमुञ्चा[5]" ति । अथ खो सा आरामिकिनी तं तिणण्डुपकं गहेत्वा तस्सा दारिकाय सीसे पटिमुञ्चि । सा अहोसि सुवण्णमाला अभिरूपा दस्सनीया पासादिका । नत्थि तादिसा रञ्ञो पि अन्तेपुरे सुवण्णमाला । मनुस्सा रञ्ञो मागधस्स सेनियस्स बिम्बिसारस्स आरोचेसुं – "अमुकस्स, देव, आरामिकस्स घरे सुवण्णमाला अभिरूपा दस्सनीया पासादिका । नत्थि तादिसा देवस्सा[6] पि अन्तेपुरे सुवण्णमाला । कुतो तस्स दुग्गतस्स ! निस्संसयं चोरिकाय आभता" ति !! अथ खो राजा मागधो सेनियो बिम्बिसारो तं आरामिककुलं बन्धापेसि । दुतियं पि खो आयस्मा पिलिन्दवच्छो पुब्बण्हसमयं निवासेत्वा पत्तचीवरं आदाय पिलिन्दगामकं पिण्डाय पाविसि । पिलिन्दगामके सपदानं पिण्डाय चरमानो येन तस्स आरामिकस्स निवेसनं तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा पटिविस्सके पुच्छि – "कहं इमं आरामिककुलं गतं" ति ? "एतिस्सा, भन्ते, सुवण्णमालाय कारणा रञ्ञा बन्धापितं" ति ।

R. 250
B. 362

१६३. अथ खो आयस्मा पिलिन्दवच्छो येन रञ्ञो मागधस्स सेनियस्स बिम्बिसारस्स निवेसनं तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा पञ्ञत्ते आसने निसीदि । अथ खो राजा मागधो सेनियो बिम्बिसारो येनायस्मा पिलिन्दवच्छो तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा आयस्मन्तं पिलिन्दवच्छं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नं खो राजानं मागधं सेनियं बिम्बिसारं आयस्मा पिलिन्दवच्छो एतदवोच – "किस्स, महाराज, आरामिककुलं बन्धापितं" ति ? "तस्स, भन्ते, आरामिकस्स घरे सुवण्णमाला अभिरूपा दस्सनीया पासादिका । नत्थि तादिसा अम्हाकं पि अन्तेपुरे सुवण्णमाला । कुतो तस्स दुग्गतस्स ! निस्संसयं चोरिकाय आभता" ति !! अथ खो आयस्मा पिलिन्दवच्छो रञ्ञो मागधस्स सेनियस्स बिम्बिसारस्स पासादं

---

१. अलङ्कते – रो० । २. दारिके – रो० । ३. तिणण्डूपकं – स्या० । ४. पस्सित्वा – सी० । ५. पटिमुञ्च ही – स्या० । ६. देवस्स – रो० ।

सुवण्णं ति अधिमुच्चि । सो अहोसि सब्बसोवण्णमयो । "इदं पन ते, महाराज, ताव बहुं सुवण्णं कुतो" ति ? "अञ्ञातं, भन्ते, अय्यस्सेवेसो[1] इद्धानुभावो" ति । तं आरामिककुलं मुञ्चापेसि । मनुस्सा – "अय्येन किर पिलिन्दवच्छेन सराजिकाय परिसाय उत्तरिमनुस्सधम्मं इद्धिपाटिहारियं दस्सितं" ति, अत्तमना अभिप्पसन्ना आयस्मतो पिलिन्दवच्छस्स पञ्च भेसज्जानि अभिहरिंसु, सेय्यथिदं[2] – सप्पिं[3] नवनीतं तेलं मधुं[4] फाणितं । पकतिया पि च आयस्मा पिलिन्दवच्छो लाभी होति पञ्चन्नं भेसज्जानं । लद्धं लद्धं परिसाय विस्सज्जेति । परिसा चस्स होति बाहुल्लिका । लद्धं लद्धं कोलम्बे[5] पि घटे पि पूरेत्वा पटिसामेति, परिस्सावनानि पि थविकायो पि पूरेत्वा वातपानेसु लग्गेति । तानि ओलीनविलीनानि तिट्ठन्ति । उन्दूरेहि[6] पि विहारा ओकिण्णविकिण्णा होन्ति । मनुस्सा विहारचारिकं आहिण्डन्ता पस्सित्वा उज्झायन्ति खिय्यन्ति विपाचेन्ति – "अन्तोकोट्ठागारिका इमे समणा सक्यपुत्तिया, सेय्यथापि राजा मागधो सेनियो बिम्बिसारो" ति ! अस्सोसुं खो भिक्खू तेसं मनुस्सानं उज्झायन्तानं खिय्यन्तानं विपाचेन्तानं । ये ते भिक्खू अप्पिच्छा ... पे० ... ते उज्झायन्ति खिय्यन्ति विपाचेन्ति– "कथं हि नाम भिक्खू एवरूपाय बाहुल्लाय चेतेस्सन्ती" ति ! अथ खो ते भिक्खू ते अनेकपरियायेन विगरहित्वा भगवतो एतमत्थं आरोचेसुं ।

B. 363, R. 251

(२) पञ्ञत्ति

अथ खो भगवा एतस्मिं निदाने एतस्मिं पकरणे भिक्खुसङ्घं सन्निपातापेत्वा भिक्खू पटिपुच्छि – "सच्चं किर, भिक्खवे, भिक्खू एवरूपाय बाहुल्लाय चेतेन्ती" ति ? "सच्चं, भगवा" ति । विगरहि बुद्धो भगवा ... पे० ... कथं हि नाम ते, भिक्खवे, मोघपुरिसा एवरूपाय बाहुल्लाय चेतेस्सन्ति ! नेतं, भिक्खवे, अप्पसन्नानं वा पसादाय ... पे० ... एवं च पन, भिक्खवे, इमं सिक्खापदं उद्दिसेय्याथ –

१६४. "यानि खो पन तानि गिलानानं भिक्खूनं पटिसायनीयानि[7] भेसज्जानि, सेय्यथिदं – सप्पि नवनीतं तेलं मधु फाणितं, तानि पटिग्गहेत्वा सत्ताहपरमं सन्निधिकारकं परिभुञ्जितब्बानि । तं अतिक्कामयतो निस्सग्गियं पाचित्तियं" ति ।

---

१. अय्यस्स सो – रो०; अय्यस्सेव सो – सी० । २. सेय्यथीदं – सी०, स्या०, रो० । ३. सप्पि – स्या०, रो० । ४. मधुं – स्या०, रो० । ५. कोळम्बे – सी० । ६. उन्दुरेहि – स्या०, रो० । ७. पटिसायनियानि – रो० ।

(३) विभङ्गो

१६५. **यानि खो पन तानि गिलानानं भिक्खूनं पटिसायनीयानि भेस्सज्जानी** ति **सप्पि** नाम गोसप्पि वा अजिकासप्पि वा महिससप्पि[1] वा येसं मंसं कप्पति तेसं सप्पि। **नवनीतं** नाम तेसं येव नवनीतं। **तेलं** नाम तिलतेलं सासपतेलं मधुकतेलं एरण्डतेलं वसातेलं। **मधु** नाम मक्खिकामधु। **फाणितं** नाम उच्छुम्हा निब्बत्तं।

तानि पटिग्गहेत्वा सत्ताहपरमं सन्निधिकारकं परिभुञ्जितब्बानी ति सत्ताहपरमता परिभुञ्जितब्बानि।

तं अतिक्कामयतो निस्सग्गियं होती ति अट्ठमे अरुणुग्गमने निस्सग्गियं होति। निस्सज्जितब्बं सङ्घस्स वा गणस्स वा पुग्गलस्स वा। एवं च पन, भिक्खवे, निस्सज्जितब्बं ... पे० ... इदं मे, भन्ते, भेसज्जं सत्ताहातिक्कन्तं निस्सग्गियं, इमाहं सङ्घस्स निस्सज्जामी ति ... पे० ... ददेय्या ति ... पे० ... ददेय्युं ति ... पे० ... आयस्मतो दम्मी ति।

१६६. सत्ताहातिक्कन्ते अतिक्कन्तसञ्ञी, निस्सग्गियं पाचित्तियं। B. 364
सत्ताहातिक्कन्ते वेमतिको, निस्सग्गियं पाचित्तियं। सत्ताहातिक्कन्ते अनतिक्कन्तसञ्ञी, निस्सग्गियं पाचित्तियं। अनधिट्ठिते अधिट्ठितसञ्ञी, निस्सग्गियं पाचित्तियं। अविस्सज्जिते विस्सज्जितसञ्ञी, निस्सग्गियं पाचित्तियं। अनट्ठे नट्ठसञ्ञी, निस्सग्गियं पाचित्तियं। अविनट्ठे विनट्ठसञ्ञी, निस्सग्गियं पाचित्तियं। अदड्ढे दड्ढसञ्ञी, निस्सग्गियं पाचित्तियं। R. 252
अविलुत्ते विलुत्तसञ्ञी, निस्सग्गियं पाचित्तियं।

निस्सट्ठं पटिलभित्वा न कायिकेन परिभोगेन परिभुञ्जितब्बं, न अज्झोहरितब्बं, पदीपे वा काळवण्णे[2] वा उपनेतब्बं, अञ्ञेन भिक्खुना कायिकेन परिभोगेन परिभुञ्जितब्बं, न अज्झोहरितब्बं.

सत्ताहानतिक्कन्ते अतिक्कन्तसञ्ञी, आपत्ति दुक्कटस्स। सत्ताहानतिक्कन्ते वेमतिको, आपत्ति दुक्कटस्स। सत्ताहानतिक्कन्ते अनतिक्कन्तसञ्ञी, अनापत्ति।

१६७. अनापत्ति अन्तोसत्ताहं अधिट्ठेति, विस्सज्जेति, नस्सति, विनस्सति, डय्हति[3], अच्छिन्दित्वा गण्हन्ति[4], विस्सासं गण्हन्ति, अनुप-

---

१. माहिसं वा सप्पि – सी०, रो०; महिससप्पि – स्या०। २. कालवण्णे – सी०।
३. दय्हति – स्या०। ४. गण्हाति – स्या०, रो०।

सम्पन्नस्स चत्तेन वन्तेन मुत्तेन अनपेक्खो दत्वा पटिलभित्वा परिभुञ्जति, उम्मत्तकस्स, आदिकम्मिकस्सा ति ।

—०—

§ २४. चतुवीसतिमनिस्सग्गियं

(वस्सिकसाटिकचीवरपरियेसने)

(१) छब्बग्गियभिक्खुवत्थु

१६८. तेन समयेन बुद्धो भगवा सावत्थियं विहरति जेतवने अनाथपिण्डिकस्स आरामे । तेन खो पन समयेन भगवता भिक्खूनं वस्सिकसाटिका अनुञ्ञाता होति । छब्बग्गिया भिक्खू – "भगवता वस्सिकसाटिका अनुञ्ञाता" ति, पटिकच्चेव[1] वस्सिकसाटिकचीवरं परियेसन्ति, पटिकच्चेव कत्वा निवासेन्ति, जिण्णाय वस्सिकसाटिकाय नग्गा कायं ओवस्सापेन्ति । ये ते भिक्खू अप्पिच्छा ... ते उज्झायन्ति खिय्यन्ति विपाचेन्ति– "कथं हि नाम छब्बग्गिया भिक्खू पटिकच्चेव वस्सिकसाटिकचीवरं परियेसिस्सन्ति, पटिकच्चेव कत्वा निवासेस्सन्ति, जिण्णाय वस्सिकसाटिकाय नग्गा कायं ओवस्सापेस्सन्ती" ति ! अथ खो ते भिक्खू छब्बग्गिये भिक्खू अनेकपरियायेन विगरहित्वा भगवतो एतमत्थं आरोचेसुं ।

B. 365

(२) पञ्ञत्ति

अथ खो भगवा एतस्मिं निदाने एतस्मिं पकरणे भिक्खुसङ्घं सन्निपातापेत्वा छब्बग्गिये भिक्खू पटिपुच्छि– "सच्चं किर तुम्हे, भिक्खवे, पटिकच्चेव वस्सिकसाटिकचीवरं परियेसथ ? पटिकच्चेव कत्वा निवासेथ ? जिण्णाय वस्सिकसाटिकाय नग्गा कायं ओवस्सापेथा" ति ? "सच्चं, भगवा" ति । विगरहि बुद्धो भगवा ... पे०... कथं हि नाम तुम्हे मोघपुरिसा, पटिकच्चेव वस्सिकसाटिकचीवरं परियेसिस्सथ, पटिकच्चेव कत्वा निवासेस्सथ, जिण्णाय वस्सिकसाटिकाय नग्गा कायं ओवस्सापेस्सथ ! नेतं, मोघपुरिसा, अप्पसन्नानं वा पसादाय ... पे०... एवं च पन, भिक्खवे, इमं सिक्खापदं उद्दिसेय्याथ –

१६९. **"'मासो सेसो गिम्हानं' ति भिक्खुना वस्सिकसाटिकचीवरं परियेसितब्बं; 'अड्ढमासो[2] सेसो गिम्हानं' ति कत्वा निवासेतब्बं । 'ओरेन चे मासो सेसो गिम्हानं' ति वस्सिकसाटिकचीवरं परियेसेय्य, 'ओरेनड्ढमासो सेसो गिम्हानं' ति कत्वा निवासेय्य, निस्सग्गियं पाचित्तियं"** ति ।

R. 253

१. पटिगच्चेव – सी०. रो० । २. अड्ढमासो – स्या० ।

(३) विभङ्गो

१७०. **'मासो सेसो गिम्हानं' ति भिक्खुना वस्सिकसाटिकचीवरं परियेसितब्बं** ति । ये मनुस्सा पुब्बे पि वस्सिकसाटिकचीवरं देन्ति ते उपसङ्कमित्वा एवमस्सु वचनीया – "कालो वस्सिकसाटिकाय, समयो वस्सिकसाटिकाय, अञ्ञे पि मनुस्सा वस्सिकसाटिकचीवरं देन्ती" ति । न वत्तब्बा[1] – "देथ मे वस्सिकसाटिकचीवरं, आहरथ मे वस्सिकसाटिकचीवरं, परिवत्तेथ[2] मे वस्सिकसाटिकचीवरं, चेतापेथ मे वस्सिकसाटिकचीवरं" ति ।

'अद्धमासो सेसो गिम्हानं' ति कत्वा निवासेतब्बं ति । अद्धमासे सेसे गिम्हाने कत्वा निवासेतब्बं ।

'ओरेन चे मासो सेसो गिम्हानं' ति अतिरेकमासे सेस गिम्हान वस्सिकसाटिकचीवरं परियेसति, निस्सग्गियं[3] पाचित्तियं[3] ।

'ओरेनद्धमासो सेसो गिम्हानं' ति अतिरेकद्धमासे सेसे गिम्हाने कत्वा निवासेति, निस्सग्गियं होति । निस्सज्जितब्बं सङ्घस्स वा गणस्स वा पुग्गलस्स वा । एवं च पन, भिक्खवे, निस्सज्जितब्बं ... पे० ... इदं मे, भन्ते, वस्सिकसाटिकचीवरं अतिरेकमासे सेसे गिम्हाने परियिट्ठं अतिरेकद्धमासे सेसे गिम्हाने कत्वा परिदहितं[4] निस्सग्गियं । इमाहं सङ्घस्स निस्सज्जामी ति । ... पे० ... ददेय्या ति ... पे० ... ददेय्युं ति ... पे० ... आयस्मतो दम्मी ति । B. 366

१७१. अतिरेकमासे सेसे गिम्हाने अतिरेकसञ्ञी वस्सिकसाटिकचीवरं परियेसति, निस्सग्गियं पाचित्तियं । अतिरेकमासे सेसे गिम्हाने वेमतिको वस्सिकसाटिकचीवरं परियेसति, निस्सग्गियं पाचित्तियं । अतिरेकमासे सेसे गिम्हाने ऊनकसञ्ञी वस्सिकसाटिकचीवरं परियेसति, निस्सग्गियं पाचित्तियं । अतिरेकद्धमासे सेसे गिम्हाने अतिरेकसञ्ञी कत्वा निवासेति, निस्सग्गियं पाचित्तियं । अतिरेकद्धमासे सेसे गिम्हाने वेमतिको कत्वा निवासेति, निस्सग्गियं पाचित्तियं । अतिरेकद्धमासे सेसे गिम्हाने ऊनकसञ्ञी कत्वा निवासेति, निस्सग्गियं पाचित्तियं ।

सतिया वस्सिकसाटिकाय नग्गो कायं ओवस्सापेति, आपत्ति दुक्कटस्स । ऊनकमासे सेसे गिम्हाने अतिरेकसञ्ञी, आपत्ति दुक्कटस्स । ऊनकमासे सेसे गिम्हाने वेमतिको, आपत्ति दुक्कटस्स । ऊनकमासे सेसे गिम्हाने ऊनकसञ्ञी, अनापत्ति ।

---

१. वत्तब्बो – सी०, रो० । २. परिवट्टेथ – स्या० । ३-३. निस्सग्गियं होति – स्या० ।
४. निवत्थं – स्या० ।

ऊनकद्धमासे सेसे गिम्हाने अतिरेकसञ्ञी, आपत्ति दुक्कटस्स ।
R. 254 ऊनकद्धमासे सेसे गिम्हाने वेमतिको, आपत्ति दुक्कटस्स । ऊनकद्धमासे सेसे गिम्हाने ऊनकसञ्ञी, अनापत्ति ।

१७२. अनापत्ति 'मासो सेसो गिम्हानं' ति वस्सिकसाटिकचीवरं परियेसति, 'अद्धमासो सेसो गिम्हानं' ति कत्वा निवासेति, 'ऊनकमासो सेसो गिम्हानं' ति वस्सिकसाटिकचीवरं परियेसति, 'ऊनकद्धमासो सेसो गिम्हानं' ति कत्वा निवासेति, परियिट्ठाय वस्सिकसाटिकाय वस्सं उक्कड्ढिय्यति[1], निवत्थाय वस्सिकसाटिकाय वस्सं उक्कड्ढिय्यति, धोवित्वा निक्खिपितब्बं; समये निवासेतब्बं, अच्छिन्नचीवरस्स, नट्ठचीवरस्स, आपदासु, उम्मत्तकस्स, आदिकम्मिकस्सा ति ।

—o—

§ २५. पञ्चवीसतिमनिस्सग्गियं
(सामं दत्वा चीवरअच्छिन्दने)

(१) उपनन्दभिक्खुवत्थु

B. 367 १७३. तेन समयेन बुद्धो भगवा सावत्थियं विहरति जेतवने अनाथपिण्डिकस्स आरामे । तेन खो पन समयेन आयस्मा उपनन्दो सक्यपुत्तो भातुनो सद्धिविहारिकं भिक्खुं एतदवोच – "एहावुसो, जनपदचारिकं पक्कमिस्सामा" ति । "नाहं, भन्ते, गमिस्सामि; दुब्बलचीवरोम्ही" ति । "एहावुसो, अहं ते चीवरं दस्सामी" ति तस्स चीवरं अदासि । अस्सोसि खो सो भिक्खु – "भगवा किर जनपदचारिकं पक्कमिस्सती" ति । अथ खो तस्स भिक्खुनो एतदहोसि – "न दानाहं आयस्मता उपनन्देन सक्यपुत्तेन सद्धिं जनपदचारिकं पक्कमिस्सामि, भगवता सद्धिं जनपदचारिकं पक्कमिस्सामी" ति । अथ खो आयस्मा उपनन्दो सक्यपुत्तो तं भिक्खुं एतदवोच – "एहि दानि, आवुसो, जनपदचारिकं पक्कमिस्सामा" ति । "नाहं, भन्ते, तया सद्धिं जनपदचारिकं पक्कमिस्सामि, भगवता सद्धिं जनपदचारिकं पक्कमिस्सामी" ति । "यं पि त्याहं, आवुसो, चीवरं अदासिं, मया सद्धिं जनपदचारिकं पक्कमिस्सती" ति, कुपितो अनत्तमनो अच्छिन्दि[2] ।

अथ खो सो भिक्खु भिक्खूनं एतमत्थं आरोचेसि । ये ते भिक्खू अप्पिच्छा ... पे० ... ते उज्झायन्ति खिय्यन्ति विपाचेन्ति – "कथं हि नाम आयस्मा उपनन्दो सक्यपुत्तो भिक्खुस्स सामं चीवरं दत्वा कुपितो अनत्तमनो

१. उक्कड्ढीयति – सी० । २. चीवरं अच्छिन्दि – स्या० ।

अच्छिन्दिस्सती" ति ! अथ खो ते भिक्खू आयस्मन्तं उपनन्दं सक्यपुत्तं अनेकपरियायेन विगरहित्वा भगवतो एतमत्थं आरोचेसुं ।

(२) पञ्ञत्ति

अथ खो भगवा एतस्मिं निदाने एतस्मिं पकरणे भिक्खुसङ्घं सन्निपातापेत्वा आयस्मन्तं उपनन्दं सक्यपुत्तं पटिपुच्छि – "सच्चं किर त्वं, उपनन्द, भिक्खुस्स सामं चीवरं दत्वा कुपितो अनत्तमनो अच्छिन्दी"[1] ति ? "सच्चं, भगवा" ति । विगरहि बुद्धो भगवा ... पे० ... कथं हि नाम त्वं, मोघपुरिस, भिक्खुस्स सामं चीवरं दत्वा कुपितो अनत्तमनो अच्छिन्दिस्ससि ! नेतं, मोघपुरिस, अप्पसन्नानं वा पसादाय ... पे० ... एवं च पन, भिक्खवे, इमं सिक्खापदं उद्दिसेय्याथ – R. 255

१७४. **"यो पन भिक्खु भिक्खुस्स सामं चीवरं दत्वा कुपितो अनत्तमनो अच्छिन्देय्य वा अच्छिन्दापेय्य वा, निस्सग्गियं पाचित्तियं"** ति ।

(३) विभङ्गो

१७५. **यो पना** ति यो यादिसो ... पे० ... **भिक्खू** ति ... पे० ... अयं इमस्मिं अत्थे अधिप्पेतो भिक्खू ति ।

भिक्खुस्सा ति अञ्ञस्स भिक्खुस्स । B. 368

सामं ति सयं दत्वा ।

चीवरं नाम छन्नं चीवरानं अञ्ञतरं चीवरं, विकप्पनुगतं पच्छिमं ।

कुपितो अनत्तमनो ति अनभिरद्धो आहतचित्तो खिलजातो ।

अच्छिन्देय्या ति सयं अच्छिन्दति, निस्सग्गियं[2] पाचित्तियं ।

अच्छिन्दापेय्या ति अञ्ञं आणापेति, आपत्ति दुक्कटस्स । सकिं आणत्तो बहुकं पि अच्छिन्दति, निस्सग्गियं होति । निस्सज्जितब्बं सङ्घस्स वा गणस्स वा पुग्गलस्स वा । एवं च पन, भिक्खवे, निस्सज्जितब्बं ... पे० ... इदं मे, भन्ते, चीवरं भिक्खुस्स सामं दत्वा अच्छिन्नं निस्सग्गियं इमाहं सङ्घस्स निस्सज्जामी ति ... पे० ... ददेय्या ति ... पे० ... ददेय्युं ति ... पे० ... आयस्मतो दम्मी ति ।

१७६. उपसम्पन्ने उपसम्पन्नसञ्ञी चीवरं[3] दत्वा कुपितो अनत्तमनो अच्छिन्दति वा अच्छिन्दापेति वा, निस्सग्गियं पाचित्तियं । उपसम्पन्ने वेमतिको चीवरं दत्वा कुपितो अनत्तमनो अच्छिन्दति वा अच्छिन्दापेति वा, निस्सग्गियं पाचित्तियं । उपसम्पन्ने अनुपसम्पन्नसञ्ञी चीवरं दत्वा

१. अच्छिन्दसी – स्या० । २– २. निस्सग्गियं होति – स्या० । ३. सामं चीवरं – स्या० ।

कुपितो अनत्तमनो अच्छिन्दति वा अच्छिन्दापेति वा, निस्सग्गियं पाचित्तियं ।

अञ्ञं परिक्खारं दत्वा कुपितो अनत्तमनो अच्छिन्दति वा अच्छिन्दापेति वा, आपत्ति दुक्कटस्स । अनुपसम्पन्नस्स चीवरं वा अञ्ञं वा परिक्खारं दत्वा कुपितो अनत्तमनो अच्छिन्दति वा अच्छिन्दापेति वा, आपत्ति दुक्कटस्स । अनुपसम्पन्ने उपसम्पन्नसञ्ञी, आपत्ति दुक्कटस्स । अनुपसम्पन्ने वेमतिको, आपत्ति दुक्कटस्स । अनुपसम्पन्ने अनुपसम्पन्नसञ्ञी, आपत्ति दुक्कटस्स ।

१७७. अनापत्ति – सो वा देति, तस्स वा विस्सासन्तो[1] गण्हाति, उम्मत्तकस्स आदिकम्मिकस्सा ति ।

—०—

§ २६. छब्बीसतिमनिस्सग्गियं

(सुत्तं विञ्ञापेत्वा चीवरवायापने)

(१) छब्बग्गियभिक्खुवत्थु

R. 256 १७८. तेन समयेन बुद्धो भगवा राजगहे विहरति वेळुवने कलन्दक-
B. 369 निवापे । तेन खो पन समयेन छब्बग्गिया भिक्खू चीवरकारसमये बहुं सुत्तं[2] विञ्ञापेसुं । कते पि चीवरे बहुं सुत्तं अवसिट्ठं होति । अथ खो छब्बग्गियानं भिक्खूनं एतदहोसि – "हन्द मयं, आवुसो, अञ्ञं पि सुत्तं विञ्ञापेत्वा तन्तवायेहि चीवरं वायापेमा" ति । अथ खो छब्बग्गिया भिक्खू अञ्ञं पि सुत्तं विञ्ञापेत्वा तन्तवायेहि चीवरं वायापेसुं । वीते पि चीवरे बहुं सुत्तं अवसिट्ठं होति । दुतियं पि खो छब्बग्गिया भिक्खू अञ्ञं पि सुत्तं विञ्ञापेत्वा तन्तवायेहि चीवरं वायापेसुं । वीते पि चीवरे बहुं सुत्तं अवसिट्ठं होति । ततियं पि खो छब्बग्गिया भिक्खू अञ्ञं पि सुत्तं विञ्ञापेत्वा तन्तवायेहि चीवरं वायापेसुं । मनुस्सा उज्झायन्ति खिय्यन्ति विपाचेन्ति – "कथं हि नाम समणा सक्यपुत्तिया सामं सुत्तं विञ्ञापेत्वा तन्तवायेहि चीवरं वायापेस्सन्ती" ति !

अस्सोसुं खो भिक्खू तेसं मनुस्सानं उज्झायन्तानं खिय्यन्तानं विपाचेन्तानं । ये ते भिक्खू अप्पिच्छा ... ते उज्झायन्ति खिय्यन्ति विपाचेन्ति – "कथं हि नाम छब्बग्गिया भिक्खू सामं सुत्तं विञ्ञापेत्वा तन्तवायेहि चीवरं वायापेस्सन्ती" ति ! अथ खो ते भिक्खू छब्बग्गिये भिक्खू

---

१. विस्ससन्तो – सी०, म० । २. बहु सुत्तं – सी०, स्या०, पो० ।

अनेकपरियायेन विगरहित्वा भगवतो एतमत्थं आरोचेसुं ।

(२) पञ्ञत्ति

अथ खो भगवा एतस्मिं निदाने एतस्मिं पकरणे भिक्खुसङ्घं सन्निपातापेत्वा छब्बग्गिये भिक्खू पटिपुच्छि – "सच्चं किर तुम्हे, भिक्खवे, सामं सुत्तं विञ्ञापेत्वा तन्तवायेहि चीवरं वायापेथा" ति ? "सच्चं, भगवा" ति । विगरहि बुद्धो भगवा ... पे० ... कथं हि नाम तुम्हे, मोघपुरिसा, सामं सुत्तं विञ्ञापेत्वा तन्तवायेहि चीवरं वायापेस्सथ ! नेतं, मोघपुरिसा, अप्पसन्नानं वा पसादाय ... पे० ... एवं च पन, भिक्खवे, इमं सिक्खापदं उद्दिसेय्याथ –

१७९. **"यो पन भिक्खु सामं सुत्तं विञ्ञापेत्वा तन्तवायेहि चीवरं वायापेय्य, निस्सग्गियं पाचित्तियं"** ति ।

(३) विभङ्गो

१८०. **यो पना** ति यो यादिसो ... पे०... **भिक्खू** ति ... पे० ... अयं इमस्मिं अत्थे अधिप्पेतो भिक्खू ति ।

सामं ति सयं विञ्ञापेत्वा ।

सुत्तं नाम छ सुत्तानि – खोमं कप्पासिकं कोसेय्यं कम्बलं साणं भङ्गं ।

तन्तवायेही ति पेसकारेहि[1] वायापेति, पयोगे[2] पयोगे[2] दुक्कटं । पटिलाभेन निस्सग्गियं होति । निस्सज्जितब्बं सङ्घस्स वा गणस्स वा पुग्गलस्स वा । एवं च पन, भिक्खवे, निस्सज्जितब्बं ... पे० ... इदं मे, भन्ते, चीवरं सामं सुत्तं विञ्ञापेत्वा तन्तवायेहि वायापितं निस्सग्गियं । इमाहं सङ्घस्स निस्सज्जामी ति ... पे० ... ददेय्या ति ... पे० ... ददेय्युं ति ... पे० ... आयस्मतो दम्मी ति । B. 370 R. 257

१८१. वायापिते वायापितसञ्ञी, निस्सग्गियं पाचित्तियं । वायापिते वेमतिको, निस्सग्गियं पाचित्तियं । वायापिते अवायापितसञ्ञी, निस्सग्गियं पाचित्तियं ।

अवायापिते वायापितसञ्ञी, आपत्ति दुक्कटस्स । अवायापिते वेमतिको, आपत्ति दुक्कटस्स । अवायापिते अवायापितसञ्ञी, अनापत्ति ।

१८२. अनापत्ति – चीवरं सिब्बेतुं, आयोगे, कायबन्धने, अंसबन्धके, पत्तत्थविकाय, परिस्सावने, ञातकानं, पवारितानं, अञ्ञस्सत्थाय, अत्तनो धनेन, उम्मत्तकस्स, आदिकम्मिकस्सा ति ।

---o---

१. पेसकारकेहि – स्या० । २-२. पयोगे – सी०, स्या०, रो० ।

§ २७. सत्तवीसतिमनिस्सग्गियं

(चीवरविनये विकप्पापज्जने)

(१) उपनन्दभिक्खुतन्तवायवत्थु

१८३. तेन समयेन बुद्धो भगवा सावत्थियं विहरति जेतवने अनाथपिण्डिकस्स आरामे । तेन खो पन समयेन अञ्ञतरो पुरिसो पवासं गच्छन्तो पजापतिं एतदवोच – "सुत्तं धारयित्वा अमुकस्स तन्तवायस्स देहि, चीवरं वायापेत्वा निक्खिप[1], आगतो अय्यं उपनन्दं चीवरेन अच्छादेस्सामी" ति । अस्सोसि खो अञ्ञतरो पिण्डचारिको भिक्खु तस्स पुरिसस्स इमं वाचं भासमानस्स । अथ खो सो भिक्खु येनायस्मा उपनन्दो सक्यपुत्तो तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा आयस्मन्तं उपनन्दं सक्यपुत्तं एतदवोच – "महापुञ्ञोसि त्वं, आवुसो उपनन्द, अमुकस्मिं ओकासे अञ्ञतरो पुरिसो पवासं गच्छन्तो पजापतिं एतदवोच – "सुत्तं धारित्वा अमुकस्स तन्तवायस्स देहि, चीवरं वायापेत्वा निक्खिप, आगतो अय्यं उपनन्दं चीवरेन अच्छादेस्सामी" ति । "अत्थावुसो, मं सो उपट्ठाको" ति । सो पि खो तन्तवायो आयस्मतो उपनन्दस्स सक्यपुत्तस्स उपट्ठाको होति । अथ खो आयस्मा उपनन्दो सक्यपुत्तो येन सो तन्तवायो तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा तं तन्तवायं एतदवोच – "इदं खो, आवुसो, चीवरं मं उद्दिस्स वियति[2]; आयतं च करोहि वित्थतं च । अप्पितं च सुवीतं च सुप्पवायितं च सुविलेखितं च सुवितच्छितं च करोही" ति । "एते खो मे, भन्ते, सुत्तं धारयित्वा अदंसु; इमिना सुत्तेन चीवरं विनाही" ति । "न, भन्ते, सक्का आयतं वा वित्थतं वा अप्पितं वा कातुं । सक्का च खो, भन्ते, सुवीतं च सुप्पवायितं च सुविलेखितं च सुवितच्छितं च कातुं" ति । "इङ्घ त्वं, आवुसो, आयतं च करोहि वित्थतं च अप्पितं च । न तेन सुत्तेन पटिबद्धं भविस्सती" ति ।

B. 371

R. 258

अथ खो सो तन्तवायो यथाभतं सुत्तं तन्तं उपनेत्वा येन सा इत्थी[3] तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा तं इत्थिं एतदवोच – "सुत्तेन, अय्ये, अत्थो" ति । "ननु त्वं अय्यो[4] मया वुत्तो – 'इमिना सुत्तेन चीवरं विनाही'" ति । "सच्चाहं, अय्ये, तया वुत्तो – 'इमिना सुत्तेन चीवरं विनाही' ति । अपि च, मं अय्यो उपनन्दो एवमाह – 'इङ्घ त्वं, आवुसो, आयतं च करोहि वित्थतं च अप्पितं च, न तेन सुत्तेन पटिबद्धं भविस्सती'" ति ।

---

१. निक्खिपाहि – स्या० । २. वीयति – स्या० । ३. इत्थि – रो० । ४. अय्य – स्या० ।

अथ खो सा इत्थी यत्तकं येव सुत्तं पठमं अदासि तत्तकं पच्छा अदासि। अस्सोसि खो आयस्मा उपनन्दो सक्यपुत्तो – "सो किर पुरिसो पवासतो आगतो" ति। अथ खो आयस्मा उपनन्दो सक्यपुत्तो येन तस्स पुरिसस्स निवेसनं तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा पञ्ञत्ते आसने निसीदि। अथ खो सो पुरिसो येनायस्मा उपनन्दो सक्यपुत्तो तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा आयस्मन्तं उपनन्दं सक्यपुत्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि। एकमन्तं निसिन्नो खो सो पुरिसो पजापतिं एतदवोच – "वीतं[1] तं[2] चीवरं" ति? "आमाय्य, वीतं तं चीवरं" ति। "आहर, अय्यं उपनन्दं चीवरेन अच्छादेस्सामी" ति। अथ खो सा इत्थी तं चीवरं नीहरित्वा सामिकस्स दत्वा एतमत्थं आरोचेसि। अथ खो सो पुरिसो आयस्मतो उपनन्दस्स सक्यपुत्तस्स चीवरं दत्वा उज्झायति खिय्यति विपाचेति – "महिच्छा इमे समणा सक्यपुत्तिया असन्तुट्ठा। नयिमे सुकरा चीवरेन अच्छादेतुं। कथं हि नाम अय्यो उपनन्दो मया पुब्बे अप्पवारितो तन्तवाये[3] उपसङ्कमित्वा चीवरे विकप्पं आपज्जिस्सती" ति। B. 372

अस्सोसुं खो भिक्खू तस्स पुरिसस्स उज्झायन्तस्स खिय्यन्तस्स विपाचेन्तस्स। ये ते भिक्खू अप्पिच्छा ... ते उज्झायन्ति खिय्यन्ति विपाचेन्ति – "कथं हि नाम आयस्मा उपनन्दो सक्यपुत्तो पुब्बे अप्पवारितो गहपतिकस्स तन्तवाये उपसङ्कमित्वा चीवरे विकप्पं आपज्जिस्सती" ति! अथ खो ते भिक्खू आयस्मन्तं उपनन्दं सक्यपुत्तं अनेकपरियायेन विगरहित्वा भगवतो एतमत्थं आरोचेसुं।

(२) पञ्ञत्ति

अथ खो भगवा एतस्मिं निदाने एतस्मिं पकरणे भिक्खुसङ्घं सन्निपातापेत्वा आयस्मन्तं उपनन्दं सक्यपुत्तं पटिपुच्छि – "सच्चं किर त्वं, उपनन्द, पुब्बे अप्पवारितो गहपतिकस्स तन्तवाये उपसङ्कमित्वा चीवरे विकप्पं आपज्जी[4]" ति? "सच्चं, भगवा" ति। "ञातको ते, उपनन्द, अञ्ञातको" ति? "अञ्ञातको, भगवा" ति। "अञ्ञातको, मोघपुरिस, अञ्ञातकस्स न जानाति पतिरूपं[5] वा अप्पतिरूपं वा सन्तं वा असन्तं वा। तत्थ नाम त्वं, मोघपुरिस, पुब्बे अप्पवारितो अञ्ञातकस्स गहपतिकस्स तन्तवाये उपसङ्कमित्वा चीवरे विकप्पं आपज्जिस्ससि! नेतं, मोघपुरिस, R. 259

---

१. वायापितं – सी०, स्या०। २. स्या० पोत्थके नत्थि। ३. गहपतिकस्स तन्तवाये – सी०, रो०। ४. आपज्जसी – स्या०। ५. पटिरूपं – स्या०।

अप्पसन्नानं वा पसादाय ... पे० ... एवं च पन, भिक्खवे, इमं सिक्खापदं उद्दिसेय्याथ –

१८४. "भिक्खुं पनेव उद्दिस्स अञ्ञातको गहपति वा गहपतानी वा तन्तवायेहि चीवरं वायापेय्य, तत्र चे सो भिक्खु पुब्बे अप्पवारितो तन्तवाये उपसङ्कमित्वा चीवरे विकप्पं आपज्जेय्य – 'इदं खो, आवुसो, चीवरं मं उद्दिस्स विय्यति[1]। आयतं च करोथ वित्थतं च। अप्पितं च सुवीतं च सुप्पवायितं च सुविलेखितं च सुवितच्छितं च करोथ। अप्पेव नाम मयं पि आयस्मन्तानं किञ्चिमत्तं अनुपदज्जेय्यामा' ति। एवं च सो भिक्खु वत्वा किञ्चिमत्तं अनुपदज्जेय्य अन्तमसो पिण्डपातमत्तं पि, निस्सग्गियं पाचित्तियं" ति।

(३) विभङ्गो

१८५. **भिक्खुं पनेव उद्दिस्सा** ति भिक्खुस्सत्थाय भिक्खुं आरम्मणं करित्वा भिक्खुं अच्छादेतुकामो।

अञ्ञातको नाम मातितो वा पितितो वा याव सत्तमा पितामहयुगा असम्बद्धो।

गहपति नाम यो कोचि अगारं अज्झावसति। B. 373

गहपतानी नाम या काचि अगारं अज्झावसति।

तन्तवायेही ति पेसकारेहि।

चीवरं नाम छन्नं चीवरानं अञ्ञतरं विकप्पनुपगं चीवरं पच्छिमं।

वायापेय्या ति विनापेति।

तत्र चे सो भिक्खू ति यं भिक्खुं उद्दिस्स चीवरं विय्यति सो भिक्खु।

पुब्बे अप्पवारितो ति पुब्बे अवुत्तो होति – "कीदिसेन ते, भन्ते, चीवरेन अत्थो, कीदिसं ते चीवरं वायापेमी" ति?

तन्तवाये उपसङ्कमित्वा ति घरं गन्त्वा यत्थ कत्थचि उपसङ्कमित्वा।

चीवरे विकप्पं आपज्जेय्या ति – "इदं खो, आवुसो, चीवरं मं उद्दिस्स विय्यति, आयतं च करोथ वित्थतं च। अप्पितं च सुवीतं च सुप्पवायितं च सुविलेखितं च सुवितच्छितं च करोथ। अप्पेव नाम मयं पि आयस्मन्तानं किञ्चिमत्तं अनुपदज्जेय्यामा" ति।

एवं च सो भिक्खु वत्वा किञ्चिमत्तं अनुपदज्जेय्य अन्तमसो

---

१. वीयति – स्या०।

पिण्डपातमत्तं पी ति । **पिण्डपातो** नाम यागु पि भत्तं पि खादनीयं[1] पि चुण्ण- R. 260
पिण्डो पि दन्तकट्ठं पि दसिकसुत्तं पि, अन्तमसो धम्मं पि भणति ।

तस्स वचनेन आयतं वा वित्थतं वा अप्पितं वा करोति, पयोगे दुक्कटं । पटिलाभेन निस्सग्गियं होति । निस्सज्जितब्बं सङ्घस्स वा गणस्स वा पुग्गलस्स वा । एवं च पन, भिक्खवे, निस्सज्जितब्बं ... पे० ... इदं मे, भन्ते, चीवरं पुब्बे अप्पवारितो अञ्ञातकस्स गहपतिकस्स तन्तवाये उपसङ्कमित्वा चीवरे विकप्पं आपन्नं निस्सग्गियं । इमाहं सङ्घस्स निस्सज्जामी ति ... पे० ... ददेय्या ति ... पे० ... ददेय्युं ति ... पे० ... आयस्मतो दम्मी ति ।

१८६. अञ्ञातके अञ्ञातकसञ्ञी पुब्बे अप्पवारितो गहपतिकस्स तन्तवाये उपसङ्कमित्वा चीवरे विकप्पं आपज्जति, निस्सग्गियं पाचित्तियं । अञ्ञातके वेमतिको पुब्बे अप्पवारितो गहपतिकस्स तन्तवाये उपसङ्कमित्वा चीवरे विकप्पं आपज्जति, निस्सग्गियं पाचित्तियं । अञ्ञातके ञातकसञ्ञी पुब्बे अप्पवारितो गहपतिकस्स तन्तवाये उपसङ्कमित्वा चीवरे विकप्पं आपज्जति, निस्सग्गियं पाचित्तियं ।

ञातके अञ्ञातकसञ्ञी, आपत्ति दुक्कटस्स । ञातके वेमतिको, B. 374
आपत्ति दुक्कटस्स । ञातके ञातकसञ्ञी, अनापत्ति ।

१८७. अनापत्ति – ञातकानं, पवारितानं, अञ्ञस्सत्थाय, अत्तनो धनेन, महग्घं वायापेतुकामस्स अप्पग्घं वायापेति, उम्मत्तकस्स, आदिकम्मिकस्सा ति ।

—०—

§ २८. अट्ठवीसतिमनिस्सग्गियं
(अञ्ञेकचीवरनिक्खिपने)

(१) सेनाय गन्तुकाममहामच्चवत्थु

१८८. तेन समयेन बुद्धो भगवा सावत्थियं विहरति जेतवने अनाथपिण्डिकस्स आरामे । तेन खो पन समयेन अञ्ञतरो महामत्तो पवासं गच्छन्तो भिक्खूनं सन्तिके दूतं पाहेसि – "आगच्छन्तु भदन्ता[2] वस्सावासिकं दस्सामी" ति । भिक्खू – 'वस्संवुट्ठानं[3] भगवता वस्सावासिकं अनुञ्ञातं' ति, कुक्कुच्चायन्ता नागमंसु । अथ खो सो महामत्तो उज्झायति खिय्यति विपाचेति – "कथं हि नाम भदन्ता मया दूते पहिते नागच्छिस्सन्ति ! अहं हि सेनाय गच्छामि । दुज्जानं जीवितं दुज्जानं मरणं" ति ।

१. खादनियं – रो० । २. भद्दन्ता – स्या०, रो० । ३. वस्सं वुत्थानं – सी०, स्या०, रो० ।

अस्सोसुं खो भिक्खू तस्स महामत्तस्स उज्झायन्तस्स खिय्यन्तस्स विपाचेन्तस्स । अथ खो ते भिक्खू भगवतो एतमत्थं आरोचेसुं । अथ खो भगवा एतस्मिं निदाने एतस्मिं पकरणे धम्मिं कथं कत्वा भिक्खू आमन्तेसि – "अनुजानामि, भिक्खवे, अच्चेकचीवरं पटिग्गहेत्वा निक्खिपितुं" ति ।

१८९. तेन खो पन समयेन भिक्खू – "भगवता अनुञ्ञातं
R. 261 अच्चेकचीवरं पटिग्गहेत्वा निक्खिपितुं" ति, अच्चेकचीवरानि[1] पटिग्गहेत्वा चीवरकालसमयं अतिक्कामेन्ति । तानि चीवरानि चीवरवंसे भण्डिकाबद्धानि तिट्ठन्ति । अद्दसा[2] खो आयस्मा आनन्दो सेनासनचारिकं आहिण्डन्तो तानि चीवरानि चीवरवंसे भण्डिकाबद्धानि । तिट्ठन्ते[3] दिस्वा[4] भिक्खू एतदवोच[5] – "कस्सिमानि, आवुसो, चीवरानि चीवरवंसे भण्डिकाबद्धानि तिट्ठन्ती" ति ? "अम्हाकं, आवुसो, अच्चेकचीवरानी" ति । "कीवचिरं पनावुसो, इमानि चीवरानि निक्खित्तानी" ति ?
B. 375 अथ खो ते भिक्खू आयस्मतो आनन्दस्स यथानिक्खित्तं आरोचेसुं। आयस्मा आनन्दो उज्झायति खिय्यति विपाचेति – "कथं हि नाम भिक्खू अच्चेकचीवरं[6] पटिग्गहेत्वा चीवरकालसमयं अतिक्कामेस्सन्ती" ति ! अथ खो आयस्मा आनन्दो ते भिक्खू अनेकपरियायेन विगरहित्वा भगवतो एतमत्थं आरोचेसि ।

(२) पञ्ञत्ति

अथ खो भगवा एतस्मिं निदाने एतस्मिं पकरणे भिक्खुसङ्घं सन्निपातापेत्वा भिक्खू पटिपुच्छि – "सच्चं किर, भिक्खवे, भिक्खू अच्चेकचीवरं पटिग्गहेत्वा चीवरकालसमयं अतिक्कामेन्ती" ति ? "सच्चं, भगवा" ति । विगरहि बुद्धो भगवा ... पे० ... कथं हि नाम ते, भिक्खवे, मोघपुरिसा अच्चेकचीवरं पटिग्गहेत्वा चीवरकालसमयं अतिक्कामेस्सन्ति ! नेतं, भिक्खवे, अप्पसन्नानं वा पसादाय ... पे० ... एवं च पन, भिक्खवे, इमं सिक्खापदं उद्दिसेय्याथ–

१९०. **"दसाहानागतं कत्तिकतेमासिकपुण्णमं[7] भिक्खुनो पनेव अच्चेकचीवरं उप्पज्जेय्य, अच्चेकं मञ्ञमानेन भिक्खुना पटिग्गहेतब्बं, पटिग्गहेत्वा याव चीवरकालसमयं निक्खिपितब्बं । ततो चे उत्तरि[8]**

---

१. ते अच्चेकचीवरानि – रो०; ते अच्चेकचीवरं – स्या० । २. अद्दस – म० । ३. ठितानि – स्या० । ४. दिस्वान – स्या० । ५. भिक्खू आमन्तेसि – स्या० । ६. अच्चेकचीवरानि – स्या० । ७. कत्तिकतेमासपुण्णमं – रो० । ८. उत्तरिं – सी०, स्या०, रो० ।

निक्खिपेय्य, निस्सग्गियं पाचित्तियं" ति ।

(३) विभङ्गे

१९१. **दसाहानागतं** ति दसाहानागताय पवारणाय ।

कत्तिकतेमासिकपुण्णमं ति पवारणा कत्तिका वुच्चति ।

अच्चेकचीवरं नाम सेनाय वा गन्तुकामो होति, पवासं वा गन्तुकामो होति, गिलानो वा होति, गब्भिनी वा होति, पस्सद्धस्स वा सद्धा उप्पन्ना होति, अप्पसन्नस्स वा पसादो उप्पन्नो होति, सो चे भिक्खूनं सन्तिके दूतं पहिणेय्य – "आगच्छन्तु भदन्ता वस्सावासिकं दस्सामी" ति, एतं अच्चेकचीवरं नाम ।

अच्चेकं मञ्ञमानेन भिक्खुना पटिग्गहेतब्बं पटिग्गहेत्वा याव चीवरकालसमयं निक्खिपितब्बं ति सञ्ञाणं[1] कत्वा निक्खिपितब्बं – "इदं अच्चेकचीवरं" ति ।

चीवरकालसमयो नाम अनत्थते कठिने[2] वस्सानस्स पच्छिमो मासो, अत्थते कठिने पञ्चमासा ।

ततो चे उत्तरि निक्खिपेय्या ति अनत्थते कठिने वस्सानस्स पच्छिमं दिवसं अतिक्कामेति, निस्सग्गियं[3] पाचित्तियं[3] । अत्थते कठिने कठिनुद्धार- R. 262 दिवसं अतिक्कामेति, निस्सग्गियं होति । निस्सज्जितब्बं सङ्घस्स वा गणस्स वा पुग्गलस्स वा । एवं च पन, भिक्खवे, निस्सज्जितब्बं ... पे० ... इदं मे, भन्ते, अच्चेकचीवरं चीवरकालसमयं अतिक्कामितं निस्सग्गियं । इमाहं सङ्घस्स निस्सज्जामी ति ... पे० ... ददेय्या ति ... पे० ... ददेय्युं ति... पे० ... आयस्मतो दम्मी ति । B. 376

१९२. **अच्चेकचीवरे अच्चेकचीवरसञ्ञी चीवरकालसमयं अतिक्कामेति, निस्सग्गियं पाचित्तियं । अच्चेकचीवरे वेमतिको चीवरकालसमयं अतिक्कामेति, निस्सग्गियं पाचित्तियं । अच्चेकचीवरे अनच्चेकचीवरसञ्ञी चीवरकालसमयं अतिक्कामेति, निस्सग्गियं पाचित्तियं । अनधिट्ठिते अधिट्ठितसञ्ञी ... पे० ... अविकप्पिते विकप्पितसञ्ञी ... अविस्सज्जिते विस्सज्जितसञ्ञी ... अनट्ठे नट्ठसञ्ञी ... अविनट्ठे विनट्ठसञ्ञी ... अदड्ढे दड्ढसञ्ञी ... अविलुत्ते विलुत्तसञ्ञी चीवरकालसमयं अतिक्कामेति, निस्सग्गियं पाचित्तियं ।**

निस्सग्गियं चीवरं अनिस्सज्जित्वा परिभुञ्जति, आपत्ति दुक्कटस्स ।

१. सञ्ञानं – सी० । २. कथिने – म० । ३-३. निस्सग्गियं होति – स्या० ।

अनच्चेकचीवरे अच्चेकचीवरसञ्ञी, आपत्ति दुक्कटस्स । अनच्चेकचीवरे वेमतिको, आपत्ति दुक्कटस्स । अनच्चेकचीवरे अनच्चेकचीवरसञ्ञी, अनापत्ति ।

१९३. अनापत्ति – अन्तोसमये[1] अधिट्ठेति, विकप्पेति, विस्सज्जेति, नस्सति, विनस्सति, डय्हति[2], अच्छिन्दित्वा गण्हन्ति,[3] विस्सासं गण्हन्ति, उम्मत्तकस्स, आदिकम्मिकस्सा ति ।

---

§ २९. एकूनतिंसतिमनिस्सग्गियं
(अन्तरघरे चीवरनिक्खिपने)

(१) आरञ्ञकभिक्खुवत्थु

१९४. तेन समयेन बुद्धो भगवा सावत्थियं विहरति जेतवने अनाथपिण्डिकस्स आरामे । तेन खो पन समयेन भिक्खू वुत्थवस्सा[4] आरञ्ञकेसु सेनासनेसु विहरन्ति । कत्तिकचोरका भिक्खू – "लद्धलाभा" ति परिपातेन्ति । भगवतो एतमत्थं आरोचेसुं । अथ खो भगवा एतस्मिं निदाने एतस्मिं पकरणे धम्मिं कथं कत्वा भिक्खू आमन्तेसि – "अनुजानामि, भिक्खवे, आरञ्ञकेसु सेनासनेसु विहरन्तेन तिण्णं[5] चीवरानं अञ्ञतरं चीवरं अन्तरघरे निक्खिपितुं" ति ।

B. 377
R. 63 तेन खो पन समयेन भिक्खू – "भगवता अनुञ्ञातं आरञ्ञकेसु सेनासनेसु विहरन्तेन तिण्णं चीवरानं अञ्ञतरं चीवरं अन्तरघरे निक्खिपितुं" ति तिण्णं[6] चीवरानं अञ्ञतरं चीवरं अन्तरघरे निक्खिपित्वा अतिरेकछारत्तं विप्पवसन्ति । तानि चीवरानि नस्सन्ति पि विनस्सन्ति पि डय्हन्ति पि उन्दूरेहि[7] पि खज्जन्ति । भिक्खू दुच्चोळा[8] होन्ति लूखचीवरा । भिक्खू एवमाहंसु – "किस्स तुम्हे, आवुसो, दुच्चोळा लूखचीवरा" ति ? अथ खो ते भिक्खू भिक्खूनं एतमत्थं आरोचेसुं । ये ते भिक्खू अप्पिच्छा ... ते उज्झायन्ति खिय्यन्ति विपाचेन्ति – "कथं हि नाम भिक्खू तिण्णं चीवरानं अञ्ञतरं चीवरं अन्तरघरे निक्खिपित्वा अतिरेकछारत्तं विप्पवसिस्सन्ती" ति !

---

१. अन्तोसमयं – सी०, स्या०, रो० । २. दय्हति – स्या० । ३. गण्हाति – स्या० । ४. वुट्ठवस्सा – म० । ५. तिन्नं – सी० । ६. ते तिण्णं – स्या०, रो० । ७. उन्दुरेहि – रो० । ८. दुच्चोला – सी०, स्या०, रो० ।

(२) पञ्ञत्ति

अथ खो ते भिक्खू ते अनेकपरियायेन विगरहित्वा भगवतो एतमत्थं आरोचेसुं ... पे० ... सच्चं किर, भिक्खवे, भिक्खू तिण्णं चीवरानं अञ्ञतरं चीवरं अन्तरघरे निक्खिपित्वा अतिरेकछारत्तं विप्पवसन्ती ति ? "सच्चं, भगवा" ति । विगरहि बुद्धो भगवा ... पे० ... कथं हि नाम ते, भिक्खवे, मोघपुरिसा तिण्णं चीवरानं अञ्ञतरं चीवरं अन्तरघरे निक्खिपित्वा अतिरेकछारत्तं विप्पवसिस्सन्ति ! नेतं, भिक्खवे, अप्पसन्नानं वा पसादाय ... पे० ... एवं च पन, भिक्खवे, इमं सिक्खापदं उद्दिसेय्याथ –

१९५. **"उपवस्सं खो पन कत्तिकपुण्णमं यानि खो पन तानि आरञ्ञकानि सेनासनानि सासङ्कसम्मतानि सप्पटिभयानि तथारूपेसु भिक्खु सेनासनेसु विहरन्तो आकङ्खमानो तिण्णं चीवरानं अञ्ञतरं चीवरं अन्तरघरे निक्खिपेय्य, सिया च तस्स भिक्खुनो कोचिदेव पच्चयो तेन चीवरेन विप्पवासाय । छारत्तपरमं तेन भिक्खुना तेन चीवरेन विप्पवसितब्बं । ततो चे उत्तरि[1] विप्पवसेय्य, अञ्ञत्र भिक्खुसम्मुतिया[2], निस्सग्गियं पाचित्तियं"** ति ।

(३) विभङ्गो

१९६. **उपवस्सं खो पना** ति वुट्ठवस्सानं ।

कत्तिकपुण्णमं ति कत्तिकचातुमासिनी वुच्चति ।

यानि खो पन तानि आरञ्ञकानि सेनासनानी ति आरञ्ञकं नाम सेनासनं पञ्चधनुसतिकं पच्छिमं ।

सासङ्कं नाम आरामे आरामूपचारे चोरानं निविट्ठोकासो दिस्सति, भुत्तोकासो दिस्सति[3], ठितोकासो दिस्सति, निसिन्नोकासो दिस्सति, निपन्नोकासो दिस्सति ।

सप्पटिभयं नाम आरामे आरामूपचारे चोरेहि मनुस्सा हता दिस्सन्ति, विलुत्ता दिस्सन्ति, आकोटिता दिस्सन्ति । B. 378

तथारूपेसु भिक्खु सेनासनेसु विहरन्तो ति एवरूपेसु भिक्खु सेनासनेसु विहरन्तो ।

आकङ्खमानो ति इच्छमानो । R. 264

---

१. उत्तरिं – सी०, स्या०, रो० । २. भिक्खुसम्मतिया – स्या० । ३. रो० पोत्थके नत्थि ।

तिण्णं चीवरानं अञ्ञतरं चीवरं ति सङ्घाटिं वा उत्तरासङ्गं वा अन्तरवासकं वा ।

अन्तरघरे निक्खिपेय्या ति समन्ता[1] गोचरगामे निक्खिपेय्य ।

सिया च तस्स भिक्खुनो कोचिदेव पच्चयो तेन चीवरेन विप्पवासाया ति सिया पच्चयो सिया करणीयं ।

छारत्तपरमं तेन भिक्खुना तेन चीवरेन विप्पवसितब्बं ति छारत्तपरमता विप्पवसितब्बं ।

अञ्ञत्र भिक्खुसम्मुतिया ति ठपेत्वा भिक्खुसम्मुतिं ।

ततो चे उत्तरि विप्पवसेय्या ति सत्तमे अरुणुग्गमने निस्सग्गियं होति । निस्सज्जितब्बं सङ्घस्स वा गणस्स वा पुग्गलस्स वा । एवं च पन, भिक्खवे, निस्सज्जितब्बं । "इदं मे, भन्ते, चीवरं अतिरेकछारत्तं विप्पवुट्ठं[2], अञ्ञत्र भिक्खुसम्मुतिया, निस्सग्गियं । इमाहं सङ्घस्स निस्सज्जामी" ति ... पे० ... ददेय्या ति ... पे० ... ददेय्युं ति ... पे० ... आयस्मतो दम्मी ति ।

१६७. अतिरेकछारत्ते अतिरेकसञ्ञी विप्पवसति, अञ्ञत्र भिक्खुसम्मुतिया, निस्सग्गियं पाचित्तियं । अतिरेकछारत्ते वेमतिको विप्पवसति, अञ्ञत्र भिक्खुसम्मुतिया, निस्सग्गियं पाचित्तियं । अतिरेकछारत्ते ऊनकसञ्ञी विप्पवसति, अञ्ञत्र भिक्खुसम्मुतिया, निस्सग्गियं पाचित्तियं । अप्पच्चुद्धटे पच्चुद्धटसञ्ञी ... पे० ... अविस्सज्जिते विस्सज्जितसञ्ञी ... अनट्ठे नट्ठसञ्ञी ... अविनट्ठे विनट्ठसञ्ञी ... अदड्ढे दड्ढसञ्ञी ... अविलुत्ते विलुत्तसञ्ञी विप्पवसति, अञ्ञत्र भिक्खुसम्मुतिया, निस्सग्गियं पाचित्तियं ।

निस्सग्गियं चीवरं अनिस्सज्जित्वा परिभुञ्जति, आपत्ति दुक्कटस्स । ऊनकछारत्ते अतिरेकसञ्ञी, आपत्ति दुक्कटस्स । ऊनकछारत्ते वेमतिको, आपत्ति दुक्कटस्स । ऊनकछारत्ते ऊनकसञ्ञी, अनापत्ति ।

B. 379

१६८. अनापत्ति – छारत्तं विप्पवसति, ऊनकछारत्तं विप्पवसति, छारत्तं विप्पवसित्वा पुन गामसीमं ओक्कमित्वा वसित्वा पक्कमति, अन्तो छारत्तं पच्चुद्धरति, विस्सज्जेति, नस्सति, विनस्सति, डय्हति, अच्छिन्दित्वा गण्हन्ति, विस्सासं गण्हन्ति, भिक्खुसम्मुतिया, उम्मत्तकस्स, आदिकम्मिकस्सा ति ।

———०———

१. सामन्ता – रो० । २. विप्पवुत्थं – सी०, स्या०, रो० ।

§ ३०. तिंसतिमनिस्सग्गियं
(सङ्घिकलाभं अत्तनो परिणामने)

(१) छब्बग्गियभिक्खुवत्थु

१९९. तेन समयेन बुद्धो भगवा सावत्थियं विहरति जेतवने R. 265
अनाथपिण्डिकस्स आरामे। तेन खो पन समयेन सावत्थियं अञ्ञतरस्स पूगस्स सङ्घस्स सचीवरभत्तं[1] पटियत्तं होति – "भोजेत्वा चीवरेन अच्छादेस्सामा" ति। अथ खो छब्बग्गिया भिक्खू येन सो पूगो तेनुपसङ्कमिंसु; उपसङ्कमित्वा तं पूगं एतदवोचुं – "देथावुसो, अम्हाकं इमानि चीवरानी" ति। "न मयं, भन्ते, दस्साम। अम्हाकं सङ्घस्स अनुवस्सं सचीवरभिक्खा पञ्ञत्ता" ति। "बहू, आवुसो, सङ्घस्स दायका, बहू सङ्घस्स भत्ता[2]। मयं तुम्हे निस्साय तुम्हे सम्पस्सन्ता इध विहराम। तुम्हे चे अम्हाकं न दस्सथ, अथ को चरहि अम्हाकं दस्सति? देथावुसो, अम्हाकं इमानि चीवरानी" ति। अथ खो सो पूगो छब्बग्गियेहि भिक्खूहि निप्पीळियमानो यथापटियत्तं चीवरं छब्बग्गियानं भिक्खूनं दत्वा सङ्घं भत्तेन परिविसि। ये ते भिक्खू जानन्ति सङ्घस्स सचीवरभत्तं पटियत्तं, न च जानन्ति छब्बग्गियानं भिक्खूनं दिन्नं ति, ते एवमाहंसु – "ओणोजेथावुसो, सङ्घस्स चीवरं" ति। "नत्थि, भन्ते। यथापटियत्तं चीवरं अय्या छब्बग्गिया अत्तनो परिणामेसुं" ति। ये ते भिक्खू अप्पिच्छा ... ते उज्झायन्ति खिय्यन्ति विपाचेन्ति – "कथं हि नाम छब्बग्गिया भिक्खू जानं सङ्घिकं लाभं परिणतं अत्तनो परिणामेस्सन्ती" ति! अथ खो ते भिक्खू छब्बग्गिये भिक्खू अनेकपरियायेन विगरहित्वा भगवतो एतमत्थं आरोचेसुं।

(२) पञ्ञत्ति

अथ खो भगवा एतस्मिं निदाने एतस्मिं पकरणे भिक्खुसङ्घं सन्निपातापेत्वा छब्बग्गिये भिक्खू पटिपुच्छि – "सच्चं किर तुम्हे, भिक्खवे, जानं सङ्घिकं लाभं परिणतं अत्तनो परिणामेथा" ति? "सच्चं, भगवा" ति। विगरहि बुद्धो भगवा ... पे० ... कथं हि नाम तुम्हे, मोघपुरिसा, जानं सङ्घिकं लाभं परिणतं अत्तनो परिणामेस्सथ! नेतं, मोघपुरिसा, B. 330
अप्पसन्नानं वा पसादाय ... पे० ... एवं च पन, भिक्खवे, इमं सिक्खापदं उद्दिसेय्याथ –

---

१. चीवरभत्तं – रो०। २. भद्दा – सी०।

२००. "यो पन भिक्खु जानं सङ्घिकं लाभं परिणतं अत्तनो परिणामेय्य, निस्सग्गियं पाचित्तियं" ति ।

(३) विभङ्गो

२०१. **यो पना** ति यो यादिसो ... पे० ... **भिक्खू** ति ... पे० ... अय इमस्मिं अत्थे अधिप्पेतो भिक्खू ति ।

जानाति नाम सामं वा जानाति अञ्ञे वा तस्स आरोचेन्ति सो वा आरोचेति ।

R 266 **सङ्घिकं** नाम सङ्घस्स दिन्नं होति परिच्चत्तं ।

लाभो नाम चीवरपिण्डपातसेनासनगिलानप्पच्चयभेसज्जपरिक्खारा । अन्तमसो चुण्णपिण्डो पि, दन्तकट्ठं पि, दसिकसुत्तं पि ।

परिणतं नाम दस्साम करिस्सामा ति वाचा भिन्ना होति ।

अत्तनो परिणामेति, पयोगे दुक्कटं । पटिलाभेन निस्सग्गियं होति । निस्सज्जितब्बं सङ्घस्स वा गणस्स वा पुग्गलस्स वा । एवं च पन, भिक्खवे, निस्सज्जितब्बं ... पे० ... इदं मे, भन्ते, जानं सङ्घिकं लाभं परिणतं अत्तनो परिणामितं निस्सग्गियं । इमाहं सङ्घस्स निस्सज्जामी ति ... पे०... ददेय्या ति ... पे० ... ददेय्युं ति ... पे० ... आयस्मतो दम्मी ति ।

२०२. परिणते परिणतसञ्ञी अत्तनो परिणामेति, निस्सग्गियं पाचित्तियं ।

परिणते वेमतिको अत्तनो परिणामेति, आपत्ति दुक्कटस्स[1] । परिणते अपरिणतसञ्ञी अत्तनो परिणामेति, अनापत्ति[2] । सङ्घस्स परिणतं अञ्ञसङ्घस्स वा चेतियस्स वा परिणामेति, आपत्ति दुक्कटस्स । चेतियस्स परिणतं अञ्ञचेतियस्स वा सङ्घस्स वा पुग्गलस्स वा परिणामेति, आपत्ति दुक्कटस्स । पुग्गलस्स परिणतं अञ्ञपुग्गलस्स वा सङ्घस्स वा चेतियस्स वा परिणामेति, आपत्ति दुक्कटस्स । अपरिणते परिणतसञ्ञी, आपत्ति दुक्कटस्स । अपरिणते वेमतिको, आपत्ति दुक्कटस्स । अपरिणते अपरिणतसञ्ञी, अनापत्ति ।

B. 381 २०३. अनापत्ति कत्थ देमा ति पुच्छियमानो[3] यत्थ तुम्हाकं देय्यधम्मो परिभोगं वा लभेय्य पटिसङ्खारं वा लभेय्य चिरट्ठितिको वा अस्स

---

१. निस्सग्गियं पाचित्तियं – सी०, रो० । २. निस्सग्गियं पाचित्तियं – सी०, रो० ।
३. पुच्छीयमानो – म० ।

यत्थ वा पन तुम्हाकं चित्तं पसीदति तत्थ देथा ति भणति, उम्मत्तकस्स, आदिकम्मिकस्सा ति।

पत्तवग्गो ततियो।

तस्सुद्दानं

द्वे च पत्तानि भेसज्जं, वस्सिका दानपञ्चमं।
सामं वायापनच्चेको[1], सासङ्कं सङ्घिकेन चा ति॥

———o———

२०४. उद्दिट्ठा खो, आयस्मन्तो, तिंस निस्सग्गिया पाचित्तिया धम्मा। तत्थायस्मन्ते पुच्छामि – 'कच्चित्थ परिसुद्धा' ? दुतियं पि पुच्छामि – 'कच्चित्थ परिसुद्धा' ? ततियं पि पुच्छामि – 'कच्चित्थ परिसुद्धा' ? परिसुद्धेत्थायस्मन्तो, तस्मा तुण्ही, एवमेतं धारयामी ति।

निस्सग्गियकण्डं निट्ठितं।
पाराजिकपालि निट्ठिता।

———:o:———

IGNCA RAR
ACC. No. R-387

१. वायापनाच्चेको – स्या०; वायापनञ्चेको – सी०।

अनुक्कमणिका

अ

अकालचीवरं २९६, २९७
अकिरियवादो, भवं गोतमो ४
अकुसलो धम्मो, उच्छिन्नमूलो ५
–तालावत्थुकतो ५
अक्कोसाधिप्पायो २५०
अक्खरिका २७०
अक्खो २७०
अग्गदानं ४९, १८९, १९३, १९४
अग्गाळवं, चेतियं २१५, २१६
अग्गमहेसी, कलिङ्गस्स रञ्ञो १४६
अग्गिसिखूपमो ११३
अङ्गजातं २९९
अचिरवती नदी ७८
अचिरूपसम्पन्नो १९
अच्चेकचीवरसञ्ञी ३६९, ३७०
अच्चेकचीवरं ३६८, ३६९
अच्छरा २१
अच्छिन्नचीवरको ३०८
अच्छिन्नचीवरं ३०७
अजानन्तस्स अनापत्ति ९९
अजिका २५०
अजिकासप्पि ३५७
अजिनक्खिपं ४३
अज्जुको, आयस्मा ८२, ८३
अज्झत्तरूपे मोचेति १५३
अज्झोकासो २९२
अञ्ञभागियं अधिकरणं २५२, २५३
अञ्ञातकसञ्ञी ३१०, ३६७
अञ्ञातको ३०६, ३०७, ३११, ३१४, ३१५, ३३६, ३६५, ३६६
अञ्ञातिकसञ्ञी ३०१, ३०४, ३१०, ३१३, ३१६, ३३७
अञ्ञातिका ३००, ३०४, ३३५
अञ्ञं ब्याकरोति, अधिमानेन ११३, १३८
अट्टको १०१
अट्टो २९२, २९३
अट्ठङ्गिको मग्गो ११६, १२१, १२३, १२४, १२८, १३०, १३१, १३३, १३४
अट्ठपदं २६९
अट्ठिकसङ्खलिका १४३
अतिक्कन्तसञ्ञी २८९, २९८, ३४७, ३४८, ३५७
अतिचारिनी १४६
अतिरेकचीवरं २८७, २८८
–दसाहपरमं २८८, ३४६
अतिरेकछारत्तं ३७१
अतिरेकतियोजनं ३३३
अतिरेकपञ्चमासको ६७
अतिरेकपत्तो ३४५, ३४६
अतिरेकमासको ६६
अत्तभावप्पटिलाभो १४३
अत्तुद्देसो २२०
अत्तुपनायिका ११३, ११४
अत्थपुरेक्खारस्स अनापत्ति १८८
अदासी १९
अदिन्नादानपाराजिकापत्ति २५३
अदेसितवत्थुका कुटी २२३, २२४, २२५, २२९, २३१, २३६
अद्धानमग्गप्पटिपन्नो ३०६
अधम्मकम्मसञ्ञी २६२, २७७
अधिकरणानि, चत्तारि २४५
अधिकरणं, अञ्ञभागियं २५२, २५३
–तब्भागियं २५२, २५३
–भेदनसंवत्तनिकं २६०, २६१
अधिगतसञ्ञी ११३
अधिचित्तसिक्खा ३०
अधिचित्तं ३३५
अधिट्ठितसञ्ञी २९८, ३४०
अधिपञ्ञासिक्खा ३०

अधिपञ्ञं ३३५
अधिसीलसिक्खा ३०
अधिसीलं ३३५
अनतिक्कन्तसञ्ञी २९८
अनत्थतं कठिनं ३६९
अननुञ्ञातो, मातापितूहि १६
अनागामिफलं १२१, १२३, १२४, १२९, १३०, १३१, १३३
अनापत्ति, अजानन्तस्स ९९
–अत्थपुरेक्खारस्स १८८
–अनुसासनिपुरेक्खारस्स १८८
–आदिकम्मिकस्स १८८
–उम्मत्तकस्स १८८
–धम्मपुरेक्खारस्स १८८
–सुपिनन्तेन १६४
अनाथपिण्डिकस्स आरामो, जेतवनं, सावत्थियं, १५०, १७०, १८४, १९०, १९४, २६९, २७१, २७८, २८२, २९०, २९२, २९४, २९५, २९९, ३०५, ३०८, ३१०, ३१३, ३१६, ३२४, ३२६, ३२९, ३३३, ३४०, ३४३, ३४५, ३५३, ३५८, ३६०, ३६४, ३७०, ३७३
अनारम्भा कुटी २२३, २२४, २२५, २२६, २२७, २३५
अनिच्चानुपस्सी ८७
अनिमित्ता समापत्ति ११६, १२०, १२२, १२४, १२७, १३०, १३१, १३२, १३३, १३४
अनिमित्तो विमोक्खो ११५, १२०, १२४, १२६, १३०, १३१, १३२, १३३, १३४
–समाधि ११५, १२०, १२२, १२४, १२६, १३०, १३१, १३२, १३३, १३४,
अनियतो धम्मो २७९, २८२, २८५, २८६
अनीतिका दिसा २४३
अनुधम्मता ३५१
अनुल्लपनाधिप्पायो १३७, १४२
अनुवत्तको भिक्खु २६३, २६४
अनुवस्सं सन्थतं ३२६, ३२७
अनुवादाधिकरणं २५२
अनुसासनिपुरेक्खारस्स अनापत्ति १८८
अनुसासनी ९२, ९६
अन्तरघरं ३७२
अन्तरवासको ७२, ३०२, ३०३, ३७२
अन्तेवासिकवेवचनं ३४
अन्तेवासिको ३०,३३
अन्तोदसाहं ३४८
अन्धवनं ४७, ७९, ३०२
अपगब्भो, भवं गोतमो ५, ६
अपञ्ञत्तं ३३१
अपदं ५८, ६४
अपरिक्कमना कुटी २२३, २२४, २२५, २२६, २२९, २३१, २३५
अपरिक्खित्तो गामो ५७
अपरिणतसञ्ञी ३७४
अपस्सेनं ९२, ९४
अपापुरणं १७०
अप्पणिहिता समापत्ति ११६, १२०, १२२, १२४, १२७, १३०, १३१, १३२, १३३, १३४
अप्पणिहितो विमोक्खो ११५, १२०, १२२, १२४, १२६, १३०, १३१, १३२, १३३, १३४
– समाधि ११५, १२०, १२२, १२४, १२६, १३०, १३१, १३२, १३३, १३४
अप्पतीतो २५२
अप्पिच्छा ३१४
अप्पितं चीवरं ३६४, ३६७
अबन्धनो पत्तो ३५१, ३५२
अबलबलो २७०
अब्बुदं २३
अब्बोहारिका चेतना १५२
अब्बोहारिकं ११३
अब्भाकुटिका, अस्सजिपुनब्बसुका भिक्खू २७०
अब्भुतधम्मं, पालिया अङ्गं १०
अब्भुतमकंसु १९८
अब्भेतब्बो २७७
अभया दिसा २४३
अभिनिप्पीळना १७२
अभिनिग्गण्हना १७२
अमनुस्सित्थी ३७
अमनुस्सो गामो ५६
अमूलको पाराजिको २४५
अम्बचोरको ७४
अयोगुळो ११३

अयोपत्तो ३४६
अय्या अस्सजिपुनब्बसुका, मिहितपुब्बङ्गमा २७०
अरञ्ञं ५७
अरसरूपो, भवं गोतमो ४
अरहत्तं १२१, १२३, १२४, १२५, १२६, १३०, १३१, १३३, १३४
अरहा ३, १३६, १४१, १४२
अरोगनत्ता विसाखा मिगारमाता २७८
अरोगपुत्ता विसाखा मिगारमाता २७८
अलमरियञाणदस्सनं ११३, ११४
अलंकम्मनियं आसनं २७८, २७६, २८०
अविचारं, दुतियं झानं ६
अविज्जण्डकोसो ६
अविज्जासवो ८
अवितक्कं, दुतियं झानं ६
अविनिपातधम्मो १३
अविप्पवाससम्मुति २६१, २६२
असक्यपुत्तियवेवचनं ३४
असक्यपुत्तियो ३१, ३३, ३५
असञ्चिच्च ६८, १८२
असति १८२
असद्धम्मो २५, २८, ३५
असन्तुट्ठो ३६५
असमनुग्गाहीयमानो ११५, २४५
असमनुभासन्तो २७७
असादियन्तो १८२
असिलोमो पुरिसो १४४
असीसकं कबन्धं १४६
असुद्धदिट्ठि २४८
असंवासो ३५
अस्सजिपुनब्बसुका भिक्खू २६६, २७०, २७१, २७२, २७३, २७४
अस्समणवेवचनं ३४
अस्समणो ३१
अस्सवाणिजा, उत्तरापथका ६
अस्सामिको ६

आ

आकड्ढना १७२
आकासं २६६
आकिण्णलोमं १८८
आचरियलेसो २५३
आचरियवेवचनं ३४
आचरियं पच्चवेक्खेय्यं ३०
आचिक्खना ६६
आजीवकसावको १६५, १६६
आजीवको ३०६
आदिकम्मिकस्स अनापत्ति १८८
आदिकम्मिको ६७, १३७, १८२, १८८ १६३, २६२, २७७
आदिकल्याणो धम्मो ३
आनन्दो, आयस्मा ६, १३, २८, ७२, ८३, ८६, २८७, २६०, २६६, ३६८
आनापानसतिसमाधि ८७
आनेञ्जो समाधि १४८
आपत्तञ्ञाभागियो २५६
आपत्ताधिकरणं २५२, २५३
आपत्ति, थुल्लच्चयेन दुक्कटस्स १८०
आपत्ति, द्विन्नं दुक्कटानं १७८, १८१
आपत्तिलेसो २५३
आभिदोसिको कुम्मासो १६
आमत्तिकापणं ३४५
आमसना १७२
आयतं चीवरं ३६४
आयस्मतो उपनन्दस्स सक्यपुत्तस्स उपट्ठाको, तन्तवायो ३६४
आयस्मतो सुदिन्नस्स दारको बीजको नाम २३
आयस्मतो उदायिस्स पुराणदुतियिका २६६
आयस्मतो सुदिन्नस्स पुराणदुतियिका २१
आयस्मा सुदिन्नो, कलन्दपुत्तो १५, १६, १७, १८, १६, २०, २१, २२
—अज्जुको ८२, ८३
—आनन्दो ६, १३, २८, ७२, ८३, ८६, २८७, २६०, २६६, ३६८
—उपनन्दो, सक्यपुत्तो ३०५, ३०६, ३१०, ३११, ३१३, ३१६, ३१७, ३१८ ३३७, ३३८, ३४३, ३४४, ३६०, ३६१, ३६४, ३६५
—उदायी १५०, १७०, १७१, १८४, १६०, १६१, १६५, १६६, १६७, १६८, १६६, २७८, २७६, २८२, २८३, २८६, २६८, २६६, ३०२, ३०३

–उपसेनो, वङ्गन्तपुत्तो ३२६, ३३०, ३३१
–उपालि ४६, ८३, ३०६
–छन्नो २३२, २६६
–दब्बो, मल्लपुत्तो २३६, २४०, २४१
–दब्हिको ८४
–धनियो, कुम्भकारपुत्तो ५१, ५२, ५३, ५४
–पिलिन्दवच्छो ८३, ३५३, ३५४, ३५५
–महाकस्सपो २१५, २१६
–महामोग्गल्लानो ६, १४२, १४३
–सारिपुत्तो १, ११, १२, २८७, २८८, ३४६
–सुदिन्नो, कलन्दपुत्तो १५, १६, १७, १८, १६, २०, २१, २२, १६०
–सेय्यसको १५०, १५१
–सोभितो १४६
आरञ्ञिको १६, २५८, ३३०, ३३१
आरञ्ञकं सेनासनं ३७१
आरामवत्थु ६१
आरामिकवेवचनं ३४
आरामिककुलं ३५६
आरामिकसतं ३५४
आरामिको ३५३, ३५४
आरामो ६०
आरामिकी ३५४
आरोग्यत्थाय मोचेति १५३
आसनं ८, २७६, २८०, २८३
आसवट्ठानीयो धम्मो १२
आसवनिरोधगामिनी पटिपदा ८
आसवनिरोधो ८
आसवसमुदयो ८
आसवानं खयञाणं ८
आसवो ८
आहारूपहारो १६६
आळवका भिक्खू ६६, १००, १०७, २१५
आळवी २१५, २१६, ३२१

इ

इक्खणिका इत्थी १४६
इतिवुत्तकं, पालिया अङ्गं १०
इत्थियो, दस २००
इत्थिधनं २१
इत्थिलिङ्गं ४४
इत्थिसञ्ञी १७३, १७४, १७६, १७७, १७८, १७६, १८०, १८१, १८६, १८७, १८८, १६३
इद्धानुभावो ३५६
इद्धिपाटिहारियं २४०, ३५६
इद्धिपादा, चत्तारो ११६, १२०, १२३, १२४, १२७, १३०, १३१, १३३, १३४
इन्द्रियानि, पञ्च १२३, १२४, १३०, १३३, १३४
इसिगिलिपस्सो, राजगहे ५१, २४१

उ

उक्कट्ठो पत्तो ३४६
उक्खेटितो मोहो १२३, १२६
उच्चालिङ्गपाणकदट्ठूपत्थम्भो १५३
उच्चालिङ्गपाणकदट्ठो आकारो ४६
उच्छिन्नमूलो अकुसलो धम्मो ५
उच्छेदवादो, भवं गोतमो ४
उतुनी २२
उत्तरकुरु १०
उत्तरत्थरणं ३०७
उत्तरापथका, अस्सवाणिजा ६
उत्तरासङ्गं ३७२
उत्तरिभङ्गं २४१
उत्तरिमनुस्सधम्मपाराजिकापत्ति २५३
उत्तरिमनुस्सधम्मो ११०, ११३, ११४, ११५, १३६, १४०, १४१, १४२, १४३, १४७, १४८, ३५६
उत्तानमुखा, अस्सजिपुनब्बसुका भिक्खू २७०
उदरवट्टि १६५
उदानं, पालिया अङ्गं १०
उदायी १५०, १७०, १७१, १८४, १६०, १६१, १६५, १६६, १६७, १६८, १६६, २७८, २७६, २८२, २८३, २६८, २६६, ३०२, ३०३
उदुक्खलसद्दो ६
उदोसितो २६२, २६३
उद्देसं ३०, ३३
उपज्झायलेसो २५३
उपज्झायो ३०, ३३
उपट्ठाको, तन्तवायो, आयस्मतो उपनन्दस्स सक्यपुत्तस्स ३६४

उपनन्दो, सक्यपुत्तो ३०५, ३०६, ३१०, ३११, ३१३, ३१४, ३१५, ३१६, ३१७, ३१८, ३३७, ३३८, ३४३, ३४४, ३६०, ३६१, ३६४, ३६५
उपनिधि ६३
उपवस्सं ३७१
उपसम्पन्नसञ्ञी ३६१
उपसम्पन्नो, सङ्घेन, ञत्तिचतुत्थकम्मेन ३०
उपसेनो, वङ्गन्तपुत्तो ३२६, ३३०, ३३१
उपस्सयं ३०२
उपहतिन्द्रियो ४७
उपादिन्नो ३५६
उपालि ४६, ८३, ३०६
उपासकवेवचनं ३४
उपासको ३१७
उपासिका ४६, २७६, २८०, २८४
उपेक्खको ६
उपेक्खासतिपारिसुद्धि, चतुत्थं झानं ६
उपोसथग्गं ८२
उपोसथो २४६, २५६
उप्पळगन्धपच्चत्थिको ४१
उप्पलवण्णा भिक्खुनी ४३, ३०१, ३०२, ३०४
उब्भजाणुमण्डलं १८७
उब्भतं कठिनं २८८, २६२, २६७
उभतोब्यञ्जनको ३६
उभतोवण्टिकमाला २६६
उम्मत्तकस्स अनापत्ति ६७, १३७, १८२, १८८, १६३, २६२, २७७
उम्मत्तको ३४
उम्मसना १७२
उरच्छदं २६६
उलूकपक्खिकं ४३
उल्लङ्घना १७२
उल्लपनाधिप्पायो १३६, १४१
उसुलोमं १४५

ऊ

ऊनकछारत्तं ३७२
ऊनकतियोजनं ३३५
ऊनकसञ्ञी ३२१
ऊनपञ्चबन्धनो पत्तो ३५०
ऊनपञ्चमासको ६६, ६७

ए

एककम्मं ३५
एककुटिको गामो ५६
एकत्थरणं २६६
एकपावुरणं २६६
एकबन्धनो पत्तो ३५१
एकसाटकं ३०५
एकिन्द्रियं २३३
एकुद्देसो ३५
एकूपचारो २६२
एरण्डतेलं ३५७
एळकलोमं ३२३, ३२४, ३२५, ३२६, ३२७, ३३३, ३३४, ३३५, ३३६, ३३७
एहिस्वागतवादिनो, अस्सजिपुनब्बसुका भिक्खू २७०

ओ

ओचरको ६४
ओणिरक्खो ६४
ओतिण्णो १७१, १७२, १८५, १६१
ओदकन्तिकं २५, २८, ३५
ओदपत्तकिनी भरिया २००, २०१, २०६, २१०
ओदातं सुक्कं १५२, १६१, १६३
ओपातं ६१, ६४
ओभटचुम्बटा भरिया २००, २०१, २०६, २१०
ओमको ३४६
ओमसना १७२
ओरब्भिको १४४
ओहिय्यको, आयस्मा उदायी ३०२
ओलङ्घना १७२

क

ककुसन्धो भगवा १०, ११, १२
कक्कसलोमं १८८
कटमोदकतिस्सको २६२
कटूपगो रूपियसंवोहारो ३४१
कठिनं २८८, २६२, २६७, ३६६
कणाजकं बिलङ्गदुतियं २४१
कण्णकुज्जं १४

कत्तिकसण्ठानं, सङ्घस्स २४१
कत्तिका ३३०
कत्तिकचोरको ३७०
कत्तिकतेमासिकपुण्णमा ३६९
कत्तिकपुण्णमा ३७१
कपिलवत्थु ३३५, ३४८
कपिलो भिक्खु ८३
कप्पासिकं सुत्तं ३६३
कम्बलं, लोहितं १८८
कम्बलं सुत्तं १८८, ३६३
कम्मकारी भरिया २००, २०१, २०९, २१०
कम्मं, ञत्तिचतुत्थं ३०
कयविक्कयसञ्ञी ३४४
कयविक्कयो ३४४
कलन्दकनिवापो, राजगहे १४२, २१५, २५०, २५८, २६२, ३०१, ३३७, ३६२
कलन्दगामो १५, १६, १९
कलन्दपुत्तो सुदिन्नो १५, १६, १७, १८, १९, २०, २१, २२
कलिङ्गस्स राजा १४६
—तस्स अग्गमहेसी १४६
कल्याणकम्मेता ३१५
कल्याणधम्मो १९२
कल्याणभत्तिको गहपति २४१, २४२
कस्सपो भगवा, सम्मासम्बुद्धो १०, ११, १२, १४५, १४६, १४७
कहापणं ३३८
कामपिपासानं पटिविनयो २५
कामसञ्ञा २५
कामसञ्ञानं परिञ्ञा २५
कामासवो ८
कायबन्धनं १४६
कायसंसग्गो १७१
कारणिको १४५
काळकं ३२४
काळसिला, राजगहे २४१
कासावकण्ठो ११३
कासी २७०, २७१
किलेसप्पहानं ११६
कीटागिरि २६९, २७०, २७१
कुक्कुच्चका ३१४
कुटी २१५, २२०, २२२, २२३, २२४, २२५, २२६, २२७, २२८, २२९, २३०, २३१, २३५, २३६, २३८
कुड्डमूलं २०
कुड्डं १००
कुम्भकारपुत्तो धनियो ५१, ५२, ५३, ५४
कुम्भण्डो पुरिसो १४५
कुम्मासो १९
कुलदूसको २७२, २७४
कुलपुत्तो रट्ठपालो २२०
कुलूपको ३५४
कुसचीरं ४३
कूटागारसाला १४, १९, २२, २६, ४८, १०९, ११०, ३२३
केसकम्बलं ४३
कोकविघासं ७२
कोकालिको २५८, २६२
कोणागमनो भगवा १०, ११, १२
कोसकारको ३२२
कोसम्बी ८३, २३२, २६५, २९१, ३२७
कोसलो ३३३
कोसियकारको ३२१, ३२२
कोसियमिस्सकं सन्थतं ३२१, ३२२
कोसेय्यं सुत्तं ३६३

ख

खण्डदेविया पुत्तो समुद्दत्तो २५८, २६२
खन्ति १३०, १३१, १३४, १३६
खयञाणं, आसवानं ८
खरकम्बलं १८८
खरलोमं १८९
खलिका २६९
खित्तचित्तस्स अनापत्ति १८२, २६२
खीरवण्णं सुक्कं १५२, १६१, १६३
खोमं सुत्तं ३६३
खेत्तं ६१, २९२

ग

गङ्गा नदी १४, २१६, २१७
गणको ५२
गन्धूपहारो ९५

गब्भपातनं १०४
गब्भसेय्या ६
गब्भिनी १०५
गामकूटो १४५
गामूपचारो ५७
गहपति, कल्याणभत्तिको २४१, २४२
गाथा, पालिया अङ्गं १०
गामधम्मो २५, २८, ३५
गिज्झकूटो पब्बतो ५१, ५२, ७२, १०१, १४३, १४४, १४५, १४६, २४०, २५०
गिलानो भिक्खु ३२८
गिलानप्पच्चयभेसज्जपरिक्खारो १३६
गिहिवेवचनं ३४
गिहिलिङ्गं ४३
गीवूपगो, रूपियसंवोहारो ३४१
गेय्यं, पालिया अङ्गं १०
गोघातको १४४
गोचरिया ३२६
गोतमकन्दरा, राजगहे २४१
गोतमी महापजापति ३३५
गोतमो ३, ४, ५, ६, १३, २५६
गोतमकं चेतियं, वेसालियं २८७
गोत्तरक्खिता इत्थी २००
गोत्तलेसो २५३
गोसप्पि ३५७

घ

घटिका १७०, २६६
घोसितारामो, कोसम्बियं २३२

च

चक्कभेदो २५८
चक्खु, दिब्बं ७
चक्खुभूतो १४७
चतुकुटिको गामो ५६
चतुत्थं झानं ६
चतुबन्धनो पत्तो ३५१
चत्तारो इद्धिपादा ११६, १२०, १२३, १२४, १२७, १३०, १३१, १३३, १३४
चत्तारो पाराजिका धम्मा १४६
चत्तारो यावततियका २७७
चत्तारो सतिपट्ठाना ११६, १२०, १२३, १२४, १२७, १३०, १३१, १३३, १३४
चत्तारो सम्मप्पधाना ११६, १२०, १२३, १२४, १२७, १३०, १३१, १३३, १३४
चम्पा ८२
चातुमहाराजिका देवा २३
चावनाधिप्पायो २४६
चिङ्गुलकं २७०
चिण्णमानतो २७७
चित्तसङ्कारप्पटिसंवेदी ८७
चित्तस्स विनीवरणता ११६
चित्तं, विनीवरणं १२१, १२४, १२५, १२६, १२७, १२८, १२६, १३२, १३३
–विपरिणतं १७१, १७२, १८५, १६१
चिरट्ठितिकं अहोसि, ब्रह्मचरियं १०, ११
चीवरकम्मं ७४
चीवरकालसमयं ३६८, ३६६
चीवरचेतापन्नं ३११, ३१२, ३१५, ३१८, ३१६, ३२०
चीवरलेसो २५३
चीवरं २८८, ३०४
–भण्डिकाबद्धं २६६, ३६८
–वित्थतं ३६४
–वस्सावासिकं ३६७, ३६६
–सुवितच्छितं ३६४
–सुविलेखितं ३६४
–सुवीतं ३६४
–सुप्पवाचितं ३६४
चीवरपच्चासा २६६
चीवरपिण्डपातसेनासनगिलानप्पच्चय-भेसज्जपरिक्खारा १३६, १६०
चुतूपपातञाणं ७
चेतियरुक्खं २३२, २३३
चोरकन्तारं १०६
चोरगामणिको ३०२
चोरघातको १४६
चोरपच्चत्थिको ४१
चोरपपातो, राजगहे २४०

छ

छगलको २५०
छड्डनीयधम्मो १६
छड्डिताछड्डितं जानेय्य ३३६
छन्दगामिता २७३
छन्दगामी २७४, २७५, २७६
छन्दवासिनी भरिया २००, २०१, २०६, २१०
छन्दागति ३३६, ३४२, ३५१
छन्नो २३२, २६६
छब्बसं ३२७
छब्बग्गिया भिक्खू ५५, ५६, ६६, ८८, १०१, १०५, १०८, २८७, २६०, ३०८, ३०६, ३२१, ३२२, ३२३, ३२४, ३३५, ३४०, ३४१, ३४५, ३४८, ३४६, ३५८, ३६२, ३७३
छारत्तं २७७
छिन्निका १८४

ज

जनपदचारिका ३६०
जन्ताघरं ७२, १६५, १६६
जातकं, पालिया अङ्गं १०
जातियावनं, भद्दिये ४७
जातरूपरजतं ३३६
जातिलेसो २५३
जीवकम्बवनं, राजगहे २४१
जेगुच्छी, भवं गोतमो ५
जेट्ठो, लोकस्स ६
जेतवनं, अनाथपिण्डिकस्स आरामो, –वेसालियं १५०, १७०, १८४, १६०, १६४, २६६, २७८, २८२, २६०, २६५, २६६, ३०५, ३०८, ३१०, ३१३, ३१६, ३२४, ३२६, ३२६, ३३३, ३४०, ३४३, ३४५, ३५३, ३५८, ३६०, ३६४, ३७०, ३७३

ञ

ञत्तिचतुत्थं कम्मं ३०
ञाणभूतो सावको १४७
ञाणं ११६
ञातकसञ्ञी ३१६, ३६७
ञातको ३१४, ३६५
ञातिका ३००
ञातिरक्खिता इत्थी २००

त

तक्कवण्णं सुक्कं १५२, १५४, १५७, १५८, १५६, १६०, १६१, १६२, १६३
तङ्खणिकं सञ्चरित्तं १६६
तन्तवायो, आयस्मतो उपनन्दस्स सक्यपुत्तस्स उपट्ठाको ३६४
ततियाभिनिब्भिदा ८
ततियं झानं ६
तपस्सी, भवं गोतमो ५
तपोदकन्दरा, राजगहे २४१
तपोदा १४७
तब्भागियं अधिकरणं २५२, २५३
तरच्छविघासं ७२
तालावत्थुकतो अकुसलो धम्मो ५
तावतिंसा देवा २३
तिकुटिको गामो ५६
तिकोटिपरिसुद्धं मच्छमंसं २५६
तिणण्डुपकं ३५५
तित्थियवेवचनं ३४
तित्थियसावकवेवचनं ३४
तित्थियसावको ३१
तित्थियो ३१
तिन्दुककन्दरा, राजगहे २४१
तिबन्धनो पत्तो ३५१
तियोजनं ३३५
तिरच्छानकथिको, भिक्खु २४०
तिरच्छानगतपण्डको ३८
तिरच्छानगतसञ्ञी १७३, १७४
तिरच्छानगता २७
तिरच्छानगतित्थी ३७, १८३
तिरच्छानगतुमतो ब्यञ्जनको ३७
तिरच्छानगतो १६३
तिरोगामको आजीवकसावको १६५
तिलतेलं ३५७

तिस्सो विज्जा १२२, १२४, १२७, १३०, १३१, १३३
—सिक्खा ३०
तिंस निस्सग्गिया पाचित्तिया धम्मा २८७, ३७५
तुण्हीभावं ८, २०
तुसिता देवा २३
तेकटुलयागु ८२
तेरस सङ्घादिसेसा २७७
तेलपज्जोतो ८
तेलवण्णं सुक्कं १५२, १५४, १५७, १५८, १५९, १६०, १६१, १६२, १६३
तेलं ३५६

थ

थुल्लच्चयदिट्ठि २५६, २५७
थुल्लच्चयेन दुक्कटस्स आपत्ति १८०
थुल्लच्चयो ६४, ६७, ९४, ९९, १३२, १३३, १३४, १३५, १३६, १३९ ,१६५, १६६, १६७, १६८, १६९, १७७, १७९, १८२, १८३, १८९, १९३, २१३, २१५, २६२, २६५
थुल्लनन्दा भिक्खुनी ८२
थेय्यचित्तं ६७

द

दकवण्णं सुक्कं १५२, १५४, १५७, १५८, १५९, १६०, १६१, १६२, १६३,
दड्ढसञ्ञी २८९
दन्तपोणं ६३
दधिवण्णं सुक्कं १५२, १५४, १५७, १५८, १५९, १६०, १६१, १६२, १६३
दब्बो, मल्लपुत्तो २३९, २४०, २४१
दवत्थाय मोचेति १५३
दस इत्थियो २००
दसपदं २६९
दस भरियायो २००
—लेसा २५३
—सुक्कानि १५२
दसाहपरमं अतिरेकचीवरं २८८, ३४६
दसाहानागतं अच्चेकचीवरं ३६८, ३६९
दब्बिको, आयस्मा ८४
दानत्थाय मोचेति १५३
दारुधीतलिका ४५, १८३
दासिभोगो १९६, १९७
दासी भरिया २००, २०१
दिट्ठसञ्ञी भिक्खु ११३
दिट्ठि १३०, १३१, १३६
दिब्बं चक्खु ७
दिसा, अनीतिका २४३
—अभया २४३
—ईतिका २४३
—उपद्दवा २४३
—सभया २४३
दीघलोमं १८९
दीपिविघासं ७२
दुक्कटदिट्ठि २५६, २५७
दुक्कटं ६६, ६७, ६९, १३९, १६६, १६७, १७३, १७४, १८०, १८२, १८३, १८८, १८९, २१३, २१४, २२६, २२८, २२९, २६१, २६२, २६५, ३२८
दुक्खनिरोधगामिनी पटिपदा ८
दुक्खनिरोधो ८
दुक्खसमुदयो ८
दुक्खं ८
दुच्चोळो भिक्खु ३७०
दुज्जीवितं ९१
दुट्ठुल्ला वाचा १८५
दुट्ठुल्लं २५, २८, ३५
दुतियाभिनिब्भिदा ८
दुतियं ज्ञानं ६
दुब्बचजातिको भिक्खु २६६
दुब्बलचीवरो भिक्खु ३६०
दुब्बल्याविकम्मं ३०, ३३, ३४
दुब्भासितदिट्ठि २५६, २५७
दुब्भिक्खा वेरञ्जा ९
दुस्सवाणिज्जं ३०९
देवता ८५
देवता, आरकायिका ८५
देवमनुस्सानं सत्था ३
देवा, चातुमहाराजिका २३
—तावतिंसा २३
—तुसिता २३
—निम्मानरती २३

–परनिम्मितवसवत्ती २३
–ब्रह्मकायिका २३
–भुम्मा २३
–यामा २३
देवगहदारुं ५३
देवदत्तो २५८, २५९, २६०, २६२
देसितवत्थुका कुटी २२५, २२६, २२७, २२८, २२९, २३०, २३६, २३८
देसितवत्थुको विहारो २३७
दोसगामिता २७३
दोसगामी २७४, २७५, २७६
दोसागति ३३९, ३४२, ३५१
दोसो १२१, १२४, १२५, १२९, १३३
द्वयंद्वयसमापत्ति २५, २८, ३५
द्विकुटिको गामो ५६
द्विबन्धनो पत्तो ३५१
द्वीहितिका वेरञ्जा ९

ध

धजाहटा भरिया २०१, २०९, २१०
धञ्ञकरणं २९२, २९४
धनक्कीता भरिया २००, २०१, २०९, २१०
धनियो, कुम्भकारपुत्तो ५१, ५२, ५३, ५४
धनुकं २७०
धम्मकथिको भिक्खु २४०
धम्मकम्मसञ्ञी २६२, २६५, २७७
धम्मपुरेक्खारस्स अनापत्ति १८८
धम्मरक्खिता इत्थी २००
धम्मवादी भिक्खु २६३
धम्मवेवचनं ३४
धम्मस्सामी ५२
धम्मूपहारो ९२, ९६
धम्मो, आदिकल्याणो ३
–आसवट्ठानीयो १२
–परियोसानकल्याणो ३
–मज्झेकल्याणो ३
–सब्यञ्जनो ३
धुतगुणो १९
धुत्तपच्चत्थिको ४१

न

नट्ठचीवरो भिक्ख ३०७
नट्ठसञ्ञी ३६९
नत्थु १०२
नदी, अचिरवती ७८
–गङ्गा १४, २१६, २१७
–वग्गुमुदा ८५, १०९
–सप्पिनिका १४८
नमरणाधिप्पायो ९७
नमोचनाधिप्पायो १६४, १६५, १६६, १६८, १६९
नवनीतं ३५६, ३५७
नवपठमापत्तिका तेरस सङ्घादिसेसा २७७
नवरत्तं कम्बलं १८८
नवावुतं कम्बलं १८८
नळेरुपुचिमन्दमूलं, वेरञ्जायं ३
नागराजा, मणिकण्ठो २१७, २१८
नागी ४६
नानाओवरका २९३
नानागब्भा २९३
नानूपचारो २९२, २९५
नामलेसो २५३
नालंकम्मनियं आसनं २८३
नालंवचनीयं २१५
नावा ६०, २९२
निक्कुज्जितं ८
निग्रोधारामो, कपिलवत्थुस्मिं ३३५, ३४८
निच्चभत्तिको भिक्खु २४३
निच्छवि पुरिसो १४४
निच्छवि इत्थी १४६
निट्ठितचीवरं २८८
निब्भोगो, भवं गोतमो ४
निमित्तकम्मं ६५, ९६
निम्मानरती देवा २३
निरब्बुदो २३
निवेसनं २९३
निसीदनसन्थतं ३३२
निसीदनं ३३२
निस्सग्गियचीवरं २९५
निस्सग्गिया पाचित्तिया धम्मा, तिंस २८७, ३७५

निस्सग्गियं पाचित्तियं २८६, २६१, २६२, २६५, ३००, ३०१
निस्सट्ठचीवरं २८६, २६०
निस्सट्ठपत्तो ३४७, ३४८
निस्सयो ३३०
नीलं सुक्कं १५२, १५४, १४७, १५८, १५६, १६०, १६१, १६२, १६३

प

पग्गाहिकसाला ३०६
पङ्कचीरं २७०
पच्चासा २६७
पजापति ३२
पजा, सदेवमनुस्सा ४
—सस्समणब्राह्मणी ४
पञ्च इन्द्रियानि ११६, १२३, १२४, १३०, १३१, १३३, १३४
—बलानि ११६, १२१, १२३, १२४, १२८, १३३, १३४
—भेसज्जानि ३५६
पञ्चमासको पादो ५५
पञ्चमासग्घनकं ७६
पटवासिनी भरिया २००, २०१, २०६, २१०
पटिक्कमनं ६६
पटिच्छन्नं आसनं ८, २७६, २८०, २८३
पटिनिस्सग्गानुपस्सी ८७
पटिनिस्सज्जन्तस्स अनापत्ति २६२, २७७
पटिनिस्सट्ठो मोहो १२३, १२६
पटिविनयो, कामपिपासानं २५
पटिविसो ३३७
पटिसायनीयं ३५७
पठमाभिनिब्भिदा ७
पठमं ज्ञानं ६, ११६
पण्डकसञ्ञी १७३, १७४, १७६, १६३
पण्डको ३६, १७६
पण्डुको भिक्खु ८३
पतिकड्ढना १७२
पत्तग्गाहापको ३५१
पत्तलेसो २५३
पत्तवाणिज्जं ३४५
पत्तसञ्ञी भिक्खु ११३
पत्ताळ्हकं २७०
पत्तो, उक्कट्ठो ३४६
—ऊनपञ्चबन्धनो ३५०
—चतुबन्धनो ३५१
—तिबन्धनो ३५१
—द्विबन्धनो ३५१
पत्तो पि आदित्तो १४६
पत्तो, मज्झिमो ३४६
पत्थपत्थपुलकं ६
पब्बतो, गिज्झकूटो, राजगहे ५१, ५२, ७२, १०१, १४३ १४४, १४५, १४६, २४०, २५०
पब्बाजनीयकम्मं २७२, २७३
पब्भारो ३५३
पमाणातिक्कन्ता कुटी २२४, २२६
पमाणिका कुटी २२०, २३०
पयागपतिट्ठानं १४
परनिम्मितवसवत्ती देवा २३
परामसना १७२
परिक्खित्तो गामो ५७
परिञ्ञा, कामसञ्ञानं २५
परिणतसञ्ञी ३७४
परिणतं ३७४
परिपथं २६६
परियोसानकल्याणो धम्मो ३
पवारणा २४६, २५६
पवुत्थपतिका इत्थी १०४
पस्सावमग्गो १८४
पस्सावट्ठानं २४१
पस्सावूपत्थम्भो १५३
पाचित्तियदिट्ठि २५६, २५७
पाचित्तिया धम्मा, निस्सग्गिया ३७५
पाटिदेसनीयदिट्ठि २५६, २५७
पाणिप्पहारो ३००
पातिमोक्खं १०, १२, ३०
पादूपगो रूपियसंवोहारो ३४१
पादो, पञ्चमासको ५५
पापभिक्खु ११२, २७१, २७२
पापसमाचारो भिक्खु २७२, २७४, २७५

पापसामणेरी १४७
पारदारिको १४५
पाराजिका धम्मा, चत्तारो १४६
पारिवत्तकचीवरं ३०३
पावारं १८६
पासादो २६२, २६४, ३५६
पिट्ठिपरिकम्मं १६६
पिण्डचारिको भिक्खु ४३, ६६
पिण्डपातनीहारको ३२६, ३३०, ३३१
पिण्डपातमत्तं ३३६, ३६७
पिण्डपातिको १६, २५८, २५६, ३३०, ३३१
पिण्डपातो १३६
पितुरक्खिता इत्थी २००
पिलिन्दवच्छो ८३, ३५३, ३५४, ३५५
पिलन्धं २१७
पीतकं सुक्कं १५२, १५४, १५७, १५८, १५६, १६०, १६१, १६२, १६३
पीतिप्फटिसंवेदी ८७
पुब्बत्थाय मोचेति १५३
पुत्तभातुको ३०२
पुनब्भवाभिनिब्बत्ति ६
पुप्फारामो ६०, ७६
पुप्फं २२
पुब्बभासिनो, अस्सजिपुनब्बसुका भिक्खू २७०
पुब्बेनिवासानुस्सतिञाणं ७
पुरिसदम्मसारथि, भगवा ३
पुरिसो, निच्छवि १४४
पुराणचीवरं ३००, ३०१
पुराणदुतियिका, आयस्मतो उदायिस्स २६६
—आयस्मतो सुदिन्नस्स २१
पुराणवोहारिको, महामत्तो ५५
पुराणसन्थतं ३३२
पुरिसलिङ्गं ४४
पुरिससञ्ञी १७३
पुरिसो, कुम्भण्डो १४५
—निच्छवि १४४
—सत्तिलोमो १४४
—सूचिलोमो १४५
पूवघरं ७३
पेत्तिकं २१
पेती ४७
पंसुकूलसञ्ञी ६८
पंसुकूलिको १६, २५६, ३३०, ३३१
पंसुकूलं ३३०

फ

फलकचीरं ४३
फलसच्छिकिरिया ११६
फलारामो ६०
फाणितं ३५६
फोट्ठब्बूपहारो ६२, ६६

ब

बलानि, पञ्च ११६, १२१, १२३, १२४, १२८, १३१, १३३, १३४
बहिद्धारूपे मोचेति १५३
बहुकिच्चा १३
बाराणसी १४, ८३
बाहुल्लिको समणो गोतमो २५६
बाहुसच्चमहत्तं १२
बिम्बिसारो राजा, मागधो सेनियो ५४, १४८, ३५३, ३५४, ३५५
बिम्बोहनं ३२३, ३२४, ३२६, ३३३
बिलङ्गदुतियं, कणाजकं २४१
बीजकत्थाय मोचेति १५३
बीजकपिता, आयस्मा सुदिन्नो २३
बीजकमाता, आयस्मतो सुदिन्नस्स पुराणदुतियिका २३
बीजको, आयस्मतो सुदिन्नस्स दारको २३
बोज्झङ्गा, सत्त ११६, १२१, १२३, १२४, १३०, १३१, १३३, १३४
ब्यग्घविघासं ७२
ब्रह्मकायिका देवा २३
ब्रह्मचरियं १०, १६
ब्रह्मञ्ञं १६१
ब्राह्मणो ३१८, ३१६
ब्राह्मणो वस्सकारो, मगधमहामत्तो ५३
—वेरञ्जो ३, ८, १३, १४

भ

भगवा, ककुसन्धो १०, ११, १२
—कस्सपो १०, ११, १२, १४५, १४६, १४७
—कोणागमनो १०, ११, १२
—विपस्सी १०, ११
—सिखी १०, ११
भगिनिरक्खिता इत्थी २००
भगिनिवादेन समुदाचरति २१
भङ्गं सुत्तं ३६३
भण्डिकाबद्धं चीवरं २९६, ३६८
भण्डं, विक्कायिकं ३४८
भत्तुद्देसको २३९, २४०
भद्दियं जातियावनं ४७
भयगामिता २७३
भयगामी २७४, २७५, २७६
भयागति ३३९, ३४२, ३५१
भरियायो, दस २००
भवासवो ८
भाकुटिकभाकुटिको २७०
भातुरक्खिता इत्थी २००
भारुकच्छो ४९
भारुकच्छको भिक्खु ४९
भारो ६०
भावो १३०, १३१, १३४, १३६
भिक्खुपच्चत्थिको ३७, ४१
भिक्खुनी ३०४
—उप्पलवण्णा ४३
—थुल्लनन्दा ८२
—मेत्तिया २४३
भिक्खु, समनुभट्ठो सङ्घेन २६२, २७६
भिक्खुसङ्घो, वीसतिगणो २७७
भिक्खुसङ्घो, सारिपुत्तमोग्गल्लानप्पमुखो २७३
भिक्खुसम्मुति ३२८
भिक्खू, अस्सजिपुनब्बसुका २६९, २७०, २७१, २७२, २७३, २७४
—आळवका ९९, १००, १०७, २१५
—छब्बग्गिया ५५, ५६, ६९, ८८, १०१, १०५, १०८, २८७, २९०, ३०८, ३०९, ३२१, ३२२, ३२३, ३२४, ३३५, ३४०, ३४१, ३४५, ३४८, ३५८, ३६२, ३७३
—मेत्तियभुम्मजका २४१, २४२, २४३, २४४, २५०
—वग्गुमुदातीरिया ११०, ११३
—वज्जिपुत्तका २८, २९, ४३
—सत्तरसवग्गिया १०५
भिन्नसञ्ञी ३४८
भिसि ३२३, ३२४, ३२६, ३३३
भिसिच्छवि ३०७
भुम्मत्थरणं ३०७, ३२३, ३२४, ३२६, ३३३
भुम्मा देवा २३
भूतवेज्जको, भिक्खु १०५
भेदनसंवत्तनिकं अधिकरणं २६०, २६१
भेसज्जत्थाय मोचेति १५३
भेसज्जानि, पञ्च ३५६
भोगवासिनी भरिया २००, २०१, २०९, २१०
भोगो २२

म

मक्खिकामधु ३५७
मगधमहामत्तो, वस्सकारो ब्राह्मणो ५३
मग्गभावना ११४, ११६
मग्गो, अट्ठङ्गिको ११६, १२१, १२३, १२४, १२८, १३०, १३१, १३३, १३४
मच्छमंसं, तिकोटिपरिसुद्धं २५८, २५९
मज्झिमो पत्तो ३४६
मज्झेकल्याणो धम्मो ३
मञ्जरिकं २६९
मणिकण्ठो नागराजा २१७, २१८
मतपतिका इत्थी १९०
मत्तिकापत्तो ३४६
मद्दकुच्छि, राजगहे २४१
मधु ३५६
मधुकतेलं ३५७
मधुगोळको ८२
मनुस्सपण्डको ३८
मनुस्सविग्गहपाराजिकापत्ति ३५३
मनुस्सा, लूखप्पसन्ना २५८

मनुस्सित्थी २७
मनुस्सुभतोब्यञ्जनको ३७
मनेसिका २७०
मन्दमन्दो २७०
मरणवण्णं ९०
मल्लपुत्तो दब्बो २३९, २४०, २४१
महग्घत्थिको ३१२, ३१५
महाकस्सपो २१५, २१६
महापजापति गोतमी ३३५
महामत्तो, पुराणवोहारिको ५५
महामोग्गल्लानो ९, १४२, १४३, १४७, १४८
महावनं १४, १९, २२, २६, ४८, १०९, ११०, ३२३
महिच्छा, इमे समणा सक्यपुत्तिया ३०५
महिंससप्पि ३५७
मागधो, सेनियो, बिम्बिसारो राजा ५४, ५५, १४५, १४८, ३५२, ३५३, ३५४, ३५५
मागविको १४४
मातापितुरक्खिता इत्थी २००
मातुगामो १७२, १८५, २७९, २८४
मातुरक्खिता इत्थी २००
मारकायिका देवता ८५
मालागुळपरिक्खिता इत्थी २०१
माळो २९२, २९३
मासपरमं २९७
मासो ३५९
मिगपोतको ५०
मिगलण्डिको समणकुत्तको ८५, ८६, ८८
मिगारमाता विसाखा २७८, २७९, २८२, २८३
मिलक्खो ३५
मिहितपुब्बङ्गमा, अस्सजिपुनब्बसुका भिक्खू २७०
मुदुपिट्ठिको ४४
मुहुत्तिका भरिया २००, २०१, २०९, २१०
मेत्तियभुम्मजका भिक्खू २४१, २४२, २४३, २४४, २५०
मेत्तिया भिक्खुनी २४३
मेथुनधम्मपाराजिकापत्ति २५३
मोक्खचिका २७०
मोचनाधिप्पायो १६४, १६७, १६९
मोहगामिता २७३
मोहगामी भिक्खु २७४, २७५, २७६
मोहागति ३३९, ३४२, ३५१
मोहो १२१, १२४, १२५, १२९, १३३
—उक्खेटितो १२३, १२९
—पटिनिस्सट्ठो १२३, १२९
मंसपिण्डो १४४
मंसपेसी १४४
मंसं ३३८

य

यञ्ञत्थाय मोचेति १५३
यथाकम्मूपगो सत्तो ७
याचनबहुला भिक्खू २१५, ३२६, ३२७
याचना २१८
यानं ६०
यामा देवा २३
यावततियका, चत्तारो २७७
यावततियं २६०, २६३, २७४

र

रजकत्थरणं ५५, ६९
रजकभण्डिका ५६
रट्ठपालो, कुलपुत्तो २२०
रट्ठपिण्डो ११३
रत्तञ्ञुमहत्तं १२
रत्तिसतं ३५४
रथकं २७०
रसूपहारो ९२, ९५
रहस्सं २५, २८, ३५
रागूपत्थम्भो १५३
रागो १२१, १२४, १२५, १२९, १३३
राजगहो ४५, ४९, ५१, ५३, ५५, ८२, १४२, १४३, १४४, १४६, २१५, २१६, २४१, २५०, २५८, २५९, २६२, ३०१, ३३७, ३५३, ३६२
राजगहे, इसिगिलिपस्सो ५१, २४१
—कलन्दकनिवापो १४२, २१५, २५०, २५८, २६२, ३०१, ३३७, ३६२
—काळसिला २४१
—गिज्झकूटो पब्बतो ५१, ५२, ७२, १०१, १४३, १४४, १४५, १४६, २४०, २५०
—गोतमककन्दरा २४१
—चोरपपातो २४०

–जीवकम्बवनं २४१
–तपोदकन्दरा २४१
–तिन्दुककन्दरा २४१
–मद्दकुच्छि २४१
–वेभारपस्सो २४१
–वेळुवनं १४२, २१५, २४१, २५०, २५८, २६२, ३०१, ३०२, ३३७, ३६२
–सप्पसोण्डिकपब्भारो २४१
–सीतवनं २४१
राजपच्चत्थिको ४१
राजभोग्गो ३१६
रुक्खमूलिका भिक्खू २५८
रुक्खमूलं २६२, २६५
रुचि १३०, १३१, १३४, १३६
रूपियचेतापको ३४२
रूपियछड्डको ३३६, ३४२
रूपियसञ्ञी ३४०, ३४२
रूपियसंवोहारो ३४०, ३४१
–कटूपगो ३४१
–गीवूपगो ३४१
–पादूपगो ३४१
–सीसूपगो ३४१
–हत्थूपगो ३४१
रूपूपहारो ६२, ६५

ल

लक्खणो १४२, १४३
लज्जिनो ३१४
लम्बी ४४
लाभग्गमहत्तं १२
लाभो, सङ्घिको ३७४
लिङ्गलेसो २५३, २५४
लिच्छवी १४८
लिच्छविकुमारका ५०
लूखचीवरो भिक्खु २५८, ३७०
लूखप्पसन्ना, मनुस्सा २५८
लेणं ३५३
लेसा, दस २५३
लेसो २५३, २५६
लोकविदू, भगवा ३
लोको, सदेवको ४
–सब्रह्मको ४
लोणसोवीरकं १०६
लोहितकं सुक्कं १५२, १५४, १५७, १५८, १५६, १६०, १६१, १६२, १६३
लोहितं कम्बलं १८८

व

वग्गवादका भिक्खू २६३, २६४
वग्गुमुदा नदी ८५, १०६
वग्गुमुदातीरिया भिक्खू ११०, ११३
वङ्कं २७०
वङ्गन्तपुत्तो, उपसेनो ३२६, ३३०, ३३१
वच्चट्ठानं २४१
वच्चमग्गो १८४
वच्चूपत्थम्भो १५३
वज्जिगामो १६
वज्जिपुत्तका भिक्खू २८, २६, ४३
वज्जी १६, १०६
वञ्झा इत्थी १०५
वति ७१
वत्तति, नेत्थारं २७३
वत्थु ६१
वत्थुदेसना २३४
वनप्पति ६३
वरमंसं ३०२
वसलधम्मो २५, २८, ३५
वसातेलं २५७
वस्सकारो ब्राह्मणो, मगधमहामत्तो ५३
वस्सावासिकं चीवरं ३६७, ३६६
वस्सावासो ८
वस्सिकसाटिकचीवरं ३५६
वाकचीरं ४३
वाचा, दुट्ठुल्ला १८५
वातूपत्थम्भो १५३
वायापितसञ्ञी ३६३
वालकम्बलं ४३
वाळकन्तारं १०६
वाळयक्खविहारो १०६

वासाधिप्पायो ३३५
विकप्पितसञ्ञी ३४७, ३६६, ३६८
विक्कायिकं भण्डं ३४८
विजायिनी इत्थी १०५
विज्जाचरणसम्पन्नो भगवा ३
विज्जा, तिस्सो १२२, १२४, १२७, १३०, १३१, १३३
विञ्ञत्तिबहुला, भिक्खू २१५, ३२६, ३२७
वितानं ३२३, ३२४, ३२६
वित्थतं चीवरं ३६४, ३६७
विधूतिकं २६६
विनट्ठसञ्ञी २८६, ३५७, ३६६
विनयवेवचनं ३४
विनयधरा भिक्खू २४०
विनयवादी भिक्खु २६३
विनयो ३३
विनीवरणता, चित्तस्स ११६
विनीवरणं चित्तं १२१, १२४, १२५, १२६, १२७, १२८, १२६, १३२, १३३
विपरिणतं, चित्तं १७१, १७२, १८५, १६१
विपस्सी भगवा १०, ११
विप्पटिसारो २४
विप्पवुत्थसञ्ञी २६५
विमोक्खो ११५
—अनिमित्तो १२०, १२२, १२४, १२६, १३० १३१, १३२, १३३, १३४
—अप्पणिहितो ११५, १२०, १२२, १२४, १२६, १३०, १३१, १३२, १३३, १३४
—सुञ्ञतो १२०, १२२, १२४, १२६, १३० १३१, १३२, १३३, १३४
विरागानुपस्सी ८७
विलीवकारो १०१
विलुत्तसञ्ञी २८६, ३४८, ३५७
विवट्टकप्पं ७
विवादाधिकरणं २५२
विवेकजं पीतिसुखं ६
विसाखा मिगारमाता २७८, २७६, २८२, २८३
विसुद्धापेक्खो ११४
विस्सज्जितसञ्ञी २६८, ३४७, ३५७, ३६६
विस्सासग्गाही ६७
विहारचीवरं ३०७
विहारपेक्खको १७०
विहारपेक्खिका १८४
विहारवत्थु ६१, ६६, २३४, २३५
विहारो २३२, २३३, २३६, २३७, २६२, २६५
वीमंसत्थाय मोचेति १५३
वीमंसाधिप्पायो भिक्खु ६६
वीसतिगणो भिक्खुसङ्घो २७७
वुत्थवस्सा भिक्खू ३७०
वेणिग्गाहो १७१
वेदनट्टो ३४, १३७, १८२, २६२
वेदल्लं, पालिया अङ्गं १०
वेनयिको, भवं गोतमो ५
वेपुल्लमहत्तं १२
वेभारपस्सो, राजगहे २४१
वेमतिको १७३, १६३, २६५, ३०८, ३१६, ३४८, ३७४
वेय्याकरणं, पालिया अङ्गं १०
वेय्यावच्चकरो ३१७, ३१६, ३२०
वेय्यावच्चं ३१८
वेरञ्जा ३, ६, १४
—द्वीहितिका ६
—सलाकावुत्ता ६
—सेतट्ठिका ६
वेरञ्जायं, नळेरुपुचिमन्दमूलं ३
वेरञ्जो ब्राह्मणो ३, ८, १३, १४
वेळुवनं, राजगहे १४२, २१५, २४१, २५०, २५८ २६२, ३०१, ३०२, ३३७, ३६२
वेसालिका वज्जिपुत्तका भिक्खू २८, २६, ४३
वेसालियं गोतमकं चेतियं २८७
वेसाली १४, १६, १६, २६, ४८, ५०, ८२, ८४, ८६, १०६, ११०, २८७, ३२३
तस्सा अविदूरे कलन्दगामो १५

स

सईतिका दिसा २४३
सउपट्ठा दिसा २४३
सकदागामिफलं १२१, १२४, १२६, १३०, १३१, १३३, १३४
सकसञ्ञी ६७, ७२
सक्यपुत्तिया, समणा ३०५, ३०६, ३१४, ३१७, ३४८, ३६२, ३६५
सक्यपुत्तो उपनन्दो ३०५, ३०६, ३१०, ३११, ३१३,

३१६, ३१७, ३१८, ३३७, ३३८,
३४३, ३४४, ३६०, ३६१, ३६४,
३६५
–गोतमो ३
सग्गत्थाय मोचेति १५३
सङ्कस्सं १४
सङ्केतकम्मं ६५, ६६
सङ्खलिखितं ब्रह्मचरियं १६
सङ्घकम्मं २४६, २५६
सङ्घभेदो २५८, २५९, २६०
सङ्घवेवचनं ३४
सङ्घस्स कतिकसण्ठानं २४१
सङ्घाटि १४६, ३४३, ३७२
सङ्घादिसेसदिट्ठि २५७
सङ्घादिसेसा, तेरस २७७
सङ्घिको लाभो ३७४
सच्छिकतसञ्ञिनो भिक्खू ११३
सञ्चरित्तं १९८, १९९
सञ्चेतनिका सुक्कविस्सट्ठि १५२
सञ्ञाचिका २१५, २२०, २२३
सञ्ञोजनो १३९
सतिपट्ठाना, चत्तारो १२०, १२३, १२४, १२७,
१३०, १३१, १३३, १३४
सत्त बोज्झङ्गा ११६, १२१, १२३, १२४,
१३०, १३१, १३३, १३४
सत्तरसवग्गिया भिक्खू १०५
सत्ताहपरमता ३५७
सत्ताहपरमं परिभुञ्जितब्बं ३५६
सत्तिलोमो पुरिसो १४४
सत्थहारको ९०
सत्था, देवमनुस्सानं ३
सत्थो २९२, २९४
सत्थो अतिरेकचातुमासनिविट्ठो गामो ५७
सदेवको लोको ४
सदेवमनुस्सा पजा ४
सद्दूपहारो ९२, ९५
सद्धा ४९
सद्धिविहारिकवेवचनं ३४
सद्धिविहारिको ३०, ३३, १३८, ३३०
सन्तुट्ठा ३१४
सन्थतसम्मुति ३२७
सन्थतं ३२७, ३२८, ३३२
–अनुवस्सं ३२६, ३२७
–एळकलोमानं ३२३, ३२४
–कोसियमिस्सकं ३२१, ३२२
–सुद्धकाळकानं एळकलोमानं ३२४, ३२५
सपदानचारिको, आयस्मा सुदिन्नो १९
सपरिक्कमना कुटी २२३, २२५, २२८, २३०
सपरिदण्डा इत्थी २००, २०१
सप्पटिभयं आरञ्ञकं सेनासनं ३७१
सप्पसोण्डिकपब्भारो, राजगहे २४१
सप्पि २५६
सप्पिनिका नदी १४८
सप्पिवण्णं सुक्कं १५२, १५४, १५७, १५८, १५९,
१६०, १६१, १६२, १६३
सब्बकायप्पटिसंवेदी ८७
सब्यञ्जनो धम्मो ३
सब्रह्मको लोको ४
सब्रह्मचारिवेवचनं ३४
सब्रह्मचारी ३०
सभया दिसा २४३
समणकुत्तको मिगलण्डिको ८५, ८६, ८८
समणा सक्यपुत्तिया ३०५, ३०९, ३१४, ३१७,
३४८, ३६२, ३६५,
समनुग्गाहीयमानो ११४, २४५
समनुभासनं, यावततियं २६०
समनुभासना २६१
समनुभट्ठो, भिक्खुसङ्घेन २६२, २७६
समनुस्सो गामो ५६
समसिक्खता ३५
समाधि ११५
–अनिमित्तो ११५, १२०, १२२, १२४, १२६,
१३०, १३१, १३२, १३३, १३४
–अप्पणिहितो ११५, १२०, १२२, १२४, १२६
१३०, १३१, १३२, १३३, १३४
–आनेञ्जो १४८
–सुञ्ञतो ११५, १२०, १२२, १२४, १२६,
१३०, १३१, १३२, १३३, १३४
समाधिजं पीतिसुखं ६
समानाचरियकवेवचनं ३४

समानाचरियको ३०
समानुपज्झायकवेवचनं ३४
समानुपज्झायको ३०
समापत्ति ११५, ११६
–अनिमित्ता ११६, १२०, १२२, १२४, १२७, १३०, १३१, १३२, १३३, १३४
–अप्पणिहिता ११६, १२०, १२२, १२४, १२७, १३०, १३१, १३२, १३३, १३४
–सुञ्ञता ११६, १२०, १२२, १२४, १२६, १३०, १३१, १३२, १३३, १३४
समुक्खेटितो १२१, १२३
समुद्दत्तो, खण्डदेवियापुत्तो २५८, २६२
सम्बोधिपरायणो १३
सम्मप्पधाना, चत्तारो ११६, १२०, १२३, १२४, १२७, १३०, १३१, १३२, १३४
सम्मादिट्ठिको ७
सम्मासम्बुद्धो कस्सपो भगवा १०, ११, १२, १४५, १४६, १४७
सलाकहत्थं २६६
सलाकावुत्ता वेरञ्जा ६
सविचारं ६
सवितक्कं ६
सस्समणब्राह्मणी पजा ४
सहधम्मिकं २६६, २६७
साकेतो २८८, ३०६, ३४६
साकुणिको १४४
सागला ८४
साजीवं ३०
साणिपाकारं ३२३, ३२४, ३२६, ३३३
साणं सुत्तं ३६३
साधत्थिको ३१२, ३१५
सामञ्ञं १९१
सामणेरवेवचनं ३४
सामणेरी १४७
सामणेरो ३१
सामं सुत्तं ३६१, ३६३
सारक्खा, इत्थी २००
सारथिको १४५
सारम्भा कुटी २२२, २२३, २२४, २२६, २२८, २२९, २३१, २३५
सारिपुत्तमोग्गल्लानप्पमुखो भिक्खुसङ्घो २७३
सारिपुत्तमोग्गल्लाना २७२
सारिपुत्ता २७२
सारिपुत्तो १०, ११, १२, २८७, २८८, ३४६
सावको, ञाणभूतो १४७
सावत्थी ४०, ४९, ७९, १५०, १७०, १८४, १९०, १९४, १९७, २६९, २७०, २७८, २८२, २९०, २९५, २९९, ३०५, ३०६, ३०८, ३१०, ३१३, ३१६, ३२४, ३२६, ३२९, ३३०, ३३१, ३३३, ३४०, ३४३, ३४५, ३५३, ३५८, ३६०, ३६४, ३७०, ३७३
सासङ्कसम्मतानि आरञ्ञकानि सेनासनानि ३७१
सासङ्कं ३७१
सासपतेलं ३५७
सिक्खाकामा ३१४
सिक्खा, तिस्सो ३०
सिक्खावेवचनं ३४
सिखी, भगवा १०, ११
सितं पात्वाकासि १४३
सीतवनं, राजगहे २४१
सीसाभितापो १०२
सीहविघासं ७२
सुक्कविस्सट्ठि, सञ्चेतनिका १५२
सुक्कानि, दस १५२
सुखत्थाय मोचेति १५३
सुखप्पटिसंवेदी ८७
सुखविहारी ६
सुखसम्भासा अस्सजिपुनब्बसुका भिक्खू २७०
सुगतो, भगवा ३
सुङ्घातो ५८, ६३
सुङ्घट्ठानं ७७
सुङ्कं ६३
सुञ्ञता समापत्ति ११६, १२०, १२२, १२४, १२६, १३०, १३१, १३२, १३३, १३४
सुञ्ञतो विमोक्खो १२०, १२२, १२४, १२६, १३०, १३१, १३२, १३३, १३४
–समाधि ११५, १२०, १२२, १२४, १२६, १३०, १३१, १३२, १३३, १३४
सुञ्ञागारं ११६, १३६
सुणिसभोगो १९६, १९७

सुत्तन्तिका भिक्खू २४०
सुत्तानि, छ ३६३
सुत्तं, कप्पासिकं ३६३
—कम्बलं ३६३
—कोसेय्यं ३६३
—खोमं ३६३
—भङ्गं ३६३
—साणं ३६३
सुत्तं, पालिया अङ्गं १०
सुत्तं, सामं ३६१, ३६३
सुदिन्नो, कलन्दपुत्तो १५, १६, १७, १८, १६, २०, २१, २२
सुद्धकाळकानं एळकलोमानं सन्थतं ३२४, ३२५
सुद्धकाळकं ३२३, ३२४, ३२५
सुद्धकाळकं एळकलोमं ३२३, ३२४, ३२५
सुद्धदिट्ठि २४८
सुन्दरो भिक्खु ४५
सुपब्बा उपासिका ४६
सुपरिकम्मकता सङ्घाटि ३४३
सुपिनन्तेन अनापत्ति १६४
सुप्पवायितं चीवरं ३६४
सुवण्णमाला ३५५
सुवितच्छितं चीवरं ३६४
सुविलेखितं चीवरं ३६४
सुवीतं चीवरं ३६४
सूकरिको १४४
सूचको १४५
सूचिलोमो पुरिसो १४५
सूनघरं ७३
सेट्ठोपुत्तो ३०५
सेट्ठो, भवं गोतमो ६
सेतट्ठिका, वेरञ्जा ६
सेनासनचारिका २६६
सेनासनपञ्ञापको दब्बो मल्लपुत्तो २३६, २४०
सेनासनलेसो २५३
सेनासनानि आरञ्ञकानि सासङ्कसम्मतानि ३७१
सेनियो, राजा बिम्बिसारो, मागधो ५४, ५५, १४८, ३५३, ३५४, ३५५
सेय्यथापि नाम तालो मत्थकच्छिन्नो अभब्बो पुन विरूळ्हिया ११५
सेय्यथापि निक्कुज्जितं वा उक्कुज्जेय्य, पटिच्छन्नं वा विवरेय्य, मूळ्हस्स वा मग्गं आचिक्खेय्य अन्धकारे वा तेलपज्जोतं धारेय्य ८
सेय्यथापि नाम पण्डुपलासो बन्धना पमुत्तो अभब्बो हरितत्ताय ५८
सेय्यथापि नाम पुथुसिला द्वेधा भिन्ना अप्पटिसन्धिका होति ६१
सेय्यथापि नाम पुरिसो सीसच्छिन्नो अभब्बो तेन सरीरबन्धेन जीवितुं ३५
सेय्यसको १५०, १५१
सेवनाधिप्पायो ४८१
सोतापत्तिफलं १२१, १२३, १२४, १२८, १३०, १३१, १३३, १३४
सोतापन्नो १३
सोभितो आयस्मा १४६
सोरेय्यं १४
संवट्टकप्पं ७
संविदाहारो ६४

ह

हत्थग्गाहो १७१
हत्थूपगो रूपियसंवोहारो ३४१
हम्मियं २६२, २६४
हरणकं ६३
हारिको १४६

IGNCA RAR
ACC No. R-387

:o:

प्रकाशक – भिक्षु जगदीश काश्यप, मन्त्री, पालि प्रकाशन मण्डल,
बिहार, नालन्दा (पटना)
मुद्रक – श्री कृष्णचन्द्र बेरी, विद्यामन्दिर प्रेस प्राइवेट लिमिटेड,
डी० १५।२४, मानमन्दिर, वाराणसी–१.

श्री नालन्दा

देवनागरी-पालि-ग्रन्थमाला

महापरिनिर्वाण के बाद ही आर्य काश्यप, उपालि, आनन्द आदि बुद्ध के अपने प्रमुख शिष्यों ने मगधराज अजातशत्रु के संरक्षण में राजगृह के वैभार पर्वत पर पाँच सौ अर्हत् भिक्षुओं की एक बैठक बुलाई, जिसमें भगवान् की वाणी का संग्रह कर लिया। उसके बाद, समय समय पर आवश्यकतानुसार विज्ञ भिक्षुओं की बैठकें होती रहीं, और उस संग्रह का संशोधन होता रहा। इसी संग्रह को पालि-त्रिपिटक कहते हैं।

हमारा इतना विशाल और महत्त्वपूर्ण साहित्य अब तक सिंहल, बर्मी, श्यामी, कम्बोडियन तथा रोमन अक्षरों में तो पूर्णतः प्राप्त था, किन्तु किसी भी भारतीय लिपि में नहीं।

इस अभाव को दूर करने के उद्देश्य से, २५०० वीं बुद्धजयन्ती के अवसर पर, भारतीय सरकार ने नालन्दा-पालि-प्रतिष्ठान को कोष प्रदान कर इसकी सुविधा दी कि वह विनयपिटक के तीन ग्रन्थों – महावग्ग, चुल्लवग्ग और पाचित्तिय – का नागरी में सम्पादन तथा प्रकाशन कर सके। फिर इसी सिलसिले में भारत-सरकार तथा बिहार-सरकार के संयुक्त प्रयास से सम्पूर्ण त्रिपिटक के प्रकाशनार्थ यह योजना बनी जिससे इस ग्रन्थमाला का प्रकाशन हो रहा है।